

A XVIII. SZÁZAD MAGYAR DALLAMAI

ÉNEKELT VERSEK A MAGYAR KOLLÉGIUMOK
DIÁK-MELODIÁRIUMAIBÓL

(1770—1800)

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

BARTHA DÉNES

BUDAPEST
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

1935

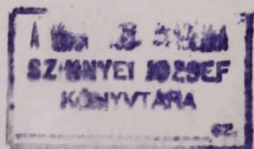
273934

A XVII. SZÁZAD
MAGYAR DALLAMAI

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

ENKELT VERSEK A MAGYAR KOLLEGIUMOK
DIK-MELODIARUMABOL
(1770—1800)

BARTHA DÉNES

VÁROSI NYOMDA, DEBRECEN.
1935—1115

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

TARTALOM.

Előszó	5
Bevezető	9
Strófaképletek — Szerkezet-típusok . . .	23
A melodiáriumok hangjegyírása	25
Forrásmutató (a kéziratok tartalommutatója)	29
Forrásjegyzék (rövidítve idézett kéziratok és kiadványok)	55
Megjegyzések a dallamokra és a szövegekre	59
Dallamok: 1—215. szám	61
Dallam-mutató	—
Betűsoros mutató (verskezdetek)	—

ELŐSZÓ.

Több mint negyedszázad telt el azóta, hogy a Magyar Tudományos Akadémia Fabó Bertalan munkájával „A magyar népdal zenei fejlődése” (Budapest, 1908.) megindította a magyar népdal történeti emlékeinek kutatását. Most, huszonhat év múltán, megint az Akadémia veszi kezébe a népdaltörténeti kutatás irányítását; abból a gondolatból kiindulva, hogy kritikai forráskiadvány nélkül nincsen eredményes kutatás, történeti dallamgyűjtemény formájában bocsátja közre a magyar népdaltörténeti kutatás segédeszközét.

Fabó Bertalan még az aprólékos forráskutatást megelőzve, megbízható előmunkálatok híján akart összefoglaló képet adni a magyar népdal zenei fejlődéséről. Vállalkozásának szükségszerűen kudarccal kellett végződnie: könyve ma már teljesen elavult, használhatatlan. A Bartók és Kodály úttörő munkája nyomán erőteljesen megindult új népdalgyűjtés azóta teljesen új világításban mutatta be a magyar népdal szellemi és formavilágát. Ez a hagyománymentő munka egyúttal rámutatott a lelkiismeretes anyaggyűjtés mindenek felett való fontosságára.

A történeti énekanyag gyűjtése, feltárása ma már természetesen nem képzelhető el filológiai módszerű forráskutatás, forráskiadvány nélkül. Ebben a munkában a magyar zenetörténeti kutatás — első-sorban az anyagi eszközök hiánya miatt — meglehetősen elmaradt nemcsak a külföldi forráskiadványok hatalmas sorozatai, hanem p. o. a magyar irodalomtörténetben már előrehaladott kritikai-kiadó munka mögött is.

A forrásszerű megalapozottságnak ezt a hiányát akarja ez a kiadványunk, a magyar dallamtörténetnek legalább egy szakaszára, megszüntetni. A magyar zenetörténet anyagában tájékozott olvasó előtt nem kell bővebben megindokolni, miért választottuk éppen ezt a forráscsoportot, a XVIII. század második felének diákos melodiáriumait, forráskiadványunk alapjául. A XVIII. századnál régibb magyar dallamtörténeti források anyaga ugyanis részben már kritikai formában feldolgozást nyert (így a históriás ének irodalma Szabolcsi Bence monografikus munkáiban), részben pedig elszigetelt feljegyzések szórvány-emlékeire korlátozódik (a XVII. század virginálátiratai). A régi magyar templomi népénekanyag viszont sajátos egyházi vonatkozásai miatt egészen speciális irányú tanulmányt igényel. Így az újabb stílusú, világi tárgyú népies dal gyökereinek stíluselemző

kutatásában nem igen mehetünk vissza a XVIII. századnál meszebbre.

Mindaddig, amíg a köztudatban Horváth Ádám ismert énekgyűjteménye (Ötödfélszáz Énekek, 1813) képviselte a régi magyar daltörténet legrégibb — mondhatnók kizárólagos — forrásanyagát, kutatóink joggal sürgették a kézirat teljes terjedelmében való közzétételét (Horváth János). Most már, amióta — különösen Harsányi István és Szabolcsi Bence kutatásai révén — előkerültek azok a XVIII. századi diák-melodiáriumok, amelyeknek dallamanyaga Horváth Ádám gyűjteményének értékesebb részét szolgáltatta, az ilyen teljes anyagú kiadás jogosultságát veszítette: helyébe legsürgősebb feladatként a melodiáriumok nagyrésztben ismeretlen énekanyagának (dallamnak és énekszövegnek egyaránt) kritikai kiadása lépett. Annál inkább szükség volt ilyen természetű kiadványra, mert éppen itt találtuk azt az anyagot, amely a fe jegyzések tökéletlen technikája és a kéziratok változatok nagy száma miatt filológiai szempontból a legkeményebb munkát, a legalaposabb elmélyedést igényelte. A melodiáriumok kusza feljegyzései nemcsak a laikus, hanem a nem specializált zenész-kutató számára is alig olvashatók, megfejt-hetetlenek. Hogy az idevágó kutatás nehézségeit jelezzük, megemlítsük, hogy a jelen kiadvány anyagának összeállítása, azaz a Nemzeti Múzeum, a Tudományos Akadémia, a sárospataki és debreceni kollégiumok könyvtáraiban őrzött kéziratok dallamváltozatainak összegyűjtése és egybevetése, hozzá még az új népdalgyűjtés és a régi énekeskönyvek dallamanyagának (több ezer dallam) az összehasonlítása, együttesen körülbelül három évi munkát vett igénybe.

Tisztában vagyok azzal, hogy az ebben a kötetben lefektetett dallamgyűjteménnyel az előttünk álló munkának — a XVIII. század dallamvilága tudományos feldolgozásának — csak egyik fele van elvégezve: a kéziratok dallamainak kritikai kiadása. A dallamok előadásmódjának rekonstrukciója, művészi melódiákká való eleve-nítése már nem ide tartozik; e feladat nem is annyira filológiai-történet, mint inkább művészi-folklorisztikai munka. Filológusszóval így mondhatnók: a XVIII. század dallamainak tudományos feldolgozásában ez a kiadvány csak a recensio munkáját adja; az emendatio és az interpretatio munkája még a hivatott folkloristaművész kezére vár.

Világos, hogy a zenetörténeti és irodalmi szempont összeegyeztetése kényszerűen bizonyos felemás jelleget kölcsönöz e kiadványnak. Kétségtelenül sokkal egyszerűbb lett volna, ha csak a dallamokat közlöm és nem adok minden dallamhoz szöveget és (az előmunkálatok hiánya miatt kiegészítésre szoruló) szövegapparátust. Ez esetben mentesülhettem volna a betűhív szövegközlés elmulasztásának vádja alól is. Itt csak röviden megjegyzem: a betűhív közlés indokolt, sőt kötelező szabály ott, ahol egy bizonyos forrás közlegének közléséről van szó; a mi esetünkben, ahol 4—5, vagy még több forrás szövegét kellett összevetnem, csak akkor lett volna jogosult, ha

ilyenkor a variáns-apparátusban az összes ortografiai eltéréseket jelezni lehetett volna. Ez itten, a kiadvány terjedelmének szűkre szabott méretei miatt, nem állt módomban. Arra sem tudtam magam elhatározni, hogy csak dallamot közöljek, szöveg nélkül. Ezek a melódiák végeredményben a maguk idejében énekelt versek dal-mául szolgáltak : barbárság lett volna a két összetartozó dolgot, dallamot és szöveget elválasztani, megcsonkított formában publi-kálni. Amennyire jogosan kifogásoljuk a régi kiadványokban azt, hogy csak verseket közölnek, a hozzájuk tartozó dallamok mellő-zésével (Thaly, Erdélyi), annyira vigyáznunk kell arra, hogy ne essünk a másik egyoldalúságba ; ne közöljünk dallamokat a megfelelő vers-szöveg nélkül.

A kiadvány kézírata lényegében már az 1934. év tavaszán készen állt, ezért Bartók Béla nagyjelentőségű munkájának (Nép-zenénk és a szomszéd népek népzeneje) néhány idevágó eredmé-nyét már nem lehetett felhasználnom.

A vállalt feladatot nem végezhettem volna el, ha nem talál-koztam volna mindenütt megértő jóindulattal, hatékony segítséggel. Mély hálával, őszinte köszönettel tartozom mindazoknak, akik munkám összeállítása és kiadása körül segítségemre voltak. Köszö-netet mondok mindenekelőtt a Magyar Tudományos Akadémiának, hogy munkámat kiadásra érdemesítette. Hálával tartozom a tiszán-inneni református egyházkerület nagytiszteletű vezetőségének azért, hogy a sárospataki főiskola értékes kézíratainak felhasználását kegyesen megengedte. A sárospataki könyvtárban végzett kutatásaim során dr. Gulyás József főkönyvtáros úr volt lekötelező szívességgel segítségemre.

Értékes tanácsért, szíves útbaigazításért Kodály Zoltán főiskolai tanárnak tartozom különös hálával. Kodály Zoltán átnézte a dal-lamok nagyrészét ; biztos ítéletének köszönöm a készülő kiadvány nem egy tökéletlenségének kiküszöbölését. Szabolcsi Bence kar-társam másolatait átengedésével segített munkámban. Szívességükért fogadják mindnyájan hálás köszönetemet !

Bartha Dénes

BEVEZETŐ.

A jelen kiadvány anyagát a magyar zenetörténeti forrásoknak pontosan meghatározott, élesen elhatárolható csoportja szolgáltatta: a XVIII. századi diák-melodiáriumok, nótáskönyvek csoportja. E diákos dallamgyűjtemények kezdetleges dallamfeljegyzési technikájukkal, nemkülönben dallamanyaguk összeállításával egyértelműen jellemezhető és a XVI—XIX. század összes többi forrásaitól jól megkülönböztethető forráscsoportot alkotnak.

A legrégebbi ilyenmű kéziratok a XVIII. század hetvenes éveiből maradtak fenn. Dívatjukat az emlékekben körülbelül az 1840—50-es évekig tudjuk követni: ezidőtájt a nyomtatott daloskiadványok kezdik kiszorítani, értékteleníteni a kéziratok feljegyzéseket. — A kéziratok emlékeket felölelő hat-hét évtized sem produkált azonban mindvégig egyenlő értékű és érdekességű dallamforrásokat. Míg a XVIII. század utolsó 2—3 évtizedéből fennmaradt kéziratok a kor magyaros énekirodalmának kizárólagos forrásai és így tartalmukban is rendkívül becsesek, a második — kerekén 1800-tól számítható — korszak diák-melodiáriumai már a divatos jambusdallamok irodalmát ismételgetik s így mint másodlagos források csekélyebb jelentőségűek.

Mínthogy ily módon a századforduló bizonyos stílustörténeti fordulatot is jelez, indokoltnak éreztük a jelen kiadványkötet keretének megszorítását a XVIII. század kézírataiban fennmaradt dallamokra. Ezek a melódiák kronológiai és stílustörténeti szempontból egyaránt szorosan együvértartozó csoportot alkotnak.

A kiadványkötet dallamanyagát a következő 12 kézirat szolgáltatta (megközelítően időrendben soroljuk fel őket):

1. Kulcsár-melodiárium. 1775 körül.
2. Zemplényi kézirat. 1775 körül.
3. A Zemplényi kézirat közel egykorú másolata.
4. Kovács András kézírata. 1777.
5. Kovács Ferenc kézírata. 1777.
6. Szkárosi—Járdánházi melodiárium. 1787—92.
7. Tolvay István kézírata. 1790.
8. Novák Lajos-féle I. melodiárium. 1791.
9. Novák Lajos-féle II. melodiárium. 1791.
10. Veress Márton kézírata. 1793.
11. Melegh Dániel-melodiárium. 1797 után.
12. Pataki melodiárium 1798-ból.

E kéziratok emlékek közül öt (1., 6., 8., 9., 12.) a Sárospataki Református Főiskola, négy (3. 4. 7. 10.) a Magyar Nemzeti Múzeum, egy a Magyar Tudományos Akadémia (5.), egy a Debreceni Református Kollégium (11.) tulajdona ; a 2. sz. kézirat végül magánletét a Magyar Nemzeti Múzeumban.

Szigorúan véve még egy tizenharmadik dallamkéziratot is ismerünk a XVIII. század végéről ; ez a „Dávidné Soltári“ néven ismert, 1790—91-ben összeírt gyűjtemény (Sárospatak, Református Főiskola kéziratára, 630.). Dallamfeljegyzései azonban annyira tökéletlenek, kirívóan hibásak (mint a más kéziratokban is feljegyzett dallamok összevetése megmutatja), hogy e kézirat melódiaanyagát a kiadvány keretébe csak részben vehettük fel ; nem vettük fel u. i. azokat a dallamait, amelyeket egyedül e kézirat hitelére kellett volna közlünk. A más kéziratból is ismert dallamok apparátusában természetesen ez a forrás is szerepel, épügy, mint a párhuzamos XIX. századi kéziratok és nyomtatványok.

Vagyis a fentemlített tizenkét kézirat csak a kiadvány keretét szabja meg : e kéziratok kétségtelenül bizonyítják, hogy valamely dallam ismeretes volt-e a XVIII. század végén, vagy sem. Ezeknek a forrásoknak tehát egész dallamanyagát, minden érték szerinti, szükségszerűen önkényes szempontú válogatás nélkül felvettük a jelen kötetbe. Csak egyetlen, elvi megszorítást kellett tennünk : elmaradtak ugyanis mindazok a dallamok, amelyekről meg tudtuk állapítani, hogy már előzőleg vagy egykorán megjelentek XVII—XVIII. századi nyomtatott templomi énekeskönyveinkben. Ebben az esetben ugyanis a melodiárium-kéziratok — mint egy sor összevetés kétséget kizáróan megmutatta — kivétel nélkül másodlagos forrás szerepére szorulnak a rendszerint korábbi dátumú nyomtatott kiadásokkal szemben. Ha ezeket a dallamokat is mind felvettük volna, a kiadványkötet terjedelmét majdnem kétszeresére kellett volna növelni, ami pedig nem állt módunkban. Különben a bevezető után közölt részletes forrásjegyzék darabról-darabra haladva minden egyes éneknél a nyomtatott kiadás lapszámának pontos feltüntetésével megindokolja, miért maradt ki az illető dallam a kiadványból. Ugyanebben a forrásjegyzékben megtalálni a felhasznált kéziratok rövid leírását és kimerítő tartalomjegyzékét is.

Kiadványunk célja mindenekelőtt filológiai : kritikai kiadásban akartuk összegyűjteni a XVIII. század írásban fennmaradt összes magyar énekes dallamait. A kiadványból nem zártunk ki mást, mint az egyházi énekeskönyvek anyagát és az egészen különálló kategóriát alkotó (a XVIII. században különben is csak egy-két elszórt emlékekkel képviselt) jambusdallamokat. Ez az anyaggyűjtő és rendszerező célkitűzés már eleve kizárta mindenfajta esztétikai vagy egyéb szempontú válogatásnak a gondolatát. Aki tehát kiválóan értékes dallamokat vagy verseket keres ebben a kötetben, csak keveset fog találni : helyette azonban majd megtalálja minden idealizálás, retusálás nélkül a XVIII. század magyaros átlagpoézisének és átlagmelodikájának hiteles keresztmetszetét. Hogy azután egész sor olyan

dallamot és verset is találni ebben a kötetben, amely népi változataiban úgyszólván mai napig megmaradt, az már a magyar népzene és népköltés történetében nem lebecsülendő jelentőségű megállapítás és nyomatékosan bizonyítja ezeknek a XVIII. század végén feljegyzett dallamoknak szívós életerejét.

A kuruc dalköltészet kérdéséhez aránylag kevés adalékot talál az olvasó ebben a kiadványban. Megvan ugyan ebben a kötetben a Rákóczi-nóta dallama is (61. sz. dallam), még pedig az eddig ismert legrégibb feljegyzésben (1775 körül). Egyébként azonban a kuruc és a kurucos ének világa dallam és szöveg dolgában egyaránt rendkívül gyéren és gyengén van képviselve a XVIII. századi forrásokban. Pedig hangsúlyoznunk kell, hogy a kuruc nótákat illetőleg XVIII. századi dallamforrásaink a melodiáriumokon kívül egyáltalán nincsenek. Minden olyan állítólágos kuruc dallam tehát, amely ebbe a kiadványkötetbe bele nem került, legkorábban XIX. század eleji forrásban maradt fenn. Ezzel pedig a Káldy által többé-kevésbé jóhiszeműen megkonstruált kuruc dallamvilágnak majdnem kilencven százaléka bizonyul kétes hitelű, sok esetben pedig minden kétséget kizáróan alaptalanul antedatált adaléknak. Mindez elkerülhetetlenül szükségessé tette, hogy egyszer végre szembenézzünk a források adataival is : ez pedig csak filológiai pontosságú adatközlés és összeállítás árán volt lehetséges. Ezért itt még egyszer, nyomatékosan hangsúlyozzuk munkánk tisztán filológiai, minden idealizálástól ment célkitűzését.

A magyar zenetörténeti kutatás mindeddig fájdalmasan sínylette megbízható anyagpublikációk, dallamkiadványok hiányát. Minden kis részletkérdés megoldásánál magukat az eredeti forrásokat kellett elővenni. Ez pedig legtöbb esetben sok utánjárást, fáradságot, gyakran költséges utazgatást igényel ; a régi kéziratok olvasásának — a kótázás dolgában különösen jelentős — nehézségeit nem is tekintve. A jelen kiadványkötet a régi forrásoknak aránylag szűkre szabott körét dolgozza fel : mégis 5—6 különböző könyvtárból kellett kéziratanyagát összekeresni.

Így aztán nem meglepő, hogy magyar zenetörténeti témákról olyan tanulmányok, cikkek látnak napvilágot, amelyek minden forrástanulmánynak, kritikai megalapozottságnak híjával vannak. Különösen a XVIII. századi kuruc zenét illetőleg volt a forrásszerű tanulmánynak ez a hiánya kínosan érezhető. Elsősorban ezen a hiányon akar a jelen kiadványkötet erejéhez mérten segíteni ; azt hisszük, hogy énekanyaga irodalomtörténeti szempontból sem lesz haszon nélkül való. Az irodalomtörténeti filológia munkája ezen a területen eddig egyes kiemelkedő poéták (Amade, Faludi) vagy pedig egyes emlékek, kéziratok (Szíveket újító bokréta) kiadására szorítkozott ; tágabb keretű forráscsoport anyagának egységes szempont szerint való rendszerezésére és kiadására tudtunkkal eddig nem került sor. Thalý Kálmán jólismert gyűjteményei (Vitézi Énekek, Adalékok) tervezetben ilyesfélét akartak : a gyűjtés és kiválasztás szempontjának önkényes volta és a szigorú szöveggkritika hiánya miatt azonban

e kiadványok nem ütik meg a modern szempontú tudományos rendszerezés mértékét.

Kiadványunk énekanyaga a magyar népi és népies dalformák történetének egyik legérdekesebb átmeneti korszakába vezet, abba az időbe, amikor a magyar népi dalforma új stílusa már lassan kialakulóban van. A XVIII. század kisnemesi, kollégiumi diákságának dalkultusza az az állomás, ahol a barokk-kor főúri kultúrájából (Amade) lassan aláereszkedő műzenei dallamvilág — beolvadásra készen — már közvetlenül érintkezik a népi hagyománnyal. Egyszer már, a XVI. század páratlan magyar kulturális fellendülésében, a históriás énekmondók körében, környezetében közvetlenül érintkezett a régi, népi hagyomány az úri, nyugatról befolyásolt műdalirodalom áramlatával. Igaz, hogy akkor még nem is volt köztük nagy távolság: egy kultúra, azonos népi érzés tartott össze kapitányt, diákot, énekest, koldust egyaránt. Két századdal később, az annyira méltatlanul nemzetietlennek, tespedtnek ócsárolt XVIII. század második felében már közvetítőre volt szükség ahhoz, hogy a nyugatról-délről: Német-, Francia- és Olaszországból beáramló új barokk-rokokó dallamformák népi hagyománnyá szétterjedjenek. A közvetítés feladatát ezúttal a református kollégiumok kisnemesi diáksága vállalta. Irodalmi szempontból munkájukat csökönyös konzervativizmus jellemzi: verseiket, dallamaikat az archaikus irodalmi életforma szinte közép-koriasan szerénykedő névtelenségével bocsátják útnak: száz és száz vers meg dallam közül alig egy-kettőnek ismerjük a szerzőjét. A versfőkből megtudunk ugyan egyet-mást a szövegek szerzőségét illetőleg; a régebbi verseskönyvek akrostichon-dívata azonban ekkorra már erősen háttérbe szorul.

A népszerűsítés öntudatlan folyamata nem volt gyors menetű. Dallamemlékeink egészen 1800-ig egytől-egyig tanult emberek, diákok munkái. Az igazi népdallá alakulás ott kezdődik, ahol ezek az énekek lassan kiszorulnak az írásos hagyomány emlékeiből. — A melodiáriumok énekirodalma számára megközelítő pontossággal a századforduló (1800) jelenti ezt a határvonalat. Az új század kezdetével mondhatni egy csapásra eltűnik ez a dallamréteg (összefoglalva magyaros rokokó-énekirodalomnak nevezhetnők) a diákok daloskönyveiből. Helyébe az új németes jambusdallam, az érzelmes „dall” (Lied) lép; csupán öreg nótáskedvű különcök (Pálóczi Horváth Ádám), vagy régészkedő tudósok (Jankovich Miklós) őrzik még híven a régi énekek emlékét.

A népiesség XIX. századi tudatosulása idején ismét feljűk fordul a figyelem; a modern németes, vagy antikizáló irányokkal szemben egyszerre népiesnek érzik az is, ami 1780-ban még nem volt más, csak magyar (Horváth János: A magyar irodalmi népiesség. Bp. 1927. 57. l.). Érdekes megfigyelní, hogy a negyvenes években, amikor a Kisfaludy-Társaság gyűjtése lendületbe jön, milyen sok régi, XVIII. századi diákos anyagot küldenek be a szerkesztőnek, Erdélyi Jánosnak. Horváth János mutatott rá arra, hogy a népiesség felé fordult érdeklődésnek kezdeti stádiumában, Révainál, Jankovichnál, még

mennyire egybefolyik „régí“, „magyaros“ és „népies“ fogalma. Ennek a fogalmi keveredésnek az utóhatása érzik Erdélyi János kiadványán is : a Népdalok és Mondák első két kötetében lépten-nyomon XVIII. századi énekekre bukkanunk.

Állapítsuk meg röviden : a XVIII. század magyar kollégiumi éneke a maga idejében nem volt népzene ; sem formája (a rokokó dalirodalom aprózott, csengő strófái), sem megjelentetési apparátusa (a kollégiumi hármóniás énekkar) nem jelzik népzenei jellegűnek. Ezzel szemben azt sem szabad szem elől tévesztenünk, hogy az a társadalmi réteg, amely ezeket a dallamokat a kollégium minden napos énekgyakorlatában magáévá tette : a latinos műveltségű, de gyökeres magyar érzésű kisnemes, pap, kántor, vagy gazdálkodó birtokos, életmódjánál, hivatásánál fogva állandó érintkezésben állt a falu népével ; tökéletesen érthető és természetes, hogy dalkészlete a közvetlen személyes érintkezés folyamán nyomot hagyott a földműves nép dalolásán is. Éppen azért van a XVIII. század kollégiumi énekirodalmának a magyar népdaltörténet számára olyan kiváló jelentősége, mert ez a dallamvilág egykorú zenei emlékek gazdag során át figyelhető olyan zenei áramlat, amelynek lecsapódása, felszívódása a magyar népzeneben szinte szemmel látható. Igaz, ezek a régi feljegyzések sokban tökéletlenek, hiányosak, hozzánemértő kezek munkái ; — és mégis becsesek, mert egyedül ők rögzítik írásba a magyar népdalstílus fejlődéstörténetének egyik legjelentősebb stádiumát.

*

Az a forráscsoport, melynek dallamanyagát e kiadványkötetben feltárjuk, a XVIII. század második feléből ránk maradt kéziratok daloskönyvek, korszerű terminussal „melodiáriumok“ csoportja. Tágabb értelemben melodiáriumnak nevezhető minden olyan kézirat zenei forrás, amely anyagában vagy feljegyzésmódjában a régi kollégiumok zenei gyakorlatán alapszik : ilyen értelemben melodiárium Pálóczi Horváth Ádám „Ötödfélszáz Énekek“ című nagy énekgyűjteménye épűgy, mint p. o. Tóth István kiskunfűlöpszállási organista-kántor „Áriák és Dallok verseikkel“ című értékes kézírata. — Horváth Ádám — amint ezt esetenként részletesen bizonyítani is tudjuk — debreceni diákkora dalos emlékeiből állította össze gyűjteményének számottevő részét, Tóth István kézírata pedig a sárospataki kollégium egyidős dalgyűjteményeivel mutat közeli rokonságot.

Szűkebb értelemben azonban csak a többszólamú feljegyzésre szánt kéziratokat nevezzük melodiáriumnoknak : a megjelölés is csak ilyen kéziratok címlapján fordul elő (leggyakrabban a borítókötés sarkára nyomva). A többszólamú feljegyzés technikájából adódó sajátosságok azután átszármaztak az egyszólamú kéziratokba is ; Horváth Ádám énekgyűjteményének sokat hánytorgatott kezdetlegessége, tökéletlensége nagyrésztben a XVIII. század kóruspartitúra-gyakorlatának csökevényes maradványa.

A melodiáriumok azt mutatják, hogy a XVIII. század második felében az általánosan elterjedt templomi éneklés mellett a debreceni és a sárospataki kollégiumban (a többről egyelőre nincsen biztos tudomásunk, még kevésbé zenei emlékünknél) gazdag magyarnyelvű világi dalkultusz virágzott. Aki ennek az énekes dalirodalomnak kéziratosa emlékeit figyelmesen vizsgálja, szükségszerűen észreveszi, hogy a forrásoknak ez a csoportja mind dalanyagának összeállításával, mind feljegyzésmódjának sajátosságával élesen kiválik az ismert egykorú zenei emlékek (hangszeres zene, németes dal, nagyobb apparátusú egyházi zene) sorából. A kollégiumi dalkultusz emlékeinek sajátos, minden más maradványtól elütő forrásjellege a régi református kollégiumok énekkari szervezetében leli magyarázatát.

A XVIII. század hetvenes éveiben minden előzmény nélkül, hirtelen gyors egymásutánban lépnek szemünk elé ennek a dalirodalomnak a kéziratosa emlékei. A többszólamú énekgyakorlatnak olyan virágzása, amelyenről ezek a kéziratok tanuskodnak, nem fejlődhetett ki az iskolai hatóság hivatalos jóváhagyása, fegyelmi szervezet nélkül. A kollégiumok énekes diákjai nem voltak hivatásos zenészek, a kótázás nehezükre esett: érthető, hogy csak azt írták le, amit kötelességük volt feljegyezni, tehát az iskolai énekkar előadási anyagát. Aligha tudnánk valamit is a XVIII. század magyar világi énekeiről, ha az énekkari szabályzat történetesen nem teszi a cantus praesenes kötelességévé a kórossal betanult énekdarabok feljegyzését és új darabok szerzését.

Azok az énekkari szabályrendeletek, amelyek a kollégiumi zene virágzása idején, tehát a XVIII. század második felében, kollégiumainkban érvényben voltak, nagyjából egykorúak a többszólamú éneknek a református iskolákba való bevezetésével. Bizonyos, hogy iskoláink már a XVI—XVII. század óta művelték és tanították a zenét; zenei gyakorlatuk azonban egészen a XVIII. század közepéig ügylátszik tisztán egyszólamú énekre szorítkozott. Honterus unicum-kiadványa „Odae cum harmoniis“ (Brassó, 1548, négy szólamra) kizárólag német minták után indul és a magyar iskolákban nem talált követésre. A magyar kollégiumok zenei programja a XVIII. századig nyilván csak a dicséretes, zsoltárok és temetési énekek egyszólamú elénekléséből állt. Ezek a dallamok pedig olyan melódiaanyagot képviselnek, amelynek kótás feljegyzése nem volt multhatatlan kötelesség, hiszen nagyrésztük nyomtatott énekeskönyvekben állt rendelkezésre. Talán ezzel magyarázható, hogy egészen 1760-ig egyetlen zenei emlékünknél sem maradt fenn a régi református kollégiumokból. — A XVIII. század közepén aztán, amikor Maróthi György debreceni énekreformjának (1739) hatása alatt egymásután vezetik be iskoláink a többszólamú hármóniás éneklést, az újonnan készülő énekkari szabályok sürgősen kötelességévé teszik az énekkari elnököknek a betanult darabok lekótázását és új darabok szerzését.

A fennmaradt melodiáriumok kivétel nélkül ennek a reformnak a szellemét tükrözik. Első pillantásra feltűnik anyagukban a halot-

tas énekek nagy tömege; — annyira, hogy a kollégiumi zene monografusa, Szabolcsi Bence, egyenesen a halotti éneklés gyakorlatából eredezteti a kollégiumok többszólamú énekét. — A melodiáriumok temetési dallamai különben csak kis részben azonosak a nyomtatásban megjelent (Újfalvi vagy Losonczi-féle szerkesztésű) halotti énekkel; nagyobb részben teljesen ismeretlen dallamok és szövegek, nyilvánvalóan tehát a cantus praeses alkalomról-alkalomra készült szerzeményei. Természetesen ezek is éppoly sajátosan jellemzők a kollégiumok dalkultuszára, mint akár a világi énekanyag legjava.

*

A XVIII. századból eddig összevéve 14 melodiárium-kézirat vált ismertté. Ezek közül egy, a Kovács József-melodiárium (M. Tudományos Akadémia kézirattára, Régi s újabb írók, 8-r. 61.) tisztán halottas énekekből álló, jelentéktelen anyagát eleve kikapcsoljuk. A megmaradó 13 kézirat közül három (Dávidné Soltári, Tolvay és Veress melodiáriumok) csak egyszólamú feljegyzéseket tartalmaz. A Dávidné Soltári-ban foglalt dallamfeljegyzéseket már fentebb használhatatlannak, hibásaknak minősítettük; a Tolvay és Veress-féle kéziratok is eredetüket tekintve közelebbről nem lokalizálhatók és dallamanyagukban jelentéktelenek: Tolvay kéziratában 10 dalmot (közülök kettő ismétlés), Veressében 5 dallamot találunk.

A fennmaradó tíz kéziratot tartalma és feljegyzésmódja világosan két csoportra osztja: öt kézirat minden kétséget kizáróan a sárospataki kollégiumban készült. Ezek a Szkárosi-Járdánházi kézirat, a két Novák-melodiárium, Melegh Dániel kézirta és az 1798-as dátumú pataki melodiárium. A másik öt szorosan együvértartozó forrás (Kovács András, Kovács Ferenc kézirtai, a Kulcsár, Zemplényi melodiáriumok és az utóbbi kézirat másolata: Ms. Mus. 112.) minden valószínűség szerint a debreceni kollégiumban került feljegyzésre. — Kovács András és Kovács Ferenc kézirtának debreceni vonatkozásai az énektartalomból nyilvánvalók. A Kulcsár és Zemplényi kézirtatnál nincsen ilyen közvetlen bizonyíték; annyi bizonyos, hogy mindkettő ugyanabból a forráskörből származik, mint a Kovács kézirtatok. Debreceni eredet mellett szólnak a Zemplényi kézirtatnak a Kovács kézirtatokkal való egyezései, különösen pedig annak az elveszett melodiáriumnak a tanúsága, amelyet Kálmán Farkas a Zene- és Színművészeti Lapok 1896. évfolyamának 2. számában ismertetett. Ez a forrás, amely 1799-ben Pap Mihály debreceni cantus praeses birtokában volt, Kálmán Farkas leírása szerint a legszorosabb kapcsolatot mutatja a Zemplényi kézirtattal.

A két fő forráscsoport, a sárospataki és a debreceni kézirtatok tipikus eltéréseit részletesen kimutattuk más helyen (Irodalomtörténeti Közlemények, 1932. 281. l.) — A két csoport mindenekelőtt az énekanyag összeállításában különbözik: mindegyik forrástípus nagyszámban tartalmaz olyan dallamokat, amelyek az illető csoport összes kézirtaiban megtalálhatók, a másik csoport kézirtaiban azonban sehol sem; minderről az egyes dallamok jegyzetei bővebb tájé-

kozást adnak. Leginkább szembetűnő az eltérés a kóruspartitúrák feljegyzésmódjában : a debreceni csoport kóruspartitúrái (Kulcsár és Zemplényi kézirat) discantus, altus, tenor, bassus sorrendjében jegyzik a szólamokat, felülről számítva : az altust jobbra nyitott félkörrel, a bassust függőleges vonallal, a díszítőhangokat (melizmákat) jobbra nyitott ékkel jelölik. — Ezzel szemben a pataki kéziratok valamennyien altus, tenor, discantus, bassus szólamrendet követnek : az altust függőleges vonallal, a bassust fekete rombussal vagy ponttal, a melizmákat fekete kótafejekkel vagy összekötött hangjegyekkel jelzik.

A melodiáriumok sajátossága az úgynevezett kóruspartitúra rendszerű feljegyzés : a szólamok egy vonalrendszerben, egymás alatt állnak, kezdetleges partitúra formájában. A közös vonalrendszer a debreceni forrásokban rendszeresen kilenc vonalból áll, míg a pataki források 7—8, sőt 10—11 soros vonalrendszert is alkalmaznak. Az egyes szólamokat különböző formájú jelekkel jegyzik ; a vezető cantus firmus dallamot hordozó tenor jele mindenütt üres (kitöltetlen) rombus. Ritmust a kóruspartitúrák egyáltalán nem jeleznek ; egyedül a Szkárosi-Járdánházi kéziratban találunk néhány vázlatosan ritmizált partitúrát.

Még egy érdekes sajátosságot kell a melodiáriumokkal kapcsolatban felemlitenünk : ez a melizmák, díszítések lelkiismeretes jelzése, ami a diákok feljegyzéseit különösen értékesé teszi. Olyan oldala ez a régi énekmodornak, amelyet tanult muzsikuskok, mint magától értetődő gyakorlatot, a régebbi időben rendszerint elmulasztanak jelezni. A kollégiumi diákok ellenben hűségesen jegyezgetik a koloratúrát minden szólamban. — Tudjuk, hogy a népi éneklésben milyen nagy fontossága van a melizmatikus, cifrázott előadásmódnak : éppen ezért a modern népdalgyűjtés is különös gondot fordít az ilyen kolorált dallamok pontos feljegyzésére. Mult századi népies dalgyűjteményeink egyik főbenjáró mulasztása, hogy a népi éneknek erre az érdekes sajátosságára nem fordítottak gondot. Annál érdekesebb, hogy a kollégiumi diákság már a XVIII. században, tehetségéhez képest gondosan kótázza a cifrázatokat, melizmákat. Feljegyzésük természetesen jobb, pontosabb is lehetne, nevezetesen ritmus dolgában ; de még így, ilyen tökéletlen feljegyzésben is rendkívül tanulságos a régi kéziratok cifrázó technikájának a vizsgálata.

A kéziratok elrendezése, első felosztása nem követ egységes rendszert. A pataki kéziratok elején rendszeresen megtalálható halotti éneksorozat feljegyzésében a Maróthi-féle harmonikus zsoltárkiadás elrendezését követi : balról discantus és tenor, jobbról (a szemben álló recto lapon) altus és bassus. — Az énekszövegek tekintetében sincsen egységesen kialakult rendszer : a kóruspartitúrák mellett rendszerint ott van a megfelelő versszöveg is (így például a Kulcsár-, Zemplényi- és a Szkárosi-Járdánházi-féle kéziratokban) ; a szólamfeljegyzésekhez azonban legtöbbször a kézirat más részéből kell a szöveget előkeresni (így a Kovács Ferenc és Novák kéziratokban, az 1798-as melodiáriumban).

Az ebben a kötetben közölt zenetörténeti adalékok általában a XVIII. század tipikus „ének”-műfajának képviselői; következésképpen nem vonhatók a közkeletű „dal”-fogalom alá. Az „ének” mint műfaj a XVIII. század énekelt versirodalmának határozott stilisztikai jegyekkel megkülönböztetett formája: műfaji jellegében a XIX. század jellegzetesen kialakult dal-fogalmával éppen ellentétes.

A régi források terminológiája határozott egyértelműséggel mutat rá erre a fogalmi kettősségre. Így például Horváth Ádám ismert kézírata még teljesen a régi, XVIII. századi ének-konceptió szülötte; címe is ennek megfelelően: „Ötödfélszáz Énekek”. Tóth István 1832-ben már „Áriák és Dallok, Verseikkel” címet ad az új stílus szellemében összeállított gyűjteményének. Jellemző, hogy Tóth Istvánnál a régi énekanyagból átvett darabok szinte kivétel nélkül a „Némely Nóták tenorjai” alcímű második részben foglalnak helyet; ezeket tehát maga a leíró sem minősíti dálnak vagy áriának. — Ugyanilyen jelentésváltozást mutatnak a korbeli szöveggyűjtemények is: 1799-ben Vácott még „Énekes Gyűjtemény”-t adnak ki; 1826. és 1834-ben Sárospatakon azonban már „Érzékeny és Vig dalok gyűjteménye,” címmel jeleznek egy teljesen hasonló célú gyűjteményt.

Maga a „dal” megjelölés XVIII. századi kézíratainkban fellelhető ritka: az itt felhasznált kéziratok írói közül egyedül Veress Márton hívja gyűjteményét „Dallos Könyv”-nek (1793). A többi kézirat legtöbbször Nóták, Énekek, Cantus vagy Cationes címen foglalja össze az énektartalom egy-egy csoportját.

Jankovich Miklós, a gyűjtő, azon a határvonalon áll, ahol a két ellentétes elgondolás, az ének- és dal-fogalom találkoznak. Ő maga még teljesen benne él a régi ének-műfaj ideológiájában. A gyűjtésében felhasznált kézírati források is kivétel nélkül Énekek vagy Cantus címet viselnek. Tervezett nagy gyűjteményének mégis ezt a címet adja már: „Nemzeti Dalok Gyűjteménye”. „Nemzeti dal” ebben az összetételben *egy* fogalmat jelent: Jankovich körülbelül azt akarja vele kifejezni, amit mi népszerű magyaros dálnak, vagy (bizonyos fenntartással) népdálnak mondanánk. — Az összetételnek ilyenfajta magyarázatát Horváth Ádám is megerősíti a Magyar Árion jegyzeteiben. Ezekben az értékes magyarázatokban „nemzeti dal, nemzeti nóta” jelöléssel idéz néhány darabot: saját kijelentése szerint éppen azokat az énekeket, amelyeket parasztfiúk, parasztleányok éneke után jegyzett fel.

A fogalmi rend kedvéért ezért mi is a korszerű *ének* terminus alatt foglaljuk össze a XVIII. századi kéziratok dallam-, illetve versanyagát. — A két műfajfogalom, ének és dal közötti történeti határvonal nagyjában egybeesik a XVIII. és XIX. század fordulójával: így például az 1798-as melodiárium tartalma még teljesen az énekműfaj jellegét mutatja; vele szemben az ugyancsak pataki eredetű Batthakézirat (1804) már világosan az új németes dal irányához hajlik. — Ezzel az elsősorban formai jellegű eltolódással körülbelül egyidőben lényeges tartalmi, felfogásbeli alakulás is megy végbe az énekelt versirodalom témavilágában. Horváth János részletesen kimutatta,

hogy a XVIII. század énekirodalmának öntudatlan, leginkább a formákban megnyilatkozó népiességét (Faludi, Révai népiesség-fogalmát) 1800 után mint váltja fel fokozatosan a divatba jött tartalom-szerű, genre-népieskedés és paraszt-romantika (Horváth János: A magyar irodalmi népiesség, 56. l.) — Ez az ellentét formatörténeti, zenei szempontból még tovább vezethető, elmélyíthető.

Már külsőségek elárulják a kétféle koncepció: ének és dal, alapvető különbségét. A XIX. század romantikájának jellegzetes „dall“-ja alig képzelhető el címjelzés nélkül: a költő címadással jelzi a költemény genre-körét, tartalmát. Ezzel szemben a XVIII. század verseskönyvei sehol címet a versnek nem adnak (egy-két jelentéktelen alkalmi költeményt kivéve): a cím helyét rendszeresen a nótajelzés foglalja el. A nótautalások gyakorlata régi örökségként az egész XVIII. század énekirodalmán végig követhető; 1800 után azonban szinte egy csapásra eltűnik a verseskönyvekből. — Különösen tanulságos ebben a tekintetben a Kovács Ferenc-féle kézirat diszpozíciója. A régebbi kéz írása (1777-ből) teljesen az énekfogalom értelmében jegyzi fel anyagát: dalcímet sehol nem jelez, mindenütt csak nóta- vagy dallamutalást nyújt. A kézirat második felében ellenben (Simon Pál írása 1801-ből) csak címezett dalokat találunk nótautalás nélkül. — Ez a századforduló idejében beálló műfaji eltolódás érdekes tartalmi és formai átalakulások következménye.

A címjelzés divatbajötte mindenekelőtt a tartalmi érdeklődés erősbödésére mutat: párhuzamosan halad evvel a dalanyag tartalmi osztályozásának, kategorizálásának a gondolata. A XVIII. század kéziratai egyáltalán nem, vagy csak elenyészően csekély mértékben veszik tekintetbe az összeírt énekek költemény-tartalmát. A népies dalok osztályozásának az a klasszikus rendszere, amelyet Erdélyi János állapított meg a Népdalok és Mondák kötetei számára (szerelmi dalok, bordalok, gúnydalok, hadi- és katonadalok, nemzeti dalok, románcok, vegyes dalok), a XVIII. század énekeire sehogyszem alkalmazható, amint hogy nem áll meg e tekintetben semmi más olyan osztályozás sem, amely a versek tartalmát veszi egyedüli alapjául. — A melodiáriumok például soha nem tesznek különbséget szerelmi vagy gunyoros dalok között: az ilyenfajta tartalom-szerinti kategorizálást egyáltalán nem ismerik. Ez az osztályozás a XVIII. század énekanyagában már a dallamutalások egybefonódása miatt sem volna keresztülvihető, mert gyakran ugyanaz a dallam egyszer szerelmi, egyszer istenes, egyszer meg éppen szatirikus szöveggel jelenik meg a kéziratokban. Az egyetlen tartalmi szempontú kategorizálás, amit e kiadványban elismerhetünk, az istenes énekek különválasztása (160—190. sz. dallam) sem volt következetesen keresztülvihető, mert sok dallamot mindkét csoportban, a világi és istenes énekek között is fel kellett volna tüntetnünk. Az istenes énekek csoportjába tehát csak azokat a dallamokat vettük fel, amelyek egyedül istenes szöveggel maradtak fenn: a mindkét kategóriához tartozó dallamokat a főcsoportba, a világi dallamok közé osztottuk be és az istenes énekek közt megfelelő helyen utaltunk rájuk.

A nótautalások 1800 után észlelhető elmaradásának fontos formatörténeti oka is van. A XVIII. századi melodiáriumok énekei (egy-két latin mintára megmértékelt diákos verset kivéve) mind magyaros ritmust mutatnak, azaz csak a szótagszámat tekintik mérvadónak, a szótagok lüktetését ellenben a sorképleten belül messze-ménőleg szabadon hagyják; ez egyébként természetesen még nem zárja ki azt, hogy a strófaképlet idegen eredetű (francia, olasz) legyen. E kiadvány dallamai közt egyet sem találni, amely következetesen keresztülvitt jambusi vagy trochaeusi mértéket tüntetne fel. A szerkesztésnek ez a sorokon belül való kötetlensége természetesen jelentékenyen megkönnyítette a nótautalások rendszerét: semmi nem állt útjában annak, hogy egy-egy dallamra akárhány szöveget is énekeljenek, ha csak a dallamsorok szótagszáma egyezett. Mint kiadványunk jegyzetei mutatják, éltek is ezzel a szabadsággal: egy-egy kedveltebb dallamra hét-nyolc énekszöveg is járt. A jegyzetek utalásai szerint az itt közölt 215 énekdallam több mint 380 énekszöveg melódiáját tartotta fenn.

Ezzel szemben már sokkal nehezebb volt a metrumra, szabályos lüktetésre szabott jambusdallamok szövegének a csereberélése. Az énekelt jambusdallamok 1800 körül kezdenek dalírodalmunkban mind nagyobb tért hódítani; egyesek (Verseghy) ugyan már előbb is próbálkoztak a német mintára szabott dallal, nagyobb hullámokat azonban mégis csak a századforduló után vert ez a mozgalom. Az új divat számottevő mértékben megnehezítette a dallamra való versírás technikáját; hiszen most már nemcsak az adott szótagszámhoz kellett igazodni, hanem a sorok belső szerkezetéhez, emelkedő vagy ereszkedő lejtéséhez is alkalmazkodni kellett. Az eredmény az, hogy 1820—30 körül a nótautalások gyakorlata csaknem teljesen eltűnik nótáskönyveinkből.

De még egy másik következménye is volt a nyugati mintára mértékelő vagy hangsúlyozó új technikának: a sorlejtés fokozódó bonyolultságával párhuzamosan a strófaképletek, strófaszerkezetek mindinkább egyszerűbbek lesznek. A XVIII. század játékos, változatos strófaképletei helyébe 1800 után egyszerűbb; áttekinthetőbb szerkezetek lépnek, — gyakran még ott is, ahol a sorok nincsenek németes módra jambusokba szorítva. Így például a Himfy-strófa a rokokó strófaszerkezetekkel szemben már nyilván bizonyos egyszerűsítés, stilizálás eredménye.

*

Kiadványunk összeállításában mindenekfelett a tudományos pontosság, a filológiai forráshűség követelményét tartottuk szem előtt. Ez a módszeres alapelv — tekintetbevéve a melodiáriumok sajátosan meghatározott, erősen egyéni forrásjellegét — legtöbb tekintetben eleve pontosan meghatározta a kiadó feladatát. Egyéni interpretációnak, konjektúráknak ilyen forráskiadványban helye nem lehet. Kitűzött célunk mindvégig az volt, hogy a melodiáriumok anyagát minél kevesebb kiadói beavatkozással hozzáférhetővé te-

gyük a dallamtörténeti és irodalomtörténeti kutatás számára. Ebből a szempontból tehát a források négy-, ötszólamú kartételeinek nincsen semmi jelentősége: a kollégiumi énekgyakorlatnak ezek az érdekesen primitív emlékei legfeljebb a kiadvány függelékében kaphatnának helyet.

Kiadványunk tulajdonképpeni feladata: a tenorszólamba ágyazott népies dallamok értelmezése és közzététele. Az értelmezéshez szükséges jeleknek nem szabad a felhasznált kézirat forrásképét lényegében megváltoztatniok. Kiadványunk még abban is a források példáját követi, hogy az énekszöveg szótagjait nem osztja szét a dallam egyes hangjai alá (ez tipografiai szempontból nehézséget okozott volna). Tekintetbevéve, hogy a dallamok túlnyomó része szillabikus szerkezetű és a dallam sorválasztó distinkcióvonalai mindenütt egybeesnek a vesszor-tagolással, nem kellett e téren félreértéstől, bizonytalanságtól tartanunk.

A dallamokat nem irtuk át; lehetőség szerint pontosan a forrás szerint közöljük őket. Az eredetiben gyakran hiányzó kulcs-előjegyzést és az okvetlenül szükséges módosítójeleket szögletes zárójelbe tett értelmezéssel pótoltuk. A szólamfeljegyzésekkel való összehasonlítás azt mutatja, hogy az itt közzétett kéziratok kilencvonalas kóruspartitúrái (különösen a Kulcsár és Zemplényi kéziratokban) rendszerint alulról a negyedik vonalra kívánják a c-kulcsot: alulról egy és felülről három vonal elhagyásával tehát változtatás nélkül, alkulcsos ötsoros rendszerben közölhető a tenorszólam. Igaz, hogy a kulcsnak a valószínű megállapítása — minthogy az összes módosítójelek is hiányzanak — még egyáltalán nem határozza meg azt, hogy valamely dallamot dur- vagy moll-változatban kell-e olvasnunk.

Ritmus tekintetében is szorosan ragaszkodtunk a forrásokhoz, bármilyen kezdetlegeseeknek találtuk is őket. A kéziratok nagy része csak kétféle ritmikus értéket ismer, augmentáló pontot és taktusvonalakat egyáltalában nem jelez. Ilyen ritmizálásban a dallamok nagy része nem is szorítható semmiféle megszokott taktusrendszer keretébe. — Kétségtelen, hogy a kéziratok rendszernélküli ritmizálásában sok a felületes hanyagság, dilettantizmus. Mégis kötelességünknek tartottuk az eredeti ritmizálás hű közlését, mert soha nem tudhatjuk, hol végződik a feljegyző hanyagsága és hol kezdődik a tapogatódzó próbálkozás egy szabadabb, kötetlen rubato-ritmus visszaadásában. Mindenesetre fontosabbnak tartottuk az eredeti kéziratok ritmizálásának pontos rögzítését, mint a — sok esetben bizonytalan — minden áron való modern-ritmikus értelmezés erőltetését. A kiadó úgy érzi, hogy vétett volna a tudományos kiadvány hitelessége ellen azzal, hogyha a dallamokat — nem véve tekintetbe a kéziratok ataktikus ritmizálását — a feltételezett metrikus alapsémák szerint taktusvonalak közé erőltetné.

Nem félünk attól a várható szemrehányástól, hogy dilettantisztikus, hibás feljegyzéseket adunk vissza filológiai pontos hűséggel. Egyrésről a XVIII. századból jobb forrásaink nincsenek. Azután igaz ugyan, hogy ezek a kéziratok tökéletlenek, hiszen a szükséges

módosító jeleket, kulcsokat, ritmust tekintve ugyancsak hiányosak; — de aránylag ritkán hibásak. Amit primitív eszközeikkel ki akarnak fejezni: a dallam diasztematikáját (dallamvonalát), azt a diatonika határán belül legtöbbször helyesen (bár nem mindig világosan) ki is tudják fejezni; nyilvánvalóan bizonyítja ezt a különböző kéziratok egyezése számos dallamnál. A hangközöket általában helyesen jelzik: az olyan forrás, amely ebben a tekintetben is megbízhatatlan (p. o. a Dávidné Soltári kézirata), észrevehetően kiválik a melodiáriumok megszokott csoportjából. — A dallamokban helyelközzel vázlatosan jelzett melizmákat meghagytuk eredeti alakjukban; nem próbáltuk őket utólag pontosabban ritmizálni. Ismeretes, mekkora fáradsággal sikerült Bartók és Kodály gyűjtésének a cifrázó népi éneklésmód kótába rögzítése; ezeknél a régi feljegyzéseknél, ahol semmi konkrét segítőeszköz nem állt rendelkezésünkre, az ilyen kísérlet teljesen kilátástalan lett volna.

Ez a kiadvány nem akar folytatása lenni a szokványos antológiáknak, amelyek a kiadó tetszése szerint válogatott szemelvényeket hoznak a XVIII. század énekanyagából. A mi feladatunk a kéziratok teljes énekanyagának közlése volt, mindenfajta egyéni válogatás nélkül. Csak *egy* elengedhetetlen megszorítást tettünk: elhagytuk mindazokat az egyházi népének-dallamokat, amelyek a XVII—XVIII. század nyomtatott énekeskönyveiből amúgy is ismeretesek. Ezzel a megszorítással a kiadvány nagy tömegű tisztán egyházi érdekű énekanyagtól mentesült, amellet, hogy a kollégiumok sajátos, jellemző énekműsorából semmi sem veszett el. Minden olyan dallam, amelyet régebbi vagy egykorú nyomtatott forrásban nem találtunk, bekerült a kiadványba, akár világi volt a szövege, akár istenes: mindkét esetben a jellegzetes XVIII. századi kollégiumi dalkultúra termése.

Az egyes dallamok apparátusa lehető teljességre törekszik: a jelzett variánsok felölelik a kéziratos melodiáriumok minden eltérését. Ezzel szemben következetesen eltekintettünk a nyomtatott gyűjteményekben (Szini, Bartalus, Bartók, Kodály, stb.) megjelent változatok eltéréseinek részletezésétől; ezek a gyűjtemények amúgyis könnyen hozzáférhetők.

Ugyancsak erősen korlátozva voltunk a szövegvariánsok feltüntetésében: hogy az apparátust túl ne terheljük, itt is csak a melodiárium-kéziratok eltéréseit közöltük; végeredményben ezeknek az énekanyagát akartuk kiadni. A nyomtatásban megjelent változatok (Thaly, Erdélyi kiadványai stb.) amúgyis mindenki számára hozzáférhetők; a pusztán versszöveget tartalmazó kéziratok eltéréseinek felsorolásában pedig eleve le kellett volna mondanunk a teljességről, mert hiszen ezek a szövegforrások még megközelítőleg sincsenek bibliografikusan számontartva, nemhogy anyagukban feltárva. Remélhető, hogy a fontosabb kéziratos források (többek között Jankovich nagy gyűjteménye) idővel úgyis kiadásra kerülnek.

A források felsorolása teljesebb, mint eddig bármilyen idevágó részletmunkában található volt. Amely dallamnak változata akár

Bartók vagy Kodály kiadványaiban, akár a többé-kevésbé megbízható régi gyűjtemények valamelyikében (Szini, Mátray, Bartalus) előfordult, mind felemlítettük. Ez ugyan együttvéve is meglehetősen kevés anyag: könnyen megeshetik, hogy itt-ott egy változat elkerülte a figyelmünket. Aki meggondolja, hogy a dallamvonalban néha alig felismerhető rokonváltozatok agnoszkálásához mily sokféle szempontból (strófaszerkezet, sorvégzők, dallamforma, dallamkezdet) és hányszor kellett a népdalgyűjtés és a régi egyházi énekeskönyvek sokféle elszórt, sok száz dallamát átkutatni, nem fogja túlszigorúan elbírálni, ha egy-egy változat netán felismeretlenül maradt volna valahol; egyébként is az ilyesfajta hiány a dallamgyűjtemény teljességét és értékét semmiben sem érinti. — Az új népdalgyűjtés kiadatlan anyagában is (a fonográfhengereken) még nem egy régi dallam változata lappanghat. De véleményünk szerint nem lehetett kiadatlan dallamokra hivatkoznunk egy olyan kiadványban, ahol nem állt módunkban a hivatkozott dallamot mindjárt szemléltetően mellékelni. Jól tudjuk, hogy kiadványunk változatapparátusa ebben a tekintetben még hiányos; és minden kiegészítés kísérlete is természetszerűen hiányos lesz mindaddig, míg az új népdalgyűjtés munkája le nem záródik. Ez pedig a közeljövőben alig várható.

Eppen az új népdalgyűjtés anyagával való összehasonlítás megkönnyítésének érdekében közzétettük a dallamokat szótagszám szerint rendszeresen csoportosítva. A különböző dallamrendező módszerek közül a mi kiadványunk anyagánál ez bizonyult legcélravezetőbbnek. A szöveg kezdősora szerint való alfabetikus rendszerezés gondolatát — mint teljesen dilettantisztikus, haszontalan rendszert — eleve elejtettük; ennek hiányát a szövegek betűsoros mutatója tökéletesen pótolja. — Használhatóbb az a módszer, amellyel Johannes Zahn a német evangélikus egyházi dallamkincs sok ezer melódiáját rendezte (*Die Melodien der deutschen evang. Kirchenlieder*, 6 kötet); Zahn elsőfokon a dallamsorok száma szerint, ezen belül pedig a dallamsorok jambikus, trochaikus vagy egyéb méretű lejtése szerint rendezi a dallamokat. Ez a módszer a mi anyagunknál nem bizonyult célravezetőnek: sok esetben ugyanis az összetett dallamsorok (p. o. 8. 7. szöveg) értelmezése többféle sorszám-jelzést tesz lehetővé; jambikus vagy egyéb megmértékelésről pedig még kevésbé lehet itt szó. — Végül a Krohn—Bartók-féle rendszerezést — a sorvégzők szerint — sem lehetett következetesen keresztülvinni a túlnyomóan heterometrikus strófaszerkezetek sokfélesége miatt.

Így végeredményben egyedül a dallamsorok szótagszáma szerint való csoportosítás bizonyult célszerű eljárásnak: a magyar dallamtörténeti anyagnál a dallamsorok szótagszáma még aránylag a legbiztosabb, legkonstansabb ismertetőjel. Azok a megfontolások, amelyek az élő népdal rendszerezésében a szótagszám szerint való rendszerezés ellen szólnak (ilyenek: az egyenlő szótagszámú dallamok nagy száma, improvizációszerűen bővülő és ingadozó szótagszámú sorok), a régi énektanynál elesnek. Egyrészről itt sokkal keve-

sebb az egyenlő szótagszámú dallam, amiről a dallammutatóba vetett pillantás bárkit meggyőzhet; másrésről a strófaszerkezetek szótagszáma jóval állandóbb, megállapodottabb, mint az élő népdalanyagban.

Általános érvényű megfigyelés az, hogy mennél komplikáltabb valamely strófaképlet, annál kevésbé van kitéve a rögtönző változtatás, a népies agyonéneklés (Zersingen) veszélyének. Az izometrikus 4×8 . szótagos újstílusú népdalszak valamely sorát a népi énekes bátran nyújthatja betoldott szótagokkal (leginkább a 3. sort szokták ily módon bővíteni; az eredmény körülbelül megfelel annak, amit Horváth János — a hosszú verssorok szavalására vonatkoztatva — „sorkihúzás“-nak nevez) anélkül, hogy a strófaképlet jellegét, alap-sémáját felismerhetlenné tenné. Viszont egészséges érzéke már visszatartja attól, hogy egy ilyfajta komplikált strófát, mint például 7. 7. 4. 7. 7. 4. 8. 4. 8. 4. (amilyenek a XVIII. századi énekegyházi tömegesen találkoznak) betoldott szótagokkal elnyújtson. Csakis ilyen megállapodott szótagszám-formák mellett vált lehetővé az a kiterjedt nóta-utaló technika, amely — a régi verseskönyvek és egyházi énekeskönyvek gyakorlatának hagyományaként — a melódiáriumok énekeanyagát általában jellemzi.

Kiadásunk a dallamsorok szótagszáma szerint rendezi a dallamokat. A kéziratok eredeti tartalom-sorrendjének megtartása nem vezetett volna célra; minthogy ugyanaz a dallam négy-öt kéziratban is előfordul, minduntalan terhes utalásokkal kellett volna a dallamoknak — az egyházi népének elhagyásával már amúgy is megbontott — sorrendjét megszakítani. Ehelyett jobbnak véltük a formai szempont következtetés érvényesítését. Így, aki a strófaképlet szerint keres egy éneket, a dallamok sorrendjében mindjárt megtalálja a keresett melódiát; bonyolultabb vagy kétes esetekben a dallammutató veszi igénybe. Aki pedig egy bizonyos kézirat dallamanyagát akarja összekeresni, az a részletes forrásmutató segítségével könnyen megtalálja a keresett utalásokat.

Strófaképletek. — Szerkezet-típusok.

Strófaképlet (strófaszerkezet) tekintetében a XVIII. század magyar énekeit mindenekelőtt rendkívüli változatosság jellemzi. Olyan típust, amelyet erre a dallamvilágra általában jellemzőnek mondhatnánk, nem találtunk. A dallammutató tanúsága szerint az ebben a kiadványkötetben közölt 215 dallam közül mindössze 45 éneknek (köztük 5 az istenes énekek csoportjából) van izometrikus, vagyis egyenlő szótagszámú sorokból álló strófaszerkezete. Ezek között megint aránylag leggyakoribbak az izometrikus 8 szótagos sorokból álló dallamok (13 dallam); 13 szótagos sorok hat, 10 szótagosak öt, 11 és 7 szótagosak négy-négy esetben fordulnak elő. A műzenei jellegű 15 szótagos típust öt esetben tudjuk kimutatni; a 193. sz. dallam a ritka 6. 6. 3. felépítésű tizenötös sortípust mutatja.

A 41., illetőleg 165. számtól kezdve közölt heterometrikus szerkezeteket a legnagyobb változatosság jellemzi: ebben a csoportban úgyszólván kivétel nélkül különleges strófaformák, unicum-strófaszerkezetek sorakoznak egymás mellé; a dallammutató összeállításából kitűnik, hogy alig van olyan strófaképlet, amely csak kétszer is ismétlődnek.

Hasonló szabadság, változatosság jellemzi ezeket a dallamokat az architektonikus forma, a repetitív felépítés tekintetében is. — A formaalakításban két főtypus eltérő alformáit különböztethetjük meg: a legtöbb formailag világosan elemezhető dallam vagy a nyugat-európai „bar“-forma (legegyszerűbb alakjában A. A. B.), vagy pedig a dacapo-forma (alapforma: A. B. A.) valamelyik változata.

a) *A bar-forma főbb típusai:*

1. A. A. B. (a legegyszerűbb háromrészes forma; rendszeren kettős-sorokból alakított szakaszokkal): 7b. 15. 16. 17. 34. 49. 56. 57. 72. 80. 101. 104. 114. 119. 126. 130. 136. 138. 149. 168. számok. — A. A'. B. (variált második résszel): 189. — Ugyanennek a háromrészes formának bonyolultabb formaváltozatai, A. B. A. B. C. B.: 22. 99. — A. B. A. B. C. B': 57. (rövid sorokkal). — A. B. A. B. B. C.: 18. — Összesen 25 dallam.

2. A. A. B. B. (a záradék kétrészes, azonos részekkel): 145. — A. A. b. b. (kisebb értékű, rövidebb dallamsor-egységekkel ismételt záradék): 107. — Gyakoribb a másik típus A. A. B. B'. (a záradék második része variált): 24. 26. 28. 33. 53. 78. 81. 117. 132. 133. 150. 178. 182. 183. 204. — A. A'. B. B'. (mindkét ismétlés variálva): 36. 112. 118. 137. — Összesen 21 dallam (lásd még a transzponált A. részű dallamok osztályát).

3. A. A. B. C. (két különböző dallamsorból álló záradék): 10. 20. 24. 41. 75. 79. 83. 87. 94. 108. 113. 122. 152. 164. 170. 171. 179. 181. — Összesen 18 dallam.

4. A. A. B. B. C. (háromrészes záradék): 84. 110. 143. 188. — Változatai A. A. B. B. a': 76. — A. A'. B. B. C.: 176. — A. A. B. B'. B'': 127. — A. A. B. C. D.: 151. — A. A. B. B. C. D.: 95. — Összesen 9 dallam.

5. A. A. b. b. c. (az előbbi forma tipikus variánsa: a záradék rövidebb sorjegységekből áll, mint az első sorpár): 5. 54. 66. 98. 115. 116. 122. 139. 146. 173. 175. 180b. 184. 185. 190. 195. 208. 212. — Változatai A. A. b. b'. c.: 141. 142. — A. A. b. b'. C. (= A. A. B. C.): 187. — A. A. b. b'. c. c': 106b. — A. A. B. B. c. c': 64. — A. A. b. b. c. c. d.: 65. — Összesen 24 dallam.

6. Másodszor transzponált A-résszel (a bevezető sorpár témáját másodszor más fokon, legtöbbször quinttranszpozícióban hozza). Típusai, A. A.⁵ B. B': 103. 129. — A. A.⁵ B. A.: 121. — A. A.⁵ B. C.: 3. 82. — A. A.^{VI} B. B.^{VI}: 100. — A. A.^{VI} B. C.: 9. — A. A.^{IV} A'. A.^{IV} (végig egy motívumból képezve): 123. — A. A.^{VII} B. B': 36. — Összesen 9 dallam. Ez az osztály túlnyomórészen népdalszerű dallamokat tartalmaz.

b) *A dacapo-forma főbb típusai* (nagyobb részben műdaljellegű dallamok):

7. A. B. A. (egyenrangú egységekből álló egyszerű háromrészes forma): 135. — Ugyanaz rövidebb középrésszel, A. b. A.: 93. — Kéttagú középrésszel, A. B. C. A.: 58. — Összesen 3 dallam.

8. A. A. B. A. (ugyanaz barformával kombinálva): 19. 21. 30. 32. 38. 39. — Formaváltozatai, A. A. B. A'. (variált dacapo): 89. 124. 163. — A. A. b. b. A. (kétrészü, ismételt középrésszel): 128. 140. 153. 154. — Ugyanaz variált dacapoval, A. A. b. b. A': 59. 77. 89. 162. 211. — A. A.' B. A. (a sorpár második tagja variálva): 37. — A. A'. B. A': (ugyanaz variált dacapoval): 120. — A. A'. B. C. A'. (ugyanaz kéttagú középrésszel): 147. — Összesen 21 dallam.

c) *Aránylag ritka eset, hogy nem a kezdősor ismétlődik. E típus főbb változatai:*

9. A. B. C. C': 7. 14. 25. 31. — A. B. B': 69. 71. — A. B. B. C. (rövid dallamsorokkal): 160. — A. B. C. B.: 60. — A. B. B. C. C. D.: 167. — A. B. C. C. D. (rövid dallamsorokkal): 48. 54. — A. B. C. C. D. B.: 134. — Összesen 12 dallam.

10. A komplikáltabb formák közül figyelemreméltók: A. B. A. B. C. C. D. D. E.: 125. — A. B. A. B. C. D. E. E. F. G.: 171. — A. B. A. B. C. D. E. E. D': 170. — A. A. B. C. D. E. B. C. (= A. B. C. B.): 91. — A. B. C. D. D. C. (rövid sorokkal): 67. — A. B. A. C. A. D. E. E. A. D. (rondoszerű forma): 105. — Összesen 6 dallam.

Kis, néhány szótagos motívumok, aprózott sorok ismétlése jellemzi a következő dallamokat: 43. 44. 47. 96. 165. 167. Összesen 6 dallam.

Szembetűnő architektonikus felépítés nélkül valók: az 1. 2. 4. 6. 8. 12. 27. 31. 35. 50. 61. 62. 68. 73. 92. 157. 161. 177. sz. dallamok (Fortspinnungstypus). Architektonikus formának teljesen hiányval vannak: 11. 13. 42. 46. 85. 144. 155. 156. 186. 197. 203.

A strofikus dalforma keretén túlmenő, az átkomponált dal formájára utaló méreteket mutatnak: 52. 63. 70. 90. 97. 109. 148. 158. 180.

A melodiáriumok hangjegyrírása.

A melodiáriumok hangjegyrírása idegenszerű, kezdetleges vonásokkal ejti zavarba az előkészületlen kutatót. Ezek a kezdetlegességek, tökéletlenségek mind a ritmika, mind a dallamvonal tekintetében azonnal jelentkeznek. Először a ritmikát vesszük vizsgálat alá.

A melodiáriumok sajátosságai a ritmikai hangjelzés terén leginkább negatívumokban jelentkeznek: rendszeres ütemjelzést és taktusvonalakat a melodiáriumok irodalma általában nem ismer. Ahol az allabreve ütemjelzés **¶** mégis előfordul (így a Kovács András és Kulcsár kéziratok egyenként kiírt szövegeiben, meglehetősen

rendszerint a Dávidné Soltári kéziratában is), ott minden valószínűség szerint egyszerű átvétel a XVIII. századi református énekeskönyvek gyakorlatából: nem jelent többet, mint a páros ütemezés és a félkóta-mértékegység érvényességét. — Rendszeres ütembeosztást egyik kéziratban sem találunk; helyette a dallamsorokat elválasztó distinkcióvonal van általános használatban. Minthogy a dallamsorok elválasztása a szöveg-alkalmazás szempontjából rendkívüli fontosságú, ezeket a distinkciókat a kéziratok általában gondosan jelzik; hibás caesura alig fordul elő.

A használandó ütemről ezek a vonalak természetesen nem adnak felvilágosítást. Dallamsornál kisebb egységeknek, frázisoknak vonallal való összefoglalása csak elvétve fordul elő. Ilyen kísérleteket találunk a sárospataki eredetű melodiáriumok csoportjában: az 1798-as melodiáriumban a 197, 235, 236. lapon, a második Novák-kéziratban a 118, 123. lapon. Legtöbbnyire szólamfeljegyzésekben akadunk ilyen jelzésekre (kóruspartitúrákban sohasem), olyan helyen, ahol a dallam melizmatikus menete kórustechnikai szempontból indokolttá teszi a hangjegykép részletező, áttekinthető tagolását.

A debreceni eredetű kéziratok a distinkcióvonalnál kisebbrangú tagoló jelzést egyáltalában nem használnak s így az esetről esetre szükségessé váló ütemváltozást époly kevéssé tudják kifejezni, mint a korbeli református énekeskönyvek. A későbbi források közül Horváth Ádám kézírata használ helyel-közzel rövid — egy-két vonalközt átmetsző — vonalkákat az egész vonalrendszeren átvágó sormetszeteken kívül. Különösen feltűnőek ezek a következetesség nélkül elhelyezett jelek a brassói kézirat 9, 11, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 25, 28, 29, 39, 40, 41, 42, 47, 50 stb. számú darabjaiban. Ezek a vonalkák részben a hosszabb, összetett dallamsorok sorközépi metasztét jelzik, részben az egyes hosszabb szavakra eső hangokat foglalják szorosabb egységbe. Ütemjelző fontosságuk — már csak a rendszeres alkalmazás hiánya miatt is — legfeljebb közvetve jöhet tekintetbe (a hangsúlyos szó eleje erős ütemrészt kíván, tehát a szóelválasztó vonal automatikusan ütemvonalat is jelez).

Az egyes dallamhangok hosszúságának elbírálásában különbséget kell tennünk a kóruspartitúra rendszerű és a szólamok szerint megosztott feljegyzések között. A debreceni eredetű kéziratok következetesen, a sárospatakiak túlnyomórészt teljesen ritmizálatlanul jegyzik fel a kóruspartitúra tenorjába ágyazott dallamot. A Szkárosi—Járdánházi-féle kézirat negyvenegynéhány kóruspartitúrája közül mindössze öt ének (a Nóták Hármoniajokkal című szakasz 1, 2, 3, 4, 13. száma) és az 1798-as melodiárium egynéhány kidolgozatlanul maradt kóruspartitúrája (a 150, 172, 215. lapon) mutat fel valamelyes kezdetleges ritmizálást.

A szólamfeljegyzések már valamivel részletesebbek. A debreceni eredetű kéziratok ugyan itt sem emelkednek a XVIII. századi református énekeskönyvek hangjelzési technikájának kezdetleges színvonalára fölé (eltekintve a melizmák jelzésétől): csak kétféle értéket, egész- és félkótát ismernek. A melizmákat jobbra nyitott ékkel

(Zemplényi kézirat és a Kulcsár-mel. második fele), vagy összekötött nyeles kótákkal (Kovács András kézírata, Kulcsár-mel. első fele) jelzik. A finalisnak alkalmazott brevis, illetőleg longa és a nagyritkán előforduló semiminima (a negyedkóta formájában) rendszeres használat híján nem kapott megállapodott értéket, mint ez a különböző kéziratok összevetéséből első pillantásra kiderül. — Hasonló eredményre jutunk a sárospataki kéziratok változatosabb hangjelzésének a vizsgálatánál. Itt is csak annyit lehet biztosan megállapítani, hogy a nyeles kóta a nyeletlennél, az összekötött az össze nem kötöttnél általában rövidebb értékű; de hogy például a fekete hangjegy értékben hogyan viszonylik az egyenlő formájú üres kóthoz, arra már nem találunk általánosan követett szabályt. Gyakori eset, hogy ugyanaz a frázis az egyik kéziratban fehér, a másikban fekete fejjű hangjegyekkel van feljegyezve. Ebben a tekintetben következetességet hiába keresünk a kéziratokban. A melizmák pontosabb tagolása szintén csak az összes kéziratok változatok egybevetésével állapítható meg, több-kevesebb biztossággal.

Rokontermészetű következtelenség teszi bizonytalanná — de azért távolról sem értéktelenné — Horváth Ádám ritmusjelzéseit is. Horváth az Ötödfélszáz Énekek kéziratában tudvalevően csak kétféle ritmikus jelzést használ: rombust a hosszabb, kerek kótát a rövidebb hangok jelzésére (a diszítóhangokat jelölő kis pontok ritmusértéke közelebből meg nem határozható). Már most a két fennmaradt teljes kézirat (Ak. és Br.) ritmusjelzése még ebben a megközelítő jelölésben is gyakran eltérő, anélkül, hogy az egyik változatot egyenesen jónak, a másikat hibásnak minősíthetnők. Minthogy a kéziratok kétféle ritmizálásának minden egyes esetben való teljes közlése túlságosan megterhelte volna a kiadványt, egy rendszerbe foglaltuk össze a két forrás jelzését: azokat a hangokat, amelyek mindkét kéziratban egyöntetűen rövidek vagy hosszúak, a melodiáriumok jelzéséhez alkalmazkodva, fél- illetve egész kótákkal jeleztük, a syllaba ancepseket pedig (amelyeket egyik kézirat hosszúnak, a másik rövidnek jelez) metrikai hosszúságjellel ellátott félkótával írtuk.

Végül itt még célszerűnek látjuk röviden összefoglalni azokat a szempontokat, amelyek a sokrétű kéziratok anyag beható vizsgálatából a dallamfeljegyzések megbízhatóságát illetően önként adódtak. Ugyanitt akarunk beszámolni a leggyakoribb hibaforrásokról is, amennyiben ezek nem a feljegyzés hiányosságát, vázlatos voltát érintik (erről már fentebb volt szó), hanem csak amennyiben magát a dallam vonalát torzítják el. Mert a feljegyző diák néha — elirásból vagy gondatlanságból — még abban is téved, amit pontosan jegyezni módjában állt volna: az egyszerű hangközök, intervallumok feljegyzésében. A források gondos kutatója előtt a kéziratok önként bizonyos megbízhatósági skálába sorakoznak. Ennek a sornak legelső fokán áll a Dávidné Soltári kézírata, amely a szó szoros értelmében nem is melodiárium, azaz karénekeskönyv, hanem inkább csak alkalomszerű dallamvázlatokkal tarkított versgyűjtemény. A Dávidné Soltári 103 dallama a zenében teljesen járatlan dilettáns kezét

mutatja, olyan íróét, aki csak éppen a dallam menetének irányát, a fel- vagy lefelé mozgást tudja érzékeltetni, de a tercnél nagyobb hangközökben már nem biztos; quartot, quintet gyakran eltéveszt. Ilyenképen a Dávidné Soltári valamennyi ismertté vált dallam-kézirat közt a legkevesbbé megbízható: dallamanyagát egymagában fel nem használhattuk.

Megbízhatóságban a Dávidné Soltári felett, de a többi kéziratnál alább áll a Kovács Ferenc-melodiárium. Pontosabbnak kell lennie már csak azért is, mert többszólamú énekek elég szép számmal vannak benne; ezeknek a feljegyzése pedig már a másoló bizonyos zenei képzettségét — legalább is a kollégiumi kórustechnika elemeinek ismeretét — tételezi fel. A többszólamú kartételek tenordallamai általában megbízhatóbbak, mint a kidolgozatlanul maradt dallamok; utóbbiaknál felületesség, sietség látszik a fő hibaforrásnak. E kéziratnak a többi debreceni forrástól való eltérése több esetben hibás, pontatlan változatnak bizonyult. A kézirat hibáinak jellege kevésbé a zenei képzettség hiányára, mint inkább gyors, felületes munkára, gondolattalan másolásra enged következtetni. Már a kézirat kusza írásképe, rendetlen formája is kevésbé előnyös módon üt el a tulajdonképpeni melodiáriumok (Zemplényi-, Kulcsár-kéziratok) csinos, szabályos elrendezésétől. Figyelembevée ezeket a nehézségeket, kiadványunk ott, ahol lehetséges volt, elkerülte a Kovács Ferenc kézirat változatait: ahol jobb forrás hiányában ebből a kéziratból kellett dallamot közölnünk, jegyzetben utaltunk a feljegyzés kétes értékű, vagy kimondottan hibás voltára.

Az aránylag legjobb feljegyzéseket a debreceni eredetű forráscsoportból a Kulcsár- és Zemplényi-kéziratokban, a sárospataki anyagból pedig a Szkárosi—Járdánházi, a Novák-féle és az 1798-as melodiáriumokban találtuk. Ezek mindegyikéről könnyen megállapítható, hogy valamennyire képzett, vagy legalább is a melodiáriumok kórustechnikájában jártas zenész munkája; a teljes kóruspartitúrák feljegyzése éppen a cantus praeses kezeírása vagy annak hű másolata. Azok a szólamok, amelyeket a kéziratok némelyike (p. o. a két Novák melodiárium) a partitúrákból egyenként kiír, a nagyobb kéziratokban található partitúrákkal meglehetősen egyeznek. Ezekről a forrásokról tehát feltételezhető, hogy íróik az előttük levő dallamformát — a használt technikát eszközök adta határokon belül — le is tudták rögzíteni. Ebből következők, hogy ha adott esetben a pataki melodiáriumok változata eltérően áll a debreceni források consensusával szemben, itt igazán két eltérő dallamváltozatról van szó: egy Patakon és egy Debrecenben divatos dallamformáról, nem pedig egyszerűen hibás feljegyzésről, mint ezt a másodrendű kéziratoknál joggal gyanítanók.

Már maga az a tény, hogy a feljegyző itt-ott (p. o. a Zemplényi és Szkárosi kéziratokban) jegyzetekben megmondja, hogyan kell kótázását kijavítani, arra mutat, hogy nem minden kritika, hozzáértés nélkül áll a dallammal szemben. Az a körülmény is, hogy a melódia kóruspartitúrába van beágyazva, énekkar elé kerül, bizonyos hitelességet kölcsönöz ezeknek a feljegyzéseknek, kiemeli őket az

egyszólamú kótázások magánjellegű, futólagos efemeritásából: valahogyan úgy érezzük, hogy ilyen esetben a feljegyző több felelősséget is vállalt kótázásával. — A feljegyzések gépies másoló modora természetesen nem zárja ki a nyilvánvaló hibák, elírások lehetőségét. Leggyakoribb hibaforrás e tekintetben a sokvonalú kóruspartitúrák nehéz áttekintése: sorváltásnál a leíró elveszti a dallam fonálát és terc vagy szekund eltéréssel írja tovább a dallamot. Kodály Zoltán megállapítása szerint ez Horváth Ádám kéziratában is előfordul. A leíró ilyenkor mindig az optikai képhez (nem a tonalitás elgondolásához) igazodik; hogyha tehát valahol egy hangot elvétett, az egész folytatást is így írja, hibásan. Az ilyen természetű elírások különben a kéziratok összevetésével aránylag könnyen felismerhetők és kiküszöbölhetők.

A későbbi, XIX. századi források közül leggyakrabban hivatkoztunk Horváth Ádám kéziratára. Ez a kézirat, bár csak egyszólamú feljegyzéseket tartalmaz, anyagában és megbízhatóságában egyaránt legszorosabban csatlakozik a legjobb debreceni forrásokhoz (Zemplényi- és Kulcsár-kézirat): úgyhogy nem egyszer állt módunkban a régi melodiáriumok egy-egy elírását, hibáját Horváth kéziratából kijavítani. Annál inkább megtehetjük ezt, mert más esetekben meg hangról hangra való egyezés bizonyította Horváthnak, egyéb írásaiból amúgyis jólismert ragaszkodását a hagyományos dallamokhoz. Horváth Ádám dilettantizmusa, zenéhez nem értése elsősorban a korabeli német műzene formájára, technikájára vonatkozik („a magam munkája, — olyan énekesé, aki semmiféle musikát nem tanult” írja az Ötödfélszáz Énekek kéziratának „Jelentés” című előszavában), de nem zárja ki a kollégiumi zenep Praxis technikájának valamelyes ismeretét. A dallamforrások összehasonlítása megmutatta, hogy Horváth Ádám azok között a szűk keretek közt, amelyeket a kollégiumi dalkultusz teremtett, feltűnő hűséggel (ha nem is éppen pontosan) rögzíti meg a dallamokat.

Horváth Ádám önkicsinylő kijelentése, hogy ő „csak templombéli, misemondó forma kótákkal” írja a dallamokat (a fentidézett előszóban), voltaképpen a melodiáriumok valamennyi feljegyzésére vonatkozik: ezek a kéziratok a dallamhagyomány megőrzésének pontossága tekintetében általában ugyanazon a — nem éppen nagyon magas — fokon állnak, mint a XVIII. század feljegyzésben tökéletlen, de dallamanyagban rendkívül becses református népénekeskönyvei.

Forrásmutató.

A kiadás anyagát szolgáltató kéziratok tartalommutatója.

Ez a kiadványkötet összevéve 12 darab kéziratot dallamgyűjtemény melódia-anyagát dolgozza fel; e főforrásokon kívül az apparátusban még több mint tíz, nagyobbára XIX. századi kézirat dalmanyagát használtuk fel. Az összes felhasznált kéziratot források

rövid ismertetése megjelent az Irodalomtörténeti Közlemények 1932. évfolyamának 3—4. füzetében, a „Hangjegyes verseskönyvek jegyzéke 1770—1820“ című bibliografikus összeállításban.

Az alább következő jegyzék részletesen felsorolja a 12 feldolgozott kézirat teljes énektartalmát, dallamot és énekszöveget egyaránt. Minden dallamnál feltüntettük, hogy a kiadásba milyen sorszám alatt van felvéve; ha a kiadásba fel nem vettük, pontosan jelezzük azt a nyomtatott énekeskönyvet, ahol a dallam megjelent. A sokszor idézett énekeskönyveket rövidítve jeleztük, a következő jelekkel:

K. 1751. — Közönséges Isteni Tiszteletre rendeltetett Énekeskönyv. Kolozsvár 1751 (második, változatlan kiadása: Kolozsvár 1761).

D. 1774. — Szent Dávid Soltárjai. Debrecen 1774. (négyzsolamú zsoltárkiadás; függelékében 100 református egyházi népének).

D. 1778. — Isten közönséges tiszteletére rendeltetett Énekeskönyv. Debrecen 1778 (azonos tartalmú új kiadásai: Debrecen 1785 és 1806).

Losonczi 1778. és 1791. — Losonczi István: Halotti Énekek. Pest 1778. — Pozsony és Pest 1791.

Ujfalvi 1791. és 1807. — Halott temetéskorra való Énekek. Debrecen 1791 és 1807. — A legrégebb kótás kiadás: Nagyenyed 1769. anyagát nem tudtam felhasználni (egyetlen ismert példány a Kolozsvári Református Kollégium könyvtárában).

A katolikus énekeskönyvekből felhasználtuk a *Cantus Catholici* összes XVII—XVIII. századi kiadásait, az 1651 — 1675 — 1703 — 1738 — 1792. évekből.

Szegedi 1674. — Cantus Catholici, Autoritate ...Leonardi Szegedi. Kassa 1674. —

Illyés 1693. — Soltári Énekek — Halottas Énekek. Nagyszombat 1693. Változatlan tartalmú új kiadásai: 1721, 1749, 1781, 1793. stb.

Bozóki 1797. — Katolikus kar-béli kótás Énekeskönyv. Vác 1797. —

Bozóki 1806. — A jól meg-halásra serkentő magyar egyházi énekeskönyv. Vác 1806. — Nyilvános könyvtárainkban nincs meg: Szabolcsi Bence dr. szívességből átengedett másolatát használtam.

A Szenczi Molnár-féle zsoltárkiadás dallamaira (1607 óta számtalan kiadásban) minden külön megjegyzés nélkül csak Ps... jelzéssel utaltunk, ebben is a forráskéziratok rendszeres gyakorlatát követve.

A kolozsvári megreformált énekeskönyv-típus (1777, 1778, 1785.) ebben a tekintetben nem jön számba, mert a régi népénekdallamokat a zsoltárok javára majdnem teljesen kirekeszti.

Az itt felsorolt énekeskönyvek jóformán hiány nélkül felölelik a XVII—XVIII. század nyomtatásban megjelent egész népénekanyagát. Megjegyezzük, hogy ez a dallamanyag még több, nagyrészen változatlan lenyomatú kiadásban is megjelent. Az azonos tartalmú kiadások részletező felsorolása minden egyes éneknél, túlsá-

gosan megterhelte volna a kimutatást. Ezért az egyes dallamoknál csak a főbb kiadástípusokat jelezzük; annak megindokolására, hogy miért nem vettük fel a kérdéses dallamot ebbe a kiadásba, ez a jelölés is tökéletesen kielégítő. — Azok az énekek, amelyeknek dallama is megvan a felhasznált kézirat forrásban, kereszttel vannak megjelölve. — Minden egyes kereszttel jelölt dallam mellett tehát ott kell lennie vagy a jelen kiadás sorszámának (fett típussal), vagy pedig valamely nyomtatott énekeskönyv megfelelő lapszámának (kurzív típussal). Megjegyezzük egyébként, hogy az énekeskönyvtalások csak a dallamra vonatkoznak; a hivatkozott helyen gyakran más szöveggel találni ugyanazt a dallamot.

Kulcsár—melodiárium, 1775—1785.

(Sárospatak, Főiskolai könyvtár kéziratára, 1770. sz.)

Erősen rongált, elől-hátul csonka, 8-r. (12×18,5 cm.) kézirat. Két részből áll: az első rész kizárólag egyházi, a második túlnyomóan világi énekeket foglal magában; a második rész lapszámozása 1-től újra kezdődik. A kézirat első felének lapszámozása 44—98-ig fut (52—53. kiszakítva); második felében 50-től kezdve a számozás a papír romlása miatt már nem olvasható. — Mindjárt a dallamok után jegyzi a megfelelő énekszöveget. A kézirat első felében csak szólamonkénti feljegyzések, a második részben szólamok és (külön csoportban) kóruspartitúrák vannak. A kézirat énektartalmát a lapszámozás szerint idézzük:

44. +Kristus Urunknak áldott születésén: *D. 1774. nr. 27. — D. 1778. nr. 172. — +Jer dicsérjük e mai napon: K. 1751. nr. 140. — D. 1774. nr. 29. — D. 1778. nr. 175. — 45. +Parancsolá az Augustus császár: K. 1751. nr. 141. — D. 1774. nr. 30. — D. 1778. nr. 176. — +Szent Ésaías így ír Kristusnak: K. 1751. nr. 143. — D. 1774. nr. 32. — D. 1778. nr. 178. — +Ez nap nekünk dicséretes nap: K. 1751. nr. 147. — D. 1774. nr. 34. — D. 1778. nr. 182. — +Jer mindnyájan örülünk: K. 1751. nr. 149. — D. 1774. nr. 36. — D. 1778. nr. 184. — 46. +Menyből jövök most hozzátok: K. 1751. nr. 139. — D. 1774. nr. 28. — D. 1778. nr. 174. — *Cant. Cath. 1674. p. 76. (eltérő változat).* — +Jer mi dicsérjük áldjuk: *D. 1774. nr. 31. — D. 1778. nr. 177. — +Dicséretes a gyermek: K. 1751. nr. 146. — D. 1774. nr. 33. — D. 1778. nr. 181. (eltérő változat.) — 47. +Jésus születék idvességünkre: K. 1751. nr. 152. — D. 1774. nr. 37. — D. 1778. nr. 187. — +Hálát adjunk mindnyájan: K. 1751. nr. 155. — D. 1774. nr. 39. — D. 1778. nr. 190. — +Mennyei király születék: K. 1751. nr. 158. — D. 1774. nr. 42. — D. 1778. nr. 193. — 48. +Nékünk születék mennyei király: K. 1751. nr. 157. — D. 1774. nr. 41. — D. 1778. nr. 192. — +No földnek minden népei: D. 1774. nr. 44. — D. 1778. nr. 213. — 49. +Kristus feltámad ki értünk: K. 1751. nr. 178. — D. 1774. nr. 45. — D. 1778. nr. 215. — +Kristus feltámad igasságunkra: K. 1751. nr. 182. — D. 1774. nr. 49. — D. 1778. nr. 219. — +Oh Jézus**

mi Idvezítőnk : *K. 1751. nr. 188. — D. 1774. nr. 52. — D. 1778. nr. 225. — + Feltámadt a mi életünk : K. 1751. nr. 189. — D. 1774. nr. 53. — D. 1778. nr. 226. — + Kristust megfeszíték : K. 1751. nr. 181. — D. 1774. nr. 48. — D. 1778. nr. 218. — + Kristus mennybe felméne : D. 1774. nr. 51. — D. 1778. nr. 224. — 50. + A pünköst innepnapján : K. 1751. nr. 194. — D. — 1774. nr. 50. — D. 1778. nr. 222. — + Jer dicsérjük az Istennek : K. 1751. nr. 223. — D. 1778. nr. 260. (eltérő változat). — 51. + Jesus Kristus mi kegyelmes : D. 1778. nr. 98. — + Oh melly igen rövid volt lám : K. 1751. nr. 46. — D. 1774. nr. 4. — D. 1778. nr. 74. — [utána kiszakított lap a halotti énekek címlapjával].*

54. A nap eljő nagy haraggal. — + Im látod virág vóltát : *Ujfalvi 1807. p. 207. — Losonczi 1778. p. 7. — Illyés 1693. p. 95. — + Jaj mely hamar mulik : Ujfalvi 1807. p. 227. — Losonczi 1778. p. 64. — 55. + Igy kell e még is maradnom : Ujfalvi 1807. p. 260. — Losonczi 1778. p. 188. (eltérő változat). — 56. + Szívem szerént kívánom : Ujfalvi 1807. p. 209. — Losonczi 1778. p. 106. — D. 1778. p. 484. — + Jésus életemnek öröme : Ujfalvi 1807. p. 240. — 57. + E mulandó világban : [variáns] *Szegedi 1674. p. 250. — Náray : Lyra Coelestis p. 88. — D. 1774. nr. 78. — D. 1778. nr. 288. stb. — 58. + Az Istennek jótetszése : 212. — 59. + Jésum hív készülj lelkem : Losonczi 1778. p. 15. — 60. + Oh Jesus idvesség ára : Ujfalvi 1807. p. 253. — Losonczi 1778. p. 88. — 61. + Igaz bíró Jesus Kristus : Ujfalvi 1807. p. 255. — Losonczi 1778. p. 34. — 62. Búcsut vennem el kell mennem. — 63. Életünknek vig kedvünknek. — 64. Itt nyugodjál csendességben. — Oh Isten karjának. — 65. + Mint sír a fejr hattyu : Losonczi 1778. p. 91. — 71. Virág koromban estem. — Isten neve félő. — 73. Halandóság példáját. — 74. Szerelmes férjem fejem. — 75. + Oh gyászos halálom : D. 1774. p. 382. (discantus szólam) — (4×12. strófájú dallamváltozatai :) *Cant. Cath. 1651. p. 143, 248. — Szegedi 1674. p. 236. — K. 1751. p. 460. — Bozóki 1806. p. 35. — H. Á. 423. — stb. — 76. Nagy volt kedvességed. — Jaj szörnyű példa. — 77. Hóhalmon épült világ. — Oh kisdetek szájok által. — 78. Jaj keserűség örvénye. —***

80. Uram Jesus végy magadhoz. — Jaj mely keserves próbákkal. — 81. Oh mely igen rettenetes. — 82. Világ ékessége. — 83. Jaj siralom fárasztja. — 84. Már elértem amit kértem. — 85. Szörnyű halál. — 86. Jaj mely hirtelenül. — 87. Oh jaj mely véletlen. — 88. Hervad testem nyugalma. — 89. Oh kemény halálnak. — 90. Menj el a te nyugalmadban. — Szív szakadva szív akadva. — Oh áldandó Szent Háromság. — 92. Lelkem készülj Jesusodhoz. — 93. Már oda térek honnan. — Immár testem sírban szálltál. — 94. Az élet olyan mint pára. — 95. Már búcsut vészek tőled. — Jésus életem reménye. — 96. Jaj szomorú szörnyű eset. — 98. Oh keserves gyásszal. — + Nem vélt szívem panassza [későbbi kéz bejegyzése, 1810-ből] : 4.

MÁSODIK RÉSZ

Mellyben bizonyos Idők s alkalmatosságokra tartozó Énekek foglaltatnak be.

1. +Az Istennek jótetszése : var. *Bozóki 1797. p. 221.* (Mondj naponként és óránként). — 3. Most nyugosznak az erdők. — 4. Oh értem szenvedett Jésus. — 5. Uram mikor éltemnek. — 6. Serkenj fel lelkem.

7. Dicsérünk téged Úr Jésus. — 8. +E világ miolta : *Ujfalvi 1807. p. 249.* — *Losonczy 1778. p. 39.* — *D. 1774. p. 386.* (discantuszolam). — 11. Jaj énnékem nyavalyásnak. — 15. Eljő amaz haragos nap. — 18. Szent igazságú Jehova. — 19. Életem végső napjára. — 21. +Örülj lelkem mert Jéssussal : *D. 1774. p. 384.* (discantuszolam). — 23. +Menyországnak kapuja : *Ujfalvi 1807. p. 237.* — 24. Serkenj fel lelkem. — 26. Mulandó világnak tündér változása (megjegyzés : T. D. Ur Éneke Ao. 1762).

Series Aliarum Notarum

30. +Adversa sustinere : **163.** — 31. +Árokszállásánál volt az veszedelem : **116.** — 32. +A nap kerül hajnal derül : **147.** — 33. A bárányak négy a lába. — 34. +Be keserves nyomorúság : **150.** — 35. +Bimbó ökrünk nagy szarva : **5.** — +Bodrog partján nevedett tulipán : **24.** — 37. +Bádjatt sérelmitől : *Cant. Cath. 1675. p. 292.* — *1703. p. 96.* — *1738 és 1792. p. 85.* — 38. +Dicsőült mennyei seregek : *Ujfalvi 1807. p. 269.* — +Eddig szolgáltam néked áldoztam : **44.** — 40. +Elindulok majd elmégyek : *Bozóki 1806. p. 72.* — 41. +Elmehetsz már nem kellesz már : **68.** — +Gyászos szívem jaj mint kesereg : **87.** — 42. +Hald meg lélek : *Ujfalvi 1807. p. 262.* — 44. +Ha pokol nem volna : *Amade : Istenes Énekek.* (Négyesy kiadása p. 518.) — *Tárkányi—Zsasskovszky : Énektár 1855. nr. 121.* — Jaj hová légyek boldogtalan. — 45. +Jajgatással töltöm életemet : **98.**

47. +Jaj bétölt az óra : **50.** — 48. +Meny föld tenger : *Bozóki 1797. p. 274.* — 49. +Midőn eljő az én órám : *Ujfalvi 1807. p. 226.* — *D. 1778. p. 483.* (katechismusdallam). — 52. +Mit használ e világ : **160.** — 53. +Nem nyughatom csak bujdosom : **32.** — 54. +Noha soha unalmat fájdalmat : **101.** — 55. +Nem szeretek nem soha : **102.** — 56. +Nem tud az hívséghez : **19.** — Kerestem én azt hol lenni véltem. — 57. +Oh áldandó Szent Háromság : *Ujfalvi 1807. p. 253.* — *Losonczy 1778. p. 88.* — 58. +Ritka kertben találsz télben : **128.** — 59. +Ritka buza ritka : **1.** — 60. +Szent szent szent az Uristen : **184.** — 61. +Szemem könyveimnek forrása : **85.** — 62. +Tégedet Uristen dicsérünk : **180.** — 63. +Uristen jól látod : *D. 1774. p. 382.* (discantusdallam). — *H. Á. 423.* — *Bozóki 1806. p. 35.* — 64. +Uram Jésus én tudom jól : *D. 1778. p. 483.* (katechismusdallam). — 65. Távozzál

el sátán. — 65. +Ébredjél fel oh én lelkem : **185.** — 67. Lelkem csendességben. — 68. +Jaj édes Istenem : **162.** — +E gyenge ág kellemetes virág : **165.** — 69. +Sok bűneim rettentenek : **175.**

[Eddig szólámfeljegyzések ; innen kóruspartitúrák].

70. +Trombitákat harsogtatnak : **63.** — 71. +Bokros bánat mely unalmat : **138.** — 72. +Legyenek örvendetes napok : **80.** — +Erdőkön mezőkön járó : **76.** — 73. +Per platea; ambulavi : **8.** — 74. +Világ haszontalanság : **135.** — 75. +Nem kár volna megnyúzni : **53.** — 76. +A két íxet tudom régen : **123.** — 77. +Sirasd meg azt az időt : **136.** — 78. +Ohajtással telnek el : **146.** — 79. +Akit elfelejtett Cupido : *Losonczy 1778. p. 86.* (egyházi szöveggel). — 80. (+Kriska, Miska miért jöttél ide : **96.** — 81. +1775-ben léptem ebben az életben : **62.** — 82. +Érted élek érted halok : **149.** — +Virgo formosa veluti rosa : **43.** — 83. +Hát majd testem porrá leszén : **64.** — 84. +Eheu viduata marito : **86.** — 85. +Egész éltemben : **166.** — 86. +Nincs oly szempillantás : **169.** — 87. +Sis benedictus in terris : **144.** — 88. +Percussus sum ut faenum : **172.** — (+El kell menni nincs mit tenni : **139.** — 89. +Kik vagytok Pindusról : **51.**

[innen más írás ; ezután a kézirat rendetlen és töredékes]

90. Siralmas életem. — 92. Be keserves énnekem. — 93. Marsolj már vitéz magyar. — Ha nekem szóltál volna. — Fut az oláh hegyoldalán. — 94. Már Belgrád a mi várunk. — 95. Im koporsód ajtajánál. — Gondolkodtam mégsem tudom. — Lóra legény talpra szegény. — 96. Sirass engem szűz Dianna. — Bokros bú habjai.

Zemplényi-kézirat, 1775—1785.

(magántulajdon).

Haránt 8-r. (9·7×16·5 cm.) kötet debreceni (?) munkájú, festés nyomait mutató pergamentkötésben. Lapszámozása nincsen ; darab-számozása a kötet második részében — a zsoldárokkal — előlről kezdődik. A kézirat második felét ismertetésünkéből kikapcsoljuk : ez kizárólag a Szenczi Molnár Albert-féle zsoldárkiadás dallamainak kóruspartitúráit tartalmazza, ezért dallamtörténeti szempontból nem jön tekintetbe. Annál fontosabb az első rész : ez összesen 63 dallamot nyújt, kóruspartitúra rendszerű feljegyzésben (1—52. eredeti, 53—65. új számozás ; a 2. 3. 4. 5. 23. és 29. dallamok kitépve ; 13. 27. 42. és 46. után négy betoldott számfeletti dallam ; a befejező zsoldárdallamot nem számítjuk). Az 1—23. számú dallam egyházi ének, 24—52. világi dal, 53—65. egyházi és világi anyag vegyesen.

Említésreméltó, hogy a Kulcsár-kézirat II. 70—89. lapján feljegyzett 23 kóruspartitúra darabjai három kivételével (ezek talán az itt kitépett lapokon voltak) visszatérnek kéziratunkban is, teljesen egyező feljegyzésben ; még a félbenmaradt kartételek is ugyanannál a hangnál szakadnak meg. A két kézirat nyilvánvalóan közös

forrásból másolt. Ez annál valószínűbb, mert még a dallamok sorrendje is bizonyos törvényszerűséget mutat: a két kézirat ugyanis majdnem pontosan fordított sorrendet követ. A Kulcsár-melodiárium kóruspartitúrái sorjában ezeknek a számoknak felelnek meg a Zemplényi-kéziratban: 51, 49, 46, 45, 42, 40, 39, 37, 36, 33, 34, 31, 28, 27, 27b, 23, 14, 7. — A kézirat énektartalma a következő (sorszámozás szerint idézve):

1. +Tégedet Uristen dicsérünk: **180.** — [négy levél kitépve] — 6. +Dicsőült mennyei seregek: *Ujfalvi 1807. p. 269.* — 7. +Nincs oly szempillantás: **169.** — 8. +Elindulok majd elmégyek: *Bozóki 1806. p. 72.* — 9. +Bádjadt sérelmitől: *Cant. Cath. 1675. p. 292.* — *1703. p. 96.* — *1738 és 1792. p. 85.* — 10. +Mit használ e világ: **160.** — 11. +Mint sír a fehér hattyu: *Losonczi 1778. p. 91.* — 12. +Midőn eljő az én órá: *Ujfalvi 1807. p. 226.* — *D. 1778. p. 483.* (katechismusdallam). — 13. +Atya Fiú Szentlélek: *1778. p. 35.* (himnusz-törödek). — +E világ miolta: *Ujfalvi 1807. p. 249.* — *Losonczi 1778. p. 39.* — *D. 1774. p. 386.* (discantusdallam). — 14. +Egész éltemben: **166.** — 15. +Jaj bétölt az óra: **50.** — 16. +Oh áldandó Szentháromság: *Ujfalvi 1807. p. 253.* — *Losonczi 1778. p. 88.* — 17. +Uristen jól látod: *D. 1774. p. 382.* (discantusdallam). — 18. +Sok bűneim rettentenek: **175.** — 19. +Uram Jésum én tudom jól: *D. 1778. p. 483.* (katechismusdallam). — 20. +Adversa sustinere: **163.** — 21. +Szemem könyveimnek forrása: **85.** — 22. +Halld meg lélek: *Ujfalvi 1807. p. 262.* — 23. Eheu viduata marito [dallama ki van tépve]. — 24. +Nem nyughatom csak bujdosom: **32.** — 25. +Jaj hová légyek boldogtalan: **154.** — 26. +Eddig szolgáltam: **44.** — 27. +Virgo formosa veluti rosa: **43.** — +Hát majd testem porrá lesz: **64.** — 28. +Érted élek érted halok: **149.** — 29. Jajgatással töltöm életemet [dallama kitépve]. — 30. +Gyászos szívem jaj mint kesereg: **87.** — 31. +1775-ben léptem ebben az életben: **62.** — 32. Nem kívánok mást csak haláloamat [üres dallamsorok]. — 33. +Akit elfelejtett Cupido: *Losonczi 1778. p. 86.* — 34. +Kriska Miska miért jöttél ide: **96.** — 35. +Oh már egyszer engeszteld meg: **140.** — 36. +Ohajtással telnek el: **146.** — 37. +Sirasd meg azt az időt: **136.** — 38. +Be keserves nyomorúság: **150.** — 39. +A két íxet tudom régen: **123.** — 40. +Nem kár volna megnyúzni: **53.** — 41. +Midőn szeretőjét várja: **152.** — 42. +Világ haszontalanság: **135.** — 42b. +Per plateas ambulavi: **8.** — 43. +Jaj mit tégyek árvaságban: **104.** — 44. +Elmehetsz már nem kellesz már: **68.** — 45. +Erdőkön mezőkön járó: **76.** — 46. +Legyenek örvendetes napok: **80.** — 46b. +Prusziának királya: **121.** — 47. +Isten jónap bíró gazda: **29.** — 48. +Ha keressz nállam állandóságot: **22.** — 49. +Bokros bánat mely unalmat: **138.** — 50. +Hol lakik kend Favágáson: **17.** — 51. +Trombitákat harsogtatnak (kétyszer feljegyezve): **63.** — 52. +Felnyitnám már bús szívemnek: **142.**

53. +Jó szél fujja vitorláját: **65.** — 54. +Be keserves jajszó: **182.** — 55. +Kik vagytok Pindusról: **51.** — 56. +Haj Rákóczi Bersényi: **61.** — 57. +Fujnak Sz. András szelei: **75.** — 58. +Hei me

moestum Belogradum : **141.** — 59. +Szívünk vigsággal ma bétölt : *D. 1774. p. 384.* (discantusdallam). — 60. +Jésus nyájadra tekints : **167.** — 61. +Szívemnek belső rejteke : (variáns) *Cant. Cath. 1651. p. 28.* — *Szegedi p. 106.* — *Bäumker I. 92.* — 62. +Szeretlek én téged Uram : *Ujfalvi 1807. p. 201.* — 63. +Szent szent szent a seregeknek Ura : *D. 1774. p. 408.* (fuga a 3). — *H. Á. 430b.* — 64. +Ifjú legény dolga játék : **7.** — 65. +Hogy jó keresztyén légy : **195.** — +Ps. 18. Oh én Uram ki erőt.

Egykorú másolat.

(Magyar Nemzeti Múzeum kéziratára, Ms. mus. 112.)

Haránt 8-r. (9.7×16.5 cm.) kézirat, kötés nélkül, elől-hátul csonka; 45 géppel számozott levél. A Zemplényi-kézirat egyházi darabjainak (I. 1—23. és a teljes zoltárgyűjtemény) külalakjában is hű, egykorú másolata. A levelek kiszakítása következtében hiányzik az 1—6. ének, valamint a 20. és 150. zoltár. A darabszámozás helyett folioszámozást alkalmaz, amelynek számai az [első]részben tökéletesen egyeznek a másolt kézirat darabszámozásával. Forrásértéke Z. mellett egyáltalában nincsen; ezért az egyes énekeknél el is hagytuk az erre a kéziraatra való utalást.

Kovács András kézírata, 1777.

(Magyar Nemzeti Múzeum kéziratára, Oct. Hung. 534.)

Kis 8-r. (10×16.5 cm.) kézirat régi kopott félbőr-kötésben; 90 ceruzával számozott levél. Debreceni vonatkozásai az énekek keltezéséből nyilvánvalóak. A kötet elején „Úri Szent Vatsorához való készület...” olvasható. A tulajdonképeni énektartalom a 9.-től a 34. levélig terjed: összesen 21 halotti és egyéb alkalmi ének, köztük 14 dallam. Nyilvánvalóan kóruspartitúra rendszerű kéziratot másol: az első dallamot még 8 soros vonalrendszerbe írt és a bekezdő dallamsorhoz kísérő basszus-szólamot mellékel. A többi dallamot már csak egy szólamban jegyzi fel. A kézirat énektartalma a következő (folioszámozás szerint idézve): (Cantio funebris) 9. Oh Úr orczájától jött szél. — 9b. Jaj! keserűség örvénnye. — 10. Iszonyodj gyenge természet. — 10b. Hóhalmon épült világ boldogsága. — 11. Oh Jézus idvesség ára. — 11b. Búcsút vennem el kell mennem. — Jézusom hív készülj lelkem. — 12. Jövel akárci légy. — 12b. Jézus életem reménnye. — 13. Jaj siralom fásasztja. — Mennyit szenvedtem testemben. — 13b. Tegnap szemeimre álom ereszkedett (keltezése: Poson. 1764.) — 19. Szemeim hozzád Jehova. — 20b. Árván maradt Magyar Sionnak. — 21b. Jósué szavára a napnak (Domokos Márton debreceni főbíró halálára: 1764.) — 24. E világ miolta. — 25b. Szívemnek titkos rejteke. — 26. Oh örvendetes hírhallás. — Örvendezz zengedezz szívem. — Örvendezzen már

ez világ. — 27. +Jaj siralom fárasztja: *Losonczy 1778. p. 91.* — 27b. +Halld meg lélek: *Újfalvi 1807. p. 262.* — 28. +Búcsút vennem el kell mennem: *Újfalvi 1807. p. 255.* — *Losonczy 1778. p. 34.* — 28b. +Oh Jesus idvesség ára: *Újfalvi 1807. p. 253.* — *Losonczy 1778. p. 88.* — 29. +Jesusom hív készülj lelkem: *Losonczy 1778. p. 15.* — 29b. +Lelkem csendességben: *Cant. Cath. 1675. p. 292.* — *1703. p. 96.* — *1738. és 1792. p. 85.* — 30. +Menny föld tenger levegő ég: *Bozóki 1797. p. 274.* — +Jaj bétölt az óra: **50.** — 31b. +Eugellæta turba chori: **64.** — 32. +Mit használ e világ: **160.** — 32b. +Hadj békét viaskodó oh: **6.** — 33. +Az ég királyának: **193.** — 33b. +Adversa sustinere: **163.** — 34. +Time homo mors perennat: *Amade Istenes éneke. Négyesy kiadása p. 518.* — *Szent vagy Uram 115. sz.*

[utána történeti feljegyzések, rendetlen jegyzetek, üres lapok.]
Midőn szeretőjét várja.

*

Kovács Ferenc kézirata, 1777—1801.

(M. Tud. Akadémia kéziratára, Régi s újabb írók 8-r. 62. sz.)

Kis 8-r. (11 × 17.5 cm.) kézirat szürke táblás kötésben; 91 ceruzával számozott levél. Énekanyaga két kéz írása. Kovács Ferenc (1777) bejegyzései ezek:

Az összes dallamok fo. 5—22. és a dallamokhoz tartozó énekszöveggyűjtemény fo. 45—80. (1—85-ig futó³ darabszámozással).

A későbbi kéz (Simon Pál bejegyzései 1801-ből) írása:

„Templomszentelésre való; Ének, melyet készített Tiszt. Lengyel József Úr“, fo. 3—4. [Lengyel József debreceni professzor volt 1798-tól];

„Világi külömbkülömbféle Nóták és Versek“ fo. 23—44.;

„Egynehány világi Nóták“, fo. 81—90. —

A dallamfeljegyzések valamennyien a kézirat régibb anyagából valók: összesen 79 dallamot találunk a kéziratban, közöttük 17-et négyszólamú kórusátíratban. A szólamokat külön-külön írja, partitúra-feljegyzést nem találunk. A dallamok kótázása — mint ezt a rokon kéziratokkal való összevetés mutatja — sok esetben hibás, megbízhatatlan. A kézirat énektartalma (folioszámozás szerint idézve):

3. Nagy Isten téged az egeknek. [Lengyel József templomszentelési éneke; a későbbi kéz írása.] — 5a. +Tekints házadra Jésum nyájadra: **167.** — +Jaj siralom fárasztja; *Losonczy 1778. p. 91.* — +Midőn eljő az én óram: *Újfalvi 1807 p. 226.* — *D. 1778. p. 483.* (katechismusedallam). — 5b. +Búcsút vennem el kell mennem: *Újfalvi 1807. p. 255.* — *Losonczy 1778. p. 34.* — 6a. +Te bűnnek mérge: **166.** — +Már búcsút veszek tőled: *Újfalvi 1807. p. 209.* — *Losonczy 1778 p. 106.* — *D. 1778. p. 484.* — +Igaz bíró Jesus Kristus: *Újfalvi 1807. p. 255.* — *Losonczy 1778. p. 34.* —

+Oh menyeyi nagy Felség : *D. 1774. p. 404. Cantus I.* (Oh királyok királya). — 6b. +Bűneimnek terhes soldját : *K. 1778. nr. 138.* — +Elkészültem, megfeszültem : *D. 1774. p. 406. (Cantus I.). — H. Á. 428.* — 6b. +Jaj édes Istenem : **162.** — +Jésusom hív készülj lelkem : *Losonczy 1778. p. 15.* — +Lelkem csendességben légy : *Cant. Cath. 1675. p. 292. — 1703. p. 96. — 1738. és 1792. p. 85.* — +Szörnyű halál : *D. 1778. nr. 345.* — 7a. +Itt nyugodjál csendességben : *Ujfalvi 1807. p. 260. — Losonczy 1778. p. 188.* — +Szent Háromság egy Istenség : **142.** — +Ki csak Istenre bizza magát : (német egyh. dallam) „Wer nur den lieben Gott“. — +Oh én szegény bűnös lélek : *Bozóki 1806. p. 72. (Zahn 6699. sz.)* — +Menny föld tenger levegő ég : *Bozóki 1797. p. 274.* — 7b. +Oh napja az igazságnak : **164.** — 8b. +A nap már elenyészett : **197.** — 9a. +Őt igen szeretem : **186.** — 9b. +Én gyenge ág : **165.** — 10a. +Jaj bétölt az óra : **50.** — 10b. +Te hatalmad melly nagy : **194.** — 11a. +Qui humane legis vitae : *Bozóki 1806. p. 15.* (Kemény sors alá vett). — 11b. +Eheu viduata marito : **86.** — 12a. +Euge laeta turba chori : **64.** — 12b. +Eheu quid homines sumus : *Bozóki 1806. p. 16.* (Oh emberi gyarló nemzetség). — +Felix ille qui crumena : **37.** — 13a. +Corrige nervos jam dissonos : **81.** — +Res age jam tandem serias : **83.** — 13b. +Laeta magis juvenes : var. *Náray p. 16. — Szent vagy Uram nr. 274. — H. Á. 230, 283, 339.* — +Vivat vivat amor meus : **211.** — +Eddig szolgáltam néked áldoztam : **44.** — +Világ haszontalanság : **135.** — 14a. +Mint sír a fejér hatyú : *Losonczy 1778. p. 91.* — +Oh bár egyszer vigasztald meg : **140.** — +Arany ideim folyása : **16.** — 14b. +Az ég királyának : **193.** — +Valete jam regales : **187.** — +Hogy jó keresztyén légy : **195.** — 15a. +Szent szent szent az Uristen : **184.** — 16a. +Rosilla Rosácska : **124.** — +Oremus cantemus : **190.** — +Adversa sustinere : **163.** — +Time homo mors perennat : *Amade istenes dallama, Négyesy kiadása p. 518.* — 17a. +Cohors generosa : **169.** — +Jaj szegény be fázik : *Tárkányi—Zsaskovszky : Énektár 1855. nr. 99.* („Pásztorok keljünk fel“). — *H. Á. 416.* — +Szűz Mária e világra : *Cant. Cath. 1651. p. 261. — 1675. p. 46. — 1703. p. 43. — 1738 és 1792. p. 38.* — 17b. +Dicsőült menyeyi seregek : *Ujfalvi 1807. p. 269.* — 18a. +Mirabilis res accidit : **173.** — +Ébredjél fel oh én lelkem : **185.** — 18b. +Jesus életemnek : *Ujfalvi 1807. p. 240.* — +Szivem szerént kívánom : *Ujfalvi 1807. p. 209. — Losonczy 1778. p. 106. — D. 1778. p. 484.* — +Tégedet Ur Isten : **180.** — 19a. +Prussianak királya : **121.** — +O keserves jajszó : **182.** — +Keresztyének sirjatok : *Bozóki 1797. p. 154.* — 19b. +Azért szánd meg : **143.** — +Ha el akarsz menni : **84.** — +Fennyen tartád az orrodát : **35.** — 20a. +Az ördög ez világ : **168.** — +Jaj fáj fáj de mit tudok tenni : **77.** — 20b. +Tudjuk Uram Isten : *Ujfalvi 1807. p. 7.* — +Keresztyének kik Kristusban : *Ujfalvi 1807. p. 62.* — +Jer temessük el a testet : *Ujfalvi 1807. p. 35.* — +Siralmas nekünk minden életünk : *Illyés 1693. p. 46, 109.* — *Bozóki 1806. p. 39.* — +Im itt fekszik mint férgecske : *Ujfalvi*

1807. p. 205. — +Immár eljött az óra : *Ujfalvi 1807. p. 237.* — 21a. +Jésus életemnek : *Ujfalvi 1807. p. 240.* — +Kristus az én életem : *Ujfalvi 1807. p. 248.* — +Lelkem terhe vállamon : „Ihr Christenleut“ kezdetű szöveggel ismert német egyh. dallam (Kodály Z. utalása). — +Kegyes Jésumom ejts útban : var. *K. 1778. p. 112.* („Az Istennek szent angyala“). — +A vérengző ellenség : **188.** — 21b. +Nincs oly szempillantás : **169.** — 22a. +Nem kívánom már csak halálomat : **91.**

(*Világi külömbkülömbféle Nóták és Versek*)

[a későbbi kéz írása]

23. Semmi bajok az uraknak. — Be csendes élete. — 24. Olyan fürge, mint az ürge. — De mi az a retiráda. — 25. Vászony kostök kacagány. — Haljunk meg vitéz bajtársim. — 26. Ha régen érzette. — 30. Ha már felülsz kincsem. — Földiekkel játszó. — 31. Édesek a barátok. — Élek élek de mért élek. — 32. Szeme nem sír mégis nedves. — Ha valaki vígan él. — Vénusnak kit vakonszült. — 33. Égek érted kegyesem. — Világ maradj magadnak. — 34. Szeretlek én téged uram. — Sok bűneim rettentenek. — 35. Bűneimnek terhes zsóldját. — Jó napot pajtás. — 39. Hálá Isten mivel már megyek. — 40b. Mars siess hazádba vissza. — 41. Jésum egy reménységem. — E mulandó világba. — 42. Cserebogár sárga cserebogár. — A csizmadia leánya. — 43. Szép állat a liba.

(Cantio elegans) [a régi kéz írása]

45. Tekints házadra. — Az Istennek jótetszése. — Jaj siralom fárasztja. — 46. Imé jó az ítélet. — Midőn eljő az én óram. — 47. Hald meg lélek. — Búcsút vennem el kell mennem. — 48. Oh Jésum idvesség ára. — Te bűnnek mérge. — 49. Már búcsút vészek tőled. — 50. Igaz bíró Jésum Christus. — O mennyei nagy felség. — 51. Bűneimnek terhes sólgyát. — Elkészültem, megfeszültem. — Jaj édes Istenem. — 52. Jésumom hív készülj lelkem. — Lelkem csendességben légy. — Szörnyű halál imé hol áll. — 53. Itt nyugodjál csendességben. — Szentháromság egy Istenség. — 54. Ki csak Istenre magát bizza. — O én szegény bűnös lélek. — Menny föld tenger levegő ég. — Oh napja az igazságnak. — 55. Földi hajlékunk sátora. — Ki vagy kinek hívnak. — A nap már elenyészett. — Őt igen szeretem. — 56. Én gyenge ág. — Én Istenem ne büntess már engem. — Jaj bétölt az óra. — 57. A nap immár elenyészett. — Te hatalmas melly nagy. — Qui humanae legis vitae. — 58. Vigyázz halálodra. — Oh Úr Jésum a te kicsiny. — Gyenge rósa szép lilium. — 59. Vigyázzatok, vigyázzatok. — Euge laeta turba chori. — Res age jam tandem serius. — Corrige nervos jam dissonos. — 60. Laeta magis juvenes. — Ez mai nap vigágunkat. — 61. Eheu viduata marito. — 63. Jaj hogy maradék. — 64. Vivat

vivat amor meus. — Eddig szolgáltam. — Mit használ e világ. — 65. Hagyj békét viaskodó oh. — Oh bár egyszer engeszteld meg. — 66. Arany idejim folyása. — Az ég királynának. — Valeté jam regales. — Hogy jó keresztyén légy. — Szent szent szent az Ur-isten. — 67. Rosilla Rosácska. — Oremus cantemus. — Adversa sustinere. — Time homo mors perennat. — Cohors generosa. — Jaj szegény be fázik. — 68. Eheu quid homines sumus. — Turbae coelorum parate chorum. — Felix ille qui crumena. — Szűz Mária nekünk e világra. — Dicsőült mennyei seregek. — Mirabilis res accidit. — Tégedet Úristen dicsérünk. — Mint sír a fejr hatyru. — 70. Oh keserves jajszó. — Keresztyények sírjatok. — Azért szánd meg. — Fennyen tartád az orrodát. — Az ördög e világ. — Ez az életpállya. — 71. Jaj fáj fáj de mit tudok tenni. — Kegyes Jésum ejts útbán. — 72. Nem kívánom már csak halálotat. — Lelkem terhe vállamon. — 73. Gyenge rósa szép lilium. — 74. Nincs oly szempillantás. — Jésum édes idvességem. — 75. A vérengező ellenség. — 76. +Jovah te constantem : *Cant. Cath. 1675. p. 289. — 1738. p. 298. — Illyés Hal. 1693. p. 23. — Losonczy 1791. p. 68. — Ujfalvi 1791. p. 180. — 1807. p. 230. — Senkit Isten tölled. — +Im eljövök Uram mondád : D. 1778. p. 483. (catechismusdallam).* — 79. Keresztyén népeknek kegyes fejedelme. — 80. Uram Jésum töllem ne fuss.

Egynehány Világi Nóták [az újabb kéz írása]

81. Alugyál kis angyalocska. — Kies hegyek szelid erdők. — Bila babulenska rodu (Tót verbung). — Mátsinyika, mátsinyika (Oláh verbung). — 82. Azt mondják, hogy nem illik. — Vigan élem világom. — Éljen mai társaságunk. — Drága kincsem galambocskám. — 84. Be kedves napjaim repdestek. — 85. Mars műhelyén vér mezején. — Belgrádra vitézim omoljatok. — 86. Mars hallik puska csörög patt. — Kardra magyarok, győzni akarok. — Alleluja ki gyötörte. — 87. A bandéros magyar legény. — Igaz anya magyar haza. — Óh te siros Kanahán. — Óh szomorú szívbéli. — 89. Katonává lettem. — 90. Jaj mit tégyek bús bánatban. — Légyen nem bánom. — [megint a régebbi kéz írása] : 91. Seregeknek hatalmas nagy királya. — 92. Oh Ur Jésum téged kérünk.

Szkárosi—Járdánházi, 1787—1792.

(Sárospatak, Főiskolai könyvtár kéziratára, 513. sz.)

Kis 8-r. (16.5 × 10.5 cm.) kötet szürke táblás kötésben, 443 számozott lappal. A kötet egy része Szkárosi István, a másik Járdánházi János írása ; mindketten a pataki énekkar tagjai voltak 1787 és 1792 közt. — Szkárosi az ő írásában fennmaradt részhez Mutató táblát is készített a 184—89. lapon. — Járdánházi feljegyzései inkább alkalmoszerűek, rendszertelenek. A kézirat énektartalmát lapszám szerint idézzük ;

1. +Porházam már nekem is kész : *Ps. 102.* — 3. +Oh melly hirtelen eltelnek : *Ps. 88.* — 5. +Hatalmas Uristen : *Ps. 26.* — 7. +Oh keserves jajszó : **182.** — 9. +E mulandó világban : var. *Szegedi 1674. p. 250.* — *Náray p. 88.* — *D. 1774. nr. 78.* — *D. 1778. nr. 288. stb.* — 11. +Vagyon jó reménységem : *Ujfalvi 1807. p. 248.* — 13. +Világi éltünknek minden órája : **179.** — 15. +Mindnyájan csak elenyészünk : **176.** — 17. +Már hozzám eljöttél : **178.** — 19. +Világ maradj magadnak : **183.** — 21. +Földi reménység hamar muló : *Ps. 94.* — 23. +Istenem Istenem én édes : **162.** — 25. +Én Istenem én erős Istenem : *Ps. 22.* — 27. +Az én időm im elmula : *Ps. 38.* — 29. +Ébredjél fel oh én lelkem : **185.** — 31. +Lelkem terhe vállamon : („Ihr Christenleut“ szövé. ismert német egyházi dallam). — 33. +Lelkem légy kész : *Losonczy 1778. p. 95. (dallam p. 15.)* — 35. +Oh fájdalom a sirhalom : „O Traurigkeit o Herzeleid“, *Zahn 1915. sz. — Bäumer I. 223. sz. (1628 óta ismert német egyh. dallam).* — 37. +Eljött immár végső óram : **189.** — 39. +Imé jó az ítélet : *Losonczy 1778. p. 91.* — 41. +Sárházam eldült már : **181.** — 43. +Jésus én tőlem el ne fuss : *Bozóki 1797. p. 229.* („Menyországna királynője“; ez a szöveg már a Cant. Cath. régebbi kiadásában megvan). — 45. +Az ördög s e világ : **168.** — 47. +Oh légy patrónusom : **170.** — 49. +Oh kimondhatatlan nagy kincs : **175.** — 51. +Adversa sustinere : **163.** — 53. +Menny föld tenger : *Bozóki 1797. p. 274.* — 55. Áldott légyen az Ur neve [csak bassus-szólam]. — 57. +Jésus egy reménységem : **171.** — 59. +Pállyafutásom elvégeztem : *D. 1778. p. 484. [szövegtelen dallam].* — 61. +Terhes bajjal éltünk : *Bozóki 1797. p. 268.* („Uram hiszlek“ szöveggel). — 63. +Im koporsód ajtajánál : **126.** — 65. +Reánk virradt a reggel : **161.** — 66. Éltemnek virágjában. — 67. Vig szivvel dicsérünk. — 68. Oh értem szenvedett Jésus. — 71. Cationes in Examen Publ. decantatae : [72—73. lap hiányzik] — 74. Haec est aurea catena [itt és a következőknél csak a bassus-szólam van feljegyezve]. 75. O anima ad Dominum. — 76. Cum filius perditionis. — 77. Summum nomen cuius. — O supreme sator. — 79. Horrendum illum qui ignoret. — 80. O auctor mundi. — Ubi hominem finxisti. — 81. Sacrosancta Trinitas.

82. Kellemetes kikelet. — 83. Comes praeclaris fulgens. — 84. Pia musa pio exulta gaudio.

85. (Quaedam Observationes ad harmoniae cognitionem) [elméleti jegyzetek].

86. (Bővebb jegyzések a harmonia ki tsinálására Járdánházi János cantus praeses által) [elméleti jegyzetek].

89. +Uram hiszlek (jegyzet „Czikornyával elegyes példa“): *Bozóki 1797. p. 268.* — Erős irlalmas jóltevő. — 90. +A mi császáruk ki kegyelmes : **78.** — 91. +Mire bánkódol oh te én szívem : *K. 1751. p. 434.* — *D. 1778. p. 450. [más dallam].* — +Trombitákat harsogtatnak : **63.** — 93. +A királyi székben ülőnek : **177.** —

I. N. D. Cationes speciminibus in examine anniversarie An. 1789. die 5a et sq. July celebrando producendis accomodatae. 95.

Omnipotens illud nomen. — 96. Unum credo Dominum. — 97. Pater coelestis optime. — 98. Proximum suum non laedit. — Ecquid rerum creatarum. — 99. Rerum sator gubernator. — 100. Coelum terra planta. — 101. Domine legem naturae. — Summa regum potestas. — 102. Annum hunc quem incepimus.

Zendüljetek fel belső részeink. — 104. +Elbé mégyünk nagy örömben : *D. 1778. p. 362.* — *K. 1751. p. 361.* — +Örül mi szívünk : var. *D. 1778. p. 200.* — *K. 1751. p. 184.* — +Szent szent szent a seregeknek : *D. 1774. p. 408.* — *H. Á. 430b.* — 105. Embereknek teremője. — Oh rettenetes nagy átok. — 106. Jajjal s keserves próbákkal. — 110. Ez élet csak pálya. — 111. Erős Isten a te karod. — 114. Immár tőled búcsút vészek. — Az Istennek jótetszése. — 117. Már oda térek. — E világ miolta. — 120. Dies irae. — 122. Sion áldjad Uradat. — 123. +Szívem titkos rejtekei : var. *Cant. Cath. 1651. p. 28.* — *Szegedi 1674. p. 106.* — *Bäumker I. 92.* — 124. +Meg virágzott a mondola : *Bozóki 1797. p. 205.* („Jésus édes emlékezet“ szöveggel). — 127. Oh bűnös ember.

(p. 128—157. zsoltárszövegek :) 128. Az Urat áldjátok. — 134. Dicsérjétek az Urat. — 141. Kész az én szívem. — 143. Én dicsőségemnek. — 147. Az Uristen mondá. — 148. Kérdezem Uram felséged. — 150. Boldog ember ki az Isten. — 152. Az Urat ti ő szolgálai. — 153. Hogy Izrael kijött. — 154. Nem nekünk Uram. — 157. Szeretem szívből.

(Cantiones Variae :) 158. Jézusom hív készülj lelkem. — Oh dicső mennyei felség. — 159. E gyásszal teljes világból. — 160. Emberi testünk sorvadott ház. — 161. Fényes cserép ember. — 162. Csudálatosok az Urnak dolgai. — 163. Mire távozol tőlünk. — 164. A szép virág mig zöldellő. — 165. Lelkem készülj Jesusodhoz. — 166. Sok búbanat szomorúság. — 168. Gyász öltözete. — 170. Földi reménység hamar muló. — 171. Noha már minden erőm. — Nézzük e sirhalmot. — 172. Már elbágyadt tagaim. — Természet törvénye. — 173. Oh Jézusom egy orvosom. — 174. Én az Istenhez kiáltottam. — 175. Szerencsés utazás. — 176. Ébredjél fel élő lélek. — 177. Sok bűneim rettentenek. — 179. Hatalmas Isten fő Ur mindenem. — 180. Jézus én töllem kérlek ne fuss. — Szent vagy te Uram. — 182. Minden ember jajjal kezdi. — 183. Minden test mint a virág. — 188. Reánk viradt a reggel [dallamtöredék]. — 192. Legfőbb méltóság örök valóság. — (194. *Lusus de 8 partibus orationis*). — (201—231. Alkalmi versek, leginkább examenre valók).

Nóták Hármoniáikkal :

(231. +Dinom dánom kákató : **127.** — (232. +Keserű annak le fekte : **112.** — +Sínlődöm esztendeje : **42.** — 233. +Gyászos szívem jaj mint kesereg : **87.** — (234. +A bandéros magyar legény : **113.** — 235. +Elmentem én a szállóbe : **36.** — (236. +Ne járj hozzám szívem éjjel : **69.** — +Ha te engem szeretsz rósám : **33.** — 237. +Szegény legény vagyok : **28.** — +Nem kell nekem cigány ló : **34.** —

238. +Vesszen el e világ: **115.** — +Miólta megláttalak: **120.** —
 239. +Azok élők világokat: **145.** — +Szegény legény kinek nincsen: **129.** — 240. +Gyászba borult gondolatim: **25.** — +Gálos Kati meg babázott: **71.** — 241. +Sok cifra lány van Patakon: **72.** — 242. +Melly bolondság titkon szeretni: **88.** — +Belgrádra vitézim omoljatok: **95.** — 243. +Szép vagy kincsem: **137.** — 244. +Ha nem láttam volna: **99.** — 245. +Nem leszek én már szerelmes: **9.** — 246. +Talán nem is anya fajzott: **14.** — +Egy hatalmasság vijja szívem várát: **26.** — 247. +Bimbó ökrünk nagy szarva: **5.** — +Ha te engem csak mulatságból: **23.** — 248. +Kincsem feleségem: **48.** — +Kellemetes kikelet (két dallam): **132, 133.** — 249. +Hol a házad rósám: **82.** — +Kovács Éva szomorú: **54.** — 250. +A lobogó szerelem: **125.** — 251. +Haj bum bum bum galambom: **134.** — +Elment elment az én uram: **131.** — 252. +Irtam ezt Bortsák Eszternek: **67.** — 253. +Azért adtam egy polturát: **15.** — +Ne aludj immár drága lélek: **79.** — 254. +Melly keserves kín: **20.** — 255. +Élek e világon: **49.** — +Eszem száját a fattyának: **12.** — 256. +Sült kenyeret nem egeret: **74.** — 257. +Ist das nicht ein rechter Smerz [sic] — +Hogy el akarsz menni: **84.** — 258. +Kilencet ütött már az óra **11.** — 259. +Nincs szeretőm, elhagyott: **57.** — +Mit csináljak szerencsétlen: **154.** — 260. Kellemetes kis alak.

(261—319.: A Soltároknak páros hangra való ki tsinálásoknak folytatása) [csak szövegek].

(328—408. lap: zsoltárok és halotti búcsúzóik szövegei.

410—422. lap: *Lusus scholasticus pro capessendo cursu scholastico.*

426—433. lap: *Lusus ad alliciendos musas futuros).*

434. A téli idő immár elmula. — Elértük kívánságunk. —

435. Ejnye dobos dobverő. — Jaj melly igen kevés vala. — 436. Meggyőzte az élet a halált.

Tolvaj István, 1790.

(Nemzeti Múzeum kéziratára, Oct. Hung. 654. sz.)

Kis 8-r. (9.5 × 16 cm) kézirat erősen rongált szürke táblás kötésben. Tolvaj István az 1799—1801 években mint bassista tagja volt a pataki kollégium énekkarának. Ez a kézirat korábbi keletű és nem mutatja a pataki melodiáriumok jellemző vonásait. Csak egyszólamú feljegyzéseket tartalmaz. Énekanyagát folioszámozás szerint idézzük:

2. Gyász öltözete szerencsétlenségnek. — 3. +Oh már hová lettél: **178.** — 4. Hó halmon épült világ. — 4b. +Oh Jésumom egy orvosom: „O Traurigkeit o Herzeleid“, *Zahn 1915. sz.* — *Bäumker I. 223. sz.* — 5b. Jövel jövel én Jésumom. — 6. +Minden test oly mint pára: var. *Szegedi 1674. p. 250.* — *Náray p. 88.* — *D. 1774. nr. 78.* — *D. 1778. nr. 288. stb.* — 6b. Az én időm elmula. — 7b. +Lelkem terhe vállamon: („Ihr Christenleut“ szöve. ismert német egyh. dalman). — 8b. Elmuló világ szépsége. — 9. +Földi pályámat már

megfutván : **204.** — 10. + *Ps. 40.* — 10b. + Keserűség terhes inség : (német dallam), *Zahn 1915.* — *Bäumker I. 223.* — 11. + Mindnyájan csak elenyészünk : var. *Ujfalvi 1807. p. 248.* (Kristus az én életem). — 11b. Lelkem készülj Jesusodhoz.

Ének szöveg Világi Nóták (csak szövegek) : *Ének dallam*

12. Fájdalommal töltöm életemet. — Felnyitnám már bús szívemnek. — 13. Világ haszontalanság. — 14. Régi napok, régi napok. — 14b. Erdőkön mezőkön járó. — 15. Sirasd meg azt az időt. — 16. Mi bajom nem tudhatom. — 16b. Beborula jaj elmula. — 17. Midőn szeretőjét várja. — 17b. Ha csak győzni kívánkozik. — 18. Ha téged nem látlak. — 18b. Bodrog partján nevededett tulipán. — 18b. Túl a vizen egy nimfára. — 19. Tied vagyok rabod vagyok. — 19b. Be kár be kár nekem. — 20. Mit használ e világ. — 21. Én is hajdant magyar voltam. — 21b. Édes vérem komámasszony. — 22. El kell menni, nincs mit tenni. — 22b. Angyal é vagy madár. — 22b. Lovagolni kurta farku paripa. — 23. Nézd el az egész világot. — 23b. Piros a bakancsom szára. — 23b. Csak azért szerettem. — Hogyha valaki gavallér. — 24. El kell menni nincs mit enni. — 24b. Háj Gubáné Gubáné. — 24b. Ébredj fel álomba merült. — Vége a jó kívánságnak. — Örül még ma a cigány is. — Hol lakik kelméd, Vágáson. — 25. Hallgatásnak véget vetek. — 25b. Elmehetsz már, nem kellesz már. — 26. Per plateam ambulavi. Egyik utczába végig mentem. — 26b. Uram légy minekünk. —

41b. Uram a te szented. — 42. Az Ur tégedet meghallgasson. — 42b. Naphoz napok adassanak. — 43. Cationes ad examen. — 47. Megtisztult a téli jégtől. — 47b. Már Apollo bölcs. — 48. Bölcsességnak atya. — 48b. Uram e kerted szeressed. — 52b. Az ő esztendőnek végén. — 53. (Gergely napjára való versek). — 57. Jesus lelkem erős vára. — 57b. Immár elvégeztem tisztem. — 58. Mulandóságát világnak. — 58b. + Oh áldandó Szent háromság : *Ujfalvi 1807. p. 253.* — *Losonczy 1778. p. 88.* — 59a. + Oh siralom szív fájdalom : (német dallam) *Zahn 1915. sz.* — *Bäumker I. 223. sz.* — 60. A setét éj már reánk száll. — 61. Az éj immár elenyészett. — 62. Szent háromság egy Istenség. — 63b. Serkenj fel lelkem. — 65. Oh bűnöknek átkozott mérge. — 65b. A nap immár elenyészett. — 66b. Téged Uristen dicsérünk. — 67. Valamint a gyenge zöld ág. — 68. Világra jövésünk csak mulandóság.

87b. Ur Isten mely tövises út. — 88. Oh te én szívem készülj fel. [itt az énektartalomnak vége; a 89—103. lapon még prózai jegyzetek következnek].

Novák Lajos, I. 1791.

(Sárospatak, Főiskolai Könyvtár kéziratára, 1717. sz.)

8-r. (12 × 19 cm.) kézirat félbőrkötésben, hátsó táblája hiányzik. Jelenlegi, hátul csonka formájában 138 lap. — Novák Lajos sáros-

pataki theol. tanár ajándékából került a főiskola könyvtárába. Ének-tartalmát lapszámozás szerint idézzük:

2. Oh mely mulandó. — 4. +Porházam már nékem is kész: *Ps. 102.* — 6. +Oh mely hirtelen eltelenek: *Ps. 88.* — 8. +Hatalmas Uristen: *Ps. 26.* — 10. +Oh keserves jajszó: **182.** — 12. +E mulandó világban: var. *Szegedi 1674. p. 250.* — *Náray p. 88.* — *D. 1774. nr. 78.* — *D. 1778. nr. 288. stb.* — [1 levél hiányzik] — 14. +Világi éltünknek: **179.** — 16. +Mindnyájan csak elenyészünk: **176.** — 18. +Oh már hova lettél: **178.** — 20. +Világ maradj magadnak: **183.** — 22. +Földi reménység hamar muló: *Ps. 94.* — 24. +Istenem Istenem: **162.** — [Egy levél hiányzik az „En Istenem én erős Istenem” dallamával] — 26. +Az én időm im elmúla: *Ps. 38.* — 28. +Ébredjél fel oh én lelkem: **185.** — 30. +Lelkem terhe vállamon: („Ihr Christenleut” szöv. ismert német egyh. ének). — 32. +Lelkem légy kész: *Losonczy 1778. p. 95. (dallam p. 15.)* — 34. +Oh fájdalom a sírhalom: (német dallam) *Zahn 1915. sz.* — *Bäumker I. 223. sz.* — 36. +Eljött immár végső órá: **189.** — 38. +Imhol jó az ítélet: *Losonczy 1778. p. 91.* — 40. +Sárházam eldült már: **181.** — 42. +Jézus én tölem el ne fuss: *Bozóki 1797. p. 229.* (Meyországnak királynője). — 44. +Bizonyial idvezül: **168.** — 46. +Szerencsés utazás: **170.** — 48. +Oh kimondhatatlan nagy kincs: **175.** — 50. +Adversa sustinere: **163.** — 52. +A szép virág míg zöldellő: *Bozóki 1797. p. 274.* — 54. +Jézus egy reménységem: **171.** — 56. +Pályafutásom elvégeztem: *D. 1778. p. 484.* [szövegtelen dallam]. — 58. +Terhes bajjal éltünk: *Bozóki 1797. p. 268.* (Uram hiszlek). — 60. +Vigyázz lélek: **87.** — 61. Ur Jesus egy áldozatodban [csak bassus-szólam]. — 62. +Éltemnek bimbójába estem: **161.** — 63. Uram hiszlek és reménylek [csak bassusszólam]. — 64. +Valaki a porból vétetett: *Ps. 72.* — 66. Gyász öltözete szerencsétlenségnek. — 69. Jézus egy fő reménységem [csak bassusszólam]. — 70. +Végére jutottam: *D. 1774. p. 382.* [discantus-szólam]. — 72. Hóhalmon épült világ. — 74. Nem vélt szívem panassza [tenor nélküli szólamok].

[kitépett lap, utána más írással]:

75. Nosza hív magyarok. — 76. Így szenved az ártatlanság. — Ott hol a patakocska. — Földiekkel játszó. — 77. Jaj mely rettentő szó. — 78. Kezd már vitorodni egünk. — 79. Én Istenem én erős Istenem. —

[4 kivágott levél. A 81—99. lapon konfirmációs tanítás, otromba, gyermekes írással].

100. Szánom emberi sorsomat. — 110. Aki születik ez árnyék világra. — 111. Ne aludj immár drága lélek [csak bassusszólam]. — 112. Jesusod hív készülj lelkem. — 113. Uram immár éltemnek. — 114. Oh Jésum egy orvosom. — 116. Természet törvénye. — 118. Elvégeztem immár világi életmet. — 119. Ingens tuae Deus sapientiae.

(Némelly válogatott nóták) [szöveggyűjtemény]:

121. Triste valedico musis. — 122. Hogy elhagytam a Músákat. — 123. Szívem gyenge táblácskáján. — 124. Az hűséggel nemesült szív. — 125. Melly keserves kín. — 127. Kellemetes kikelet. — Csak

te vagy én kegyesem. — 129. Nem vélt szívem panassza. — Mit csináljak szerencsétlen. — 130. Jajgatással töltöm életemet. — 131. Ha nem láttam volna. — 132. Túl a vizen egy nimfára. — 133. Ezerhét-százhetvenhétben. — A báránynak négy a lába. — 134. Mi bajom nem tudhatom. — 135. Be kár be kár nekem. — 136. Francz találta compliment. — Gyalogolni kurta farku. — 137. Semper ferventer. — Trombitákat harsogtatnak. — 138. (Ugyanennek az éneknek bassuszszólama). — Tebened bizom [bassusszólam]. — Belgrádra vitézim [bassusszólam].

Novák Lajos, II. 1791.

(Sárospatak, Főiskolai könyvtár kéziratára, 1718. sz.)

Végén csonka, 8-r. (11·5 × 18·5 cm.) kézirat barna táblás félbőrkötésben; hátsó táblája hiányzik. Novák Lajos theol. tanár ajándékából került a Főiskola könyvtárába. Énektartalmát lapszámozás szerint idézzük:

2. (Az Harmonia ki tsinálásának rövid mestersége.) [Utána egy lap kitépve.]

4. +Oh mely hirtelen eltelnek: *Ps. 88.* — 6. +Hatalmas Ur-isten: *Ps. 26.* — 8. +Oh keserves jajszó: **182.** — 10. +E mulandó világban: var. *Szegedi 1674. p. 250.* — *Náray p. 88.* — *D. 1774. nr. 78.* — *D. 1778. nr. 288. stb.* — 12. +Vagyon jó reménységem: *Ujfalvi 1807. p. 248.* Kristus az én életem. — 14. +Világi éltünknek minden órája: **179.** — 16. +Mindnyájan csak elenyészünk: **176.** — 18. +Oh már hová lettél: **178.** — 20. +Világ maradj magadnak: **183.** — 22. +Földi reménység hamar múló: *Ps. 94.* — 24. +Istenem Istenem: **162.** — 26. +Én Istenem én erős Istenem: *Ps. 22.* — 28. +Az én időm im elmula: *Ps. 38.* — 30. +Ébredjél fel oh én lelkem: **185.** — 32. +Lelkem terhe vállamon: („Ihr Christenleut“ szöveggel ismert német egyh. ének.) — 34. +Lelkem légy kész: *Losonczy 1778. p. 95. (dallam p. 15.)* — 36. +Oh fájdalom a sirhalom: (német dallam) *Zahn 1915. sz.* — *Bäumker I. 223. sz.* — 38. +Eljött immár végső órák: **189.** — 40. +Ime jó az ítélet: *Losonczy 1778. p. 91.* — 42. +Sárházam eldült már: **181.** — 44. +Jézus én tőlem el ne fuss: *Bozóki 1797. p. 229.* (Menyországnak királynője). — 45. A kit a jó lélek. — 46. +Bizonynal idvezül: **168.** — 48. +Oh légy patrónusom: **170.** — 50. +Oh kimondhatatlan nagy kincs: **175.** — 51. Sok bűneim rettentenek. — 52. +Adversa sustinere: **163.** — 54. +Meny föld tenger: *Bozóki 1797. p. 274.* — A szép virág míg zöldellő. — [utána egy lap kitépve] — 58. +Jézus egy reménységem: **171.** — 60. +Pályafutásom elvégeztem: *D. 1778. p. 484.* [szövegtelen dallam]. — 62. +Terhes bajjal éltünk: *Bozóki 1797. p. 268.* (Uram hiszlek). — 64. +Éltemnek bimbójába: **161.** — 66. Uram a te. — 68. Hóhalmon épült. — 69. Az Ur Isten. — 70. +Jézus egy fő reménységem: *Ujfalvi 1807. p. 260.* — *Losonczy 1778. p. 188.* — 72. +Végére jutottam világi: *D. 1774. p. 382.* (discantus-

szólam). — 74. +Vigyázz lélek bomlik a sátor: **87.** — 76. +Éltem roskadt sárháza: *K. 1751. nr. 141.* — *D. 1774. nr. 30.* — *D. 1778. nr. 176.* — 77. +Mint szomorít e hír: **160.** — 78. +Az Úr énnékem: *Ps. 23.* — 79. Jézus igaz hívek fejedelme. — 80. +Harc ember élete: *Ujfalvi 1807. p. 230.* — *Losonczi p. 82.* [dallam nélkül]. — 81. Elbomlik a földi sátor. — 82. A köz jóra világoló. — 84. Az érzés felázaszt. — 86. Jézus ki a keresztfán. — 87. Éltem legszebb arany idejében. — 88. Élni s majd meghalni. — 89. Gyászos hang, hát a sírnak. — 90. Jézus bűnös lelkemnek. — 91. Halandók sír rabjai. — 93. Uram nyugszik egy hív szolgád. — 94. Szívünk vígsággal [bassus-szólam].

[A 94—103. lapon bassus-szólamok gyűjteménye:]

94. Örülök az én szívemben. — Adjak hálát az Istennek. — 95. Ne aludj immár. — 96. Úr Jézus egy áldozatodban. — 98. Zavartodott. — Semper ferventer. — Erdőkön mezőkön járó. — Hogyha te. — 99. Trombitákat harsogtatnak. — 100. Ist das nicht ein rechter Schmerz. — 101. Gyászos szívem. — Itt kell. — Reánk. — 102. Régi magyar. — Semmi világi bölcsesség. — Az Úr Isten. — 103. Az Úr Isten. — Ur Isten jól. — Égek érted. — 104. Sapiens mundi rector. — 105. Deus cuncta tuae curae. — Mira Dei bonitas. — 106. Totus mundus. — Quam stupenda sunt.

[A 109—124. lapon tenordallamgyűjtemény:]

109. +Ez esztendőt megáldjad: *1778. p. 260.* — *K. 1751. p. 251.* — 110. +Dicsérjétek az Urat: *Ps. 150.* — +Jaj melly retentő szó: **122.** — +Oh seregeknek Istene: *Ps. 84.* — 111. +Könyörülj: *D. 1778. p. 477.* és *K. 1751. p. 457.* [más dallam]. — +Parancsolá: *K. 1751. nr. 141.* — *D. 1774. nr. 30.* — *D. 1778. nr. 176.* — +Triste valedico musis: **153.** — +Világ haszontalanság: **135.** — 112. +Mit használ e világ: **160.** — +Ne kételkedj szavaimban: (betétdallam Mészáros Ignác *Kártigám*-jában, 1772). — *Bartalus: Magyar Orpheus 10. l.* — +Pergite duce Deo: **109.** — +Hogyha sérelmére: **180b.** — 113. +Semper ferventer: **111.** — +Árván sírván: **101.** — +Nem vélt szívem panassza: **4.** — +Oh világi gyönyörűség: **210.** — 114. +(szövegtelen dallam): **90.** — +Ist das nicht ein rechter Schmerz. — +Égek érted kegyesem: **120.** — 115. +Csatlárd szívem: **151.** — +Exibat quondam: **199.** — 116. +Semmi világi bölcsesség: *D. 1774. p. 396.* — +Örülök az én szívemben: *Ps. 122.* — +Emlékezzél: *Ps. 132.* — 117. +Adjak hálát az Urnak: *Ps. 118.* — +Az Úr énnékem őriző: *Ps. 23.* — 118. +Örökös gyászba bemerült szívem: **97.** — +Nosza istenfelő szent hívek: *Ps. 33.* — 119. +Égek érted de nem érzed: **39.** — 120. +Trombitákat harsogtatnak: **63.** — +Régi magyar nagy vitézek: **61.** — +Eheu viduata marito: **86.** — 121. +Valete jam regales: **187.** — 122. + *Ps. 117.* — 123. +Fáj fáj fáj: **77.** — Szent szent szent vagy Uram. — 124. +Eheu viduata: **86.** — Mondjatok az Urnak halleluját. —

[Innen kezdve csak szöveggyűjtemény :]

125. Halandó nézd midőn távol. — A mennyei fő orvosi kezek. — 126. Testem végső háza. — 127. Mi az élet ha kérdész. — 128. Le-fizettem zsoldomat. — 129. Lettem halál prédája. — 130. Mindeneknek hatalmas. — 132. Szűzek akik élteteket. — 134. Hűséges kebledbe záró. — 135. Úgy vagyok a földi öröm. — 136. Az én időm im elmula. — 137. Teremtője mindennek. — Oh Szent Háromság. — 138. +Én Istenem én erős Istenem : Ps. 22. — 139. Zendüljetek fel belső részeink. — Jésus egy szegelet kő. — 141. A menny ülő széked. — Ur Isten egy áldozatodban. — 142. Keserűség árja. — Aki születik ez árnyékvilágra. — 143. Szerencsés utazás. — 144. Mint a tél her-vaszt. — 146. Oh dicső mennyei felség. — 147. Csak az a boldog. — Aki otthon ül. — 148. Mérges tűz lobogó. — 149. Boldogok kik ilyen atyát. — O magyarok mely szerencsés. — 150. Ámbár a tengeren hanyattassék. — 151. Őseinek hírével s érdemével. — 152. Jésus egy fő reménységem. — 153. Végére jutottam világi. — 155. Vigyázz lélek bomlik. — 156. Mely keserves énnekem. — 157. Im koporsód ajtajánál. — 158. Égek érted kegyesem. — 159. Mi hasznát vettem. — 160. Felséged hatalmas szózatja. — 161. Oh mely mulandó. — 162. Elértem végét. — 163. Így tűnnek el éltünk napjai. — 164. Földi pályámat imé megfutván. — 165. Oh kívánt révpártja. — 167. Gyászos éltünk hamar romol. — 170. Éltémnek bimbójában. — 171. Hol az én őrző angyalom. — 172. Pihenj már boldog test. — 173. A halál az ami adja. — 175. Oh világ csillámló tündérsége. — 176. Lelkem hadd itt a testet. — 177. A te mindenhatóságodnak.

Veress Márton, 1793.

(Nemzeti Múzeum kéziratára, Oct. Hung. 496.)

Kis 8-r. (10.5 × 16 cm.) kötet, új könyvtári félévazonkötésben, 87 gépszámozású levél. Címlapján : „Dallos könyv.“ Több mint ötven dallam részére készült, de csak öt van ezekből bejegyezve. Különösen mint szöveggyűjtemény értékes. Egyszólamú feljegyzések. Énektartalmát a folioszámozás szerint idézzük :

8. Nemzetek annyának. — 9. Nagy Isten mi dolog. — 11. (Névnapokra íródott versek). — 16. Jajgatással töltöm életemet. — 17b. Feltetszett örömünk vidám. — 23b. Alig hittük hogy elérjük. — 27. +Kedves élete párjat : **142.** — 30. Hopp ördögös boszorkányos. — 30. (Lakadalmi nóták). — 31b. Gyözte pajtás katonának. — 33. +Fére párta konty helyébe : **38.** — 33b. (Peroratio nuptialis). — 45b. Eddig csendességben éltem. — 47b. Ne búsulj már drága lélek.

(Mindenféle világi noták :)

48. Csipkebokor kormos agyag. — 48b. Akit elfelejtett Cupido. — 49b. Jaj kincsem be szeretlek. — Oh kellemetes alak. — 50. Be kár be kár nekem. — 51. Ki nem kapott szeretőre. — Van egy dáma

nem paraszt. — 51b. Nincs a vigadásnak nálam. — 52. Ártatlan vigasság mit vétettem. — Eddig szolgáltam néked áldoztam. — Kurcza (?) vize lementében. — El kell menni nincs mit tenni. — 52b. Francz találta compliment. — 53. Jaj de beteg a szeretőm. — Téli nyári keresményem. — 53b. Kellemetes kikelet. — 54. Igen fürge mint az ürge. — 54b. A szárazon ne uszkálj. — 55. Legyenek örvendetes napok. — Ezerhétsszázhetvenhétben. — 55b. Mondják a barátoknak. — Tiéd vagyok rabod vagyok. — 56. Oh én árva mely bezárva. — 56b. Élj kedvedre spacérozzál. — A báránynak négy a lába. — 57. Meghólt feleségem. — Sexták mondják hogy artium. — 57b. Vesszen el a világ. — Nem anyától lettél. — Már a régen várt szerencse. — Más a poltra más a tallér. — Azt akarnám a vén asszony. 58. Azt akarná az én rózsám. — Az Ur lelke legyen. — Ohajtással telnek el. — 58b. Ne sírj ne sírj gyermekem. — Ritka buza ritka. — Vérem vérem komámasszony. — 59. Árok szállásánál volt egy veszedelem. — Clerice clerice non venias. — Meny föld tenger levegő ég. — 59b. Per plateam ambulavi. — 60. Túl a vizen egy nymfára. — Szekén pontra németi. — 60b. Elmehetsz már nem kellesz már. — 61. Tekints rám fényes csillagom. — Kriska Miska miért jöttél ide. — Felnyitnám már bús szívemnek. — 64b. Nincsen olyan ország. — Gyászos szívem. — 65b. Siralmas volt nekem. — 66. Oh én szegény Belgrád vára. — 67. A szerencse tündér kerekén. — 67b. Oh én szegény bűnös lélek. — 68b. A báránynak négy a lába. — 69. Beborula jaj elmula. — Vigan töltöm életemet. — Egyszer a cigányok. — 69b. Jertek elő cigány lelked. — 70. Jóllehet kevés bajom volt még. — 71. Világ haszontalanság. — 71b. Hát elmegyek a korcsmába. — Belgrádra vitézim omolijatok. — 72. Triste valedico Musis. — Vissza tére haza ére. — 72b. +Mi hasznát vettem: **47**. — 73. Vida János a jó csász. — +A rózsaszálak közt mérges viperák: **110**. — 73b. Szűz érted míg élek. — Csak bánkódom búslakodom. — 74. Eladnám a leányomat. — Ha keressz nálam állandóságot. — Lelkem terhe vállamon. — 74b. Mohács Mohács magyar vérről. — Hogy el akarsz menni. — Bokros bú habjai. — 75. Tót országról került. — Hol voltál báránycám. — 75. +Én Diánna seregébe: **107**. — Aki nek most kedve nincs. — 75b. Jaj szegény be fázik. — Menyből az angyal. — 76. Boldogtalan vagyok. — Isten jónap bíró gazda. — 77. Ha pokol nem volna. — Ha nekem szóltál volna. — 77b. Oh átkozott esztelen. — Ha kérdik az utakon. — 78. Inolus Inolus. — 78. Nem tud a hívséghez. — 78b. Jajgatással töltöm életemet. — Be keserves nyomorúság. — 79. Bodrog partján nevededett tulipán. — Szép a rongy, szép a rongy. — 79b. Midőn szeretőjét várja. — Elmehetünk volt kelletünk. — Erdőkön mezőkön járó. — 80. Musae Pindum linquite. — Prout coelum sol lunaque. — Percussus sum ut faenum. — 80b. Circumderunt me mille mortis dolores. — Et ipse clarus Hannibal. — 81. Jaj jaj én gyámolom. — Az egeknek egymás után. — 81b. Tégedet Uristen dicsérünk. — Euge laeta turba chori. — Öszve gyűltek öszve gyűltek. — 82. Van egy hitván tetves rongyos. — Jesus életem reménye. — Szűz Mária e világra

nékünk. — 82b. Örvendjen az egész világ. — 83. Valamint a tavasz. — 83b. Ha valaki régen. — 84. Oh mely kíváncsatos időre. — 84b. Ha magam házadban bé vehetném. — 85. Prussianak királya. — 86. Élek ez világon. — Régi napok régi napok. — 86b. Jaj e világ mely hamar elmúl. — Nincs oly szempillantás. — Oh mulandó világ. — 87. Halld meg lélek.

Melegh Dániel, 1797 után.

(Debrecen, Református Főiskola könyvtára, R. 830. sz.)

Nyolcadrét kötet. Cím lapja : MELODIÁRIUM Danielis Melegh ab Anno 1797. A kézirat beosztásának és tartalmának feltűnő egyezése az alább ismertetett 1798-as pataki kótatárral azt mutatja, hogy Melegh Dániel, aki 1797—99. bassistája volt a pataki énekkarnak, a fentemlített melodiáriummal közös anyagot használt. Ének tartalma a következő :

(a kézirat anyagát Szabolcsi Bence másolatában használtuk, ezért az egyes darabok lapszámait nem jelezzük) :

+Por házam már nékem is kész : *Ps. 102.* — +Meguntam már e világot : *Ps. 42.* — +Oh mely hirtelen eltelnek : *Ps. 88.* — +Hatalmas Ur Isten : *Ps. 26.* — +Oh keserves jajszó : **182.** — +E mulandó világban : var. *Szegedi 1674. p. 250.* — *Náray p. 88.* — *D. 1774. nr. 78.* — *D. 1778. nr. 288. stb.* — +Világi éltémnek minden órája : **179.** — +Vagyon jó reménységem : *Ujfalvi 1807. p. 248.* (Kristus az én életem). — +Mindnyájan csak elenyészünk : **176.** — +Oh már hová lettél : **178.** — +Mint szomorít e hír : **160.** — +Világ maradj magadnak : **183.** — +Földi reménység hamar múló : *Ps. 94.* — +Istenem Istenem : **162.** — +Szerencsés utazás : **170.** — +Én Istenem én erős Istenem : *Ps. 22.* — +Oh kimondhatatlan nagy kincs : **175.** — Az én időm im elmula. — +Lelkem terhe vállamon : („Ihr Christenleut“ szöveggel ismert német egyh. ének). — +Ébredjél fel oh én lelkem : **185.** — +Lelkem légy kész : *Losonczy p. 95. (dallam p. 15.)* — +Oh fájdalom a sírhalom : (német dallam) *Zahn 1915. sz. — Baumker I. 223. sz.* — +Eljött immár végső óráim : **189.** — +Imhol jó az ítélet : *Losonczy p. 91.* — +Sárházam eldült már : **181.** — +Jésus én tölem el ne fuss : *Bozóki 1797. p. 229.* (Menyországunk királynője). — +Bizonytal idvezül : **168.** — +Oh légy patrónusom : **170.** — +Adversa sustinere : **163.** — +A szép virág mig zöldellő : *Bozóki 1797. p. 274.* — Áldott legyen az Ur neve. — +Jesus egy reménységem : **171.** — +Pályafutásom elvégeztem : *D. 1778. p. 484.* [szövegtelen dallam]. — +Terhes bajjal éltünk : *Bozóki 1797. p. 268.* (Uram hiszlek). — +Életemnek bimbójában : **161.** — +Vigyázz lélek : **87.** — Hóhalmon épült világ boldogsága. — Jesus egy fő reménységem. — +Végére jutottam : *D. 1774. p. 382.* [discantusdallam]. — Éltém roskadt sárháza leomlott. — Már oda térek.

[A 2. szakasz „Halott felett mondandó énekek“ csak szöveget ad.]

[A 3. szakaszban discantus, altus és bassus szólamok vannak feljegyezve.]

[A 4. címnélküli szakasz énektartalmából figyelemreméltó:]

Oh Szent Háromság. — Mondjatok az Urnak halleluját. — Szent szent szent. — Uram jóvoltodat. — Nagy Isten felséges Atyánk. — Nagy Felség mi Istenünk.

[Az 5. szakasz énektartalma:]

[bassus-szólamok:] Zavarodott. — Hogyha sérelmére. — Trombitákat harsogtatnak. — Régi magyar. — Égek érted de nem érzed. — Oh világi gyönyörűség. — Belgrádra vitézim. — Trombitaszó dobzördülés. — Ég kékségű szemű. — Örökös gyászba beborult. — Mi hasznát vettem. — +Ha valaki vígan él: **93.** — Zavarodott kedvvel. — Allons anfan de la patrie. — Im koporsód ajtajánál. — +Fényes nap jöjj ki szent palotádból (tenordallam): **106.** — +Pihegő szív mi az a szép: **155.** — +Perge tot meritis: **158.** — +Tüzelő bujjaság: **109.**

[A 6. szakasz tartalmából figyelemreméltó:]

Trombitaszó dobzördülés. — Kékszemű szűz. — Örökös gyászban beborult szívem. — Csalárd szived kevélysége. — A beborult bánat ege. — Imhol jó az ítélet.

Pataki Melodiárium, 1798.

(Sárospatak, Főiskolai könyvtár kéziratára, 514. sz.)

Nyolcadrét (12,5 × 20,5 cm) kötet kopott barna táblás félbőr-kötésben. Lapszámozása 1—245-ig fut, 1—216. egykorú tintával, 217—245. ceruzával számozva, a végén 3 számozatlan lap. Cím lapja nincsen. A korhatározó bejegyzést (1798) a 156. és 177. lapon találjuk. Írásjellegében feltűnően hasonlít a II. Novák melodiáriumra; valószínűleg ugyanannak a diáknak az írása. A kézirat nem igen mutat tervszerű elrendezést. A világosabban elhatárolható szakaszok ezek:

a) 1—4. lap: A Fakultásoknak öszve vetések vagy egymáshoz való alkalmaztatásokról való rövid regulák. — Az Harmonia ki tsinálásának rövid mestersége.

b) 8—101. lap: halotti énekek négyszólamú feljegyzésben.

c) 107—143. lap: diákos versszövegek gyűjteménye, közte elvétele néhány dallammal (130—31. lap).

d) 146—198. lap: vegyes tartalmú dallamgyűjtemény (részben kóruspartitúrákkal).

e) 199—206. lap: zsoltárénekek 6—7 szólamú kóruspartitúrában.

f) 208—248. lap: „Szép Nóták“ felirással; nagyjából világi énekek kóruspartitúrái; a partitúrák nagyobb része nincsen kidolgozva.

Tartalmát tekintve ez a kézirat a kilencvenes évek leggazdagabb dallamgyűjteménye. Énektartalmát lapszámozás szerint idéztük:

5. +Trombitaszó dobzördülés: **70.** — +Ég kékségű: **108.** — +Emlékezzél meg Uristen: *Ps. 132.* — 6. +Könyörülj rajtunk:

D. 1778. nr. 357. — + Tízet ütött már az óra : **11.** — +Azzal ne dicsekedj : **27.** — Mi feljöttünk e szent helyre. — +Mely keserves énnekem : **100.** — +Szívedtől sebesült szív : **103.** — +Beborult régi napom fénye : **89.** — Az én gyöngy szeretőm. — 8. +Porházam már nékem is kész : *Ps. 102.* (kétféle feljegyzésben ; egyik „elaborata in forma antiqua“). — 10. +Oh mely hirtelen eltelnek : *Ps. 84.* [hibás jelzés, helyesen : *Ps. 88.*] — 12. +Hatalmas Uristen : *Ps. 26.* — 14. +Oh keserves jajszó : **182.** — 16. +E mulandó világban : var. *Szegedi 1674. p. 250.* — *Náray p. 88.* — *D. 1774. nr. 78.* — *D. 1778. nr. 288. stb.* — 18. +Vagyon jó reménységem : *Ujfalvi 1807. p. 248.* (Kristus az én életem). — 20. +Világi éltünknek minden órája : **179.** — 22. +Mindnyájan csak elenyészünk : **176.** — 24. +Oh már hová lettél : **178.** — 26. +Világ maradj magadnak : **183.** — 28. +Földi reménység hamar muló : *Ps. 94.* — 30. +Istenem Istenem : **162.** — 32. +Én Istenem én erős Istenem : *Ps. 22.* — 34. +Az én időm im elmula : *Ps. 38.* — 36. +Ébredjél fel oh én lelkem : **185.** — 38. +Lelkem terhe vállamon : („Ihr Christenleut“ szöveggel ismert német egyh. ének). — 40. +Lelkem légy kész : *Losonczi 1778. p. 95.* (dallam *p. 15.*) — 42. +Oh fájdalom a sirhalom : (német dallam) *Zahn 1915. sz.* — *Bäumker I. 223. sz.* — 44. +Eljött immár végső óráim : **189.** — 46. +Imhol jó az ítélet : *Losonczi 1778. p. 91.* — 48. +Sárházam eldült már : **181.** — 50. +Jésus én töllem el ne fuss : *Bozóki 1797. p. 229.* (Meyországnak királynője). — 52. +Bizonylyal idvezül : **168.** — 54. +Szerencsés utazás : **170.** — 56. +Oh kimondhatatlan nagy kincs : **175.** — 58. +Virágzó életem : **163.** — 60. +A szép virág mig zöldellő : *Bozóki 1797. p. 274.* — 62. +Jézus egy reménységem : **171.** — 64. +Pállyafutásom elvégeztem : *D. 1778. p. 484.* [szövegtelen dallam] — 66. +Terhes bajjal éltünk : *Bozóki 1797. p. 268.* (Uram hiszlek). — 68. +Vigyázz lelkem : **87.** — 70. +Jésus egy fő reménységem : *Ujfalvi 1807. p. 260.* — *Losonczi 1778. p. 188.* — 72. +Éltemnek bimbójában : **161.** — 74. +Végére jutottam : *D. 1774. p. 382.* [discantusdallam]. — 76. +Hóhalmon épült : *D. 1778. nr. 84.* — 78. +Éltem roskadt sárháza : *K. 1751. nr. 141.* — *D. 1774. nr. 30.* — *D. 1778. nr. 176.* — 80. +Mint szomorít e hír : **160.** — 81. +Oh világ csillámló : *K. 1751. nr. 141.* — *D. 1774. nr. 30.* — *D. 1778. nr. 176.* — 82. Világtól megválok. — 83. Örülök az én szívemben. — 84. +Meguntam már e világot : *Ps. 42.* — 86. +Adjatok hálát az Urnak : *Ps. 118.* — 88. A gyász halál mindent leront. — 90. Jézus hitemnek ki valál. — 92. Dicsérjétek az Urat. — 94. Ime melly jó és melly nagy. — 96. Tudom Uram. — 98. Nincs már oskolába való. — No minden népek. — 100. Setétes gyász borította e fedelet. — [a 102—106. lap üresen maradt] 107. Oh mely hirtelen. — 109. Óh Istenem ez helyben. —

[a 110—113. lap üres]. 114. Bóldog a valójában. — 115. Álnok Kupidó. — 117. Nyílik az ég szája. — 118. Kétszerezett kedv ez. — 119. Bús gondolat szülő. — 121. Érdemes egy lélek. — 122. Csak te leszel. — 123. Tisztel ki-ki Teremtő téged. — 124. Surrexit Phoebus

lux. — 126. Febus gyors lovait hajtja. — 127. Távozz el gyötörő. — 128. Hajnalodik pirral. — 129. Angyalom gondold meg. — 130. +Élet élet kedvessé: **30.** — 131. +Tenger búknak közepette: (idegenes betétdallam Mészáros Ignác *Kártigám*-jából, 1772). — *Bartalus*, Magyar Orpheus, 11. 1. — 134. (Ad diem Josephi parata carmina). — 135. Szívem bálványa. — Parnassus tetejét.

137. Drága kegyes szülemény. — Nincs becsesebb. — Már ezután nem az én. — 138. Kétszerezett örömem vagyon. — 139. Amikoron Amurát Belgrádra. — 140. Én kegyesem kellj fel. — Nem tud most föszlő. — 141. Jézusod hív készülj lelkem. — Uram immár éltemnek.

146. +szövegtelen dallam [Sóhajtozik egy szép nimfa]: **108.** — 147. +szövegtelen dallam [Jövel immár csendes álom]: **156.** — 148. Nunquam deesse virtuti. — 149. Perge tot meritis. — 150. +szövegtelen dallam: **196.** — 150—151. +szövegtelen dallam (két feljegyzésben): **13.** — 152. +Mely boldog akin fénylik: **130.** — 154. +Musicae resonant: **157.** — 155. Zokogó szememen. — 157. +Itt az élőfák zöldellő: **119.** — 158. +Oh sebességgel repülő: **148.** — +szövegtelen dallam [Mars hallik]: **41.**

(p. 160—163. discantusszólamok gyűjteménye) [kisérőszólam]: 160. Fényes nap jöjj ki. — Jaj mely rettentő szó. — Ég kékségű. — Mars hallik. — Valtzer. — 161. Te csergedező patakocská. — Trombitaszó, dobzördülés. — Melly keserves kín. — Így szenved. — 162. Im koporsód ajtajánál. — Exhibat quondam clericus. — Fáj fáj fáj de mit tudok tenni. — Valet jam regales. — Musicae resonant. — 163. A beborult bánat ege. — Nincs szebb vígság. — Pihegő szív mi az a szép. — Mindennek.

164. +Allonsa [Allons enfants: Marseillaise]. — 166. +Régtől fogva hogy szeretlek: **39.** — 167. +Édesíti beborult napomat: **92.** — 168. +szövegtelen dallam: **198.** — 168. +másik szövegtelen dallam: **203.** — 169. Azt tenéked drága kincsem. — Ha nem láttam volna. — 170. Élet élet kedvessé. — Laetus Parnassum gredior. — 172. +Magyar ülj lóra: **46.** — 173. Egy tündérszint ábrázoló. — 174. Drágalátos szűz kegyesem. — 176. Thalia már készül. — Tán magam is álom. — 178. Gyilkosommá lett a Vénus. — 179. Jövel immár csendes álom. — 180. +Jövel immár csendes álom: **156.** — 181. +Musicae resonant: **157.** — 180. +szövegtelen dallam: **2.** — Tenger bú [csak discantusszólam]. — 182. +szövegtelen dallam: **214.** — 182. +Szeretőknek szája fáj: **3.** — 184. +Be csendes élete: **52.** — 185. Szállj bé nevezetes férfi. — 186. +Jaj mely rettentő szó: **122.** — Time homo mors perennat. — 187. Tremuli fletus abeste. — 188. Mindenek ujjulnak nyárban. — 189. Mondjatok az Urnak. — 190. Szent szent szent. — Uram jóvoltodat. — 191. Jézus egy szegelet kő. — 194. +Jézus igazság fénye: *Ps. 136.* — +Oh dicsó mennyei felség: **175.** — 196. +Reánk virradt a reggel: **161.** — 197. Teremtője mindennek. — +Oh Szentháromság egy Istenség: **87.** — 197. +(Egy juhász nóta): **66.** — +Nincs szebb vígság: (betétdallam Mészáros Ignác *Kártigám*-jából, 1772.) — *Barta-*

lus, Magyar Orpheus, 12. l. — +Vessél nekem ágyat : **21.** — +O tu quid fecisti : **207.** — +Majd levágjuk a franciát : **200.** — 198. +Bombi zörög lóra magyar : **202.** — Szállj bé nevezetes férfi. — Oh miért futsz. —

[Pag. 199—206 : zsoltárdallamok kóruspartitúrái :]

199. +Mint a szép híves patakra : *Ps. 42.* — Summe Deus rerum sator. — 200. +Isten kész az én szívem : *Ps. 108.* — +Áldott az Ur : *Ps. 144.* — 201. +Az Urnak no énekeljete : *Ps. 149.* — Ora Deus solvimus. — 202. +Az Isten szájából jó. — +Az Ur országol : *Ps. 99.* — +Nagy hatalommal : *Ps. 93.* — 203. +Ne boszonkodjál : *Ps. 37.* — +Mostan ti hatalmasak : *Ps. 29.* — 204. +Dicsérjed áldjad én lelkem. — +Haragodnak nagy : *Ps. 38.* — 205. +Oh felséges Ur : *Ps. 8.* — +Oh seregek : *Ps. 84.* — 206. +Dicsérjétek az Urat : *Ps. 150.* — +Magamban elvégezém : *Ps. 39.*

207. +szövegtelen dallam : **208.** — 209. Mely keserves énekem. — 211. Égek érted de nem érzed. — Beborult régi napom. — 212. Szívedtől sebesült szív. — 214. Nincs nyugtom bár az egeknek. — 215. +Örökös gyászba beborult szívem : **97.** — 216. Jaj mely rettentő szó. — Vesszen el e világ. — Ur iszik ur. — Be csendes élete. — 217. Kékszemű szűz szépek szépe. — 218. Abelárd bús szívvel sétáll. — Csalárd szíved kevélysége. — 219. +Fényes nap jőjj ki szent : **106.** — Triste valedico musis. — 220. Im koporsód ajtajánál. — 221. +Melly boldog akin fénylik : **130.** — +Régtől fogva hogy szeretlek : **39.** — +A rút visszavonás szíveteken legyen : **114.** — A színes szeretet karjai közt. — 223. +Jőjj be szép lélek : **215.** — 224. Drága kegyes lélek. — 225. [szövegtelen discantusdallamok]. — 226. +Oh csapodár szív : **192.** — 227—228. +Jövel immár csendes álom [két feljegyzés] : **156.** — 229. +Gyászos eset melybe hever : **105.** — 231. Allons enfans : Pergamus filii Patriae. — 231. +A szerelem királynéja : **40.** — 232. +Szívem emészti bűba fereszti : **45.** — 233. +Régi magyar nagy vitézek : **61.** — 234. +Adjunk hálát az Urnak : *D. 1778. nr. 313.* — +Aki nem jár hitlenek tanácsán : *Ps. 1.* — +Kellemetes drága lélek : **18.** — 235. +Exibat quondam clericus : **199.** — +Fáj fájj fájj de mit tudok tenni : **77.** — +Eheu viduata marito : **86.** — +Mars hallik puska csörög : **41.** — +Trombitákat harsogtatnak : **63.** — 236. +Triste valedico musis : **153.** — +Jaj mely rettentő szó : **122.** — 236. +Im koporsód ajtajánál : **126.** — +Valete jam regales : **187.** — 237. +Csalárd szíved kevélysége : **151.** — +Nem vélt szívem panassza : **4.** — +Áldjátok az Ur nevét : *Ps. 135.* — +Mire bánkódoz oh te én szívem : *K. 1751. p. 434.* — +Az Urat minden nemzetek : *Ps. 117.* — 238. +Veled töltöm kedvemet : **56.** — +Öröködben Uram pogányok : *Ps. 79.* — +Dicsérjétek az Urat : *Ps. 136.* — +Tudom hogy Isten : *Ps. 140.* — +Oh be jól esik ez a csalárd álom : **205.** — 238. (másodszor jegyezve) +Allons anfan. — +Zavarodott kedvvel : **94.** — 239. +Immár Vénus elnyerte : **59.** — +Jőjj be hozzám szállásra : **146.** — +Valtzer. — +Örvendezzettek : *Ps. 81.* — +Adjatok hálát az Istennek : *Ps. 105.* — +Gyöngy alak drága

lélek : **55.** — 240. + Zavarodott kedvvel : **94.** — + Szent vagy örökké : *D. 1778. nr. 315.* — + (Sidó mars :) **201.** — + szövegtelen dallam : **118.** — 241. + Imé melly jó : *Ps. 133.* — + Jaj jaj nemzetemet siratom : **159.** — + A nap immár elenyészett : **174.** — + Nemzetemet siratom : **159.** — 242. + Gyöngy alak drága : **55.** — + Az Hortobágy akkor örül : **10.** — + Sinlődöm esztendeje : **42.** — + Bokros bú hajjai : **117.** — 243. + Szeress engem édes rózsám : **33.** — + Vinus vina vinum : **31.** — + Beborult régi napom fénye : **89.** — 244. + Mért érdemlertem : **47.** — + Hol jársz hol jársz ilyen későn : **73.** — + Mi szaporította szívemnek : **206.** — 245. + Gyöngy alak drága lélek : **55.** — + Menj el oda az hova : **60.** — + Oh drágalátos alak : **58.** — 248. + A beborult bánat ege : **213.**

Forrásjegyzék.

(Rövidítve idézett források)

Melodiárium-kéziratok megközelítő időrendben :

- K. I. és K. II.* — Kulcsár-melodiárium. Sárospatak, Főiskolai könyvtár kéziratára 1770. — I. és II. rész ; újból kezdődő lapszámozással.
- Z.* — Zemplényi-kézirat. Magántulajdon. Darabszámozás ; paginálya nincsen. Részleges másolata M. Nemzeti Múzeum, Ms. Mus. 112.
- KA.* — Kovács András kézirata. M. Nemzeti Múzeum kéziratára, Oct. Hung. 534. Folioszámozás.
- KF.* — Kovács Ferenc kézirata. M. Tud. Akadémia kéziratára, M. Írók 8r. 62. Folioszámozás.
- SzJ.* — Szkárosi—Járdánházi melodiárium. Sárospatak, Főiskolai könyvtár kéziratára 513. Paginálás.
- D.* — Dávidné Soltári. Sárospatak, Főiskolai könyvtár kéziratára 630. Darabszámozás. A versszövegeknek (négy ének híján) teljes másolata Nemz. Múz. Quart. Hung. 173. III. (Jankovich). Az egyes esetekben a másolatra való hivatkozást — minthogy magától értetődik — elhagytuk.
- N—1.* — Első Novák melod. Sárospatak, Főiskolai könyvtár Kz. 1717. Paginálás.
- N—2.* — Második Novák melod. Sárospatak, Főiskolai könyvtár Kz. 1718. Paginálás.
- T.* — Tolvay István melod. Nemzeti Múzeum, Oct. Hung. 654. Folioszámozás.
- V.* — Veress Márton kézirata. Nemzeti Múzeum, Oct. Hung. 496. Folioszámozás.
- MD.* — Melegh Dániel kézirata. Debrecen, Református Főiskola kéziratára, R. 830.
- M.* — Pataki melodiárium 1798-ból. Sárospatak. Főiskolai könyvtár, Kz. 514. Paginálás.
- KJ.* — Kovács József kézirata. M. Tudom. Akadémia kéziratára, M. Írók 8-r. 61. Folioszámozás.
- Gönczi* — Gönczi—Fejér melod. M. Tudom. Akadémia kéziratára, Népkölt. 180. Paginálás.
- Battha* — Battha Bálint kézirata. Sárospatak, Főiskolai könyvtár, Kz. 1666. Paginálás.
- Sebestyén I.* — K. Sebestyén Gábor kézirata, 1809. M. Nemzeti Múzeum, Oct. Hung. 545. Folioszámozás.
- Sebestyén II.* — K. Sebestyén G. kézirata, 1810. Magyar Nemzeti Múzeum, Oct. Hung. 540. Folioszámozás.

- Halott Énekek 1813.* — M. Tudom. Akadémia kéziratára, M. Írók 8r. 60. Darabszámozás.
- H. Á.* — Horváth Ádám: Ó és Új mint egy Ötödfélszáz Énekek. 1813. Kézíratos példányai:
Ak. — M. Tudom. Akadémia kéziratára, M. Írók 8r. 46.
Br. — Brassói kézirat (nyomaveszett); a dallamrész hasonmása: Magyar Zenetudomány (folyóirat) 1907—11.
Tö. — Töredék: M. Tud. Akadémia kéziratára, M. Írók 8r. 48. (eredeti konceptus, a Magyar Árion kéziratával egybekötve).
- Árion* — Horváth Ádám: Magyar Árion. 1814. (sajtó alá rendezett kézirat). Két ismert példány: M. Tudom. Akadémia és M. Nemzeti Múzeum. — Horváth Ádám kézíratait darabszámozás szerint idéztük.
- Tóth* — Tóth István: Áriák és Dalok, verseikkel. 1832. M. Tudom. Akadémia kéziratára, M. Írók 8r. 63. — A kézirat két részből áll: szöveges zongoraleletekből (I.) és kíséret nélküli melódiafeljegyzésekből (II.), a második résszel új darabszámozás kezdődik. — Tóth I. kolozsvári kézírata 1828-ból (Erd. Múz. Kt. 1668.) az akadémiai gyűjtemény korábbi konceptusának tekinthető; tartalmában jórészt egyezik vele.

Verses kéziratok:

(Dallam nélkül)

- Miscellania* (sic) — Erdélyi származású versgyűjtemény a XVIII. század közepéről (1755). Szádeczky Lajos kölcsön átengedett másolatát használtuk. Anyagát ismerte és felhasználta Versényi Gy. a Szíveket újító bokréta új kiadásánál.
- Szíveket Újító Bokréta.* 1770. Teljes szövegét kiadta Versényi György, Régi Magyar Könyvtár (szerk. Heinrich G.) 35. Az új kiadás lapszámozása szerint idéztük.
- Herschmann-gyűjtemény.* — Herschmann István (1742—98) kézírata. Sárospatak, Főiskolai könyvtár, Kz. 1664.
- A Nemzeti Múzeum kéziratárából: *Quart. Hung.* 174., 175., 176., 177., 178., Jankovich Miklós tulajdonából; részben a Nemzeti Dalok forrásául szolgáltak.
Quart. Hung. 173. I—X. kötet. „Nemzeti Dalok Gyűjteménye“. Jankovich Miklós másolatai.
Quart. Hung. 202. Kreskay I.: Magyar Ódák.
Quart. Hung. 208. Mészáros Ignácz: Tsallóközi Ódák és Énekek. 1765.
Ocl. Hung. 73. (Jankovich), 161. (Vass János: Énekek, 1797), 600. (Világi Énekek), 640. (Cantus), 44. (1792), 473. (1789), 522, 483 (Komáromi énekeskönyv; v. ö. Egyet. Phil. Közöny 1899. 210. l.).
- Erdélyi Múzeum Egylet kéziratára, Kt. 1625.* Vutskits énekeskönyv. Szabó Attila szíveségből átengedett másolatát használtuk.
- Pannonhalmi énekeskönyv* (1796). Kéziratból bevezetéssel és jegyzetekkel kiadja Gálos Rezső. A Győri Szemle Könyvtára 5. Győr, 1930.
A kuruckorszak és a XVII. század verseskönyvei közül a Szencsey kódex (*Nemzeti Múzeum, Ocl. Hung.* 70.) énekanyagát eredetiben, a többi kéziratét a publikációkra támaszkodva használtuk, így t. k.: *Vásárhelyi daloskönyv.* Kiadta Ferenczi Zoltán. Régi Magyar Könyvtár (szerk. Heinrich G.) 15. — Bp. 1899.
- Barakonyi Ferenc kölleményei.* Sajtó alá rendezte Erdélyi Pál. Kolozsvár 1907.
Ferenczi Zoltán: A Booskor daloskönyv énekei. Erdélyi Múzeum XV. 1898. 372, 441, 510, 570. l.
- Thaly Kálmán:* Vitézi Énekek és elegyes dalok. I—II. Pest, 1864. — Adalékok a Thököly és Rákóczi-kor irodalomtörténetéhez. I—II. Pest, 1872.
- Kurucz költészet.* Sajtó alá rendezte Erdélyi Pál. — Magyar Remekírók IV. kötet. Többfelé alapozott értékes anyagot találtunk az Irodalomtörténeti Közlemények (t. k. Dézsi Lajos, Szabó Attila közlései) és az Erdélyi Múzeum (Kanyaró Ferenc közlései) kisebb közleményein

Bibliográfiák :

Erdélyi Pál : Énekes könyveink a XVI. és XVII. században. Bp. 1899. (Különlenyomat a Magyar Könyvszemléből).

Szabó T. Attila : Az Erdélyi Múzeum Egylet XVI.—XIX. századi kéziratosa énekeskönyvei. Erdélyi Tudom. Füzetek, 20. sz. — Kolozsvár, 1929.

Bartha Dénes : A magyar énekelt vers forrásai Faludítólv Horváth Ádámig. Irodalomtörténeti Közlemények 1932. III.—IV. füzet.

Ezekon kívül értékes bibliográfiai utalásokat találtunk Pintér Jenő nagy irodalomtörténeti összefoglalásának a XVII—XVIII. századot tárgyaló kötetében.

Nyomtatott versgyűjtemények :

Holmi I—III. — Horváth Ádám : Holmi. Külömb-külömb-féle dolgokról írt külömb-külömb-féle versek. I. darab 1788. — II. 1793. — III. 1792.

Váci Énekes Gyűjtemény I. — Énekes gyűjtemény, 1799. Vác.

Váci Énekes Gyűjtemény II. — Énekes gyűjtemény, II. darab. Vác, 1801. A II. darab azonos tartalmú új kiadása : 1823. Az I. darabból 22 énekkel bővített kiadás : 1803. (mindkét utánnymomás „ELSŐ DARAB” jellel jelent meg).

Sárospataki Dalok Gyűjteménye I. — Régibb és újabb részint érzékeny, részint vig, többnyire eredeti DALOK gyűjteménye. S. Patakon, 1826.

Sárospataki Dalok Gyűjteménye II. — Érzékeny és vig dalok gyűjteménye. Második meg bővített kiadás. Sáros-Patakon 1834.

Erdélyi I—III. — Erdélyi János : Népdalok és Mondák. Pest, I. 1846. — II. 1847 — III. 1848.

Magyar Népköltési Gyűjtemény. I—XIV. Kiadja a Kisfaludy-Társaság.

Kálmány Lajos : Koszorúk az Alföld vadvirágaiból. I—II. Arad, 1877—78. — Szeged népe. I—III. Arad—Szeged. 1881—82—91.

Dallamgyűjtemények :

(csak az önállóan megjelent kiadványok)

Bartay — Eredeti Nép Dalok. Klavir kísérettel gyűjtögette (sic) Bartay András. 2 füzet. Pesten, é. n. (1834).

Fogarasi—Travnyik — Magyar népdalok. Énekre és zongorára vagy egyedül zongorára alkalmazzák F. és Tr. — 2 füzet. Pesten, é. n. (1847).

Mátray — Magyar népdalok egyetemes gyűjteménye. Rendezé s kiadá Mátray Gábor. 3 füzet. Budán, Pesten 1852—58.

Szini — Szini Károly : A magyar nép dalai s dallamai. I. kiadás Pest, 1865. II. kiadás Pest, 1872.

Orpheus — Bartalus István : Magyar Orpheus. Vegyes tartalmú zenegyűjtemény. XVIII—XIX. század. Pest 1869. Műdalköléseiben (jambus-dallamok) másutt hozzá nem férhető, értékes anyagot nyújt.

Bartalus I—VII. — Magyar Népdalok. Egyetemes gyűjtemény. Bp. 1873—1896. Hét kötet.

Káldy : — Kurucz dalok. XVII. és XVIII. század. Átírta Káldy Gyula. A III. bővített kiadás szerint idéztük.

Fabó — Fabó Bertalan : A magyar népdal zenei fejlődése. Bp. 1908. Dallampéldái jórészt hibásak.

Tudományos-folklorisztikus értékkel csak a Fehorú után megjelent népzenei kiadványok bírnak.

Nagyszalonlai gyűjtés. Magyar Népköltési Gyűjtemény XIV. kötet. Kodály Z. közreműködésével szerk. Szendrey Zsigmond. Bp. 1924. — 42 dallam.

SzN. — (Székely Népdalok). Parték—Kodály : Erdélyi Magyar Népdalok. Ep. é. n. (1923). Parték után SzN.-jellel idézzük.

Parték — Parték Péla : A magyar népdal. Bp. 1924.

Kiss Lajos : Régi népdalok Hédrézóvásárhelyről. Karcag, 1927.

Ecsedi I.—Bodnár L.: Hortobágyi pásztor- és betyárnóták dallamokkal. Debrecen, 1927.

Domokos Pál Péter: A moldvai magyarság. Csíksomlyó, 1931.

101 magyar népdal. Szerkesztette Bárdos Lajos. A „Magyar Cserkész“ könyvei 116—17. sz. 2. kiadás. Bp. 1932.

Szeged népe. Új gyűjtés. I. Gyűjtötte Bálint Sándor. Szeged, 1933.

Bartók — Népzeneünk és a szomszéd népek népzeneje. Népszerű Zenefüzetek 3. sz. — (127 dallam). Bp. 1934.

Kisebbsz terjedelmű értékes dallamközlések találhatók az *Ethnographia* 1902—1934. évfolyamaiban (t. k. Seprődi, Bartók, Kodály, Lajtha, Veress Sándor közlései).

Megjegyzések.

Megjegyzések a dallamokra.

Minden egyes dallam apparátusa négy részből áll :

1. a dallam; alatta petitttel a változatok, a források rövid jelzésével.
2. a szöveg, ugyanezen elv szerint közölve.
3. a dallamforrások felsorolása ; első helyen mindig a főforrás (legrégebbi forrás), amelyből a dallamot közöltük.
4. a szövegforrások felsorolása, ugyanezen elv szerint.

Valamennyi dallamközlés a dallam vonalában egy bizonyos meghatározott kézirat olvasását adja : ha a legrégebbi kézirat változata megokolhatóan hibásnak bizonyult, más kéziratból közöltük a dallamot és megjelöltük hozzá a régibb forrás hibáját, eltéréseit. A dallam vonalán általában semmi javítást, változtatást nem tettünk ; a több helyütt szükséges javítások jegyzetben vannak megjelölve. Ahol több forrás állt rendelkezésre, ott a legjobbnak bizonyult változatot közöltük. Annak az elbírálásában, hogy melyik a megbízható, melyik a romlott változat, egyrészt a zenei következeteséget, másrészt a forrásviszonyokat tartottuk szem előtt ; elvünk volt, hogy több kéziratban egyezően feljegyzett változat általában hitelesebb, mint az egyes feljegyzés unicumvariánsa. Ahol erősen eltérő változatokról volt szó, lehetőleg közöltük mind a kettőt.

A dallamvonal értelmezésében a legszükségesebb jelzésekre szorítkoztunk : a vonalrendszer keretén belül minden olyan kulcselőjegyzés és módosítójel, ami a kiadó értelmezése, szögletes zárójelbe került ; mindazt a jelzést, ami nincs meg az első dallamforrás kéziratában, de más kéziratok forrásban megtalálható, kerek zárójelbe tettük. Egyes hangok javasolt módosítását — a tudományos kiadványokban e téren kialakult gyakorlatnak megfelelően — a vonalrendszer felett, kétes esetekben zárójelbe téve, jeleztük. A kéziratok néha különböző hangnemben írnak egy-egy dallamot : a feltüntetett variánsok ilyenkor mindig az elsőnek közölt dallamváltozat hangnemére vannak vonatkoztatva (adott esetben tehát transzponálva). Ha valamely kézirat eltéréseinek felsorolásában olyan hangot kellett jeleznünk, amely véleményünk szerint módosításra szorul, a módosítást jelző keresztet vagy b-t szögletes zárójelben tettük a hang betűjele elé. P. o. ha a B. kézirat egy helyen a közölt A. változat egy hangja helyett c-t jelöl, amelynek cis-nek kellene lennie, a változatot így jelöljük B. : [♯]c.

Ritmus dolgában az a cél állt szemünk előtt, hogy az egyes kéziratok ritmusképe — amely mindig tanulságos, ha sok esetben hibás

is — a közlésből teljes pontossággal kitűnjék. A saját felfogásunk szerint való ritmikus értelmezés gondolatát tehát eleve elutasítottuk : rendszeresen megelégedtünk a ritmusváltozatok egyszerű egymás mellé állításával. Igaz, hogy így a dallamok egy része meglehetősen idegenszerű formában áll előttünk, mert hiszen ritmus dolgában a kéziratok talán még kezdetlegesebbek, rendszertelenebbek, mint dallamvonal tekintetében. Még ugyanegy kézirat különböző dallamait sem igen lehet e tekintetben közös nevezőre hozni, még kevésbbé lehet belőlük „legjobb“ ritmusváltozatot szerkeszteni.

Megjegyzések a szövegekre.

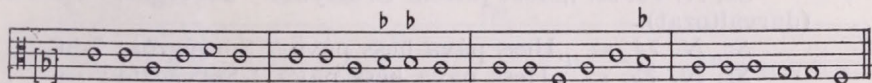
A dallam alatt elsőnek mindig azt a szövegváltozatot közöltük, amelyik a dallamkéziratban található : a más kéziratból vett kiegészítéseket kerek zárójelbe tettük. A szövegeken semmit sem javítottunk ; a feltűnően romlott, értelmetlen részletek jegyzettel vannak kiemelve. Célunk az volt, hogy a dallamhoz tartozó szövegváltozatot lehető hűséggel közöljük ; ezért nem törekedtünk minden áron arra, hogy a leghosszabb, vagy a legteljesebb szövegváltozatot adjuk. A szövegváltozatokat — ahol csak lehetett — mind melodiárium-kéziratokból merítettük ; nyomtatásban már megjelent változatokat (Erdélyi, Thaly, Szíveket újító bokréta) akkor sem közöltünk, ha ezek teljesebbek lettek volna az itt közreadott szövegnél : az ilyen, mindenki számára könnyen hozzáférhető szövegek közlése felesleges ismétlés lett volna. — A D. kézirat (Dávidné Soltári) énektartalmát Harsányi István és Gulyás József már 1915-ben előkészítették a Régi Magyar Könyvtárban történendő kiadásra : munkájuk remélhetőleg a közel jövőben napvilágot fog látni. Erre a körülményre való tekintettel a D. kézirat szövegeit úgy kezeltük, mintha nyomtatásban már megjelentek volna : azaz szövegváltozataikat csak ott közöltük, ahol más használható szöveg nem állt rendelkezésre.

A szöveg közlésében úgy jártunk el, mint a Szíveket újító bokréta kiadója : a szöveget a régi kiejtésnek megfelelően, de mai helyesírással írjuk. A régies mássalhangzó-duplázásokat, szó-elválasztásokat meghagytuk ; a tisztán helyesírásbeli, a kiejtést semmiben nem érintő sajátosságokat, úgyszintén a központosítást modernizáltuk. Evvel a szöveg olvasása jelentékenyen könnyebbé lett. Betűhív közlést már csak azért sem adhattunk, mert úgyszólván egy kézirat helyesírása sem egyezik a máséval. Betűhív közlésnél következetesen jeleznünk kellett volna az összes kéziratok helyesírási eltéréseit is ; ez pedig túlságosan megterhelte volna a szövegapparátust. — A szöveg-eltéréseknél csak a jelentésbeli változatokat közöltük : a tisztán helyesírásbeli eltéréseket nem vehettük tekintetbe. A kéziratok összetartozásának, forrásviszonyainak megállapítására ennyi is elég.

A szövegforrások felsorolásában azt a rendet követtük, hogy előbb jeleztük a melodiárium-kéziratok szövegváltozatait ; azután következnek a dallamnélküli verses kéziratok, utoljára pedig a nyomtatott szövegkiadások.

6. 6. 6. 6.

1.

Dur és mollváltozat egyaránt lehetséges. A népi változatok legtöbbje kistercet ad.

1. Ritka búza ritka, Melyben konkoly nincsen, Ritka a szerelem, ¹ Melyben hiba nincsen.	4. Violám, violám ² Csókold meg az orcám, Én is meg csókolom Vasárnap dél után.
2. Szerelem, szerelem, Átkozott szerelem, Miért nem termettél Minden fa levelen.	4a. (Adj egy csókot rósám, Kettőt adok érte. — Jaj nem merek rósám, Mert meg vernek érte.)
3. Had szakasztott volna Minden szegény legény, Én is szakasztottam, De el szalasztottam.	5. Kerülj rósám, kerülj, Kertem alá kerülj. Oda is úgy kerülj, Hogy buba ne merülj.
6. Nyári nyúl módjára Jöjj az ablakomra. Nyári nyúl módjára Feküdj az ágyomra.	

¹ Ritka szerelem az (V.) — ² Sáríkám, Sáríkám (D).

Dallam. — *K. II. p. 59.* Egy szólam, ötsoros vonalrendszerben, altkulcs, finalis a. l. v. (alulról 1. vonalon).

Dallamváltozatok. — *Bartalus III. 118. sz.* „Hej páva hej páva” szöveggel.

Bartalus III. 127. lap (függelékben): „Kerülj rózsám kerülj.”

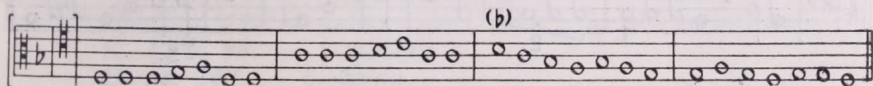
6. 6. 6. 6. — 7. 7. 7. 7.

Ethnographia 1907. 39. lap. „Jaj lányom jaj lányom.“
Ethnographia 1907. 112. lap. „Od' alá szolgáltam.“

Az utóbbi kettő mollváltozat; az első 4-b3-b3-1, a második 5-b3-b3-1 sorvégzőkkel.

A dallam távoli rokona *H. Á.* 250. „Püspök városába.“ Sorvégzők az akadémiai kéziratban: 4-2-3-1, a brassóiban: 5-3-4-1.

3.

A kéziratban hiányzik a befejezést jelző finisvonal a dallam végéről. Az első kulcs olvasása dur, a második moll, vagy dór dallamot ad.

Szeretőmnek szájja fáj.

— — — — —
 (A szöveg folytatása hiányzik.)

Dallam. — *M. p.* 182. Tervezett kórus-partitúra tízsoros vonalrendszerral, kezdetben 4, azután csak 1 szólam; kulcsot nem jegyez, finalis a. 6. v.

Dallamváltozatok. — *H. Á.* 281.-nek a brassói kéziratban feljegyzett második változata = az akadémiai kézirat 395. számával, „Ahol megyen egy kis lyán“, illetve „Azért adtam egy garast“ szöveggel. Ötsoros vonalrendszer, kulcs nélkül. — A sorvégzőkben (1-5-2-1) egyezik, de egyébként a dallam vonalában erősen eltér ugyane dallamnak másik változata: *H. Á.* 261. = *H. Á.* 281. (akadémiai kézirat) = 290. (mindkét kéziratban).

Tóth István I. 105. sz. „Ha magyar vagy, takaros.“ Sorvégzők: 1-5-2-1.

Tóth István II. 41. sz. „Paszamántos süvegem.“ Sorvégzők: 1-5-2-1. Az utóbbi két dallam moll, vagy dór hangnemű változat.

Tóth István I. 106. „Elmehetsz drága madár.“ Sorvégzők: 1-5-4-1. Ugyane dallamnak durvariánsa.

Szótagszámban és sorvégzőkben egyezik e dallammal a „Reánk virradt a reggel“ kezdetű istenes ének (kiadványunk 161. száma).

Szöveg. — A kéziratban csak az első szövegsor.

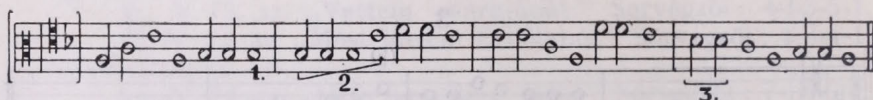
A Horváth Ádámnál feljegyzett dallamváltozat szövegei:

H. Á. 281. „Ahol megyen egy kis lyán“, 1 strófa — *Pataki Dalok Gyűjteménye* 1834. 13. lap, 4 str.

H. Á. 395. „Azért adtam egy garast“, 1 str. — Említését l. *Ethnographia* 1914. 243. lap. — Az „Azért adtam egy poltúrát“ kezdetű ének (SzJ. pag. 253.) csak a szöveg első sorában mutat valamelyes rokonságot: dallama is egészen más.

4.

¹ K. : a. — ² K. : e-f-a-g. — ³ K. : e-e. — Kurziv betű a jegyzetben mindig a magasabb oktáv (egyvonalas oktáv), antiqua az alacsonyabb (kis) oktáv hangjait jelöli. — A dur- és mollmegoldás egyaránt lehetséges. Az A. B. B'. C. szerkezet általában a magyar népdalok új stílusára jellemző.

1. Nem vélt szívem panassza, Nincs ki éltem halassza. Majd meg emészt már a tűz, Jaj holtig maradtam szűz. ¹	4. Dob szóval hogy ki mentem, Halálotat nem véltem Atyám tisztességére, Melly járt éltem végére. ⁵
2. Oh atyám mit okozál, ² Hogy egyeddel áldozál. ³ Szívemre sok jajt tettél, Holtom oka hogy lettél.	5. Melly nagy kinra kell mennem, Halállal szemben lennem. Éltemtől el kell válnom, Kínokkal szemben szállnom.
3. E szűznek sorsát egek Fogjátok fel fellegek. Könyvet rám hullassatok, Szép szűzek, jajgathatok. ⁴	6. Oh fényes nap dolgomat, Gyászolljad meg sorsomat. Hogy éltemnek virága Hervadni kezd rósája.
7. Ti szűzek életemnek Irei inségemnek. Legyetek kíséroidim, A tűzig követőim.	

Dallam. — N-2. p. 113. Egy szólam, ötsoros vonalrendszer, kulcsot nem jegyez, finalis a. 2. v. Primitív ritmizálás.

M. p. 237. Az előbbivel (ritmizálás híján) mindenben egyező feljegyzés.

¹ Kulcsár szövege a strófa két utolsó soránál refrénszerű ismétlést jelez. — ² mit okoztál (D.) — ³ áldoztál (D.) — ⁴ jajgassatok (D.) — ⁵ Jaj mint jártam végére (D.) —

7. 7. 7. 7. 7. 7. 7.

K. I. p. 98. (utólagos bejegyzés 1810-ből). Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcsot nem jegyez, finalis a. 2. v. Ritmizálatlan.

D. nr. 140. A dallam azonossága éppen felismerhető, egyébként teljesen eltorzított, romlott feljegyzés.

(N-1. p. 74. Siettében odavetett szólamok tenor nélkül.)

A dallamnak távoli rokonai: *Bartalus II.* 76. sz., *IV.* 60. sz. s *VI.* 43. sz.

Szöveg. — N-1. p. 129. — 7 strófa.

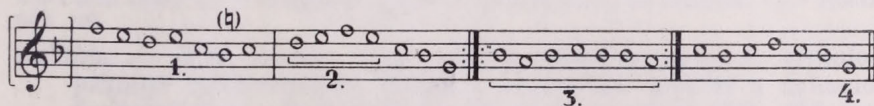
(N-2. p. 113. a dallam alatt csak a kezdő szövegsor.)

K. I. p. 98. — 1 strófa.

D. nr. 140. — 5 strófa.

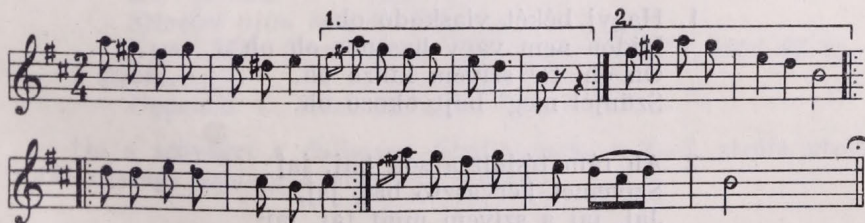
5.

a)

¹ K. : d. — ² K. : f-e-d-f. — ³ K. : az egész dallamsor szekunddal magasabban. — 4. K. : a (hibás befejezés).

b)

a) dallam SzJ. feljegyzése szerint, b) Tóth István szerint.

Bimbó ökrünk nagy szarva
Nem fért az istállóba,
Mellyet vettünk lopással
Esztejeje Kállóba.
De be fért a gyomrába,
Bandi bátyám torkába¹
Mind füle, farka, lába.²

¹ Bandi bátyám hasába (K.) — ² SzJ. még három sornyi (közlésre alkalmatlan) szövegfolytatást is ad, amelyre azonban nincs dallam.

7. 7. 7. 7. 7. 7. 7. — 8. 8. 8. 8. (8. 8. 8. 7.)

Dallam. — *SzJ.* p. 247. Kilencsoros vonalrendszerben, tervezett. kóruspartitúra, két szólam (T. és B.), kulcs nélkül, finalis a. 4. v. Hibás megfejtése: *Ethnographia* 1913. 362. lap.

K. II. p. 39. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 1. vk. Az egész dallam a közölt változatnál terecel mélyebben van írva. Hibás feljegyzés.

Tóth István II. nr. 116. Pontosan ritmizált molldallam.

Négysoros változata *Ethnographia* 1904. 465. lap. Sorvégzők : 3-1-2-1. — Valószínűen a közölt dallam is négysoros dallam bővülése.

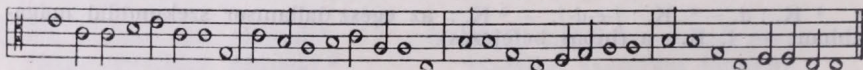
Szöveg. — SzJ. p. 247. — 1 strófa.

K. II. p. 35. — 1 strófa.

Tóth István II. nr. 116. — 1 strófa.

Nemz. Múz. Quart. Hung. 173. (Jankovich) V. kötet, 60. sz. — 2 strófa (mint az „Eladtuk a malacot“ kezdetű vers 2. strófája). Népköltési Gyűjtemény II. 215. lap. — 2 strófa.

6.

1. Hagyj békét viaskodó oh,
Midőn nem vagy hasznos oh oh
Oh oh, te¹ szívem kízó oh,
Szünjél meg² bajt ököző oh.
2. Ah rám tódult a sok baj, jaj
Szívemet hervasztó baj, jaj,
Jaj, jaj a szívem mint fáj, jaj³
Nincs orvosló olaj, jaj.
3. Lám ki voltál⁴ nálam kincs, nincs
Tied voltam, kit tekints, nincs,
Nincs, nincs, azért ne is ints,
Mert már hozzád kedvem nincs.
4. Midőn szívem volt igaz, az
Akkor is te voltál gaz, az,
Az, az bizony, nem amaz,
Amit szóllok, igaz az.

8. 8. 8. 8. (8. 8. 8. 7.) — 8. 8. 8. 8. vagy: 8. 8. 8. 8. 8. 8. 4.

5. Ámbár lássad, hogy mit tész véssz,⁵

Midőn életünk meg lész, vész.

Nézd, nézd, de te hol vagy ész,

Hogy itt előre nem népsz.

6. Gyászban⁶ immár öltöztette,

Szívemet ki meg étette.

Te te menykő színlette⁷

Oka ennek voltál te.

7. Igaznak nincs jutalma ma,

Gaznak jut arany alma ma.⁸

Ma ma nem bánom, koma,

Oszolljunk egymástól ma.

(a versfőkben : HALMÁGYI)

KF. eltérései : 1 2 3 szavak hiányzanak. — ⁴ nálam voltál. — ⁵ hogy mint tész véssz. — ⁶ Gyászban már. — ⁷ Tette ilyen kő születete. — ⁸ Rossznak jut.

Dallam. — KA. fo. 32b. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, primitív ritmizálásban. Ebből a kéziratból közölte a dallamot Szabolcsi Bence, *Zeitschrift für Musikwissenschaft* 1926. 493. lap. Feldolgozta Kodály Zoltán : Háy János 21. szám.

Szöveg. — KA. fo. 32b. — 7 str.

KF. fo. 65a. — 7 str.

Szíveket ujító bokréta 109. lap. — 7 str.

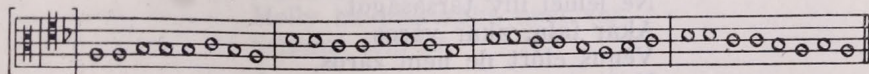
Nemz. Múz. Quart. Hung. 173. (Jankovich) IV. kötet, 87. sz. — 7 strófa.

Ugyanott V. kötet, 36. sz. — 5 str.

Ha a szöveget a dallamra alkalmazzuk, a 2—7. strófa utolsó sorát egy-egy szótaggal meg kell toldani.

a)

7.

Mindkét kulcs jó olvasást ad. Bartók és Bartalus változatai a durmeg-oldást ajánlják.

1. Ifjú legény dolga játék,
Jaj be nagyot el mulaték.
Mikor akarja, dolgozik,
Ha van kivel, spacézózik.

2. Eddig csendességben éltem,
Senki fiától nem féltem.
De már mivel van egy párom,
A mint fujja, csak úgy járom.

8. 8. 8. 8. vagy : 8. 8. 8. 8. 8. 8. 4.

Dallam. — Z. nr. 64. Tervezett kóruspartitúra, kilencsoros vonalrendszerben, két szólam. Kulcsot nem jegyez, finalis a. 3. v.

Dallamváltozatok. — *Tóth István II.* 100. sz. „Ah ha én most Horácز volnék.“ Szótagszám : 8. 8. 8. 8. — Sorvégzők : 1-b3-b3-1. Molldallam.

H. Á. 384. „Pápán Győrben Komáromban.“ Sorvégzők : 1-2-1-1. —

Bartalus VI. 13. sz. „Elvitte a víz az hajót.“ Sorvégzők : 1-2-1-1. — Durdallam.

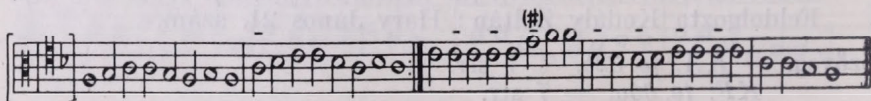
Bartók 191. sz. „Keseredett az az anya.“ Sorvégzők : 3-2-1-1.

A sorvégzőkben (1-2-b3-1) egyező, de a dallam vonalában eltérő változat : *Bartalus IV.* 152. sz. „Mondtam anyám házasíts meg.“

Szöveg. — Z. nr. 64. — 2 str.

Horváth Ádám „Addig szerencsésen éltem“ kezdetű verse (H. Á. 86.) csak az első szövegsorában emlékeztet erre az énekre ; különben mind strófaképlete, mind a dallam, amelyre utal (H. Á. 85.) emettől teljesen eltérő.

b)

Horváth Ádám kézírata csak kétféle ritmikus értéket ismer. A feljegyzés pongyolasága miatt még e kétféle érték különválasztása sem mindig lehetséges. A kétes értéket — jellel megjegyzett félkótával jeleztük.

A brassói kéziratban hiányzik a második dallamsor utáni ismétlőjel. Ezt a b). dallamváltozatot *Horváth Ádám* kéziratából vettük, ahol 122. szám alatt (ötsoros vonalrendszerben, kulcs-előjegyzés nélkül) evvel a szöveggel olvasható :

Nézd el az egész világot,
Nem találhatsz olly országot,
Mellyben titkos barátságot
Ne lelnél illy társaságot.
Akár falu, akár város
Vénus előtt de nem záros,
Noha káros.

Dallamváltozat. — *Bartalus II.* 90. sz. „Ha érzed fogad fájását“ szöveggel. Strófaképlete : 8. 8. 8. 8+4+6 (a második rész megismétlése felesleges kiegészítés). Sorvégzők : 1-b3-5-5-1. Molldallam.

A b). változat szövegének kétstrófás, romlott változata : *T. fo.*

23a. — Ugyanennek teljesebb, 12 strófás szövegváltozata : *V. fo.* 51a.:

8. 8. 8. 8. *vagy* 8. 8. 8. 8. 8. 8. 4.

1. Ki nem kapott szeretőre,
Nem talált még bú szerzőre.
Nincsen gondja kerítőre,
Pántlikára, keszkenőre.
Csendes az a hánykódástól,
Üres a gondolkodástól,
Nem tart mástól.
2. Ez magát nem csínoztatja,
Jó ízűn esik falatja.
Senki nem is háborgatja,
Helyén van az állapotja.
Nem fél, hogy érheti szégyen,
Vásárfijába mit végyen,
Hová légyen.
3. Szeretőjét nem féltheti,
Hogy valaki el szereti ;
Dolgát békével követi,
Mások baját csak neveti.
Venus lelkét nem terheli,
Sebes tüzét nem neveli,
Hellyét leli.
4. Így él, ki még szívét másnak,
Nem adta titkos pajtásnak.
Vermet alája nem ásnak,
Meg nem áll a jel adásnak.
Másért magát nem fárasztja,
A Cupido nem bágyasztja,
Nem fonnyasztja.
5. Bezzeg bizony de ki volna,
A ki ilyet ne kóstolna.
Ritka bizony olly kápolna,
Melybe barát ne papolna.
Senkibe sincsen olly híg vér,
Melly ha pulsusába nem vér,
Semmit sem ér.
6. Érzi kiki azt magában,
Nem kell menni iskolában ;
Meg tanulod a szobába,
Mért mennél hát az utcába.
A természet keveset hajt,
Arra kinek ne tegyen bajt
Másra sóhajt.

7. 8. 8. 8. vagy 8. 8. 8. 8. 4.

7. Nemes vagy-é, vagy nemtelen,
Be kell ezt vened kértelen ;
De kivált ha vagy nőtelen,
Tusakodsz ere (?) szüntelen.
Hogy szeretőt szerezhessél,
A kinek titkon tetszhessél,
Kedvezhessél.
8. Jaj de ha már szeretetre,
Adtad magad ütközetre,
Kaptál de bajos életre,
Bátortalan becsületre.
Mert szivedet csak szaggatja,
A Cupido háborgatja
S csalogatja.
9. Árthat ez az életednek,
Magadnak és erszényednek,
Nincs soha nyugta fejednek,
Mert rabja vagy kegyesednek.
Nem jöhet álom szemedre,
Csak óhajtasz kegyesedre,
Szerelmedre.
10. Még azon is epekedel,
Sok ezerszer törekedel,
Czélod vajjon hogy éred el,
Szenvedni sem restelkedel.
Csak tüzedet hogy enyhítsed,
Bajtól magad üresítsed,
Könnyebbítsed.
11. Időd s magad vesztegeted,
Soha nincs csendes életed ;
A szépet hát ha szereted,
Sok baját is fel veheted.
Ne hajts soha más nyelvére,
Élj csak szeretőd kedvére,
Szerelmére.
12. Nézd el az egész világot,
Nem találhatsz olly országot,
Melybe titkos barátságot,
Ne kapnál illy társaságot.
Akár falu akár város,
Vénus előtt de nem záros,
Noha káros.

8. 8. 8. 8. vagy 8. 8. 8. 8. 8. 8. 4. — 8. 8. 8. 8.

Ugyanerre a „Ki nem kapott szeretőre“ kezdetű szövegváltozatra utal a Veress Márton-féle kéziratnak egy hosszú, 14 strófás éneke, amely viszont 2. strófájának tanúsága szerint az a) alatt közölt szöveg változata. Minthogy a szöveg igen romlott, csak az első két strófát közöljük, V. fo. 45b.:

„Nótája: Ki nem kapott szeretőre.“

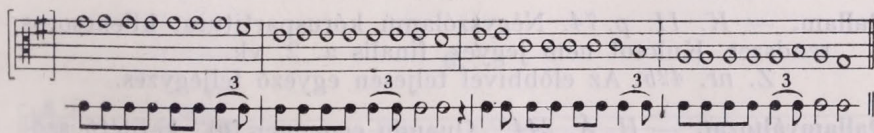
1. Eddig csendességben éltem,
Senki fijától nem féltem,
De már mivel van egy párom,
A mint fujja, csak úgy járom,
Úgy kell járnom.

2. Ifjú leány dolga játék,
Jaj be nagy jót el mulaték.
Bánom, hogy asszonnyá lettem,
Kontyot a fejemre tettem,
Férjhez mentem.

Ez a romlott szövegváltozat rövidebb strófaképletével (8. 8. 8. 8+4 a Horváth Ádám brassói kéziratának dallamváltozatához illik.

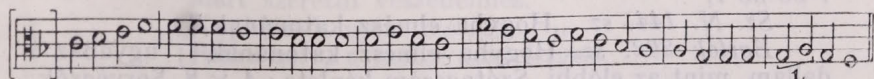
8.

a)

A dallam alatt a népi változat (Sz. N. 144. és Bartók 202.) ritmizálása.

b)

b) Horváth Ádám kéziratából (H. Á. 244.) közölt dallamváltozat. — Az akadémiai kézirat csupa egyforma, rövid kótával írja a dallamot. Fenti ritmizálás a brassói kézirat szerint. — ¹ Br. felcseréli ezt a két hangot.

1. Per plateas¹ ambulavi,
Ad alteram aspexavi.²
Unum, duo sibillavi
Scio, quare faciavi.

Egyik utcán végig mentem,
A másíkra tekintettem.
Egyet, kettőt fűtten tettem,
Tudom,³ miért cselekedtem.

2. Quando ego puer fui, Pro nucibus mox morui; Sed ⁴ quia jam adoleasco, Pro libellis ⁵ mox moreasco.	Mikor ⁶ még én gyermek voltam A dióért majd meg holtam; De már most, hogy nagyobb vagyok, A könyvekért ⁷ majd meg halok.
3. Vivo rosa! non morui, Ad fortunam remanui. Loque unum ad ultimum, Ad animi solatium. ⁸	Élek rósám, nem holtam meg, Szerencsédre maradtam meg. Szólj hát egyet utoljára, Szívem vigasztalására.
4. Attingabo illum tempum, Flens ibis ante ostium, Loquo unum duo ad te, Sed non ita sicut ante.	El érem még azt az időt, Sírva mégy el kapum előtt. Szóllok hozzád egyet, kettőt, De azt sem úgy, mint az előtt.
5. Fovea janua ante, Non ambulo plura post te; Relinquo senem animum, Non tolero plura tecum.	Kapum előtt egy mély árok, Többet utánnad nem járok; Itt hagyom a vén lelkedet, Nem vesződöm többé veled.
6. Non darem centum florenis, Pro Kereszturi nundinis. Cum nundinis quid agerem? Tecum rosa, per noctarem.	6b. Nem adnálak száz forintért ⁹ A keresztúri vásárért. A vásárral mit csinálnék? De te veled, veled hálnék.

¹ Per plateam (T., V.) — ² prospectavi (T.), aspectavi (V.) ³ Tudom azt miért cselekedtem (T.) — ⁴ Sed jam nunc quod adoleasco (T.) — ⁵ Pro puellis (T., V.) — ⁶ Míg én kisebb gyermek voltam (V.) — ⁷ A leányért (T.) — Szép lányokért (V.) — ⁸ Ad animi solatium (T.), Ad ultimum solatium (V.) — ⁹ száz petáért (T.) — A latin szöveg nyelvtani hibái tréfás szándékkal íródtak.

Dallam. — *K. II. p. 74.* Négyszólamú kóruspartitura, kilencsoros rendszer. Kulcsot nem jegyez, finalis a. 2. vk.

Z. nr. 42b. Az előbbivel teljesen egyező feljegyzés.

Dallamváltozat. — *H. Á. 244.* „Quando ego puer fui“ kezdetű szöveggel. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül. Közöltük fent b. alatt.

Sz. N. 105. sz. „Túl a vizen egy szilvafa.“ Sorvégzők 7-b3-b3-1.

Sz. N. 144. sz. „Hogyha elmész katonának.“

Bartók 202. sz. „Hogyha elmész katonának“; ugyanaz a dallam, mint az előbbi. Szótagszám-képlete: 4×8 . Sorvégzők: 7-5-3-1. Durdallam.

Ethnographia 1931. 69. l. „Nem loptam én életembe.“ Sorvégzők: 7-4-b3-1.

Ethnographia 1931. 69. l. „Én vagyok az igaz árva.“ Sorvégzők: 7-5-4-1.

Ethnographia 1908. 110. l. Csak a sorvégzők egyeznek (7-5-b3-1), a dallam vonala eltérő.

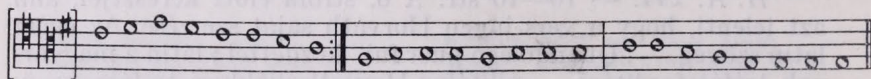
8. 8. 8. 8. — (9. 8. 8. 8. 8. 8. 9.)

Távolabb rokon változat: *Bartalus V. 161. sz.* „Ez a kislány megy a kútra.“ Strófaképlete: 8. 8. 7. 10. — A rokonságra már rámutat *Szabolcsi*: A 18. század magyar kollégiumi zenéje, 74. l.

Megjegyezzük még, hogy e dallam a sorvégzőkben egyező előző (8. sz.) melódia változata.

Szöveg. — *SzJ. p. 245.* — 1 str.

10.

Az Hortobágy akkor örül

.....

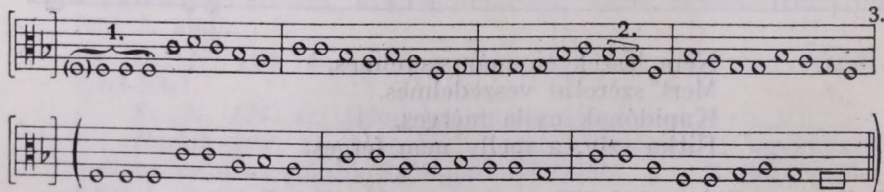
(A szöveg folytatása hiányzik.)

Dallam. — *M. p. 242.* Hatszólamú kóruspartitúra (helyenként 7 szólamra kiegészítve), tízsoros vonalrendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk.

Dallamváltozat. — *Bartalus VI. 16. sz.* „Mét búsulsz, tán megbántad már.“ A sorvégzőkben rokon (4-4-7-1), a dallam vonalában eltérő változat.

Domokos: Moldvai magyarság. 42. sz. „Erdő erdő kerek erdő.“ Első felében rokonvonalú, 4-b3-b3-1 kadenciás dallam.

11.

A dallamot *SzJ.*-ből közöljük, ahol alkalmazva van a hétsoros, bővült szövegre. Eredetileg bizonyára négysoros dallam, mint *M.-ben.* ¹ *M.* : g-g-g. — ² *M.* : a-g — ³ *M.* itt végzi a dallamot ; a folytatás csak *SzJ.-ben.*

Kilenczet ütött¹ már az óra,
Ember hallgass ilyen szóra.²

¹ Tízet ütött (*M.*) — ² *M.* csak a szöveg első két sorát adja

8. 8. 8. 8.

Gazda vigyázzon házára,
Cselédjére, gyertyájára.
Hogy tűz ne légyen kárára,
Mellytől őrizz egek ura.
Kilenczet ütött már az óra.

Dallam. — *SzJ. p. 258.* Négyszólamú kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer. Kulcsot nem jegyez, finalis a. 4. v.

M. p. 6. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. vk.

Dallamváltozat. — *Sz. N. 32. sz.* „Olyan nap nem jő az égbe.”

Bartók 191. sz. „Keseredett az az anya.”

Távolabb rokon változat: *Bartók 200. sz.* „Fehér Laci lovat lopott.”

A sorvégzőkben egyező, a dallam vonalában eltérő változatok:

Bartalus I. 140. sz.

Ethnographia, 1901. 370. l.

Ethnographia 1911. 53. l.

Nagyszalonta Népköltése, 27. sz. dallam, 288. l.

V. ö. Zahn: Die Melodien der deutschen evangelischen Kirchenlieder, 324. sz.

Szöveg. — *SzJ. p. 258.* — 1 str. (Kilenczet ütött már az óra.)

M. p. 6. — (Tízet ütött már az óra). A szövegből csak a kezdősorok vannak meg.

Szövegváltozat. — *Bartalus III. 50. sz.* (csak az eleje egyezik).

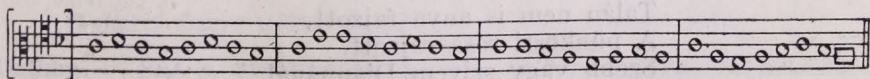
Szirmay: Quodlibet 106. sz. (I. K. 1902. 215. l.), „A Sáros-Pataki éjjeli vigyázónak az éneke.”

Ethnographia 1915. 131. l. (a XVIII. századból).

Ugyanerre a dallamra megy:

„Nagy Isten felséges Atyánk“ (toronyszentelésre). Nótája.
„Tízet ütött...” *Melegő Dániel* melodiárium.

12.

Eszem száját a fattyának,
Mindent meg mond az anyjának.
De ki tekerem a nyakát,
Hogy ne szopja az ajakát.

8. 8. 8. 8.

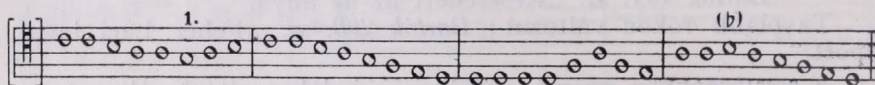
Dallam. — *SzJ.* p. 256. Négyszólamú kóruspartitúra, nyolcsoros vonalrendszer, kulcs nélkül, finalis a. 5. v. — Közölve: *Ethnographia* 1913. 366. l.

A sorvégzőkben egyező, a dallam vonalában eltérő változat: *Bartalus* IV. 18. sz. Sorvégzők: 2-2-1-1.

A dallam kezdete emlékeztet a „Gondviselő édes atyám” dallamára, *Káldy*: *Kurucz dalok*. VI. sz. 18. l.

Szöveg. — *SzJ.* p. 255. — 1 str.

13.

1. A második feljegyzésben szekunddal magasabb hang.

Dallam. — *M.* p. 150. 5 (helyenként 6) szólamú kóruspartitúra, tízsoros vonalrendszer, kulcs nélkül, finalis a. 5. v.

M. p. 151. Tervezett kóruspartitúra, tízsoros rendszer, két szólam, kulcs nélkül, finalis a. 3. v.

Mindkét feljegyzés teljesen szöveg nélkül adja a dallamot.

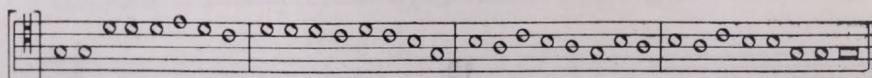
Dallamváltozat. — *Szent vagy Uram*. 201. sz. — A dallam második fele terccel magasabban áll. Sorvégzői: 2-VI-2-1.

Távol rokon változatok:

Domokos: *Moldvai magyarság*. 3. sz. „Kerek a szüllé levele.” Sorvégzők: 5-1-4-1.

Ethnographia 1912. 355. l. Sorvégzők: 5-1-2-1.

14.

Talán nem is anya fajzott,
A pünkösti rósa rajzott.
Szebb vagy szívem Diánnánál,
Pirosabb vagy a rósánál.

Dallam. — *SzJ.* p. 246. Tervezett kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer, egy szólam, kulcs nélkül, finalis a. 4. vk. — Közölve: *Ethnographia* 1913. 362. l.

8. 8. 8. 8. — 8. 8. 8. 8. 8.

D. nr. 142. „Szebb vagy rósám Dijánnánál.“ Ugyane dallamnak a felismerhetetlenségig romlott, torzított feljegyzése.

Dallamváltozat. — H. Á. 307. „Vas a patkóm réz a szege.“ Sorvégzők : 1-1-2-1.

Tóth István II. nr. 50. „Egész világ életemet.“ Sorvégzők : 5-2-2-1. Dur-, illetőleg mixolyd hangnemű dallam.

(Tóth István II. nr. 113. távol rokon, csak az eleje egyezik.)

Bartalus VI. 148. sz. Sorvégzők : 5-1-2-1. Első fele dur, a második moll hangnemű.

Távol rokon változat Domokos : Moldvai magyarság. 16. sz. — A dallam sorvégzői egyeznek a következő (15. sz.) dallammal.

Szöveg. — SzJ. p. 246. — 1 str.

Fejér—Gönczi p. 111. — 6 str.

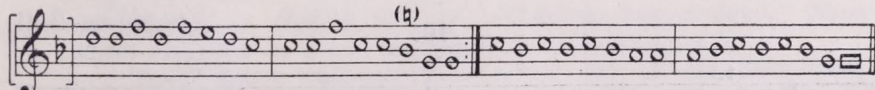
Nemz. Múz. Quart. Hung. 174. nr. 52. — 7 str.

Szövegváltozat. — Nemz. Múz. Quart. Hung. 173. (Jankovich) V. kötet, nr. 29. — 5 str.

Pataki Dalok Gyűjteménye. 1826. nr. 13. — 5 str.

Pataki Dalok Gyűjteménye. 1834. p. 54. — 5 str.

15.

Bartók változatával való könnyebb összehasonlítás kedvéért violinkulcsban közöltük a dallamot; altkulcs egy kereszttel ugyanezt a megoldást adja. A módosítójeleket Bartók változata nyomán alkalmaztuk. A melódiát a népi dallamok régi osztályába tartozónak véljük.

Azért adtam egy polturát,
Hogy fújja meg kend a dudát.
Majd meg járom a kotyogót,
Őszve ütöm¹ a sarkantyut.
Szeretöm ölébe megyek,
Hogy világ közepin legyek.

¹ (Talán :) Őszve töröm (homályos, rosszul olvasható szó).

Dallam. — SzJ. p. 253. Egy szólam, tervezett kóruspartitúra, hétsoros rendszer, kulcsot nem jegyezt, finalis a. 3. v. — Közölve : Ethnographia 1913. 365. l.

Négysoros dallamváltozatok az első két dallamsor ismétlése nélkül :

Ethnographia 1907. 231. l. „Kukoricza gombóczátú.“ Sorvégzői : 4-1-2-1.

Ethnographia 1908. 43. l. (a két első dallamsor szekunddal mélyebben, így : b3-VII-2-1).

Sz. N. 22. sz. „Ucczu vendég jól mulattál.“ Sorvégzők : 4-1-5-1.

Bartók 11. sz. „Arra gyere a mőre én.“ Sorvégzők : 4-1-2-1.

Bárdos : 101 magyar népdal, 71. sz. „A cseroldalt össze-jártam“. Sorvégzők : 4-1-2-1.

Távol rokon változatok még : *Bartók* 198. sz. — *Domokos* : *Moldvai magyarság* 14., 48. sz.

Két soros változat : *Ethnographia* 1916. 93—94. l.

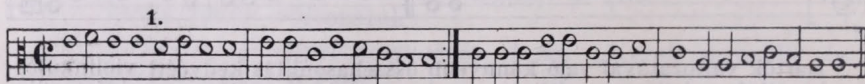
E dallam az előző melódia (14. sz.) változata ; sorvégzőik is egyeznek (4-1-2-1).

Szöveg. — *SzJ. p.* 253. — 1 str.

Változata : *Erdélyi I.* 454. l. „Azért adtam egy petákot.“ 5 strófa.

H. Á. 395.-nek csak az első sora egyezik (Azért adtam egy garast), dallama is egészen más.

16.

¹ Itt a kéziratban még egy felesleges e áll.

1. Arany idejim folyása,
Szívemnek vigadozása,
Vajmi válék¹ szomorúra,
Minden kedvek válik búra.
Azért, hogy tölled válásom
Lészen végső búcsúzásom.
2. El kell menni, nincs mit tenni
Nincs szívemnek hova lenni.
Sok bánatim rá vettenek
És bujdosóvá tettenek.
Azért a szerencsét kérem,
Légyen mindenben vezérem.

8. 8. 8. 8. 8. 8.

3. Élj sokáig szép viola,
Kit szájam gyakran csókola.
Meg emlegetlek, míg élek,
Míg lészen² bennem a lélek.
Bujdosásim a míg nyomnak,³
Bánatim addig ujjulnak.

(4. De azt bízom Istenemre,
Hogy vigyázzon kegyesemre.
Ha többé nem láthatom is,
És híret nem hallhatom is.
Csak hogy legyen egészsége,
Holtáiglan békessége.)⁴

¹ Helyesen : Vasra válék (Szíveket újító bokréta). — 2. Míg bennem cseng peng a lélek (T.) — ³ amíg nyulnak (T.) — ⁴ A negyedik strofát T.-ből közöljük.

Dallam. — *KF. fo. 14a.* Egy szólam, ötsoros vonalrendszer, altkulcs. Primitív ritmizálás.

D. nr. 23. Egy szólam, ötsoros vonalrendszer, kulcs nélkül. Teljesen hibás, torzított változat, amely egy quart ambitusra szorítja össze a dallamot.

A dallamot már közölte és elemezte *Szabolcsi B.* : A 18. század magyar kollégiumi zenéje. 74. l.

Dallamváltozat. — *Bartók 186. sz.* „Elindula három árva.“ Négy-soros változat (4-2-4-1) sorvégzőkkel. Molldallam.

Távol rokon változat *Tóth István II. 234. sz.* Sorvégzők : 2-1-2-1.

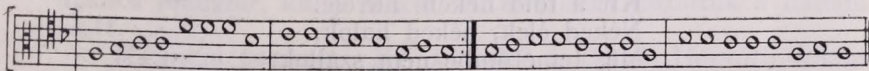
Szöveg. — *KF. fo. 66a.* — 3 str.

T. fo. 23b. — 3 strófa ; sorrendjük : 2. 3. 4.

D. nr. 23. — 7 str.

Szíveket Ujító Bokréta 154. l. — 6 str.

17.

A Z. kézirat szokott jelzésmódja értelmében altkulcsban (aeol, vagy moll hangnem) kellene olvasni a dallamot. Kodály Zoltán szíves közlése szerint azonban a melódia dur jellegű tipushoz tartozik ; ez az olvasás tenorkulcsot követel egy b-vel.

Hol lakik kelmed? Vágáson.
Hogy az a fa? Két márváson.

8. 8. 8. 8. 8. 8.

Tiz garasért ide adja kend.
 Odadom, csak hajtsa bé kend.
 Csali csako, hol álljak meg.
 Csak itt mindjárt meg fizetek.

A romlottan feljegyzett második (tót) strófa hibás ortográfiája és szóelválasztása (a kéziratban : Gyebi vatye navagase) arra mutat, hogy a feljegyző megnemértett szöveget írt le hallás után.

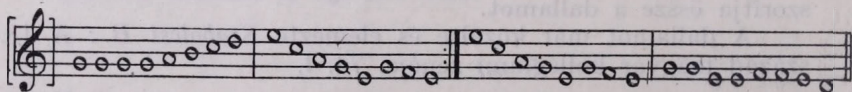
Dallam. — *Z. nr. 50.* Tervezett kóruspartitúra, kilencsoros vonalrendszerben két szólam. Kulcs nincsen, finalis a. 3. v. A szöveg helye üres. A dallam felett mindössze a szöveg 1. sora áll.

Dallamváltozat. — *Ethnographia 1909. 305. l.* „Elment elment a vén ember.“ Négysoros változat, (4-4-1-1) sorvégzőkkel.

Szöveg. — *T. fo. 24b.* — 2 str.

D. nr. 139. — 2 str. — Szövege közölve : *Ethnographia 1914. 106. l.* Nótautalás : Meghólt atyám már anyámmal (*U. o. 130. sz.*). Dallamát nem ismerjük.

18.

Valószínűleg hibásan feljegyzett dallam. Ezek a sorvégzők : (8-2-2-1), nem illenek a magyar dallamanyag közé. Talán idegen eredetű dallam, amely ebben a torzított feljegyzésben maradt ránk.

ad notam. Oh drágalátos gyöngy alak,
 Jöszte had csókolgassalak...

(e szövegnek folytatása ismeretlen ; a dallam alatt a következő szöveget találjuk) :

1. Kellemetes drága lélek,
 Veled egy napot szemlélek.
 Kedves rósa, szívem fele,
 Kit a föld nékem nevele.
 Néked élek, néked halok,
 Mig temetőmbe nem szálllok.

2. Neked ajánlom szívemet,
 Fogd azért kincsem kezemet.
 Most tégy szivedből fogadást,
 Nem hagyok addig maradást.
 Szemöldököd szívárvánnya
 Meg tetszett szívem kívánnya.

10. 10. 10. 10.

3. Mellyed domborodott halma
Legyen szerelmem jutalma.
És két piros orczád fala
Csókjaimnak gyöngy fonala.
Ezt kívánom kincsem tölled,
Nem állhatok el mellőled.

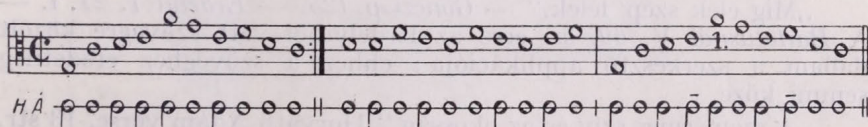
Dallam. — *M. p. 234.* Hatszólamú kóruspartitura, tizenegysoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk.

Távol rokon dallam *Bartók 20. sz.* Sorvégzők : (8-b3-b3-1).

Szöveg. — *M. p. 234.* — 3 str.

A nótajelzésnek feljegyzett első szövegkezdet (Oh drágalátos gyöngy alak) nyilvánvalóan jambikus lejtésű.

19.

A dallam alatt H. Á. kéziratának ritmizálása. — ¹ H. Á. : *f.* — A 6+4 összetételű dallamsorok első fele a szövegben érezhetően jambikus lejtésű.

Nem tud az hívséghez most ez világ;¹
Nincs benne, keresd bár, állandóság.
Kerestem én azt, hol lenni véltem,
Hogy fel találhassam, de nem leltem.

¹ már ez világ (V.)

Dallam. — *K. II. p. 56.* Egy szólam, ötsoros vonalrendszer. Alt-kulcs, finalis a. 3. v.

H. Á. 90. „A szemérmes sziv és az okosság.“ Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül. Ritmizálását közöltük a dallam alatt.

Kazinczy levelezése. XI. köt. 469. l. (1814) Horváth Ádám levelében „Kind der Götter“ kezdetű német szöveggel (= *H. Á. 94.*). — Egy szólam, ötsoros rendszerben, kulcs nélkül. Hangrölhangra egyezik K.-val.

E dallam felépítésében közel rokona egy, a 16—17. század német és cseh egyházi énekeskönyveiben többszörösen felfedezhető dallamnak : *Bäumker* : Das katholische deutsche Kirchenlied *I. kötet*, 32. sz., 277. l. és *Zahn* : Die Melodien der deutschen evang. Kirchen-

10. 10. 10. 10.

lieder, 6285. sz. Dallamánál az énekeskönyvek az „Ave virgo virginum“ és „Gaudeamus pariter“ kezdetű latin himnuszokra utalnak. Előttém ismert legrégibb nyomtatott forrása a cseh-morva testvérek németnyelvű énekeskönyve 1544-ből. A kérdéses dallam strófaképlete négy 13 szótagos (7. 6. összetételű) sorból áll, A. A. B. A. felépítéssel; sorvégzői: 1-1-V-1. — A B. dallamsor vonala a fentitől erősen eltér.

Szótagszámban és sorvégzőkben egyező, a dallam vonalában eltérő rokondallam: *Bartók 227. sz.*

Szöveg. — *K. II. p. 56.* — 1 str.

V. fo. 78a. — 1 str., Nóta: Ha téged nem látlak.

H. Á. 156a. — 6 str. Nóta: Kind der Götter (*H. Á. 94.*).

Horváth keresztjellel magának tulajdonítja a vers szerzőségét. Minden valószínűség szerint ez csak a 2.—6. strófára áll.

Nemz. Múz. Oct. Hung. 73. p. 476. — 3 str.

Nótajelzéssel erre a dallamra utalnak:

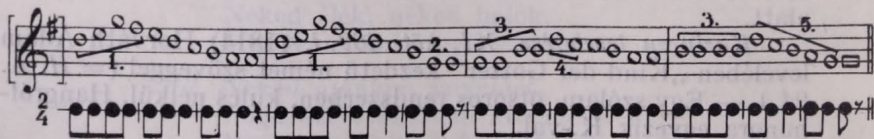
„Mig élek szép lélek.“ — *Gönczi p. 125.* — *Erdélyi I. 21. l.* — *A Bartalusnál V. 69. sz.* erre az Erdélyiből vett szövegre közölt dallam a szerkesztő applikációja; ehhez a szöveghez eredetileg semmi köze.

„A szemérmes szív és az okosság.“ Horváth Ádám verse, 13 str. *Holmi I. p. 180.* — *H. Á. 90.* — *Nemz. Múz. Quart. Hung. 174. nr. 7. (1801).*

„Kind der Götter.“ Horváth Ádám ifjúkori német verse (*Levelezés XII. 42. l.*). — 5 str. — *H. Á. 94.* — *Levelezés XI. 469. l. (1814-ből.)* — Kazinczy ezt a német éneket trochaikusnak érzi (*Levelezés XI. 486. l.*), Horváth ellenben nem (*Levelezés XII. 42. l.*), aminthogy gyűjteményében is egyáltalán nem trochaeusnak jelzi a dallam ritmusát.

A nótajelésnek hivatkozott „Ha téged nem látlak csak ohajtlak“ kezdetű vers teljes szövege megvan *T. fo. 18a.* — 5 strófa.

20.

A violinkulcsos megoldást a SzN. dallamváltozatának analógiájára választottuk. A dallam alatt ugyane változat ritmizálása. Eltérések: — ¹ H. É.: g-h-c-g. — ² H. É.: a. — ³ H. É.: d-[f]-e-d. — ⁴ H. É.: e-d. — ⁵ H. É.: c-d-c-h-a.

10. 10. 10. 10.

1. Melly keserves kín azért gyötrődni,
Sűrű siralmak közt emésztődni.
Kinek szive titkát nem tudhatod
És meg hódolását sem várhatod.

N—I. p. 125. teljesebb szöveget ad :

1. Melly keserves kín azért gyötrődni,
Sűrű gondok miatt emésztődni,
Kinek szive titkát nem tudhatom,
És meg hódolását sem várhatom.
2. Ezt okozta nékem álnoksága,
Vénus kis fiának csalárdsága,
Hogy szívem szenvedjen azért nagy kint,
Ki reám még szép szemmel sem tekint.
3. Oh bár csak még olly időt érhetnék,
Mellyben e kinoktól ment lehetnék.
Akkor jutnék egyszer vig kedvemnek,
Arany idejére életemnek.
4. De tudom, hogy gyászos napjaimnak
Soha sem lesz vége siralmimnak.
Siratom azért is esetemet,
Nem reménylét szerencsétlenségemet.
5. Ha titkolom gyászos szerelmemet,
Annál inkább gyullasztja szívemet.
Szívem is nyomorog keservében,
Hogy titkon lángodoz szerelmében.
6. Csak még egyszer jutnék olly órára,
Mellyben szívem nem tenném próbára.
Bánatom is akkor meg enyhülne,
Mert szívem más szívért nem rémülne.
7. De már vig kedvem is csak tántorog,
Kész hasadni szívem, úgy nyomorog.
Bár csak egy orvosra találhatnék,
Mellyben mind örökké meg nyughatnék.
8. Melly nagy öröm két szív egyessége,
Egy szívnek más szívhez szívessége.
Ezek bírnak e világ kincsével,
Mert lelkek eggyé lett más felével.

10. 10. 10. 10.

9. Nincs a földnek olyan vak magzattya,
Kinek szívét illy nagy bú nem hattya.
Az a boldog, aki nem próbálja,
Mert szívét a bánat nem furdálja.

10. A szomorú bánatnak tengere
Engem mélyly örvényébe le vere.
Sirok illy siralmas esetenen,
Hamar gyászba borult nap fényemen.

11. Ti is, a kik tudjátok éltemet,
Gyászolljátok illy nagy inségemet.
Legyetek a sirig követőim,
Gyászos koporsóimig kísérőim.

12. Mert tudom, hogy jobb halni, mint élni,
Jobb bánatot halállal cserélni.
Vale hát világnak tündérsége,
Életemnek búban lészen vége.

Dallam. — SzJ. p. 254. Négyszólamú kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. — Közölve: *Ethnographia* 1913. 365. l.

Halotti Énekek 1813. nr. 43. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v.
(diszkantszólam *M. p.* 161.)

Dallamváltozat. — Sz. N. 55. sz. „Bárcsak engem valaki megkérne.”
Sorvégzők: 3-3-1-1.

Sorvégzőkben és szótagképletben egyező, a dallam vonalában erősen eltérő változat: *H. Á.* 113. és 119. (Míg élek szép lélek).

A szöveg ritmikájában *Tóth István I.* 14. sz.-ra is emlékeztet (érzelmes áriatípus).

Szöveg. — SzJ. p. 254. — 1 str.

N-1. p. 125. — 12 str.

Báltha p. 331.

Dávidné 106. — 4 str. „Mely keserves dolog azzal élni.”

Vitézi Énekek II. 296. l. „Mely keserves dolog azzal élni.”

Nótajelzéssel erre a dallamra utalnak:

„Ámbár a tengeren hanyattassék.” *N-2. p.* 150.

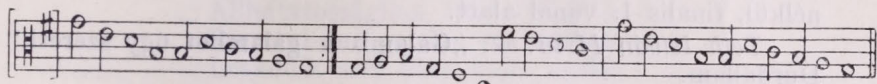
„Öseinek hírével s érdemével.” *N-2. p.* 151.

„Halaványodik a szent korona.” *Báltha p.* 105.

10. 10. 10. 10.

21.

a) Az M. kézirat szerint.

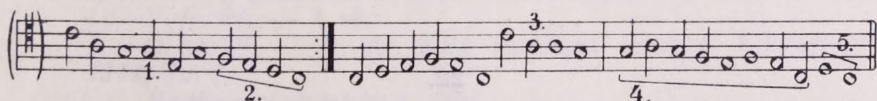
Vessél nekem ágyat fa levélből.

[A szöveg folytatása hiányzik.]

[Soronként egy-egy szótaggal bővült szövegváltozat : *Erdélyi II. 6. l.*]:

Vessél nekem ágyat
 Fa levelébül.
 Arra fekszem én csak
 Magam egyedül.
 Gyenge testem díófa-
 Levelen nyugszik.
 De bús szívem mindig
 Rólad gondolkozik.

b) Horváth Ádám (és Tóth István) kézírata szerint.

¹ Tóth : e. — ² Tóth a 1. voltában : a-g-f-d, — az ismétlésben mint itt. — ³ H. Á. (Br.) : h. — ⁴ Tóth : c-a-g-e-e-g-f-e. — ⁵ H. Á. (Akad.) : hibás félzárlat : e-d.

[H. Á. szövegének 1. strófája] :

Mulandó, romlandó gyönyörűség!
 Változó, gyászt hozó keserűség!
 Mennyi bűt okoznak bús szívemnek?
 Mérgesítik mézít vig kedvemnek.

[Tóth István szövege] :

Galamb a galambot úgy szereti,
 Száját a szájához egyengeti.
 Ételit, italát vele közli,
 A galamb a párját úgy szereti.

Dallam. — *M. p. 197.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. vk., primitív ritmizálás.

10. 10. (10. 10.) 10. 10.

H. Á. 146. (Akad.) Egy szólam, hatsoros rendszer (felső segédvonal), kulcs nélkül, finalis a. 1. v. (hibás).

H. Á. 146. (Brassó) Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis 1. vonal alatt.

Tóth István II. nr. 57. „Galamb a galambot úgy szereti.“ Durdallam.

M. dallamváltozatát közölte *Szabolcsi : Zeitschrift für Musikwissenschaft* 1926. VIII. 494. 1.

Ritmikájában rokon dallam *Tóth István I. nr. 115.* „Szeretek egy szépet hiba nélkül.“

Szöveg. — (*M. p. 197.* csak az első szövegsort adja).

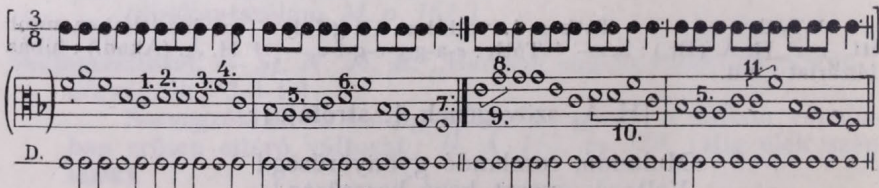
Erdélyi II. 6. l. (mint a „Drága gyöngy teremtes“ kezdetű vers második strófája).

Ugyanerre a dallamra mennek :

„Mulandó romlandó gyönyörűség.“ Horváth Ádám verse. — *H. Á. 146.* — 6 strófa. — *Holmi I. p. 199.* — *Quart. Hung. 174. nr. 3.* (1801.) — 6 str. — *Quart. Hung. 173.* (Jankovich) VI. kötet, nr. 9.

„Galamb a galambot úgy szereti.“ *Tóth István II. 57.* — 1 str.

22.

A kulcs-előjegyzést Sebestyén nyomán adtuk : kézirata ugyanis a dallamot a 4. vonalon kezdi és tenorkulcsban írja előjegyzés nélkül, c-durban. — A dallam felett a valószínű ritmizálás ; alatta D. vázaltszerű, csak hozzávetőlegesen tájékoztató ritmizálása. — A dallam második fele (az ismétlőjeltől) az alapul szolgált forrásban (Z.) egy hanggal mélyebben van feljegyezve. Jogosultnak tartottuk magunkat arra, hogy a különben megbízhatónak bizonyult forrást itt kijavítsuk ; támaszkodva egyrészt a másik két dallamforrás (D. és Sebestyén) egyöntetű változatára, különösen pedig a dallam-architektonika argumentumára : Z. olvasása eltüntetné a 2. és az utolsó dallamsor szembetűnő és nyilván szándékolt párhuzamosságát. — *Eltérések.* — ¹ D. : d. — ² Sebestyén : b. — ³ D-ben ez a hang hiányzik, helyette a 7.-tel jelölt hang duplázva. — ⁴ Sebestyén : az f diszítőhang (nem esik rá szótag). — ⁵ D. : b. — ⁶ Sebestyén : c. — ⁸ Sebestyén : e. — ⁹ D. : f-e. — ¹⁰ Sebestyén : e-d-c-d. — ¹¹ D. : d-e.

11. 11. (11. 11.)

Ha keressz nállam állandóságot,
Meg csalog magadat igen nagyon.
Szívem nem tűrhet semmi rabságot,
Állhatatosságban ritkán vagyok.
Szeretni tud ugyan, de szabadon;
Leskődik szél után hajló nádon.

Dallam. — Z. nr. 48. Tervezett kóruspartitúra, kilencsoros vonalrendszerben két szólam. Kulcsot nem jegyez, finalis a. 1. vk. A szöveg helye üresen maradt.

D. nr. 10. Egy szólam, ötsoros vonalrendszer, kulcs nélkül. Hozzávetőleges ritmizálás. A dallam feljegyzése sok helyen hibás.

Nemz. Múz. Oct. Hung. 545. (Sebestyén-melodiárium) fo. 64a. Egy szólam, ötsoros rendszer, tenorkulcs, finalis az 1. vonal alatt. Feljegyzés C-durban.

A dallam ritmikus képletéről v. ö. Szabolcsi: Tinódi zenéje 1929. 10. l. és U. a. A XVI. század magyar históriás zenéje, 4. dallam jegyz. — Ritmusképletének analógiája: H. Á. 44. — Ritmusa valószínűleg műzenei eredetű (v. ö. Bartók 209. sz. jegyzetét).

Szöveg. — (Póóts András versének változata: Ifjui versei, Első darab 1791. 56. l. [dalbetét a Sénai Lukrétziában] 2 str.)

V. fo. 74. — 1 str.

D. nr. 10. — 2 str. Első strófáját közölte Ethnographia 1914. 42. l.

Battha-melodiárium p. 225.

Oct. Hung. 545. (Sebestyén) fo. 64b. — 3 str.

Quart. Hung. 176. nr. 16. — 6 str. „Ne keress nállam állandóságot.”

Váci Énekes Gyűjtemény II. (1801 és 1823) nr. 56. — 4 str.

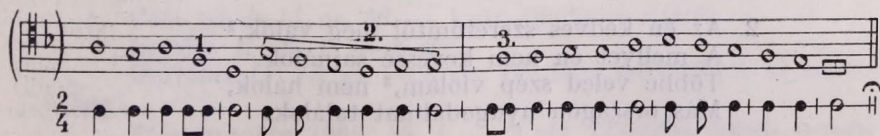
II. (1803) nr. 64. — 4 str.

Palaki Dalok Gyűjteménye I. 1826. nr. 203. — 3 str.

II. 1834. p. 158. — 3 str.

Thály: Vitézi Énekek II. p. 351. — 2 str. (régí ponyvanyomtatványból).

23.

A dallam alatt Tóth kéziratának ritmizálása. *Eltérések.* — ¹ Tóth: f-e (felbontva). — ² Tóth: cis-d-e-cis-A. — ³ Tóth: f-f (két hangra felbontva).

11. 11. 11. 11.

Ha te engem csak mulatságból szeretsz,
 Azzal sirásra méltó okot szeresz.
 Én téged rósám igazán szeretlek,
 Ugy hogy szivemből soha ki sem vetlek.

Dallam. — *SzJ.* p. 247/48. Tervezett kóruspartitúra, nyolcsoros rendszerben két szólam, kulcs nélkül, finalis a. 4. v. — Közölve *Ethnographia* 1913. 363. l.

Tóth István I. nr. 103. Egy szólam, ötsoros rendszer, g-mollban feljegyezve, ritmizált. Felette: „Deákos. Si tantum amas.”

Szöveg. — *SzJ.* p. 247. — 1 str.

Tóth István I. nr. 103. — 1 str.

Nemz. Múz. Quart. Hung. 173. (Jankovich) V. köt. nr. 54. — 1 latin, 1 magyar strófa.

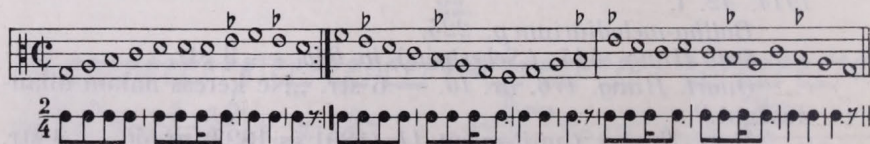
Ugyanerre a dallamra mennek:

„Csak az a boldog aki jó párjára.” *N-2. p. 147.* — 3 str. „Nótája. Ha te engem.”

„Boldogok kik ilyen Atyát szeretnek.” *N-2. p. 149.* „Nótája. Ha te engem.”

Ritmusában rokon, dallamában eltér „Csorda pásztorok midőn Bethlehemben.” *Szent vagy Uram. 20. sz.*

24.

A dallam alatt közöltük a Mátray-féle változat ritmizálását. — Az első dallamsor a kéziratban (K.) hibásan egy hanggal mélyebben van írva. Itt Mátray szerint kiigazítva közöltük, nemkülönben a módosítójeleket is.

1. Bodrog partján nevededett tulipán,
 Bús szivem csak téged ohajt, téged vár.¹
 Bokrétámnak el hervadt szépsége,
 Oda tulipánom gyönyörűsége.

2. Az én kedves szeretőmtől meg válok,²
 A mellyet én nem kevésbé sajnálok.
 Többé veled szép violám,³ nem hállok,
 Más országon nyugodalmat talállok.

¹ Téged szán (V.) — ² Immár tőled édes rózsám megválok (V.) —
³ Édes rózsám (T. V.)

11. 11. 11. 11.

3. Meg próbálom szeretőmet,¹ szeret é?
 Megölelem, megcsókolom, enged é?²
 Katonának mentem rósám, bánod é?
 El kell innét masérozni,³ szánod é?

4. Ha csak ugyan tőlem elmégy,^{4 5} drága kincs,
 Gyöngy fekete két szemeddel rám tekints.
 Én is téged emlegetlek, míg élek,
 Egyetlen egy gyönyörűséges lélek.

¹ Megkérdezem szeretőmet (T. V.) — ² Tartja-é (T. V.) — ³ Tőled el kell maséroznom (T.) — ⁴ Hogyha tehát tőlem elmégy (T.) — ⁵ elmégy tőlem (V.)

Dallam. — *K. II. p. 35.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altkules, finalis a. 1. vk.

Dallamváltozat. — *Mátray 44. sz.* Pontosan feljegyzett változat; ennek értelmében jegyeztük a dallam felett jelzett módosítójeleket. Ebben a formában a dallam máig is él (Kodály Zoltán közlése).

Szótagszámban és sorvégzőkben egyező, a dallam vonalában eltérő változat *Sz. N. 120. sz.*

Szöveg. — *K. II. p. 35.* — 4 str.

D. nr. 12. — 8 str. Dallam is van hozzá, de nem azonos az itt közölttel.

T. fo. 18a. — 4 str., sorrendjük : 1. 2. 4. 3.

V. fo. 79a. — 4 str., sorrendjük : 1. 3. 2. 4.

Nemz. Múz. Oct. Hung. 685. fo. 3a.

U. o. Quart. Hung. 174. nr. 50. — 4 str.

U. o. Quart. Hung. 175. nr. 132. — 8 str.

U. o. Quart. Lat. 700. fo. 22b. (Cedrus partján nevededett tulipán).

Tóth István II. nr. 56. — 1 str. (dallama eltérő).

Erdélyi I. 66. l. — 8 str.

Bartalus II. 18. sz. — 8 str. (Erdélyi szövegének az ismétlése).

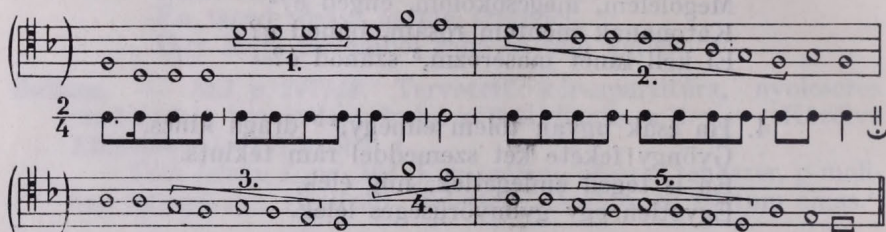
Ethnographia 1902. 39. l. — 2 str. (Zsoldos Jákob verseskönyvéből, 1817).

Pannonhalmi énekeskönyv, ed. Gálos. 6. l. — 5 str.

11. 11. 11. 11.

25.

A dallam alatt Tóth kétsoros dallamváltozatának ritmizálását közöltük. Tóth változata a dallamvonalban is eltér, így : a-b-a-f-g-f-e-d-d-e—d-e-d-c-c-b-a-b-a-g-f. (Az összehasonlítás kedvéért transzponáltuk Tóth változatát; az eredeti előjegyzés nélkül írja és c-n végzi a dallamot.) — H. Á. eltérései.
¹ a-a-a-a. — ² f-g-f-c-c-d-c-b-a. — ³ a-a-a-g-f. — ⁴ oktávval mélyebben. —
⁵ a-a-a-g-f-e.

Gyászba borult gondolatim szünjete,
 Elég eddig keseregni véletek.
 Az az arany idő forog eszembe,
 Mellyet ohajtok egész életembe.

Hogy keserű legyen a méz nem véltem,
 .....
 (Folytatása hiányzik.)

Dallam. — SzJ. p. 240. Kóruspartitúra, négy szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. — Közölve *Ethnographia* 1913. 300. l.

H. Á. 210. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v. Primitív ritmizálás.

Tóth István II. nr. 136. Kétsoros (csonka?) változat.

Távol rokon dallamváltozat : Bartók 60. sz. „Októbernek októbernek elsején.” Sorvégezők : 7-b3-7-1. Molldallam.

Ez ének dallama és strófatípusa a históriás énekekre emlékeztet.

Szöveg. — SzJ. p. 240. — 1 str.

(H. Á. 210. csak az első szövegsor).

Tóth István II. 136. — 1 str.

Vutskits énekeskönyv. Erdélyi Múzeum Egylet Könyvtára.

Kl. 1625. jo. 11b. (1798) — 4 str. (Szabó Attila közlése).

Nemz. Múz. Quart. Hung. 174. nr. 30. — 5 str.

U. o. Quart. Hung. 176. nr. 30. — 5 str. — [ugyanennek másolata :]

U. o. Quart. Hung. 173. (Jankovich) IX. kötet. nr. 18. — 5 str.

11. 11. 11. 11. — 12. 12. 12. 12. (vagy : 12. 12. 12. 13.)

Váci Énekes Gyűjtemény II. (1801, 1823) nr. 52. — 4 str.

II. (1803.) nr. 59. — 4 str.

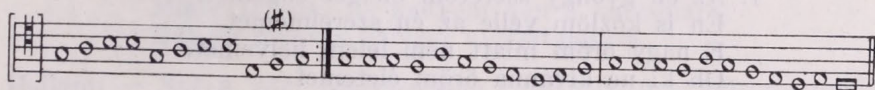
Sárospataki Dalok Gyűjteménye I. (1826). nr. 196. — 5 str.

II. (1834.) p. 151. — 5 str.

Erdélyi II. 189. l. — 3 str.

Kálmány : Koszorúk I. 116. l. — 5 str.

26.

Egy hatalmasság víjja szívem várát,
Sáncaival környül vette határát.
Venus ez, a szerelem királynéja,
Erőt akar venni rajtam fortélyá.

Dallam. — SzJ. p. 246. Tervezett kóruspartitúra, hétsoros rendszer, egy szólam, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. — Közölve *Ethnographia* 1913. 362. l.

Távol rokon dallamváltozat *Tinódi* : Sok rendbeli nép vagyion ez világba (Szabolcsi : Tinódi zenéje 13. dallam.) — Sorvégzők : 4-2-4-1.

Felépítésben (de nem a dallam vonalában) rokon változatok :
Bartók 67. sz.

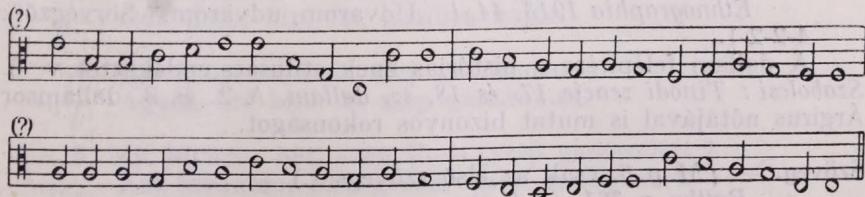
Bárdos : 101 magyar népdal, 48. sz.

Szöveg. — SzJ. p. 246. — 1 str.

Sárospataki Dalok Gyűjteménye. I. 1826 nr. 51. — 5 str.

„ „ „ II. 1834 p. 80. — 5 str.

27.

Valószínűleg hibás feljegyzés : az első dallamsor kadenciája jobb volna terccel mélyebben ; talán a kulcs is hibás.

12. 12. 12. 12. (vagy: 12. 12. 12. 13.)

(Azzal ne dicsekedj, hogy engem meg csaltál,
Mert az egész világ tudja, család voltál.
Azért én nem sirok, ha meg vetettél is,
Parancsol az Isten talán még nekem is.)

A dallamkéziratban (*M. p. 6.*) csak a szöveg első sora van meg; a fent közölt első strófát *Battha p. 361.*-ből vettük, ahol az egész vers hat négysoros strófából áll (12 sorpárban feljegyezve).

1. Az én gyöngy szeretőm ölelget engemet,
Én is közlöm véle az én szerelmemet.
E nagy öröm miatt nem lelem helyemet,
Oh ki ne kívánná öröm életemet.
2. Fonnyasztó s epesztő keserúségekkel,
Az embert rongálló jajos inségekkel,
Szivem nem küszködik soha az illyekkel,
Sőt örül örökké tapsoló kezekkel.
3. Az én gyöngy szeretőm egész birodalma,
Mellyén szépen fel nőtt kettős ékes halma.
A melly olly mint teljes megért piros alma,
Az egészen az én szerelmem jutalma.
4. Én is a szivemet neki által adtam,
Hogy szeretem szivből, akkor azt fogadtam.
Ekkor mikor szíve gyűrűjét ragadtam,
Nekie mind holtig jegyese maradtam.

M. p. 6. Nincs ugyan utalás rá, de valószínű, hogy ez a vers is a dallamhoz tartozik; ugyanazon oldalon, kevéssel a dallam alatt van feljegyezve és strófaformájában illik is reá.

Dallam. — *M. p. 6.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 1. vonal alatt. Primitív ritmizálás.

Távol rokon dallamváltozat:

Ethnographia 1913. 44. l. „Udvarom, udvarom.“ Sorvégzői: 4-2-2-1.

A dallam felépítése a históriás ének stílusára emlékeztet, v. ö. *Szabolcsi: Tinódi zenéje 17. és 18. sz. dallam.* A 2. és 3. dallamsor Árgirus nótájával is mutat bizonyos rokonságot.

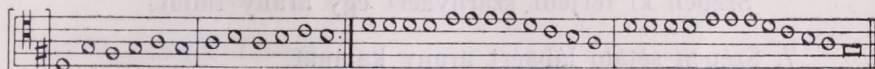
Szöveg. — (*M. p. 6.* csak az első szövegsor.)

Battha p. 361. — 6 str.

Szövegváltozat: *Népköltési Gyűjtemény II. 145. l.* (más kezdetű versbe beleékelve).

12. 12. 12. 12. — 13. 13. [8.5.]

28.

Szegény legény vagyok,
Sok bánatim nagyok.
De még sem búsulok,
Sőt inkább vidulok.

Mikor tetszik, ha kedvem van a korcsmára,
Bátran megyek szívem vigasztalására.

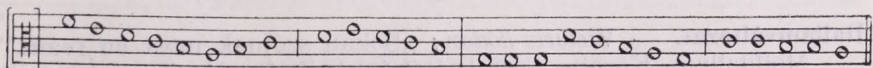
Dallam. — *SzJ. p. 237.* Négyszólamú kóruspartitúra, hétsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a.3.vk. — Közölve *Ethnographia* 1913. 298. l.

A 6+6 szerkezetből 4+4+4-be átváltó ritmizálásban rokona : *Tóth István I. 74. sz.* „Nem vagyok én adós“ (a dallam eltérő).

Szöveg. — *SzJ. p. 237.* — 1 str.

Az első három szövegsor jambikus lejtése valószínűleg csak véletlen találkozás.

29.

(1. Isten jó nap bíró gazda, a kend házában.
Fogadj Isten, szép Ilona, az én házamban.

2. Miért jöttél szép Ilona, az én házamban?
Azért jöttem bíró gazda, a kend házában.

3. Én kihajtám ludaimat a zöld pásintra,
Oda méne bíró fia, közben hajta.

4. Agyon üté bíró fia szép gunáromat,¹
Agyon üté bíró fia szép gunáromat.

5. Mit kívánsz hát, szép Ilona, szép gunárodért ?
Azt kívánom, bíró gazda,² szép gunáromért.

¹ Mit hajgárod bíró fia szép gúnáromat (V.) — ² A kéziratban hibásan : bíró fia. Helyesen V.

13. 13. [8. 5.]

6. Minden szál tollacskááért¹ egy egy aranyat,
Szépen ki terjedt szárnyáért egy arany tállat.
7. Szépen sétáló lábáért arany kalanat,
Hajnal kiáltó torkáért arany trombitát.
8. Számtalan sok kívánsága szép Ilonának,
Akasztófa azért helye bíró fiának.
9. Eredj el hát, bíró fia, akaszd fel magad,
Szép Ilona két karjára függeszd fel magad.
10. Akasztófád olyan légyen, mint kinyílt rósa,
A két lába, a két karja akasztófája.)

¹ Így áll a kéziratban.

Dallam. — *Z. nr. 47.* Tervezett kóruspartitúra : kilencsoros vonal-rendszer, két szólam. Kulcsot nem jegyez, finalis a. 3. v. A szöveg helye üresen maradt.

D. nr. 28. Egy szólam, ötsoros rendszerben, kulcs nélkül. Torzított, hibásan feljegyzett dallamváltozat. Primitív ritmizálás. Kétes értékű megfejtése : *Ethnographia* 1914. 47. l. (önkényes változtatást tesz a kézirat dallamvonalán).

Dallamváltozat. — *Vietoris-kódex* : „Sokan szólnak most én reám.“ Molldallam. Közölte Szabolcsi, Zeitschrift für Musikwissenschaft 1926. VIII. 348. l. — Rossz megfejtése *Fabónál* 105. l.

D. nr. 127. „Sokan szólnak én ellenem.“ Strófaképlete : 4×13 . — Sorvégzői : 2-2-5-1. (hibás feljegyzés).

H. Á. 348. „Hányat termett a mogyoró.“ Strófája : 8. 4. 8. 4.

Bartók 258. sz. „Beteg az én rózsám szegény.“ Strófája : 8. 5. 8. 5.

Bartók 262. sz. „Nem láttam én molnárcsókat.“ Strófája : 8. 5. 6. 6. 5.

Szöveg. — *D. nr. 28.* — 10 str. ; másolata *Quart. Hung.* 173. (Jankovich) III. kötet nr. 27. — Közölve *Ethnographia* 1914. 47. l.

V. fo. 76a. — 5 str.

Népköltési gyűjtemény II. 7. l., III. 13. l.

Erdélyi I. 371. l.

Erdélyi : Kisebb prózák I., 58. l.

Ethnographia 1909. 301. l. (a dallam eltérő)

Ethnographia 1910. 42. l.

„

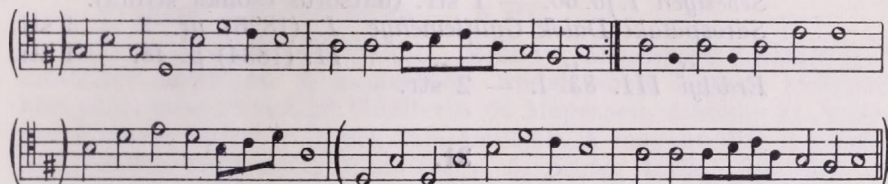
„

} népi
változatok

13. 13. 13. 13. [7. 6.]

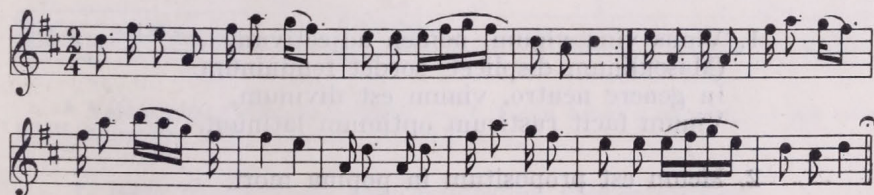
30.

a) M. kézirat szerint.

A kézirat csak 3 dallamsort jegyez fel : a negyediket Tóth István szerint egészítettük ki. A szövegből csak az első sort adja.

b) Tóth István kézírata szerint.

Élet, élet kedvessé
Csak a barátság tesz.
Az öröm is édessé
Épen ez által lesz.
Vedd ki a barátságot
A teremtettségül,
Nem találsz boldogságot,
E világ öszvedül.

Dallam. — *M. p. 130.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, primitív ritmizálás.

Sebestyén II. fo. 33b. Négyszólamú kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer, c-kulcs a. 6. vonalon, finalis a. 4. vk. Csonka feljegyzés (csak az első három dallamsor).

Tóth István II. 210. Pontosan feljegyzett durdallam.

A dallam Hiller : „Ohne Lieb und ohne Wein“ kezdetű ismert dalának magyarítása. Német eredetije a német dal-antológiák legtöbbjében fellelhető : *Mildheimisches Liederbuch*

13. 13. 13. 13. (12. 13. 13. 13.) [7. 6.]

338. sz. — *Erk : Liederschatz* 338. sz., *Musikalischer Hausschatz* 163. sz. stb.

Szöveg. — (M. p. 130. csak az első szövegsor.)

Tóth István II. 210. — 1 str.

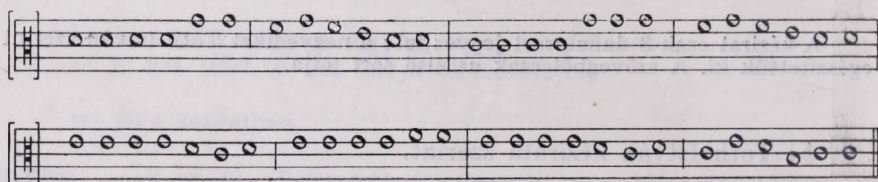
Sebestyén I. fo. 66. — 1 str. (hatsoros csonka strófa).

Sárospataki Dalok Gyűjteménye I. (1826) nr. 2. — 4 str.

II. (1834) p. 48. — 4 str.

Erdélyi III. 83. l. — 2 str.

31.

1. Vinus vina vinum, nomen adjectivum
(Masculinum displicet, sordet femininum.
In genere neutro, vinum est divinum,
Vinum facit rusticum optimum latinum.

2. Meum est propositum in popina mori,
Dulce vinum fundere sitienti ori,
Donec nigros angelos venientes cernam,
Cantantes pro ebriis requiem aeternam.

3. Aeternam aeternam, requiem aeternam,
Cantantes pro ebriis requiem aeternam.
Meum est propositum .....

4. Legat suas regulas poeta et rhetor,
Agat et dissentiat lites suas rhetor.
Quid quid agant ceteri, meum non est fori,
Meum est propositum in popina mori.)

Hibásan és hiányosan feljegyzett szöveg *Quart. Hung.* 174.-ből.

Dallam. — *M. p.* 243. Hatszólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 5. v.

Dallamváltozat. — *Bartay I.* nr. 5. „Ó gyönyörű Kanahán.”

Mátray nr. 13.

Bartók 215. sz. „Ó én szegény kis madár.”

13. 13. 13. 13. [8. 5]

Távolabb rokon változat *Bartalus VII. 117. sz.* „A vén asszony kását főz.“ Sorvégzők : 2-2-5-1.

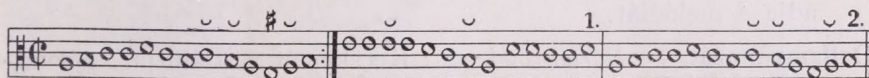
Szöveg. — (*M. p. 243.* csak a szöveg kezdősora.)

Quart. Hung. 174. nr. 38. — 4 str.

Quart. Lat. 700. fo. 2b. — 3 str.

A szöveg általában inkább „Mihi (v. Meum) est propositum“ kezdettel ismeretes. A nemzetközi irodalomban sokfelől előkerült középkori latin eredetijét Gualterus de Mapesnek, újabban az Archipoeta néven ismert költőnek tulajdonítják. A magyar diákos verseskönyvekben való előfordulásairól v. ö. *Szabó Attila*: Adalékok és szempontok a magyar diákéneklés irodalomtörténeti vizsgálatához. Erdélyi Múzeum Egylet nagyenyedi vándorgyűlésének Emlékkönyve. Kolozsvár, 1932.

32.

¹ Valószínűleg hibás h helyett. — ² Talán hibás a helyett. — Az ~-val jelölt hangokat a D. kézirat rövidnek jelzi.

1. Nem nyughatom, csak bujdosom, még éczaka is,
Azért nincsen nyugodalmam, ha aluszom is.
Homályosnak tetszik nékem a fényes nap is,
Könyveznek utazásimban talám a fák is.
2. Mondjátok meg, mi az oka, hogy keserűség
Éjjel nappal szorongatja szívemet inség.
Mert kit szívem híven szeret, kemény lánggal ég.
Mondjátok meg, kínaimban mikor leszen vég!
3. Nem nyughatom, csak bujdosom, mint sebes szarvas,
Mert kit szívem szívből szeret, olyan mint a vas.
Természete hideg hozzám, mint hideg havas,
Régi hideg szeretete lett hozzám avas.
4. Lidiában tigris módra fel nőtt oroszlán,
Avagy csupa állat fene, mely csak vért kíván,
Pusztán talált prédájával soha így nem bán,
Kösziklánál keményebb szív, ki engem nem szán.

13. 13. 13. 13. [8. 5.]

5. A szerencse tündér kincse forgó kerekén,
Öröm után sólyom szárnyán következik kín.
Ámbár örül, ha könnyörül néha valakin,
Nem állandó, de mulandó és csak hamu szín.

6. Én is éltem, vigan éltem és hogy semmi kár
Ártásomra, bántásomra hát soha nem jár.
De látod é, nem szánod é, mint meg estem már,
Halál préda lettem volna én ez előtt bár.

Dallam. — *K. II. p. 53.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. vk.

Z. nr. 24. Négyzólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk.

D. nr. 46. „Tudós bölcsek kik e széles föld felett laktok“ kezdetű szövegváltozattal. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, primitív ritmizálás. A dallam azonossága még éppen felismerhető; különben teljesen romlott, hibás feljegyzésben adja a melódiát.

Dallamváltozat. — *Bartók 304. sz.* „Kecskemét is kiállítja.“ Sorvégzők: 5-5-5-1.

Bárdos 59. sz. Ugyanaz a dallam.

Távolabb rokon változat *Sz. N. 71. sz.* „Valamennyi búzaszál van.“ Sorvégzők: 4-b3-4-1.

Szöveg. — *K. II. p. 53.* — 6 str.

(*Z. nr. 24.* a szöveget tartalmazó lap ki van szakítva.)

Nemz. Múz. Quart. Hung. 174. (1801) nr. 60. — 5 str.

Pataki Dalok Gyűjteménye (1826) nr. 123. — 4 str.

(1834) *p. 118.* — 4 str.

Thaly: Vitézi Énekek II. 332. l. — 4 str. — „az Akadémia kéziratárából“(?).

Terjedelmesebb szövegváltozata: „Tudós bölcsek kik e széles föld felett laktok“

D. nr. 49. — 9 str.

Sziveket ujító bokréta p. 52. — 8 str.

Miscellania fo. 230—231.

Solymosi kódex. — 7 str. (*Erdélyi Múzeum X. 97. l.*)

Az 5. strófa rövidebb sorokból álló változata „A szerencse tündér kerekén“ kezdettel önálló versként is ismeretes:

Sziveket ujító bokréta p. 113. — 14 str.

Miscellania fo. 81. — 6 str.

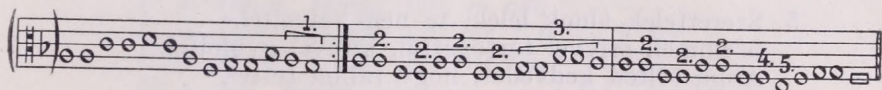
Bocskor-daloskönyv. Cantio VIII. (Erdélyi Múzeum XV. 380. l.) — 7 str.

Thaly: Vitézi Énekek. II. 326. l. — 6 str.

13. 13. 13. 13. (vagy : 13. 13. 12. 12.)

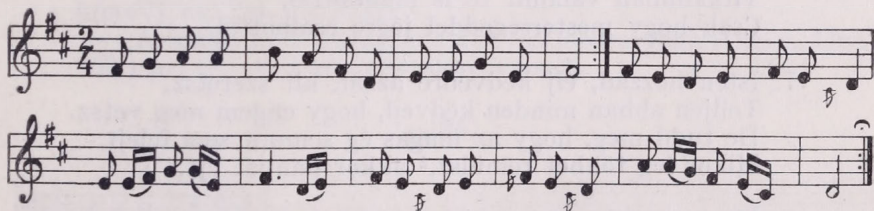
33.

a. SzJ. és M. kéziratok szerint.

M. eltérései. ¹ b-a. — ² g. — ³ a-b-b-a. — ⁴ e. — ⁵ ez a hang hiányzik.

b. Tóth István kézírata szerint.

Az eredeti kézirat egy oktávval magasabban írja a dallamot.

Ha te engem szeretsz rósám,¹ én is szeretlek,
 Ugy hogy a szivemből soha ki sem is vetlek.
 Jaj jaj kincsem, jaj jaj lelkem, óh be szeretlek,
 Egyetlen egy gyönyörűséges drága lélek.

¹ Szeress engem édes rósám (M., Tóth). — Szeress engem én kedvesem (D.)

Bővebb szövegváltozat, *Quart. Hung. 175. nr. 170.* :

1. Szeress engem én kegyesem, én is szeretlek,
 Azt is tudod, hogy én téged régen kedvellek.
 Kérlek tehát, adj választ szegény fejemnek,
 Ne adj mérget, kész halált igaz szívemnek.
2. Tudod sokat nem vétettem, hogy meg vetettél,
 Nap világrul segítségre mikor vezettél.
 Szeress már kit akarsz, már én nem bánom,
 De hogy engem meg csaltál, holtig sajnálom.
3. Eddig rósám tied voltam, de már nem vagyok,
 Azt is tudod, sokszor mondtam, érted meg halok.
 De hogy immár mást szeretsz, engem fel sem lelsz,
 Csak Jozaphat völgyében, mikor vélem kelsz.

13. 13. 13. 13. vagy: 13. 13. 12. 12.

4. Az igaz hívségű szívek már mind el multak,
Az halálnak rút horgába már bé akadtak.
Tettem oda helyébe merő álnokság,¹
Csalárdsággal tele tölt csupa hazugság.
5. Szerettelek álnok lélek, te nem sziveltél,
Szemmel, szívvvel tartogattál, szívvvel gyűlöltél.
Abba töltéd kedvedet, hogy rabbá tettél,
Titkon annak árultál, akit kedveltél.
6. Ki szemlélted hízelkedve titkos czéomat,
És szivemről számra vontad minden titkomat.
Titkaimban valamit te is mondottál,
Csak hogy mesterségeddel jégre csalhattál.
7. Isten hozzád, élj kedvedre azzal, kit szeretsz,
Telljen abban minden kedved, hogy engem meg vetsz.
De tudd meg, hogy az magas ég semmit sem felejt,
Mikor leg többet remülsz,² akkor hanyat ejt.
8. Nem szeretlek soha többet, nem szeretlek már,
Meg tanított engemet az nékem tett kár.
Látom valósággal nincs több panasz mint az,
Hogy ritka szív más szívhez valóban igaz.

¹ Értelmetlen, romlott szövegsor. — ² Valószínűleg hibás „remélsz” helyett.

Dallam. — *SzJ. p. 236.* Négyszólamú kóruspartitúra, hétsorós rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. — Közölve *Ethnographia* 1913. 298. l.

M. p. 243. Hatszólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v.

D. nr. 89. „Szeress engem én kedvesem.” Romlott változat, hibás feljegyzés.

Tóth István II. 54. sz. Pontosan feljegyzett durdallam.

Dallamváltozat. — *H. Á. 365.* Sorvégzők: 3-3-3-1.

Bartalus IV. 104. sz. „Ki mit szeret.”

Sz. N. 71. sz. „Valamennyi búzaszál.” Sorvégzők: 4-b3-4-1.

A dallam első fele (az ismétlődőig) Verseghy népies dallamának „Nincs megynkben szebb leánya” szabad variánsa. Verseghy dallamát közölte *Bartalus: Magyar Orpheus* 38. l.

A dallam strófatípusa nem mindenütt egyenlő: M., D. és Tóth István kézírata 13. 13. 12. 12. strófaképlettel adják a dallamot és szöveget.

14. 14. 14. — 14. 14. 14. 14. [8. 6.]

Szöveg. — *SzJ. p. 236.* — 1 str.

D. nr. 89. — 4 str.

D. nr. 183. — 7 str. (pótlásban).

Nemz. Múz. Oct. Hung. 600. fo. 1b.

U. o. Quart. Hung. 176. fo. 68a.

U. o. Quart. Hung. 175. nr. 170. — 8 str.

U. o. Quart. Hung. 176. nr. 65. — 5 str.

U. o. Oct. Hung. 73. p. 77. — 3 str. (Jankovich).

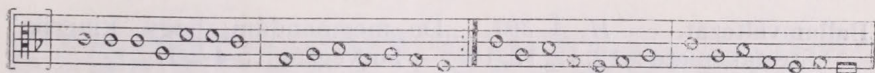
Tóth István II. 54. sz. — 1 str.

Pannonhalmi énekeskönyv, ed. Gálos 14. l. „Mért nem szeretsz kedves Rósám“ kezdettel. — 4 str.

Erd. Múzeum Egylet könyvtára, Kt. 1625. (Vutskits énekeskönyv) nr. 124. — 3 str.

Kreskay Imre „Magyar Ódák“ c. kéziratában (Quart. Hung. 202.) nr. 13. — 3 str. (Kreskay verse?).

34.

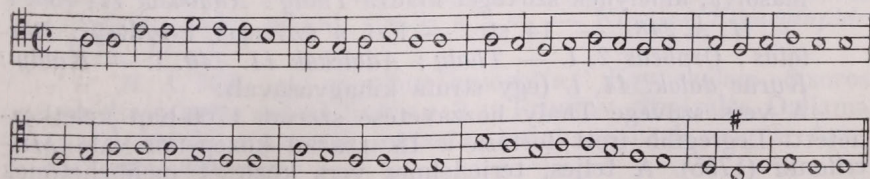
Nem kell nekem cigány ló,
 Sidó legénynek való.
 Jobb a magyar paripa,
 Ha a szemén nincs csipa.
 Felülhet rá egy legény,
 Akár micsoda szegény.

Dallam. — *SzJ. p. 238.* Négyszólamú kóruspartitúra, hétsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. — Közölve *Ethnographia* 1913. 298. l.

Távol rokon dallamváltozat: *Bartalus I. 132. sz.*

Szöveg. — *SzJ. p. 237.* — 1 str.

35.

A kézirat előjegyzése egyformán olvasható tenor- és altkulcsnak: a tenorkulcs jobb olvasást ad.

14. 14. 14. 14. [8. 6.]

Fennyen tartád az orrodát
 Karthago városa,
 Mert panaszos amit eszel,
 Noha pénzed ára.
 Miattad van sok szegénynek
 Keserves nagy kára.
 Meg mondták, így lesz dolgod
 Tudod, nem sokára.

Dallam. — *KF. fo. 19b.* Egy szólam, ötsoros vonalrendszer. Tenor v. altkules, finalis a. 1. v. Primitív ritmizálás. — Az elterjedt kurucversnek ez a dallama eddig ismeretlen volt; dallamgyűjteményeink mind H. Á. 248. eltérő dallamú változatát publikálták: Bartalus, *Orpheus* 2. l., Káldy: *Kurucz dalok* 44. l., Fabó 141. l.

Dallamváltozat. — *H. Á. 301.* „De megmondám, hogy kiugrik.“ Strófaképlete: 12. 12. 12. 14. — Sorvégzői: 5-4-2-1.

Bartók 4. sz. „Nem arról hajnallik.“ Strófája: 4 × 12. Sorvégzői: 5-4-5-1. — Távolságon dallam.

Csak a sorvégzőkben egyező dallamváltozatok:

Bartalus I. 136. sz. „Jó hajnalba elindultam.“

Bárdos: 101 magyar népdal, 8. sz. „Meghót meghót a cigányok vajdája.“

Szöveg. — *KF. fo. 70b.* — 1 str.

Miscellania fo. 249.

Nemz. Múz. Oct. Hung. 161. — 10 str. — Ezt a szöveget közölte *Thaly*: *Adalékok* II. 137. l.

U. o. Quart. Hung. 173. (Jankovich) IV. köt. nr. 100. — 20 str. Jankovich—Erdélyi János egy elveszett kéziratából másolva, amelynek szövegét kiadta *Thaly*: *Adalékok* II. 130. l.

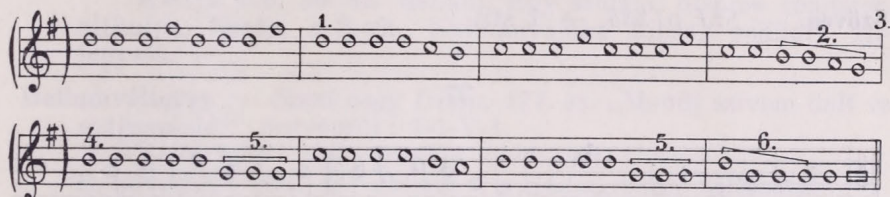
H. Á. 248. — 14 str. — Ezt a szöveget közölték: *Bartalus*: *Orpheus* 2. l. — *Thaly*: *Adalékok* II. 140. l. — *Káldy*: *Kurucz dalok* 44. l. (egy strófa kihagyásával).

A vers szövege *Thaly* hozzáférése szerint 1706-ban keletkezhetett. Legrégibb írott forrása a 18. század közepéből való *Miscellania* (1755). A teljes, terjedelmes vers közlését mellőzhetőknek véltük: a szöveg változatait *Thaly*, *Bartalus*, *Káldy* ismételtelen is kiadták.

14. 14. 14. 14. [8. 6.]

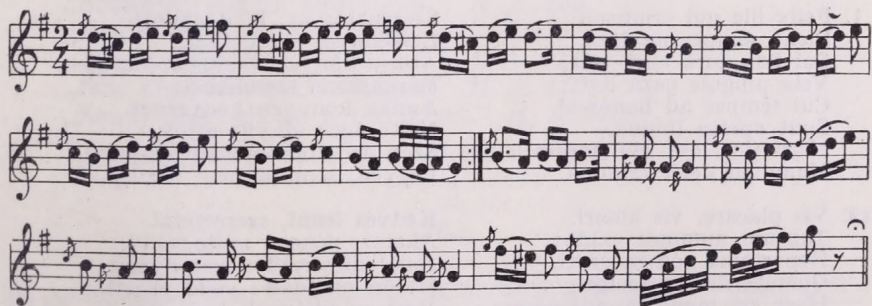
36.

a) az SzJ. kézirat szerint.

¹ H. Á. (Ak.): e. — ² H. Á.: szekunddal magasabb hangok. — ³ H. Á. megismétli az első két dallamsort. — ⁴ Ez a dallamsor H. Á. és Tóthnál 7+7 felosztású. — ⁵ H. Á.: h-a-g. — ⁶ H. Á. (Ak.): [♯] f-g-a-[♯]f. — (Br.): [♯] f-g-a-a.

b) Tóth István kézírata szerint.

Elmentem én a szállóba kapálni, kapálni,
Utánam jött a szolgáló gyomlálni, gyomlálni.
Ihol jön már a gazdasszony locsogni, fecsegni,
Ördög győzi mind a kettőt csókolni, csókolni.

Dallam. — SzJ. p. 235. Négyszólamú kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. — Közölve *Ethnographia* 1913. 297. l.

H. Á. 108. „A szerelem hasogatja.” Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Primitív ritmizálás. Dallama az *Árion* 35. számának jegyzete szerint „nemzeti magyar Ária, szapora verbung”.

Tóth István I. nr. 133. „Nem vagyok én Rósám beteg.” Pontosan feljegyzett durdallam.

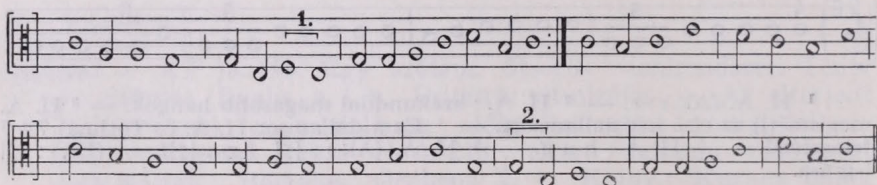
15. 15. 15. 15.

Dallamváltozat. — *H. Á. 398.* „Német asszony komám asszony.”

Strófája : 11. 11. 15. 14. Sorvégzői : 4-3-2-1.

*Bárdos : 101 magyar népdal. 8. sz. (felépítésében rokon).***Szöveg.** — *SzJ. p. 235.* — 1 str.

37.

¹ Így Br. ; Ak. : g-f. — ² Br. : a-f. — Minthogy a régebbi forrás : KF. dallamváltozata nyilvánvalóan hibás, itt *H. Á. 196.* szerint közöltük a dalmot.

1. Felix ille qui crumena Plena semper navigat. Cui flat aura auri vela, Vela pinguis gaza dat. Cui semper ad honores¹ Sunt aperta limina, Nigri sint, aut albi mores Mammon delet crimina.	Szerencsés az, ki dagadott Erszénnyel evezgethet. Arany bányát vidám szemmel Bárkájában szemlélhet. Annak könnyen kedveznek Méltóságos kinyílt ajtók, Szép tudományú vagy kába Légyen, semmit nem néznek.
(2. Vis placare, vis amari, Tantum nummos exhibe. Reportabis nomen grati, Quando dices : accipe. Haec est modo mundi norma : Cuncta pro pecunia, Sic venalis causat forma Fama, virtus, omnia.	Kedves lenni, szerettetni Akarsz, pénzed mutogasd ! Nagy dicséretű nevet nyersz, Midőn mondd : vedd el azt. Most ez világnak humora : Mindent pengő nemáért² Valami van szép s jó benne, Semmi más virtust nem nyér.
3. Languet fervor in medelam, Aurum dat potabile. Nil quod vincat hanc suadalam, Nil est tam amabile. Dives, divus — Numen, nummus, Modo sunt synonyma, Fortis ad augusti culmen Gradus est pecunia.	Kivánságod ha föl mozdul, Meg állj végre aranyra. Semmi nincs, mely azt meg győzze, Nincs is kedvesebb annál. Pénzes, fényes — szegény, szennyes, Ez most, higgyed, közmondás, Végzetetlen gradics az pénz Uraságra, nem is más.)

¹ Illi semper ad honores (Herschmann). — ² Értelmetlen szó. — Az első strófa kivételével Herschmannból adjuk a szöveget. — A magyar változat nem veszi át a latin szöveg hangsúlyozva-trochaizáló lüktetését.

Dallam. — *H. Á. 196.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v.

15. 15. 15. 15.

H. Á. 159. „Szüntesd lelkem siralmidat“ szöveggel (ugyanaz a dallam). Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v.

KF. fo. 12b. 30. sz. dallam. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. vk. Nyilvánvalóan hibás, romlott feljegyzés.

Dallamváltozat. — *Szent vagy Uram, 171. sz.* „Mondj szivem dalt és magasztald.“ Sorvégzői: 1-1-V-1.

V. ö. még: *Ethnographia 1905. 304. l.*

A következő (38. sz.) dallam e melódia rokon változata.

Szöveg. — *KF. fo. 68a.* — 1 str.

Herschmann-gyűjtemény p. 7. — 3—3 str.

Nemz. Múz. Quart. Hung. 175. nr. 78. — 3—3 str.

U. o. Quart. Hung. 173. (Jankovich) VIII. köt. nr. 51. — 3—3 str. (az előbbi forrás szövegének Jankovich-féle másolata).

Nótajelzéssel erre a dallamra utálnak:

„Szüntesd lelkem siralmidat.“ *H. Á. 159.*

„Eltölt ismét egy esztendő.“ *H. Á. 410.*

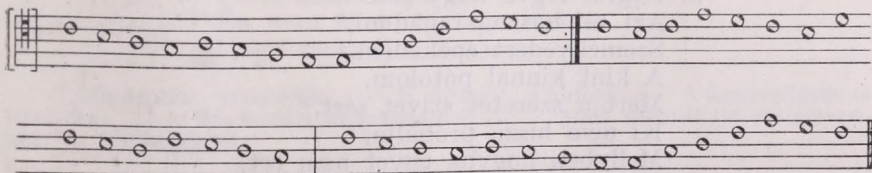
„Jer ez napnak hajnalában.“ *H. Á. 411.*

„Sok kérdések sok kétségek.“ *H. Á. 412.*

„Szünj meg lelkem a természet.“ *H. Á. 413.*

Valamennyi Horváth saját szerzésű verse.

38.

A kézirat (hibásan) a 3. dallamsor után tesz ismétlőjelet, ahelyett, hogy visszatérne az első dallamsorra.

Fére párta, konty helyyébe,
Pusztulj bánat fellege.
Fényesülj szemünk világa,
Derüljön kedvünk ege.
Vale mondatik tinéktek,
Vale szűzek serege,
A kiket meg nem hevített
A szeretet melege.

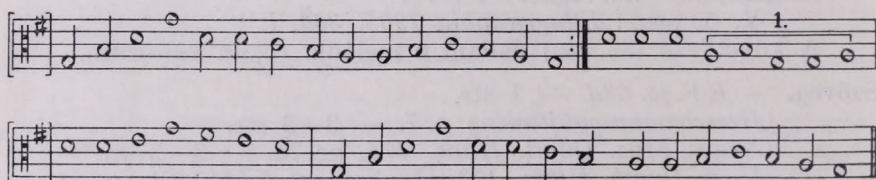
15. 15. 15. 15.

Dallam. — V. fo. 33a. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk.

E melódia az előző (37. sz.) dallam rokon változata.

Szöveg. — V. fo. 33a. — 1 str.

39.

¹ M.: c-e-h-a-g. — A kézirat nem írja ki az első dallamsor megismétlését, csak ezekkel a szavakkal jelzi: ordo primus.

- (1. Égek érted de nem érzed,
Nem is látod tüzeimet.
Noha érzed, de nem képzéd,¹
Melly kin gyötri szívemet.
Magam a ki tapasztalom,²
Nem tudom ki fejezni.
Ugy kinlódom, mint melly hajós
Hab közt nem tud evezni.
2. Régtől fogva hogy szeretlek
Azt mi haszna tagadom,³
Személyedért epekedem,⁴
A kint kinnal pótolom.
Mert a szeretet szívet sért,⁵
Ki nem hiszi, próbálja,
Mellyben hogyha egyet nem ért,
Kedvét fel nem találja.⁶
3. Duplás ám ott a gyöttelelem,
Ha nincs igaz szerelem.⁷
Ha hozzá fér a félelem,
Már egész veszedelem.

N-2.-ben ahonnan a dallamot közöltük, a szövegnek csak kezdősora van meg; a teljes szöveget M.-ből közöltük. D. szövegének eltérései: ¹ Noha hiszed de nem érzed. — ² Magam ugyan tapasztalom. — ³ titkolom. — ⁴ Hívtség mellett de szenvedek. — ⁵ Mert szeretet szívet éget. — ⁶ Mellyben hogyha nem ér véget, Nyugalmát nem találja. — ⁷ Hol van igaz szerelem. —

15. 15. 15. 15.

Mert hogy ha félsz, kell titkolnod
Szerelmed kötve vagyon,
Ezt pedig ha nem mutatod,
Marja szívedet nagyon.

4. Örökös vig szabadságra
Szerelmem törekedik,
A félelem vet rabságra,
Mindenként vélekedik.¹
Egyik éleszt, másik ijeszt,
Mind a kettő tántorít,
E melegít, ama vidít,
Hol foglal, hol szomorít.²
5. Dolgom van mind a kettővel,
Szerelmem, félelemmel,
Szuratom két hegyes törrel,
Alig bírok szívemmel.
De ám legyen személyedért
Szíved nem is nyereség,³
Mert meghalnom is kedvedért
Lenne nagy gyönyörűség.
6. Illő légy hát illy hivedhez
Reménlett kegyességgel,⁴
Mert kelletik személyedhez⁵
Ragadnom teljességgel.
A mig élek, mig testemben
Piheghetik⁶ a pára,
Én nem félek, hívségemnek
Hogy szakadjon határa.)

¹ Mindenkor vetekedik. — ² E melegít, a hidegít. — ³ Szenvednem is nyereség. — ⁴ Te is várt kegyelemmel. — ⁵ Mint szemed lát személyedhez. — ⁶ Pihegdegél.

Dallam. — *N-2. p. 119.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. l. vk. Részben ritmizált.

(*D. nr. 105.* teljesen felismerhetetlen, romlott változat; talán más dallam?)

M. p. 166. Hatszólamú kóruspartitúra, tízsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v.

M. p. 222. Hatszólamú kóruspartitúra, 11 soros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v.

M. p. 183. Tervezett kóruspartitúra, négy (helyenként hat) szólam, tízsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v.

(basszusszólam Melegh Dániel melodiáriumában).

Dallamváltozat. — Azonos felépítésű (A. A. B. A.) és rokon sorvégzőket (2-2-5-1) felmutató dallamok *Sperontes*: Singende Muse an der Pleisse c. gyűjteményében (*Denkmäler Deutscher Tonkunst, Band 35/36*):

pag. 22. Edle Freiheit, mein Vergnügen.

pag. 25. Lieben und nicht dürfen küssen.

pag. 224. Holder Schatten grüner Matten.

Szöveg. — A források gyakran a 2. strófával (Régtől fogva hogy szeretlek) kezdik a szöveget.

M. p. 211. — 6 str.

D. nr. 105. — 6 str.

Baltha-mel. p. 271.

Dávidné dudája (kézirat) nr. 33.

Felvidítő 130. p. 217. (Sárospataki kézirat).

Vutskits-énekeskönyv. Erdélyi Múzeum Könyvtára. Kt. 1625. fo. 32b. — 6 str.

Nemz. Múz. Oct. Hung. 73. p. 346. — 8 str.

U. o. Oct. Hung. 600. fo. 1a. — 5 str.

U. o. Quart. Hung. 174. nr. 23. — 6 str. Ez a kézirat Erdődyt nevezi meg a vers szerzőjének.

U. o. 175. nr. 207. — 9 str.

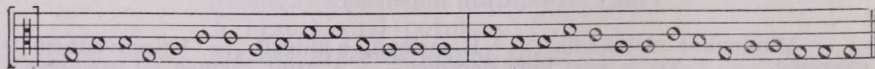
U. o. 176. nr. 62. — 6 str.

U. o. 177. fo. 4. — 6 str.

U. o. 177. fo. 50. — 9 str.

Váci Énekes Gyűjtemény. I. darab (1799). nr. 21. — 6 str.

40.

A szerelem királynéja
Vénus szívem kívánnja.
Meg sejtett¹ már szemöldöke
Szép barna szívérványa.

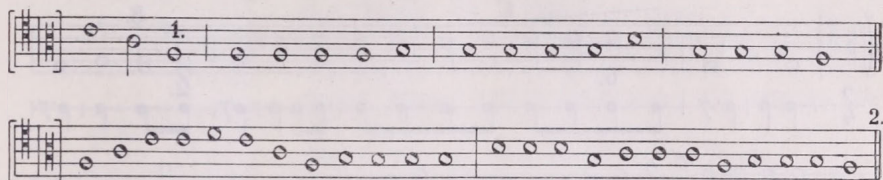
¹ Rosszul olvasható szó; talán „s ejtett“?

Dallam. — *M. p. 231.* Hét (helyenként nyolc) szólamú kóruspartitúra, tizenegysoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. vk. — A partitúra elejét közölte *Szabolcsi*: A 18. század magyar kollégiumi zenéje. 67. l.

Szöveg. — *M. p. 231.* — 1 str. (talán csonka szöveg?).

3. 5. 5. 4. 3. 5. 5. 4. 12. 12.

41.

¹ A második feljegyzésben szekunddal magasabb hang. — ² A második feljegyzésben itt ismétlődőjel áll.

(Serkentés a vitéz Magyarokhoz a Francziával való háborúra 1792-ben.)

Mars hallik,
 Puska csörög, patt!
 Bombi dörög, bumm!
 S trombita zeng!
 Mit késel?
 Talpra magyar kellj,
 Ütközet ez hely.
 Kardot emelj!

Rajta, rajta, a Francziát vágjuk elől!
 Egyszer a jobb, másszor a bal szárnya felől.)

Dallam. — *M. p. 158.* Négy (helyenként öt) szólamú kóruspartitúra, tízsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. vk.

M. p. 235. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk.

Szöveg. — (*M. p. 235.* csak a szöveg kezdősora.)

KF. fo. 86a. — 1 str.

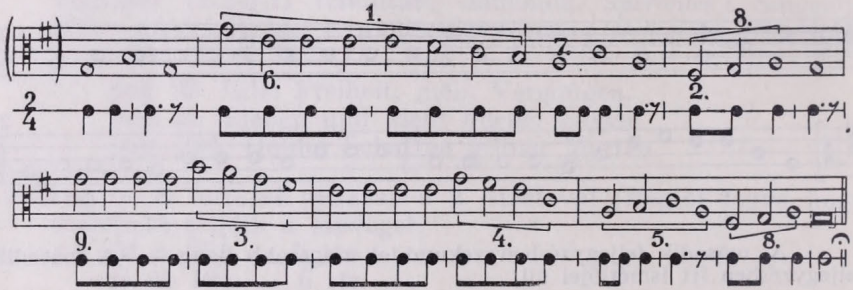
Nemz. Múz. Quart. Hung. 173. (Jankovich) V. nr. 12. — 1 str.

Erdélyi I. p. 365. — mint a „Már Belgrád a mi várunk” kezdetű ének második fele. Emennek dallamát közölte (ismeretlen forrásból) *Káldy*: Régi Magyar Harczi Dalok, Verbunkosok. Bp. 1894. 18. l. (a dallam más).

3. 11. 4. 8. 8. 4. 4. vagy : 4. 12. 4. 8. 8. 4. 4.

42.

A kulcs-előjegyzést és a dallam alatt jegyzett ritmizálást Tóth I. kézírata szerint közöltük. Eltérések. ¹ H. Á. : e-d-d-d-h-g. — ² H. Á. : g. — ³ H. Á. : g-h-g-e. — ⁴ H. Á. (Ak.) : e-g-e-c. — (Br.) : e-g-[f]/-d. — ⁵ H. Á. (Ak.) : c-c-a-[f]. — (Br.) : d-c-a-g. — ⁶ Tóth : fis. — ⁷ Tóth két hangra bontja : a-h. — ⁸ Tóth : g-g-fis. — ⁹ Tóth kézírata ezeket a hangokat felbontja tizenhatod melizmákká.

Sínlődöm,
Esztenedeje, hogy én immár gyötrődöm,
Nem ujulok.
Orvosság kell a betegnek,
Alamisna a szegénynek.
Mind a kettő
Bút enyhítő.

Ha így élek
Rabod, a kit elevenít egy szív lélek
Érted élek.
Ércz köszikla a te szived,
Hogy még sem szánod meg hived.
Élj sokára
Sok próbára.

Dallam. — SzJ. p. 233. Négyszólamú kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk. — Közölte *Ethnographia* 1913. 296. l.

M. p. 242. Ötszólamú kóruspartitúra, tizenegysoros rendszer, kulcs nélkül. Csonka feljegyzés : csak az első dallamsor.

H. Á. 71. „Oh Cziprus kinek kies ligetidbe.“ Egy szólam, hatsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Primitív ritmizálás.

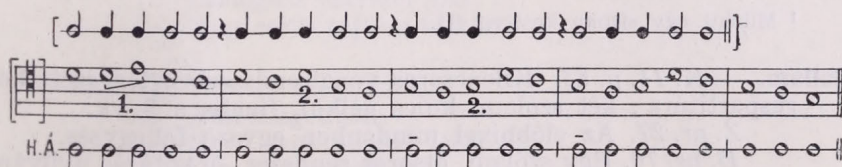
Tóth István I. 62. Pontosan feljegyzett durdallam.

Szöveg. — SzJ. p. 232. — 2 str.
Battha p. 256.

5. 5. 5. 5+3.

- Nemz. Múz. Oct. Hung. 600. fo. 13b. — 4 str.
 „ „ Oct. Hung. 44. p. 56. — 5 str.
 „ „ Oct. Hung. 73. p. 503. — 5 str.
 „ „ Quart. Hung. 173. (Jankovich) V. köt. nr. 52. — 5 str.
 „ „ Quart. Hung. 173. (Jankovich) VI. köt. nr. 19. 5 str.
 „ „ Quart. Hung. 175. nr. 166c. — 5 str.
 „ „ „ „ nr. 178. — 8 str.
 „ „ Quart. Hung. 176. fo. 59b. — 5 str.
 „ „ Quart. Hung. 239. fo. 26a.
 H. Á. 204. — 5 str.
 Tóth István I. 62. — 1 str.
 Váci Énekes Gyűjtemény II. (1801. 1823) nr. 44. — 5 str.
 „ „ „ „ II. (1803) nr. 50. — 5 str.
 Sárospataki Dalok Gyűjteménye. I. (1826) nr. 109. — 5 str.
 „ „ „ „ II. (1834) p. 112. — 5 str.
 Ugyane „dallamra” megy: „Öh Cziprus kinek kies ligetidbe.”
 H. Á. 71. — Holmi III. p. 184. — Horváth Ádám verse.

43.

¹ H. Á. felcseréli ezt a két hangot. — ² H. Á. terccel mélyebb hang.
 A dallam alatt H. Á. ritmizálását közöltük.

Valószínűleg idegen (cseh-morva) eredetű ritmusképlet. A dallam felett jeleztük a cseh-morva testvérek 1661., 1694. és 1731. évi és egy 1638. évi lengyel énekeskönyv feltűnően rokon ritmusát; v. ö. *Zahn*: Die Melodien der deutschen evang. Kirchenlieder. 99. sz. — A magyar népdal ezt a ritmust ritkán alkalmazza; az ötszótagos dallamsorok általában másképp ritmizálódnak; v. ö. *Bartók* 246, 247. sz., *Sz. N.* 130. sz.

1. Virgo formosa,
 Vel uti rosa.
 Amissum florem,
 Castum decorem
 Deplorat.¹

Igy kesergette,
 Hogy el vesztette
 Szüzesség ágát
 Élte virágát
 Egy nympha.

¹ Deplora (D).

5. 5. 5. 5+3.

2. O amor, amor Plus es quam marmor. Promittebas mel, Sed propinas fel. Pro dolor!	Álnok szerelem, Kész veszedelem. Mézet ígértél, De mérget mértél. Oh nagy kín!
3. Sperabam lucrum Habere pulcrum, Narcissum florem, Te pulcriorem, Pro dolor!	Narcissusi kép Van virágom szép. De azt nem véltem, Illy gyászt hogy vettem. Oh nagy kín!
4. Tacebant canes, Vel uti manes. Turtur, columba, Veluti tumba Silebant.	Hallgattak ebek, Mint bolygó lelkek. Galamb fészkeben, Ült rejtekében, ¹ Szunnyadoz.
5. Infelix hora, Turpis aurora. Sum quidem dama, Sed sine fama Decenti.	Hajnali óra, Átkozott búra, Bánatra ada, Szívem támadá Kéntelen.

¹ Miként egy sírban kesereg (D.)

Dallam. — *K. II. p. 83.* Kilencsoros vonalrendszerben tervezett kóruspartitúra: két szólam, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk.

Z. nr. 27. Az előbbivel mindenben egyező feljegyzés.

D. nr. 70. Egy szólam, ötsoros rendszer. A kótázás nyilvánvalóan hibás, úgyszólván hangról-hangra eltérő.

H. Á. 316. Egy szólam, ötsoros vonalrendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. — Rítmizálását l. a dallam alatt.

Dallamváltozat. — *H. Á. 419.* „Turbæ coelorum“. Strófaképlete azonos, a dallam vonala eltérő.

Szöveg. — *K. II. p. 83.* — 5—5 str.

Z. nr. 27. — 5—5 str.

D. nr. 70. — 4 latin, 5 magyar strófa.

H. Á. 316. — 13 str.

Miscellania fo. 232. — 37—37 str.

Nemz. Múz. Quart. Hung. 175. (1789) nr. 33. — 15—16 str.

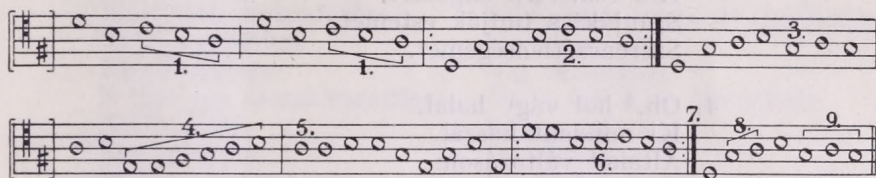
Nemz. Múz. Quart. Hung. 175. nr. 62. — 16—16 str.

Nemz. Múz. Quart. Hung. 175. nr. 113. — 19 magyar strófa.

Nemz. Múz. Oct. Hung. 73. p. 415. — 33 latin strófa.

5. 5. 7. 7. 7. 8. 9. 7. 7. 7.

44.

¹ KF. : h-h-h. — ² KF. : h. — ³ K. : c. — ⁴ KF. : d-g-g-[#]f-g-a. —
⁵ KF. e sor helyett az előbbi dallamsort ismétli. — ⁶ KF. : g — ⁷ Z.-ben az ismétlőjel hiányzik. — ⁸ KF. : e-g. — ⁹ K. : c-a-g. — KF. (valószínűleg hibásan) az egész dallamot aeol hangnemben írja : altkulcsban, finalissal a. 2. v.

(KF. : Báró Bánfi Mihallyné önga notája.)

1. Eddig szolgáltam,
 Néked áldoztam,
 Ó te gonosz tyrannus.¹
 De már tőlem messze fuss,²
 Szívem szomorú és bús.
 Mert nem más, csak kín fájdalom
 Szolgálatod³ bú és siralom.
 Hittem eddig, de nem már,
 Csalogass ezerszer bár,
 Meg esett rajtam a kár.

KF (2. Hittem szavadnak,
 Álnokságodnak.
 Mert gyakran azt ígérted,
 Hiteddel pecsételted,
 Számtalanul esküdted.
 Hogy szolgálatom jutalma
 Lészen szívemnek contentuma.
 De jutalmam csak méreg,
 Jött szívemre nagy féreg,
 Jó Isten, mit érek még !)

3. Mondd meg, mért nem szánsz,
 Velem így mér bánsz.
 Így lánczsal mért kötöttél,
 Illy nagy rabbá mért tettél,
 Örvénybe mért vezettél.
 Fatumom meg nem nevezem,

¹ Átkozott csalárd Vénus (Z. KF.) — ² menj el fuss (KF.) — ³ Szolgálatom (KF.)

5. 5. 7. 7. 7. 8. 9. 7. 7. 7. — 5. 5. 8. 5. 5. 8. 4. 4. 5. 7.

Bal sorsomat ki nem fejezem.
Kik esmértek engemet,
Szánják¹ s tudják estemet,
Szerencsétlenségemet.

4. Oh,² hol vagy halál,
Ki mindent kaszál.
Általad változásom
És tágulhat csapásom,³
Lehet szabadulásom.
Mint phoenix az új életre,
Juthatott el mult öröme.⁴
Akkor derül nap fényem,⁵
És bé telik reményem.
Istenem, add értenem.⁶

¹ Tudom szánják estemet (KF.) — ² Hol van a halál (KF.) — ³ És távoly had csapásom (KF.) — ⁴ Juthat el csak a várt öröme (Z.) — Jutathatsz el mult örömemre (KF.) — ⁵ ki fényem (KF.) — ⁶ ezt érnem (Z.) — Engedd Isten azt érnem (KF.)

Dallam. — Z. nr. 26. Kilencsoros vonalrendszerben tervezett kórus-partitúra : két szólam, kulcs nélkül, finalis a 3. vk.

K. II. p. 38. Egy szólam, ötsoros rendszerben, altkulcs, finalis a. 3. v.

KF. fo. 13b. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

Szöveg. — K. II. p. 38. — 3 str.

Z. nr. 26. — 3 str.

KF. fo. 64a. — 4 str.

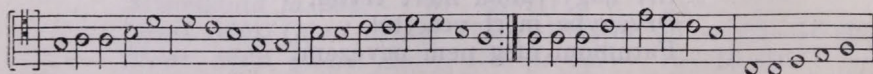
V. fo. 52a. — 1 str.

Nemz. Múz. Quart. Hung. 173. (Jankovich). IV. köt. nr. 51. — 4 str.

Variáns : Vutskits énekeskönyv (E. M. E. Kt. 1625.) nr. 101. — 8 str.

Szöveg és dallam elemzését l. Szabolcsi B. : A 18. század magyar kollégiumi zenéje. 79. l.

45.

A dallam, úgylátszik csonka : az utolsó, hétszótagos szövegsorra eső hangok [hiányoznak ; finisvonal nincs a dallam végén.

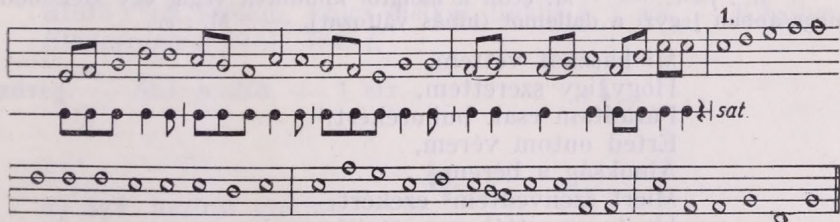
5. 5. 5. 8. 5. 8. 5. 7. 6.

1. Szivem emészti, Búba fereszti Venusnak jádzodozása. Tart kebelében, Lépet öleiben, S így van hozzá ragadása. Néha segít, Hol melegít. Vagy keseríti, Lelkem törbe keríti.	2. Illy veszedelmes És töredelmes, Szivemnek nincs nyugalma. Égetik a sok Vig mulatások Őt is minthogy bizodalma Csüggedezett, Bé fedezett Sárga homállyal, Nem mondhatni ki szájjal.

Dallam. — *M. p. 232.* Hatszólamú kóruspartitúra, tizsoros rendszer, kulcs nélkül. Kezdetleges ritmizálás.

Szöveg. — *M. p. 232.* — 2 str.

46.

Az *M.* kézirat két feljegyzése közül az elsőt (p. 154.) közöljük, mert nyilván ez mutatja a definitív formát (kidolgozott kóruspartitúra), míg a másik feljegyzés (p. 172.) csak tervezetnek látszik. A dallam feljegyzése valószínűleg hibás, ezért nem is jegyeztünk kulcsot eléje; finalisvonal nincs a végén. Az első feljegyzés ritmizálatlan: a dallamba bejegyeztük p. 172. ritmizálását. A dallam alatt jelezzük a népi ritmusváltozat (*Bartók 316 sz.*) ritmusértékeit.

Magyar Mars.

Magyar ülj lóra,
Trombita szóra,
Szürke csikóra.
Dörgő, zörgő karabéllyal.
Takarítsd, löjjed,
Franczia népeit öljed,
Bombítsd, így vérek
Patakok módra csordul,
Érdemek el fordul.

Dallam. — *M. p. 154.* Hatszólamú kóruspartitúra, tizsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 5. v. (szöveg nélkül).

M. p. 172. tizenegysoros rendszerben megkezdett kóruspar-

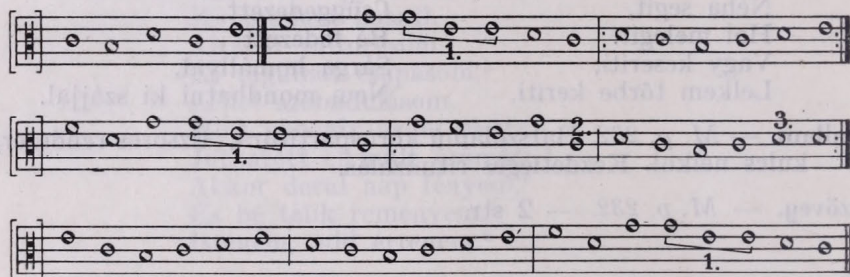

5. 5. 8. 6. 6. 8. 11. 11. 6. 6. 8.

titúra : az első dallamsorban három, később csak egy szólam, kulcs nélkül. Csonka feljegyzés, a dallam vége hiányzik. Az 1. jeltől kezdve a dallam vonala is eltérő.

Szöveg. — *M. p. 172.* — 1 str.

47.

¹ M. : *f-c-c.* — ² M. ettől a hangtól kiindulva végig egy szekunddal magasabban jegyzi a dallamot (hibás változat). — ³ M. : *e.*

Mi hasznát vettem,
Hogy így szerettem,
Fáradtam csak buborékért.¹
Érted ontom vérem,
Álnokság a bérem,
Miért szenvedtem² ezekért.
Ha te szerettél, szerettelek én is,
Ha megvetettél, azt miveltem én is.
Így ne gondolkodjál,³
Másra ha találtál,⁴
Ha te tréfáltál, úgy én is.

A kezdetben : Mért érdemlettem (M, Mészáros). — A Vutskits é. k. elterései : ¹ Búbánatért. — ² Mert szenvedtem. — ³ Gondolkozzál. — ⁴ Társra hogy akadtál.

Dallam. — *V. fo. 72b.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v.

M. p. 244. Hatszólamú kóruspartitúra, tízsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 6. v.

(MD. melodiáriumban basszus-szólam.)

Szöveg. — *V. fo. 72b.* — 1 str.

Nemz. Múz. Quart. Hung. 173. (Jankovich) *V. köt. nr. 43.* — 3 str.

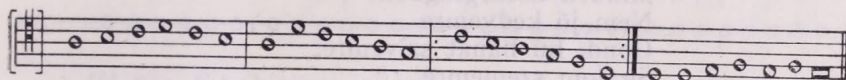
Mészáros : Csallóközi ódák. I. köt. fo. 35b. — 5 str.

Vutskits énekeskönyv. Erd. Múzeum E. könyvtára, Kt. 1625. fo. 39a. — 1 str.

6. 6. 6. 6. 7. — 6. 7. 6. 6. 7. 6. 5. 7. 6. (6. 6. 6.)

(N-2. p. 159. Azonos kezdetű szöveg, mely a második sortól kezdve eltér és a dallamra sem illik).

48.

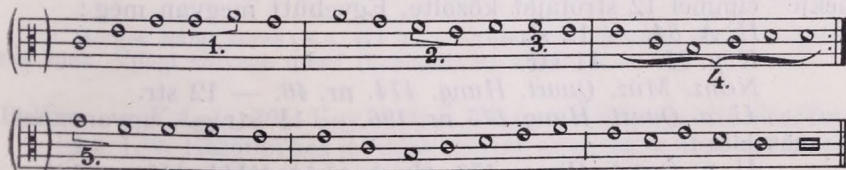
Kincsem feleségem,
Mért nem szeretsz engem?
Lám akkor szerettél,
Mikor hozzám jöttél.
Jaj kincsem feleségem.

Dallam. — SzJ. p. 248. nyolcsoros rendszerben tervezett kóruspartitúra: két szólam, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk. — Közölve: *Ethnographia* 1913. 363. l.

Szöveg. — SzJ. p. 248. — 1 str.

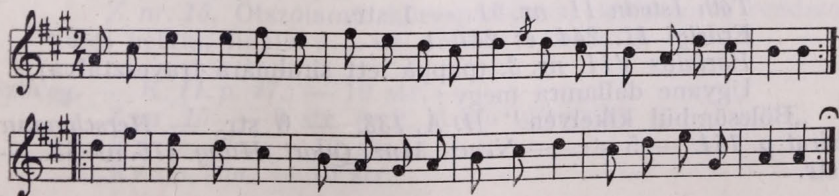
49.

a) SzJ. kézirat szerint.

A kulcs előjegyzést Tóth nyomán közöltük. ¹ H. Á. felcseréli ezt a két hangot. — ² H. Á.: g-f. — ³ H. Á. 84.: d. — ⁴ H. Á.: d-e-g-f-e-d. — ⁵ H. Á.: g-g-g-e-f-d — e-f-f-g-f-e — c-d-e-d-d-c.

b) Tóth István kézírata szerint.

6. 7. 6. 6. 7. 6. 5. 7. 6. (6. 6. 6.)

Élek e világon,
Mint kis madár az ágon,
Régi szabadságban.
Sorsomon örülök
És csak nem nyakig ülök
Minden boldogságban.
Nem jó kedvemre
Gond, bú bánat szívemre,
Siralom szememre. ∴

Dallam. — *SzJ.p. 255.* Négyszólamú kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. — Közölve : *Ethnographia* 1913. 365. l.

H. Á. 84. „Siralmas életem.“ Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a.3.v. Primitív ritmizálás.

H. Á. 133. „Bölcsőmből kikelvén.“ Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v.

Tóth István II. nr. 51. „Siralmas életem.“ Pontosan ritmizált feljegyzés; durdallam.

Bartalus VII. nr. 3. „Gyászos az életem“ (Arany János után).

Szöveg. — Ebben a csonka formában: *SzJ. p. 255.* — 1 str.

V. fo. 86. — 3 str.

Ez az egymagában értelmetlen szövegstrófa a „Siralmas életem“ kezdetű hosszabb vers 2. strófája. A vers szerzője Horváth Ádám, aki a *Holmi I. kötetében* 212. l. „Egy férjhez menésit meg-bánt Asszony Énekje“ címmel 12 strófáját közölte. Egyebüttl megvan még:

H. Á. 84. — 12 str.

K. p. 91. — 11 str.

Nemz. Múz. Quart. Hung. 174. nr. 46. — 12 str.

U. o. Quart. Hung. 175. nr. 196. — 11 str. — ugyanennek másolata :

U. o. Quart. Hung. 173. (Jankovich) VIII. köt. nr. 125.

U. o. Quart. Hung. 177. fo. 58. — 9 str.

U. o. Quart. Hung. 173. (Jankovich) V. köt. nr. 20. — 12 str.

Váci Énekes Gyűjtemény II. (1801. 1823) nr. 71. — 7 str.

„ „ „ II. (1803) nr. 85. — 7 str.

Márkos kódex. Közölte Kanyaró, Erdélyi Múzeum 1903.
510. l.

Tóth István II. nr. 51. — 1 str.

Erdélyi II. 244. és 247. l.

Bartalus VII. nr. 3. (pappá lett siralmára travesztálva).

Ugyane dallamra megy:

„Bölcsőmbül kikelvén.“ *H. Á. 133.* — 6 str. — *Herschmann*
kézirat p. 154. — 5 str. — *Nemz. Múz. Quart. Hung. 176. nr. 85.* —
 5 str.

6. 6. 8. 8.

50.

A főforrás, KA. kézirata eredetileg terccel mélyebben, altkulcsban írja a dallamot. Később ezt a javítást jegyzi föléje: „Sic delineetur: e-d-e-g-f-e...“, tehát mezzokulcsban olvassa a dallamot. — Kodály Zoltán megállapítása szerint (*Zeneközlöny 1925 ápr. 2.*) ez utóbbi változat a helyes. ¹ H. Á.: e. — ² KF.: c. — ³ KE.: h. — A K. és Z. kéziratok egyöntetűen hibás változatot adnak, amely ugyanezen fekvésben írja a dallamot, de a 3., 4. dallamsort egy szekunddal magasabban adja, amivel a finalis is eltolódik. Ez nyilván hibás, romlott változat. A kevés érdekességet nyújtó, hosszú (10 strófás) szövegnek csak első két strófáját közöljük:

Jaj bé tölt az óra,
Mérges halál sora.¹
Rám talált immár sátora,
Testemnek lészen föld pora.

Csontaim apadtak,
Tetemim fáradtak.²
Kínaim úgy el áradtak,
Hogy, kik nézték, el fáradtak.

¹ Mérges halál sorra (KA. KF.) — ² Tetemim száradtak (KF.) — Halottas ének. Világi szövege miatt (l. alább) itt közöltük.

Dallam. — KA. fo. 30b. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 1. v. Későbbi kéz javítása szerint az egész dallam egy terccel magasabban olvasandó.

KF. fo. 10a. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs (hibás), finalis a. 1. v.

H. Á. 191. „Siralmas volt nékem“ szöveggel. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v.

K. II. p. 47. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 1. vk. (Hibás változat).

Z. nr. 15. Ötszólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk. (Hibás változat.)

Szöveg. — K. II. p. 47. — 10 str.

Z. nr. 15. — 9 str. (a 2. strófa hiányzik).

KA. fo. 30a. — 10 str.

KF. fo. 56a. — 10 str.

6. 6.+2. 9. — 6. 6. 12. 6. 6. 9. 6. 6. 12. 6. 6. 9.
10. 6. 10. 6. 6. 6. 9. 10. 8. 10. 8. 12. 10.

Ugyanerre a dallamra megy „Siralmas volt nékem“ :

D. nr. 155. — 14 str. Nótája. Vénusnak emléje. (= *D. nr. 66.* más dallam.)

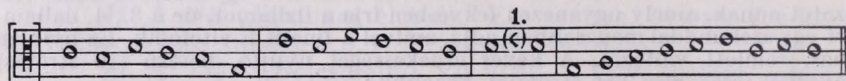
V. fo. 65b. — 13 str.

H. Á. 191. — 5 str. (szövegét közölte *Thaly : Vitézi Énekek.* II. 286. l.).

Szencsey kódex. (szövege *Thaly : Vitézi Énekek* II. 283. l.).

Remekírók IV. 20. sz. — 14 str. (a *D.* kézirat Jankovich-féle másolatából : *Nemz. Múz. Quart. Hung. 173. III. kötet*).

51.

¹ Ez a díszítőhang csak a *Z.* kéziratban.

Kik vagytok Pindusról,
Jöttök é vagy honnan

.....

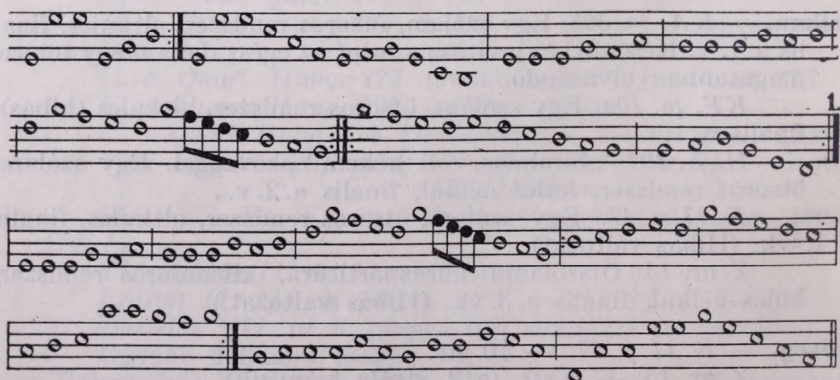
[A szöveg folytatása hiányzik]

Dallam. — *K. II. p. 90.* Négyszólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v.

Z. nr. 55. Az előbbivel mindenben egyező feljegyzés.

Ez éneknek teljes szövegét nem tudtam megtalálni. A két dallamforrás csak a szöveg első két sorát jegyzi fel.

52.

A *KF.* kézirat megjegyzése szerint e dallam „minuet“. — ¹ Ez az ismétlés a kéziratban nincs kiírva, csak így jelezve „rep. — ² ordo“.

7. 7. 4. 7. 7. 4. 8. 4. 8. 4.

Be csendes élete,
 Holnapja és hete,
 E világ gondjára ki keresztet vete.
 Magát már goromban
 Bé foga járomban,
 Ugy él ő mint paradicsomban.
 Nincs gond a fejében,
 Jártában, költében
 Nyugszik a csendesség nyájas kebelében.
 Ha fekszik ágyába,
 Rósát szed álmába,
 Sétálván nimfák táborában.
 Szerencsétlen, ki lelke kínjára
 Gondot vet magára,
 Hogy szüntelen furiák testvérje,
 A bú s gond kísérje.
 A melly korbácsollja
 Titkon hóhérollja,
 Mig a sir fenekére tollja.
 Mikor az álom mákját hullatja,
 A természetet nyugtatja,
 Tövisből van az ő nyoszolyája,
 Álmatlanság a strásája.
 Fussatok óh kába gondok hamarjában
 A poklok kietlen barlangjába.

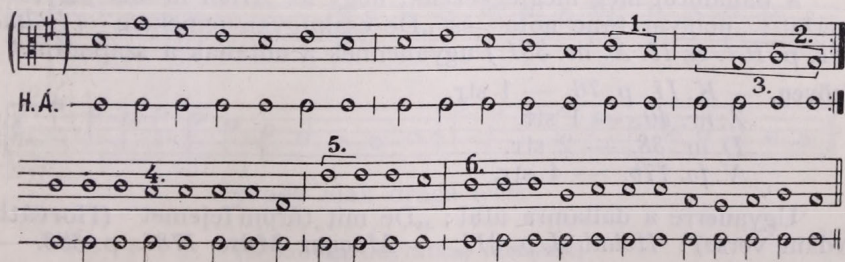
Dallam. — *M. p. 184.* Tervezett kóruspartitúra: az első dallamsorban hat szólam, aztán csak a tenor, tizenegysoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk.

Szöveg. — *M. p. 216.* — 1 str.

Sárospataki Dalok Gyűjteménye. I. (1826) nr. 43. — 1 str.

„ „ „ *II. (1834) p. 74. — 1 str.*

53.

7. 7. 4. 7. 7. 4. 8. 4. 8. 4.

A K. és Z. kéziratok az 5. jeltől végig szekunddal magasabban jegyzik a dallamot (hibás). Eltérések. ¹ H. Á. : d-d. — ² Z. : a-g. — ³ H. Á. : h-h-a-g. — ⁴ Z. : a. — ⁶ H. Á. (Br.) : d.

Nem kár volna meg nyúzni,
A bőrdet le húzni,
Ugy be sózni.²
A bőrd ki készíteni,¹
A csávába bé tenni,
Ugy meg törni.
Ha elvettél, mért nem szeretsz
Már engemet,
Tudod, mivel kecségtetted.³
A szivemet.

¹ Ez a sor Z.-ben hiányzik. — A testedet meg verni (V.), A bőrd meg metélni (D.) — ² Kisámfázni (V. D.) — Ugy meg verni (D.) — ³ miként hitegetted (V.) — A V. kézirat négy strófás szövegváltozata közlésre nem alkalmas.

Dallam. — K. II. p. 76. Tervezett kóruspartitúra: két szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v.

Z. nr. 40. Az előbbivel mindenben egyező feljegyzés.

D. nr. 38. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül. Hibás, eltorzított dallamfeljegyzés.

H. Á. nr. 88. Egy szólam, ötsoros rendszerben, kulcs nélkül, „Ni mit gondolt nekem is“ kezdetű szöveggel.

Dallamváltozatok. — *Verseggy: Magyar Aglája 1806. p. 218. és Magyar Hárfa I. füzet 1807. „Móta megnyílt lány eszem“ szöveggel. Durváltozat. Új kiadása Bartalus: Orpheus 43. l.*

Tóth István I. nr. 61. „De mit töröm fejemet“ szöveggel. Pontosan feljegyzett dallam: durváltozat.

Tóth István II. nr. 212. „Egy leány azt ígerte“ szöveggel. Pontosan feljegyzett dallam: durváltozat.

Fogarasi—Travnyik II. 11. l. „De mit töröm fejemet“ szöveggel. Mollváltozat

Szini 8. sz. „Megvirrad még valaha.“ Mollváltozat.

Bartalus VII. 27. sz. „De mit töröm fejemet.“ Durváltozat.

A dallamról még megjegyezzük, hogy az *Arion nr. 32.* jegyzete szerint: „magyar tánc nótá“ és „De csakugyan énnem“ (*Holmi III. p. 167. és H. Á. nr. 331.*) ugyanennek a nótának a szaporája.

Szöveg. — K. II. p. 76. — 1 str.

Z. nr. 40. — 1 str.

D. nr. 38. — 2 str.

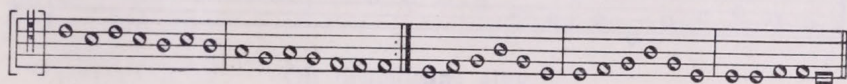
V. fo. 77b. — 4 str.

Ugyanerre a dallamra utal: „De mit töröm fejemet“ (Horváth Ádám verse): *Holmi I. p. 211. — Magyar Músa 1787. p. 383. —*

7. 7. 6. 6. 5. — 7. 7. 6. 6. 11. 11.

H. Á. 233. — Gönczi mel. p. 96. — Nemz. Múz. Quart. Hung. 174. nr. 8. — Tóth I. nr. 61. — Pataki Dalok Gyűjteménye. I. nr. 54. — II. p. 82. — Erdélyi II. 275. l. — Bartalus VII. nr. 27.

54.

Kovács Éva szomorú,
Nem kell néki koszorú.
Mert már megejtették,
Fejét be kötötték,
Asszonnyá tették.

[V. kézirat szövegváltozata :]

Ha kérdik az utakon,
Mi hír vagyon Patakon.
Egy valaki szomorú,
Nem kell néki koszorú.
Kontyát el ejtette,
Magát fel üttette
Az eb születte.

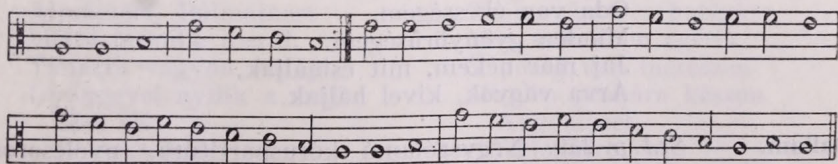
Dallam. — SzJ. p. 250. Tervezett kóruspartitúra : egy szólam, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. — Közölve : *Ethnographia* 1913. 363. l.

Szöveg. — SzJ. p. 250. — 1 str.

Szövegváltozat. — V. fo. 77b. — 1 str.

Nemz. Múz. Quart. Hung. 173. nr. 64. (Jankovich) — 1 str.
Kálmány : Koszorúk II. 94. l. — 3 str.

55.

Gyöngy alak drága lélek

.....

[A szöveg folytatása hiányzik]

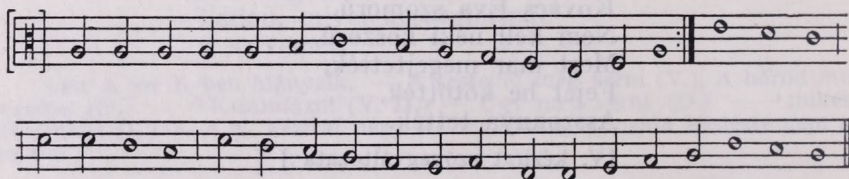
7. 7. 7. 7. 7. 7. 8. — 7. 7. 7. 7. 8. 8.

Dallam. — *M. p. 239.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. v. Primitív ritmizálás.

M. p. 242. Hatszólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v. Ritmizálatlan.

M. p. 245. Hatszólamú kóruspartitúra, tízsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 5. v. Ritmizálatlan.

56.

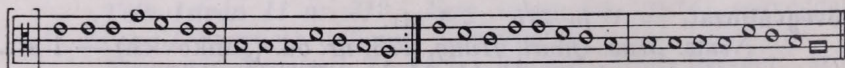

Veled töltöm kedvetem,
Mikor magam vagyok is

.....
[A szöveg folytatása hiányzik]

Dallam. — *M. p. 238.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

57.

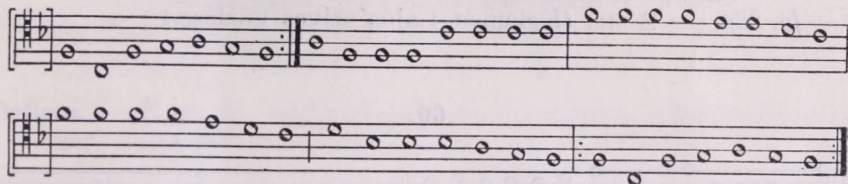
Nincs szeretóm, elhagyott,
Meg vetett az átkozott.
Oda van ékességem,
Minden gyönyörűségem.
Jaj már nékem, mit csináljak,
Árva vagyok, kivel háljak.

Dallam. — *SzJ. p. 259.* Négyszólamú kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. — Közölve *Ethnographia* 1913. 367. l.

Szöveg. — *SzJ. p. 259.* — 1 str.

7. 7. 8. 8. 7. 7. 7. 7. — 7. 8. 7. 8. 8. 7. 7. 7. 8. 7.

58.

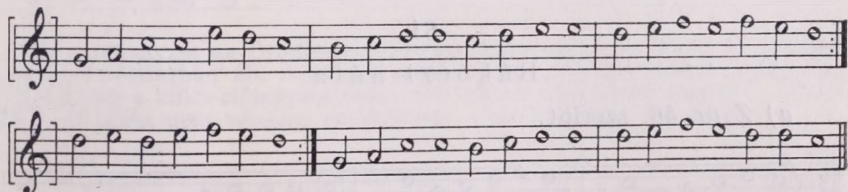
Oh drágálatos alak,
Be régen nem láttalak

[A szöveg folytatása hiányzik]

Dallam. — *M. p. 245.* Hatszólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v.

A dallam első fele feltűnően hasonlít egy német egyházi dalra; v. ö. *Bäumker: Das katholische deutsche Kirchenlied. III. köt. 7. sz. „Lasst uns Jesu singen fein.“* Strófaképlete: 7. 7. 8. 8. 8. 5. 8.

59.

1. Immár Vénus el vette
(A szép almát,
Mint jutalmát
Kebelébe rejtette.
Melyért vidám szíve örül,
Almájáért, Pálmájáért
Méltó örömbe merül.
Tánczra vagyon vénája,
Gyönggyel nyílik a szája.
Siet elé,
Gziprus felé
Mert ott vagyon hazája.

2. De Junonak, Minervának
Szíve dobban,
Tüze lobban,
Dagattája májának. [?]
Szegény Párist fenyegetik,
Trója várát és határát
Már szívekben égetik.
Ő pedig van mérészen
Minden próbára készen
Angyaláért,
Helénáért
Semmit számba se vészen.)

Dallam. — *M. p. 239.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk. Kezdetleges ritmizálás.

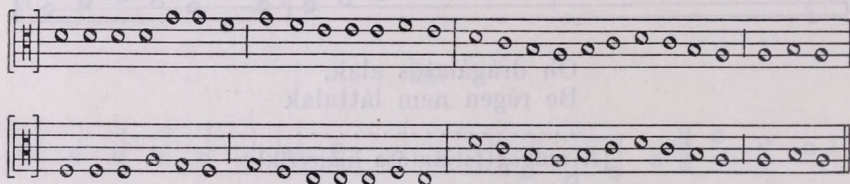

7. 7. 10+3. 6. 7. 10+3. — 7. 10. 8. 7. — (7. 4. 10. 8. 7.)

Szöveg. — (M. p. 239. Csak az első szövegsor.)

*Vutski's énekeskönyv. Erd. Múz. Egyet.könyvtára Kt. 1625.
fo. 22a. — 2 str. (Kelemen Lajos szíves közlése.)*

60.

Menj el oda ahova,
Mondd meg annak, akinek

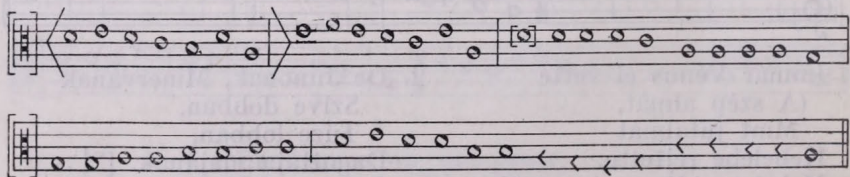
.....
[A szöveg folytatása hiányzik]

Dallam. — M. p. 245. Hat (helyenként hét) szólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 5. v.

61.

Rákóczi-nóta.

a) Z. nr. 56. szerint.

A sarkos zárójelbe tett sor a kézirat hibás olvasása: utána közzöltük a javított, helyes olvasást.

A kéziratban a dallam alatt ez a jegyzet áll: „NB. Ultima syllaba debet esse 5a inferior, quae nunc in hac delineatione quartum occupat locum in ordine primo.” — A dallamvariánsokkal való összevetés azt mutatja, hogy itt nem az első dallamsor záróhangja hibás, hanem hibás maga a dallam kezdete; a leíró t. i. a második dallamsortól kezdve már ehhez a záróhanghoz igazodott, nem pedig a dallam kezdetéhez: ez mindjárt kiténik a kezdőhang és a finalis egybevetéséből is. — A leíró tévedése valószínűleg onnan ered, hogy összetévesztette ezt a dallamot a hasonló kezdetű „Fujnak szent András szelei” dallammal (jelen kiadásunknak 75. száma), amely a kéziratban közvetlenül a Rákóczi-nóta után következik.

13. 12. 9. 5. 12. 8. 9. 10. 7. 10. 7. — 13. 12. 9. 10. 7. 9. 4. 8. 10.

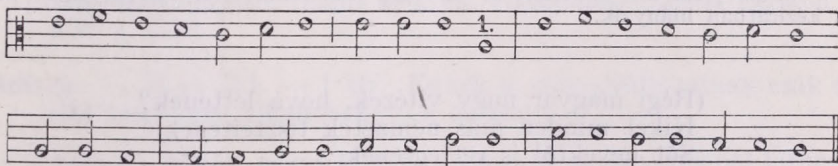
Haj Rákóczi, Bercsényi,
(Magyar vitézek nemes vezéri!
Hová lettek, hová mentek?
Válogatott vitézi!)

Dallam. — *Z. nr. 56.* Négyszólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v.

Dallamváltozat. — *H. Á. 216.* „Ah búnak eresztett fejem“ (a dal-
lam eleje feltűnően rokon). Strófaképlete: 8. 8. 8. 7. 7. 5. —
Ennek más feljegyzése: *H. Á. 274.* „Haj tura tura bilgyugysum.“

Szöveg. — (*Z. nr. 56.* csak az első szövegsor; folytatása :)
H. Á. 11. — 1 str.

b. *H. Á. 11.* szerint

Ez a feljegyzés az Ötödfélszáz Énekek *Töredék* kéziratából. Az altkulcs az eredeti kéziratban áll. A brassói kézirat ezzel a feljegyzéssel mindenben egyezik (csak a kulcs-előjegyzés hiányzik), míg az akadémiai kézirat — *Z.*-vel sajátos és talán nem véletlen egyezésben — az 1. helyén h-t jelez.

Tárogató.

Haj Rákóczi, Bercsényi, Bezerédi!
Magyar vitézek nemes vezéri!
Hová lettek? Hová mentek?
Válogatott vitézi!

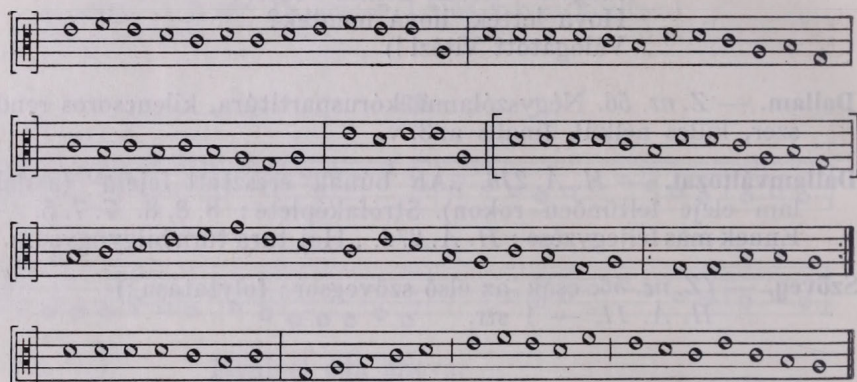
Dallam. — *H. Á. 11.* Egy szólam, ötsoros rendszer. Altkulcs (Tö.), kulcs nélkül (Ak. és Br.), finalis a. 2. v. Primitív ritmizálás.

Szöveg. — *H. Á. 11.* — 1 str. Mindhárom kéziratban egyező. A *Töredékben* az ének címe „Tárogató“ helyett „Rákóczy Ferencz“. Az újabb dallamközlések mind ezt a dallamváltozatot publikálják: *Bartalus: Orpheus* I. l. — *Bartalus* II. I. sz. — *Káldy* 13. sz. — *Fabó* 134. l.

13. 12. 9. 5. 12. 8. 9. 10. 7. — 13. 12. 9. 10. 7. 9. 4. 8. 10.

c) N-2. p. 120. szerint.

A zárójelbe tett ismétlést (a szövegre való tekintettel) mi jegyeztük be: a kéziratban hiányzik.

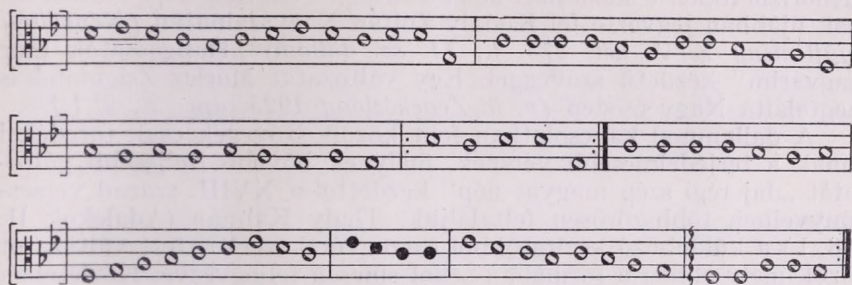
(Régi magyar nagy vitézek, hová lettenek?
 Kiket minden más nemzetek tiszteltnek,
 Sőt nevektől is rettegtenek.
 Oh már hova lett?
 Dicsősségek szép hírekkel el enyészett.
 Melly az előtt minden felé
 Nemzetek között el terjedett.
 Szegény magyar nép,
 Mikor lesz már ép?
 Olyan vagy már, mint cserép!
 [Szegény magyar nép,
 Mikor lesz már ép?
 Olyan vagy már, mint cserép!])

Dallam. — N-2. p. 120. Egy szólam, ötsoros vonalrendszer (a tenor mellett esetről-esetre a belőle kiváló concantust is jelzi). Kulcs nélkül, finalis a. 2. v.

Szöveg. — M. p. 233. — 1 str. — N-2. egyáltalán nem ad szöveget a dallamhoz: ezért M. szövegváltozatát (mint a legközelebbi rokon forrását) alkalmaztuk a dallamra.

13. 12. 9. 10. 7. 9. 4. 8. 10.

d) M. p. 233. szerint.

Az ehhez a változathoz tartozó szöveg (lásd fenn c.) alatt) nem fedti a dallamot: vagy a dallam, vagy a szöveg feljegyzésének hibásnak kell lennie.

Dallam. — M. p. 233. Hétszólamú kóruspartitúra, tizenkét soros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. vk. Hasonmása: *Zenei Lexikon I.* 439. l. előtt.

Szöveg. — M. p. 233. — 1 str. Ennek a szövegváltozatnak csak az első négy sora alkalmazható a dallamra.

Amint a közölt négyféle dallamváltozat egybevetéséből kitűnik, az a) és b)-változatok egyrésztől, a c) és d)-változatok másrésztől szorosan együvé tartoznak. A két utóbbinak kézírata egyazon forráscsoporthoz (a pataki eredetű kéziratok csoportjához) tartozik és időben is közel áll egymáshoz (N-2. — 1791, M. — 1798). Az első két változat, egyezése (Z. 1775 körül, H. Á. 1813) sem lesz feltűnő, ha meggondoljuk, hogy Horváth Ádám 1813-ban ezzel a dallammal minden valószínűség szerint debreceni diákkorának (1774—1780) egy emlékét jegyezte fel. Legérdekesebb kétségtelenül az a) dallamváltozat, — már régiségénél fogva is. Különösen azonban a 4. dallam-sorban jelzett koloratúra bír jelentőséggel. A Rákóczi-nóta szöveges, vokális változatának kolorált, cifrázott formájáról eddig nem volt régi, autentikus feljegyzésünk.

Az itt közölt dallamvariánsok az énekelt, szöveges Rákóczi-nóta legrégebbi feljegyzései. Időben legközelebb esik hozzájuk S. Fr. Stock nagyszebeni szász revízor feljegyzése: *Allgemeine Musikalische Zeitung (Leipzig) 1814. nov. 23.* (közölte Major Ervin, *Muzsika I.* 1929. 3. füz. 47. l.). A cikk első fogalmazása (Stock eredeti kézírása 1806-ból: M. Nemzeti Múzeum, Ms. fol. Germ. 515.) ezt a kótapéldát nem tartalmazza.

A XIX. század második feléből eredő közlések (Bartalus, Káldy, Fabó, sat.) jórészt Horváth Ádám változatát veszik elő:

13. 12. 9. 10. 7. 9. 4. 8. 10.

amennyiben nem innen merítettek (Káldy 11, 12. sz.), kétes értékű, ellenőrizhetetlen a közlésük. Megbízható, torzítatlan népi változatát csak újabban jegyezte fel Kodály Zoltán Nagyszalontán (*Népköltési Gyűjtemény XIV. köt. 275. l., 14. sz. dallam*) „Hallgassátok meg magyarim“ kezdetű szöveggel. Egy változatát Móricz Zsigmond is megtalálta Nagyecsedén (*v. ö. Zeneközlöny 1925. ápr. 2., 2. l.*).

A dallammal kapcsolatban fent közölt szövegek csak töredékei annak a terjedelmesebb versnek, melynek bővebb, teljesebb változatát „Jaj régi szép magyar nép“ kezdettel a XVIII. század verses-könyveiben többszörösen feltaláljuk. Thaly Kálmán (*Adalékok II. 208. l.*) a különböző kéziratokból összegyűrt, szerkesztett változatot közöl, mely ebben a formában sehol sincsen feljegyezve. Közlésében (*U. o. 226. l.*) forrásait is felsorolja, de nem éppen valami pontosan. Forrásai közt nem egy olyan van, amelyet ma lehetetlen feltalálni. Adatainak kiegészítéséül röviden felsoroljuk itt azokat a hozzáférhető helyen őrzött kézirati forrásokat, amelyekben a Rákóczi-nóta szövege XVIII. századi, vagy legkésőbb a XIX. század elejéről való feljegyzésben megtalálható. Pótlásul ideiktatjuk még a fontosabb nyomtatott források rövid jegyzékét.

Kéziratok :

Miscellanea (1755) fo. 198. — 4 str.

Nemz. Múz. Quart. Hung. 208. II. fo. 150a. — 5 str. (Mészáros Ignác : Csallóközi Ódák, 1765.)

U. o. Oct. Hung. 161. — 4 str. — Közölte Thaly : Adalékok II. 242. l.

U. o. Quart. Hung. 175. (1789) nr. 128. — 5 str. (Jankovich).

Dávidné Soltári nr. 158. — 3 str. — másolata Nemz. Múz. Quart.

Hung. 173. II. p. 135. — Innen közölte Thaly : Adalékok II. 245. l.

Herschmann gyűjtemény p. 14. — 4 str. „Magyarok szomorú Éneke“ címmel.

Sárospataki könyvtár, Felvidítő 130. sz. 14. l. (1824).

Nyomtatott források :

Erdélyi János : Szabad hangok. 32. l. (1849).

Népköltési Gyűjtemény II. 163. l. — 6 str.

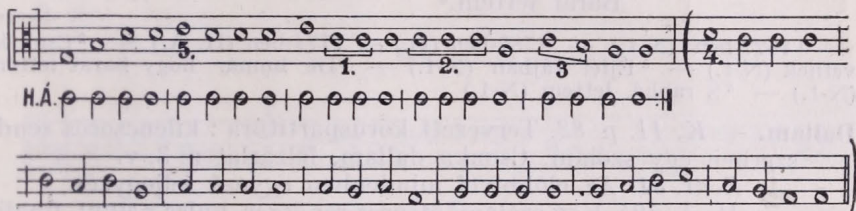
Népköltési Gyűjtemény II. 484. l. — 3 str. — Régi daloskönyvből [?] vett változat.

Kálmány : Szeged népe III. 43, 247. l.

Remekírók IV. köt. 263. l.

8. 8. 4. 8. 8. 8. 4.

62.

K. és Z. : csonka dallam. A melódia kiegészítése (zárójelben) H. Á. 195-ből.
 Eltérések : ¹ H. Á. : d-d. — ² H. Á. : h-d-h. — ³ H. Á. 195. : h-a. — ⁴ H. Á. 85. (Ak.) : e. — ⁵ H. Á. 85. (Ak.) : d.

1. Ezerhétszáz hetvenötben¹
 Léptem ebben az életben
 Koldulásra.
 Voltam legény, noha szegény,
 De már olyan, mint az edény,
 Kit el törnek és ki vetnek²
 Az utcára.
2. Ablakomon dúdol a szél,
 Csipi a hátomat a dér,
 Nem alhatom.
 Két szál deszka az én ágyom,
 Három tégl a vánkossom,
 Vastag madrácz a paplanom,
 Nem alhatom.³
3. Olykor néha többet iszom,
 Praecest könnyen el mulatom,
 Nem alhatom.
 Ki nem tudja, csak azt mondja,
 A barátnak jól van dolga,
 Eszik, iszik, csak aluszik,
 Dohányozik.
4. Életemnek szebb idejét,
 Huszon három esztendejét,
 El töltöttem.

8. 8. 4. 8. 8. 8. 4.

Szeretőmmel vigan éltem,
De immáron meg vénültem,⁴
A clastromba be vétettem,
Barát lettem.⁵

¹ 1677-ben (N-1.) — 1787-ben (D.) — 1774-ben (H. Á.) — ² Csak kifvetnek (N-1.) — ³ Éjfél tájban (N-1.) — ⁴ De immár hogy barát lettem (N-1.) — ⁵ S rabbá lettem (N-1.)

Dallam. — *K. II. p. 82.* Tervezett kóruspartitúra : kilencsoros rendszerben egy szólam. Csonka dallam, félzárlat a. 3. v.

Z. nr. 31. Az előbbivel mindenben egyező feljegyzés.

H. Á. 195. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. vk. Primitív ritmizálás. Közölte *Bartalus VII. nr. 10.* és *Orpheus 13. l.*

H. Á. 179. „Születtem hétszáz hatvanban“ szöveggel. Az előbbivel zeneileg teljesen egyező feljegyzés.

H. Á. 85. „Nehéz tudni czélját végét“ szöveggel. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Primitív ritmizálás. Közölte *Bartalus VII. nr. 166.* és *Orpheus 78. l.*

Dallamváltozat. — *Tóth István II. nr. 76.* „Nehéz tudni czélját végét.“ Pontosan ritmizált feljegyzés : durváltzat.

Bartay II. nr. 2. „Nehéz tudni czélját végét.“ Durdallam.

Szini nr. 150. „Kalapom szememre vágom.“ Durváltzat.

Kern—Molnár : Daloskert 37. sz. „Nehéz tudni czélját végét.“

Fabó feltevése (p. 153.), mely szerint e melódia „dalesirája“ a 35. zsoldár (Perelj Uram perlóimmal) volna, minden alap nélkül való.

Szöveg. — Harsányi—Gulyás—Simonfi hozzávetése szerint 1700-ból való a vers szövege ; v. ö. *Ethnographia, 1914. 245. l.*

K. II. p. 82. — 4 str.

Z. nr. 31. — 4 str.

D. nr. 150. — 4 str. (erősen eltérő, romlott változat).

N—I. p. 133. — 5 str.

H. Á. 195. — 7 str. — Közölve *Bartalus VII. nr. 10.* és *Orpheus p. 13.*

Pannonhalmi énekeskönyv, ed. Gálos, 16. l. — 5 str. („1771-ben“ kezdettel).

Ugyanerre a dallamra mennek :

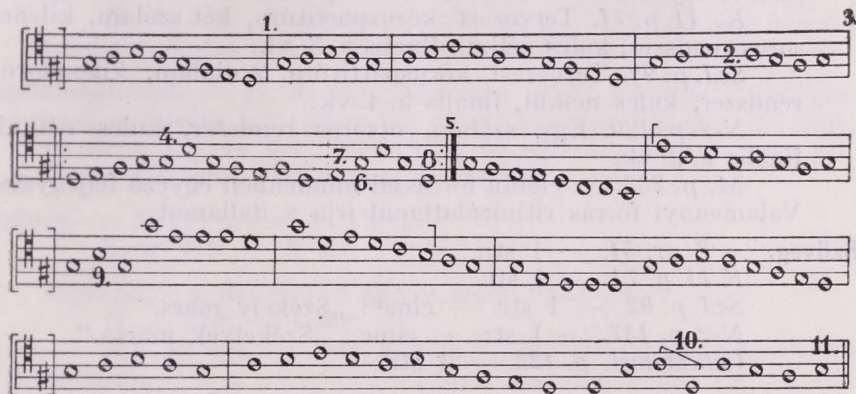
„Nehéz tudni czélját végét“ Horváth Ádám verse. — *Holmi I. p. 182.*, 10 str. — *H. Á. 85.* — 10 str. — *Herschmann gy. p. 165.* — 3 str. — *Nemz. Múz. Quart. Hung. 174. nr. 6.* — 10 str. — *Bartay II. nr. 2.* — 6 str. — *Pataki Dalok Gyűjteménye I. nr. 24. és II. p. 62.* — 3 str. — *Erdélyi II. 239. l.* — 8 str. — *Bartalus : Orpheus 78. l.* — *Bartalus VII. 166. sz.* — 4 str.

8. 5. 10. 8. 11.. 5. 11. 5. 8. 8. 8. 8. 5 8. 5. 10. 8.

„Születtem hétszáz hatvanban“ Horváth Ádám verse. — *Holmi I. p. 191.* — 19 str. — *H. Á. 179.* — 19 str. — *Nemz. Múz. Quart. Hung. 174. (1801). nr. 4.* — 19 str.

„Addig szerencsésen éltem“ Horváth Ádám verse. *H. Á. 86.* — 2 str.

63.

K. kótázása nyilvánvalóan hibás; ezért a dallamot Z. szerint közöljük. — A □ □-val jelölt részlet K.-ban végig terceltel mélyebben van írva. — ¹ SzJ., N-2., M.: distinctio-vonal hiányzik. — ² SzJ.: ez a hang hiányzik. — ³ K.: ismétlőjel (felesleges). — ⁵ SzJ., N-2., M.: ismétlés kiírva. Az ismétlésben a 4.-el jelzett hang elesik, helyette 6-nál: [f] f. — ⁷ M.: g. — ⁸ K.: [f] f. — ⁹ SzJ., N-2., M.: g. — ¹⁰ SzJ., N-2., M.: h-e. — ¹¹ SzJ.: ez a hang hiányzik.

Mars.

Trombitákat harsogtatnak. Mars vitézek, Mars!

Már társink paripákat ugratnak.

Lóra vitézek, frissen mars!

Ámbár sok sebeket végyen is testünk,

Meg ne forduljunk!

Mig csak fel bírjuk két kezeinket,

Pardont ne kolduljunk!

Oh mely iszonyú visítás,

Oh melly¹ ördögi kiáltás!

Mint a szélvész, hull a menykő,

Oh melly² nagy ropogással jó!

Segíts Úram, mert

Lelkem rémül, testem mindjárt pozdorjává lesz.

De kinek segedelme te vagy, sok

Ezer fegyver közt el nem vész.

¹ Mely nagy (SzJ.) — ² Jaj mely nagy (SzJ.)

Dallam. — *Z. nr. 51.* Két feljegyzés : az első részben kilenc-, részben tizsoros, a második végig tizsoros rendszerben. A két feljegyzés egymással teljesen és K.-val (a fent jelzett kisebb eltérésekkel) lényegében megegyezik. A 10. segédvonal alul csatlakozik a vonalrendszerhez, finalis tehát a 4. vk. A második feljegyzés nyilván csak arra való, hogy az első kótázás zavarosságát (egyszer 9, egyszer 10 vonal) kiküszöbölje.

K. II. p. 71. Tervezett kóruspartitúra, két szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a 3. vk.

SzJ. p. 92. Tervezett kóruspartitúra, 2 szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a 4. vk.

N-2. p. 120. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a 2. vk.

M. p. 235. Az előbbi forrással mindenben egyező feljegyzés. Valamennyi forrás ritmizálatlanul írja a dallamot.

Szöveg. — *Z. nr. 51.* — 1 str.

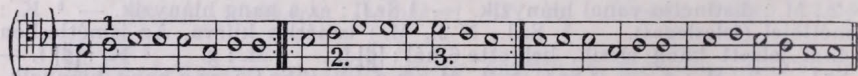
K. II. p. 71. — 1 str.

SzJ. p. 92. — 1 str. — címe : „Székely mars.”

N-2. p. 137. — 1 str. — címe : „Székelyek marsa.”

Gönczi mel. p. 123. — 1 str.

64.

¹ KA. : g. — ² KA. : b. — ³ KA., KF., H. Á. : , b. — A kulcs előjegyzés KA. és KF. szerint, ugyancsak a ritmizálás is. K. és Z. ritmizálatlanok. — A magyar szöveg első strófája :

1. Hát majd testem porrá leszén,
A földben féreg vár készen.
Itt gyötrelem, ott gyalázat,
Melly sok éri e sár házat.
Igy lenne é vége ?
Lelkem reménysége.

[A latin szöveg 1. strófája *H. Á. 314.* szerint :]

Euge laeta turba chori !
Favete linguis et ori.
Justa litantes honori,
Corda solventes amori,
Lex et jura fori,
Huic parcent furori.

Véleményünk szerint a dallam eredetileg a (világi) latin szöveghez tartozik.

8. 8. 8. 8. 8. 8. 6. 6. 4. — 8. 8. 6. 6. 5.

Dallam. — *K. II. p. 84.* Tervezett kóruspartitúra: két szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk.

Z. nr. 27b. Az előbbivel mindenben egyező feljegyzés.

KA. fo. 31b. „Euge laeta turba chori.” Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. v. Primitív ritmizálás.

KF. fo. 12a. Négy szólam; egyébként mindenben egyezik az előbbi forrással.

H. Á. 314. „Euge laeta turba chori.” Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Primitív ritmizálás.

Dallamváltozat. — *H. Á. 128.* „Könnyű venni feleséget.” Dallama csak az utolsó két sorban tér el egy kevéssé. Közölte *Bartalus, Orpheus 5. l.* (a két utolsó hang az eredetiben f-f és nem a-a, amint Bartalus önkényesen javította).

Szöveg. — *K. II. p. 84.* — 2 str.

Z. nr. 27b. — 2 str.

Ugyanerre a dallamra: „Euge laeta turba chori”:

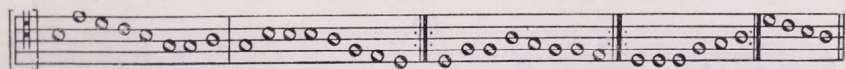
H. Á. 314. — 1 str.

KF. fo. 59a. — 7 str. Nótája: Ó bárcsak egyszer (ismeretlen dallam).

KA. fo. 31b. — 7 str.

V. fo. 81b. 1 str.

65.

Jó szél fujja vitorláját

.....

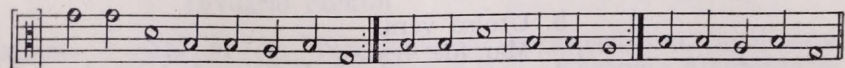
[A szöveg folytatása hiányzik]

Dallam. — *Z. nr. 53.* Tervezett kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, egy szólam, kulcs nélkül, finalis a. 3. v.

A dallam teljes szövege nem volt feltalálható.

66.

Egy juház nóta.

[szövege ismeretlen]

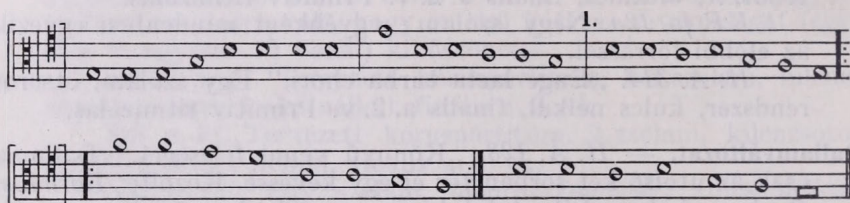
Dallam. — *M. p. 197.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. vk. Kezdetleges ritmizálás.

8. 6. 7. 8. 8. 7. — 8. 6. 6. 8.

Dallamváltozat. — *Ethnographia* 1929. 51. l. „Repülj szellő lágyan, lágyan.” — Strófaképlete: 8. 8. 6. 6. 11. — Sorvégzői: 1-1-2-2-1. Mollváltozat.

67.

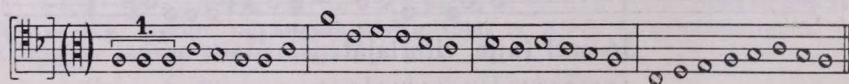
¹ A kéziratban itt (felesleges módon) ismétlőjel áll.

Irtam ezt Bortsák Eszternek,
Egyetlen egyemnek,
Kedvéért szerelmemnek.
Ennek élek, míg a lélek
Bennem szolgál és az halál
Végtére le nem kaszáll.

Dallam. — *SzJ.* p. 252. Egy szólam, tervezett kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. vk. — Közölve *Ethnographia* 1913. 364. l.

Szöveg. — *SzJ.* p. 252. — 1 str.

68.

A kézirat altkulcs előjegyzése hibás; a dallamot tenorkulcsban kell olvasni. — ¹ K.: d-d-d.

1. El mehetsz már	2. Találok én,
Nem kellesz már,	Noha szegény,
Mert álnok te szíved,	Mind szebbet, mind jobbat,
Mely meg csalt engemet.	Hozzám igazabbat.
Élj vígan már,	Találok én,
Álnok madár.	Noha szegény.
3. Utolsó vers,
Már ide vess.
Ajtódon ki lépek,
Házadból ki mégyek.
Utolsó vers,
Már ide vess.

8. 8. 8. 6. 8. 6.

Dallam. — Z. nr. 44. Tervezett kóruspartitúra, két szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk.

K. II. p. 41. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs (hibás), finalis a. 2. v.

Dallamváltozat. — *Bartalus III.* 156. sz. „A. b. c. d. megiszod é.” Távol rokon dallam. Strófaképlete egyezik.

Szöveg. — Amade László ismert versének (*Négyesy kiadása* 325. l.) csonka változata.

K. II. p. 41. — 3 str.

Z. nr. 44. — 3 str.

T. fo. 25b. — 3 str.

V. fo. 60b. — 3 str.

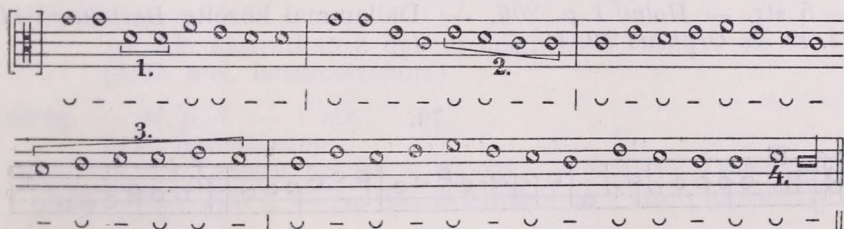
Miscellania fo. 306.

Sziveket ujító bokréta p. 44. — 7 str.

Nemz. Múz. Quart. Hung. 175. nr. 32. (Jankovich) — 6 str. (ugyanennek másolata): Quart. Hung. 173. VIII. nr. 22.

U. o. Quart. Hung. 178. nr. 286. — 7 str.

69.

A dallam alatt jeleztük H. Á. 130. hozzávetőleges ritmizálását. Eltérések.
¹ H. Á.: e-g. — ² H. Á. 130. tévedésből szekunddal mélyebben, aztán kijavítva, — ³ H. Á.: d-d-d-d-h-g. — ⁴ H. Á.: h.

Ne járj hozzám szivem éjjel,
 Inkább látlak nappal, jőjj el.
 Ha fogsz hozzám nappal járni,
 Nem félek senkitől,
 A kik fogják irigyelni,
 Távozzál ezektől.

Dallam. — SzJ. p. 236. Négyszólamú kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. — Közölve: *Ethnographia* 1913. p. 297.

D. nr. 9. Romlott változat (talán más dallam?).

H. Á. 130. Ötsoros rendszer, egy szólam, kulcs nélkül,

8. 8. 6. 8. 11. 8. 7. 14. 14. 7. 14.

primitív ritmizálás. Azok közül való, melyeket Horváth egy levelében (*Oct. Hung. 446.*) száz esztendőös régi nótáknak mond.

H. Á. 93. „Jer ártatlan galambjaim.“ Egy szólám, ötsoros rendszer, kulcs nélkül.

Az első két dallamsor feltűnően egyezik H. Á. 306. sz. dallammal (közölve *Bartalus VII. nr. 161.* és *Orpheus p. 8.*); a két utolsó dallamsor emitt valószínűleg Horváth hozzáköltése.

A dallam ritmusképlete egyezik a „Gyere haza édesanyám“, v. „Jöjjön haza édesanyám“ kezdetű népballada egy változatával; v. ö. *Bartalus I. 15. sz.* — *Ethnographia 1912. 357. l.* (Marosszék).

Szöveg. — SzJ. p. 236. — 1 str.

D. nr. 9. — 4 str.

Battha mel. p. 292.

H. Á. 130 — 4 str.

Nemz. Múz. Quart. Lat. 700. fo. 20a. — 4 str.

U. o. Quart. Hung. 173. IV. nr. 85. (Jankovich).

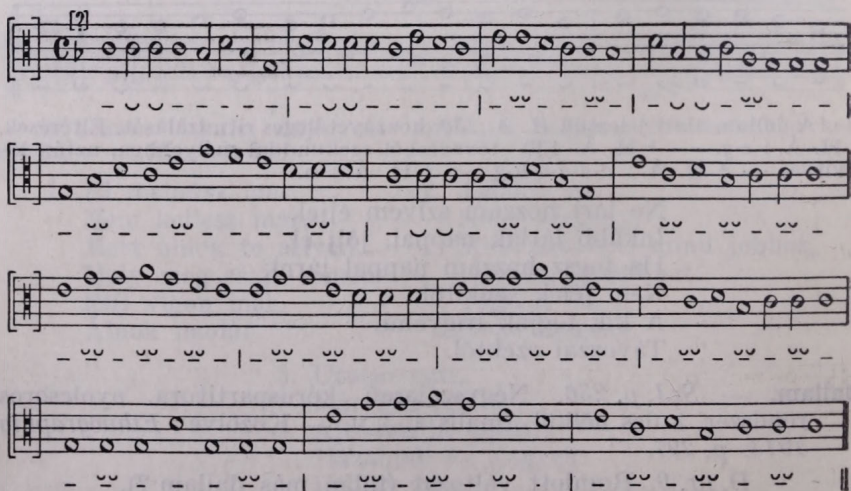
U. o. Quart. Hung. 175 nr. 148. — 9 str.

U. o. Quart. Hung. 177. fo. 32. — 4 str.

Ugyane dallamra megy:

„Jer ártatlan galambjaim“ Horváth Ádám verse. — H. Á. 93. — 5 str. — *Holmi I. p. 206.* — Dallammal közölte *Bartalus VII. 13. sz.* és *Orpheus 79. l.*

70.

A dallam alatt közöltük az *Árion 10. sz.* vers metrizálását. Ritmikus

8. 8. 8. 7. 8. 7.

jelentősége e dallamra vonatkoztatva kevés: inkább egyes hosszú hangok felbonthatóságát jelzi. — A dallam elé altkulcs kell: a kézirat sajátos b-jelzése felesleges.

Trombita szó, dob zördülés
Hallatik ágyu dördülés.
Mars jel e rettentő,
Vágni vagy ölni¹ serkentő.
Itt van az ellenség, rajta pusztítsuk,
Minden erőnk királyunknak
Oltalmára² fordítsuk.
Lész a mi seregünknek³ az a felség mindene
Aki az egyenesség,⁴ az igazság Istene.⁵
Bár ég föld ránk szakadjon,
Mégis vitéz seregünk⁶ győzhetetlen maradjon.

H. Á. szövegének eltérései: ¹ halni vagy ölni. — ² a szabadság oltalmára. — ³ Lessz ditsó Nemzetünknek. — ⁴ Aki az egyenlőség. — ⁵ és szabadság Istene. — ⁶ vitéz Nemzetünk.

Dallam. — *M. p. 5.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Primitív ritmizálás.

H. Á. 33. „Meg van alázva Nagy Sándor“ szöveggel. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Primitív ritmizálás.

Az Ak. kéziratban a dallam helye üres.
(MD. mel. basszusszólam.)

Szöveg. — *M. p. 5.* — 1 str.

MD. *melodiárium.*

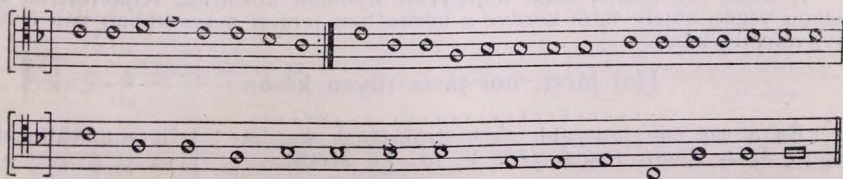
H. Á. *Töredék nr. 64.* — 1 str. — közölve *Irodalomtört.*
Közl. 1927. 106. l. — Az Ak. kéziratból ez a szám kimaradt.

Ugyanerre a dallamra:

„Meg van alázva Nagy Sándor“, Horváth Ádám verse. — H. Á. 33. — 2 str.

„Vége van én rabbá lettem“, Horváth Ádám verse. H. Á. 54.
— 1 str. — *Magyar Árion nr. 10.* — *Kazinczy-Levelezés XII.*
köt. 36. l.

71.

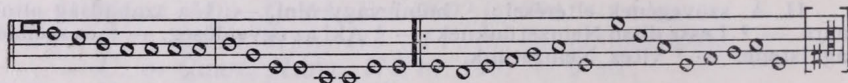
8. 7. 8. 7. 8. 8. — 8. 10. 8. 6. 6. 4.

Gálos Kati meg babázott,
 Mihelyt Jóska gatyát rázott.
 Hajja hajja lakadalom,
 Meg se volt a kézfogás,
 Mit csinál, ha hozzá fog a
 Lassu tűz láng ropogás.

Dallam. — SzJ. p. 241. Négyszólamú kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. — Közölve : *Ethnographia* 1913. 300. l.

Szöveg. — Sz. J. p. 240. — 1 str.

72.

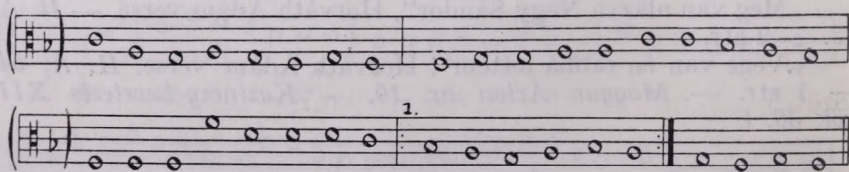

Sok cifra lyány van Patakon,
 Hallottam az utakon.
 Mindenik utczában állni
 Ötöt hatot találni.
 Nézd hol is egy dombra hágó,
 Az az, de mercat imágó.

Dallam. — SzJ. p. 241. Négyszólamú kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk. — Közölve : *Ethnographia* 1913. 300. l.

Szöveg. — SzJ. p. 241. — 1 str.

73.

A kulcs előjegyzést Színi feljegyzése nyomán közöltük. Kijavítottuk a dallam végét, amely 1-től kezdve a kéziratban terccel magasabban van írva (nyilvánvaló hiba).

Hol jársz, hol jársz ilyen későn

.....
 Ez a sor egy hosszabb vers strófájának kezdete; teljesebb változat
 Nemz. Múz. Quart. Hung. 173. V. nr. 71. szerint :

8. 10. 8. 8. 9. 9.

1. Ki vagy, mi vagy, mit háborgatsz,
Csendesen aludni miért nem hagysz.
Mért nem nyugszol csendességgel,
Mit fárasztod magad :/:
Egész éjjel.
2. Talán, talán nem is esmérsz,
Gondolom, nem tudod, kivel beszélsz,
Nyisd meg azért ablakodat,
Hadd csókoljam gyenge :/:
Ajakodat.
3. Hol jársz, hol jársz ilyen későn,
Túl van már az óra tízenkettőn.
Nem alhatom, nem nyughatom,
Még kedves személyed :/:
Nem láthatom.
4. Hozzád hozzád jöttem éppen,
Mivel nem láttalak igen régen.
Nyisd meg azért ablakodat,
Hadd csókoljam gyenge :/:
Ajakodat.
5. Jöjj be, jöjj be tehát hozzám,
Készen vár megvetve a nyoszolyám.
Itt aludhatsz, itt pihenhetsz,
Holnap jókor reggel :/:
El is mehetsz.

Váltakozó párbeszéd formájú vers. Az 1. 3. és 5. strófa a leány, a 2. és 4. strófa a legény beszéde.

Dallam. — *M.p. 244.* Hétszólamú kóruspartitúra, tízsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 5. v.

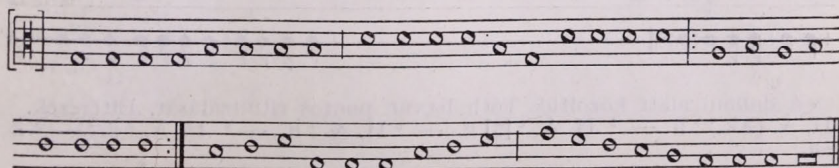
Szini nr. 45. „Ki vagy mi vagy mit háborgatsz“ szöveggel.
Pontosan feljegyzett dallam: durváltozat.

Szöveg. — (*M.p. 244.* csak a kezdősor.)

Nemz. Múz. Quart. Hung. 173. V. nr. 71. — 5 str. (Jankovich).

Szini nr. 45. — 7 str.

74.

8. 8. 8. 11. — 8. 11. 8. 11. 12. 12. 11.

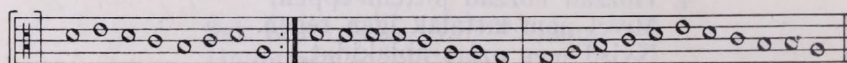
Mars.

Sült kenyeret, nem egeret,
 Sőt csörögő vasas tár szekeret
 Erdemel az aki szeret,
 Csapván kezét és tenyeret
 A raboló buja ellenség
 Közül le vágni száz ezeret.

Dallam. *SzJ. p. 256.* Négyszólamú kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk. — Közölve: *Ethnographia*, 1913. 366. l.

Szöveg. — *SzJ. p. 256.* — 1 str. (tréfás, quodlibetikus szöveg, zavaros értelmű).

75.

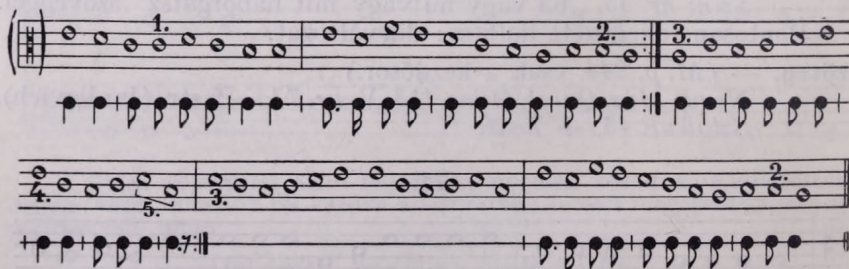
Fújnak Szent András szelei

.....
 [A szöveg folytatása hiányzik]

Dallam. — *Z. nr. 57.* Négyszólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v.

Ez a dallam közel rokona a Rákóczi-nótának (jelen kiadványunk 61. száma). A valószínűleg hibás feljegyzésű dallam teljes szövegét nem tudtam megtalálni.

76.

A dallam alatt közöltük Tóth István pontos ritmizálását. Eltérések. —
¹ H. Á. (Ak.): h. — ² H. Á.: [♯] g. — ³ H. Á.: h. — ⁴ H. Á.: d. — ⁵ Z.: c—a.

8. 11. 8. 11. 12. 12. 11.

1. Erdőkön mezőkön járó,
Térj vissza ékesen szőllő szép ráró!
Csendesítsed szép szárnyaid,¹
Álljanak meg már elfáradt lábaid!²
Szívem sebesited,³
Vig kedvem epeszted.⁴
Éltem rövidited,
Mert bizony éretted
Kész volnék letenni én életemet.⁵

2. Dárdához hasonló szíved,
Mágnes szeretetihez hajló képed.⁶
Kedves ékes termeted,
Sok szív fárad, sok szem árad éretted.
Te voltál örömöm,
Lettél hegyes töröm,
Mert a régi öröm,
Mellyen fejem töröm,
Lett énnékem keserű, mint az üröm.

3. Jaj már nékem szegénynek!
Jaj jaj immár árván maradt fejemnek!
Jaj hogy éljek pár nélkül?
Engem el került,
Más kedvébe merült!

.....

A 3. strófa a K. és Z. kéziratokban csonka. Eltérések: ¹ Csendesítsed lábaidat (T.). — ² már elhervadt szárnyaid (T.) — ³ Bús kedvem epesztet (T.) — ⁴ Mert szívemet sérted (D.) — ⁵ Nem szánom le tenni életemet (T.) — Letenni éretted kész vagyok életemet (D.). — ⁶ Mágnes kő természetéhez méltó neved (D.)

Dallam. — *K. II. p. 73.* Tervezett kóruspartitúra: két szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v.

Z. nr. 45. Az előbbi forrással mindenben egyező feljegyzés.

D. nr. 103. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül. Egészen hibás feljegyzés, romlott változat.

H. Á. 205. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. — Innen közölték *Bartalus VII. 7. sz.* — *Orpheus 7. l.* — *Fabó 151. l.* — *Csiky János: Csokonay-kabaré.* — *Daloskert 23. sz.*

Tóth István II. nr. 48. Pontos feljegyzés: mollváltozat.

Utalás a dallamra már 1720 körül Dézsi Judit kéziratában (magántulajdon); v. ö. Szabolcsi megfigjtését *Zeitschrift für Musikwissenschaft VIII. 1926. 493. l.*

9. 6. 9. 6. 6. 6. 9. 6.

A dallam távoli rokona: *Ethnographia* 1901. 38. l. Strófa-
képlete: 8. 11. 8. 11. 9. 7. 8. 11.

Szöveg. — K. II. p. 73. — két és fél str.

Z. nr. 45. — két és fél str.

T. fo. 14b. — 3 str.

V. fo. 79b. — 2 str.

D. nr. 103. — 3 str.

H. Á. 205. — 1 str., közölve: *Orpheus* 7. l., *Thaly: Vitézi Énekek* II. 360. l.

Miscellania fo. 306.

Szíveket ujító bokréta 104. l. — 3 str.

Pataki Dalok Gyűjteménye. I. nr. 200. — 3 str.

„ „ „ II. p. 155. — 3 str.

77.

A legrégibb forrásban (K.F.) hibás, romlott változat áll, ezért a dallamot N-2. és M. szerint közöltük. K.F.-ben altkules áll a melódia előtt; Kodály Zoltán megállapítása szerint dur-típusú melódia: ezért tenorkules kell eléje. A nyéllel összekötött kóták ebben az esetben kivételesen nem melizmák. — Eltérések: ¹ H. Á. felcseréli ezt a két hangot. — ² K.F. szekunddal mélyebb hang. — ³ K.F. nem ismételi, hanem új dallamsort ír: e-h-h-c-a-g-f-g-f-e-e-h-a-h-g-e (tenorkulesban olvasva). — ⁴ H. Á. (Ak.): d-h. — (Br.): c-h. — ⁵ H. Á. ismétlés helyett másodszor szekunddal mélyebben írja ezt a dallamsort (mint a zárójelbe tett változat mutatja). — ⁶ K.F. innen végig szekunddal mélyebben írja a dallamot. — ⁷ K.F.: g-f-e-d-f-d (tenorkulesban olvasva).

Jaj fáj, fáj, de mit tudok tenni,
Árván kell maradni.
Sok szíveket érted meg vetettem,
El is felejtettem.
És azt meg vetettem.

.....
Bánom, hogy szivedet szerettem,
E kint hogy szenvedtem.

9. 6. 9. 6. 6. 6. 9. 6.

[A kipontozott hatszótagos sor hiányzik a kéziratban.]
Teljesebb szövegváltozata D. szerint :

1. Búcsúzom tölled ó kegyetlen,
Elmult már szerelmem.
Benned volt eddig reménységem,
Jött, ment, mult kétségem.
Mert már tapasztalom,
Naprul napra látom,
Álnok vagy, nem kell néked szivem,
Óhajtod veszélyem.
2. Drágább kincs nem tűnt volt szememben
Nálladnál éltemben.
Fellobbant szerelme tüzeben
Hív szivem már régen.
De csaltál naponként,
Mutattad óránként,
Hogy más van te csalárd elmédben,
Más álnok szivedben.
3. Lakatra vetetted nyelvemet,
Ne szólljak ellened.
Töltötted sirással szememet,
Hogy higgyem beszéded.
Elmentél, magam tapasztaltam,
Játékid jól láttam.
Bennem soká tartott,
Szavad csak változott.
4. Jaj fáj, fáj, de mit tudok tenni,
Árván kell maradni.
Sok szivet érted el kell hagyni,
El kell felejtteni.
El is felejtettem,
De jaj, megvettettem.
E bérem, hogy híven szeretni,
Akartam hiv lenni.
5. Szóllj bár igazat hűségedről,
Szóllj bár hiv szivedről.
Jól tudtam most személyedről,
Al mesterségedről,
Mint hajlik szerelmed,
Mulik könnyen kedved.
Mindennek leg hivebb szivedtől,
Igaz szerelmedtől.

9. 6. 9. 6. 6. 6. 9. 6.

6. Jusson eszedben, mit fogadtál,
Mikor engemet biztattál.
Jól tudtam akkor, hogy meg csaltál,
De késznek találtál.
Sok szemtelenséget,
Bús keserőséget
Szenvednem, szép lélek, kívántál.
Oh jaj, mért nem szántál!

7. Már vége benned tölt kedvemnek,
Vége szerelmemnek.
Már vége hozzád hűségemnek,
Vége gyötrelmemnek.
Vigadj már másokkal,
Hozzad hasonlókkal,
Akikért gyötrelmet szivemnek,
Okoztál lelkemnek.

Dallam. — *N-2. p. 123.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

M. p. 235. Csekély jelölésbeli eltéréstől eltekintve az előbbivel mindenben egyező feljegyzés.

KF. fo. 20a. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 1. v. Primitív ritmizálás. Hibás feljegyzés.

D. nr. 83. „Búcsúszom tőled ó kegyetlen.“ Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül. Teljesen hibás, romlott változat: az utolsó előtti dallamsor szekunddal, az utolsó terccel mélyebben van írva a kelleténél.

H. Á. 125. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

Szöveg. — *KF. fo. 71a.* — 1 str.

Battha mel. p. 349.

H. Á. 125. — 1 str.

Mulatságos Világi Énekek 1790 (ponyvafüzet).

Irod. tört. Közl. 1931. 483. l. — 3 str. (ponyvafüzetből).

A teljesebb változat „Búcsúszom tőled ó kegyetlen“ kezdettel:

D. nr. 83. — 7 str.

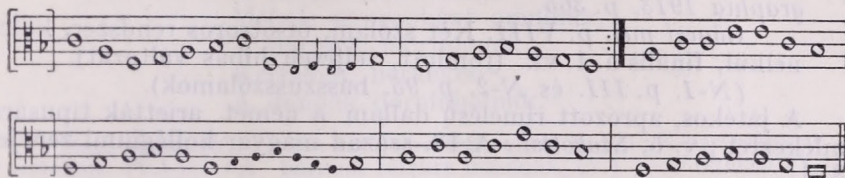
Nemz. Múz. Hung. 175. nr. 117. — 9 str.

U. o. Quart. Hung. 173. IV. nr. 1. (Jankovich).

Nótajelzéssel erre a dallamra utal: „Szent szent szent“ — *MD. melodiárium.*

9. 7. 9. 7. 7. 7. 7. 7. — 9. 7. 9. 7. 5. 6. 8. 6. 8.

78.

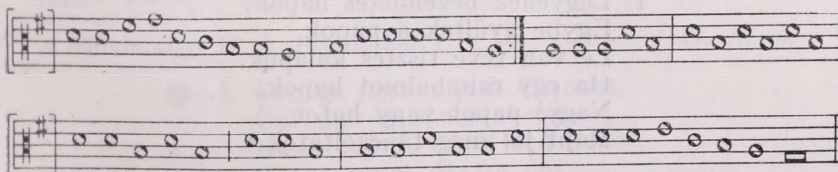
A fekete kótafejek melizmákat jelölnek.

A mi császáruk ki kegyelmes,
Hosszú időket érjen.
Méltó, mert igen engedelmes,
Reá sok áldás térjen.
Szolgálatjára élünk,
A mit parancsol vélünk.
Meg halnánk érte készen,
De az is kevés leszén.

Dallam. — *SzJ. p. 90.* Négyszólamú kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer, finalis a. 4. v., kulcs nélkül.

Szöveg. — *SzJ. p. 90.* — 1 str.

79.

Ne aludj immár drága lélek,
Meg találtad párodat.
Szeretem szíved, néked élek,
Nem kívánom károdat.
Izates itt van,
Itt rósája, fája,
Tekintse, kincse, bilincse.
Nincsen zár, nem lesz kár,
Ölelő karja készen vár.

Dallam. — *SzJ. p. 254.* Tervezett kóruspartitúra, két szólam, nyolc-

soros rendszer, kulcs nélkül, finalis a 2. vk. — Közölve : *Ethnographia* 1913. p. 365.

Gönczi mel. p. VIII. Két szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. vk. (romlott, teljesen hibás változat).

(N-1. p. 111. és N-2. p. 95. basszusszólamok).

A játékos, aprózott rimelésű dallam a német arietták típusára emlékeztet ; v. ö. Szabolcsi : A 18. század magyar kollégiumi zenéje, 78. l.

Szöveg. — SzJ. p. 253. — 1 str.

N-1. p. 111. — 1 str.

N-2. p. 95. — 1 str.

Gönczi mel. p. VIII., p. 123. — 1 str.

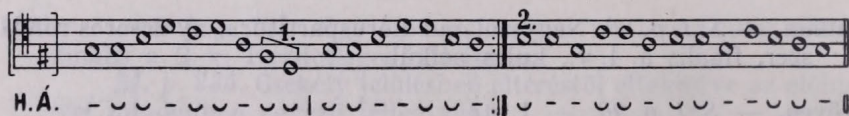
Battha mel. p. 287.

Sárospataki Dalok Gyűjteménye I. nr. 55. — 1 str.

„ „ „ II. p. 83. — 1 str.

Szövegváltozat. „Ne búsulj már drága lélek.“ — V. fo. 47b. — 2 str.

80.

A dallam alatt H. Á. ritmizálása. K. a dallam második felét (2-től) terccel mélyebben írja (hibás vált.). — ¹ H. Á. : g-[#] f.

1. Legyenek örvendetes napok,
Egybe gyűltek a papok,
Le van téve tisztos kalapok.
Ha egy czimbalmot kapok,
Nagy¹ papot vagy hatot
Majd jól meg tánczoltatok.⁶
2. Be vígan élnek a kántorok,
Nem úgy, mint a rectorok.
Kiváltképen, ha vagy borok,
Nem szárad meg a torok.
Kántorok, táborok
Azért olyan bátorok.
3. (Az erdők vetkezik gyászokat,
Vetik zöld ruhájokat.)²
A szántók követik dolgot,
Dudollják nótájokat.
Az ekén, isztekén³
Török durva markokat.

9. 9. 8. 8.

4. A marhák rétekre oszolnak,⁴
 A fűvön haracsolnak.
 Méhek seregenként omolnak,
 A darások mormolnak.
 Kerteken, berkeken⁵
 A dongók dorombolnak.

¹ Majd papot (V.) — ² A zárójelbe tett sorpár V.-ből; K-ban hiányzik. —
³ esztekén (V.) — ⁴ A barmok rétekre oszolnak (V.) — ⁵ réteken (V.) —
⁶ Apollót tánczólót, Majd hívok musikálót (H. Á.).

Dallam. — Z. nr. 46. Tervezett kóruspartitúra: két szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk.

K. II. p. 73. Tervezett kóruspartitúra: két szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis hibás.

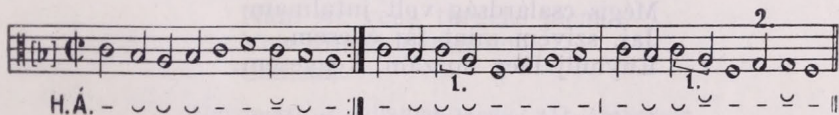
H. Á. 349. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk. Kezdetleges ritmizálás.

Szöveg. — K. II. p. 73. — 4 str.

V. fo. 55. — 4 str.

H. Á. 349. — 1 str.

81.

A dallam alatt H. Á. ritmizálása. ¹ H. Á.: a-g. — ² H. Á.: e.

1. Corrige nervos jam dissonos,
 Qui sine te sonos absonos
 Nunc edunt, edent sed bonos,
 Si tua juvet dextra nos.

2. Jam nos litavimus amori,
 Tuo satagentes honori.
 Fac quoque consortes chori,
 Fave labori et ori.

Dallam. — KF. fo. 13a. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 1. v. Ritmizált. Nótajelzés „Báró tartsd fel fejed.”

D. nr. 49. „Báró tartsd fel fejed.” Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül. Teljesen romlott, hibás feljegyzés.

H. Á. 415. „Én ma Palaestinából jöttem.” Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk. Primitív ritmizálás.

Dallamváltozat. — *Szent vagy Uram nr. 65.* „Áll a gyötrött Isten anyja.“ Strófaképlete : 8. 8. 7. 7. — Sorvégzők : 3-3-3-1.

Szöveg. — *KF.fo. 59b.* — 2 str.

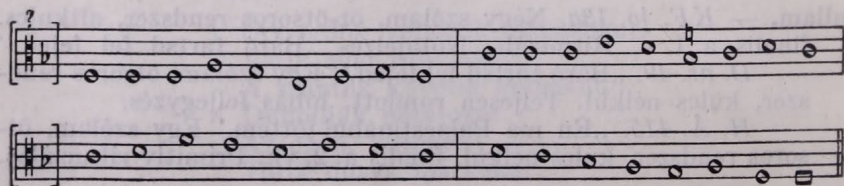
(Ugyanerre a dallamra megy :)

1. Báró tartsd fel fejed, hét óra,
Figyelmezz bús gerlicze szóra.
Jaj, szívem mint fáj édesem,
Enyhülj meg hozzám, kegyesem.
2. Eleget éretted szenvedtem,
Csalfa csókjaidnak engedtem.
Jaj, szívem mint fáj édesem,
Enyhülj meg hozzám, kegyesem.
3. Árva vagyok, árva pár nélkül,
Mint gerlicze madár társ nélkül.
Jaj, szívem mint fáj édesem,
Enyhülj meg hozzám, kegyesem.
4. Báró, tölled nem volt nyugalmam,
Mégis családság volt jutalmam.
Jaj, szívem mint fáj édesem,
Enyhülj meg hozzám, kegyesem.
5. Gyönyörű madárkám, szép ráró,
Udvarom czímere, új báró.
Jaj, szívem mint fáj, édesem,
Enyhülj meg hozzám, kegyesem.

Szöveg. — *D. nr. 49.* — 5 str.

Sziveket Ujító Bokréta p. 107. — 5 str.

Ugyanerre a dallamra megy még : „Én ma Palaestinából jöttem.“ *H. Á. 415.*

9. 9. 8. 8. 6.

5. Rósa színű orczád, ajakad,
Alabastrom színű gyöngy nyakad.
Tiéd vagyok, rabod vagyok, stb.
6. Lábaimon is alig állok,
Csak egy szót tőled ha hallhatok.
Tiéd vagyok, rabod vagyok, stb.
7. Mert nálladnál szebbet nem láttam,
Noha sok földet már bé jártam.
Tiéd vagyok, rabod vagyok, stb.
8. Szánj meg hát, gyönyörű violám,
Én szeretlek, szeress szép rósám.
Tiéd vagyok, rabod vagyok, stb.

Dallam. — *KF. fo. 13a.* Négy szólam, öt-ötsoros rendszerben, alt-kulcs, finalis a. 2. v.

H. Á. 139. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. — Innen közölte *Csiky János : Csokonay kabaré.* — *Kern-Molnár : Daloskert 24. sz.*

Szöveg. — *KF. fo. 59b.* — 3 str. Nótája. Ellopták szívemet. —

„Ellopták szívemet jól érzem“ :

D. nr. 185. — 8 str. (megjegyezve „recenter exscripta“).

H. Á. 139. — 2 str. A 2. strofa („Szerencsés és kedves tolvaj vagy“ kezdettel) valószínűleg Horváth hozzáköltése ; v. ö. a *Daloskert 24. számának* jegyzetét.

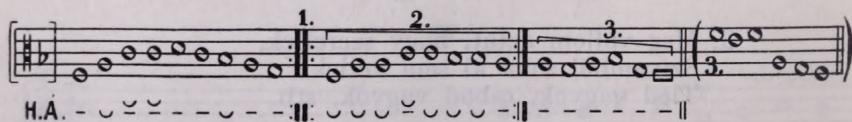
Sziveket Ujító Bokréta 105. l. — 8 str.

Erdélyi II. 183. l. — 1 str.

Népköltési Gyűjtemény XI. 304. l. (Krizsa : Vadrózsák) — 3 str.

Valószínű, hogy a diákos ivószokásokat idéző latin szöveg csak utólagos adaptáció az eredetileg magyarszövegű dallamra.

84.

A legrégebbi forrás (KF.) hibás változatban adja a dallamot, ezért itt SzJ. változatát közöltük. A dallam alatt H.Á. ritmizálása. Eltérések. ¹ KF. nem jelez ismétlést. — ² KF. : a-b-b-b-b-a-b-a. — H. Á. kiírja az ismétlést. — ³ KF. : g-f-g-c-b-a (hibás). — H. Á. : f-e-f-a-g-f.

9. 9. 8. 8. 6.

1. Hogy el akarsz menni, be bánom,
Személyedet, jaj holtig szánom.¹
Érted² halálra kell adnom,
Magamat fel kell áldoznom,³
Édesem, kedvesem.

D. (2. Hozzám hűséged ha gondolom,
El nyomja szívem a fájdalom.
Nőttön nőnek nyavalyáim,
Jajjal teljes zokogásim.
Édesem, kedvesem.

3. Kezet adtál bizonynal, tudom,
Azt én soha el nem tagadom.
Üljünk egymásnak ölében,
Éljünk egymás szerelmében.
Édesem, kedvesem.

4. Vajha szívem egyszer láthatna,
Valaha téged csókolgatna.
Hidd meg rósám, hogy örülnék,
Minden bútul távul lennék.
Édesem, kedvesem.

5. Nálad Apollo soha szebbet
Nem irt, nem festett ékesebbet.
Tied vagyok, rabod vagyok,⁴
Meg kötözött foglyod vagyok.
Édesem, kedvesem.)

¹ holtig sajnálom (V.) — ² Éltem halálra (D.) — ³ Magam holtig fel áldoznom (KF.) — ⁴ Ezek a sorok az előző énekben is megvannak.

Dallam. — *SzJ. p. 258.* Négyszólamú kóruspartitúra, hétsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. — Közölve *Ethnographia 1913. 367. l.*

KF. fo. 19b. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. v. (hibás) Primitív ritmizálás.

D. nr. 112. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül. Romlott, hibásan feljegyzett változat.

H. Á. 217. „Hát csakugyan elvált sz e tőlünk.“ Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v. Vázlatos ritmizálás.

Dallamváltozat. — *Bartalus I. 149. sz.* „Az igazi Messiás eljött.“ Strófa képlete egyezik.

9. 8. 10. 8. 10. 8.

Szöveg. — SzJ. p. 257. — 1 str.

KF. fo. 70a. — 1 str. — (az „Azért szánd meg“ kezdetű
hosszabb vers 2. része).

D. nr. 112. — 5 str.

V. fo. 74b. — 1 str.

Gönczi p. 85. — 1 str.

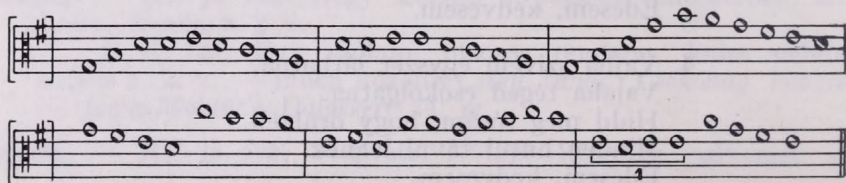
Nemz. Múz. Oct. Hung. 706. fo. 130b.

Pataki Dalok Gyűjteménye. I. nr. 186. — II. p. 147. — 5 str.

Ugyanerre a dallamra megy :
 „Hát csakugyan elválsz e tőlünk“ Horváth Ádám verse. H. Á. 217.

85.

a) Z. kézirat szerint.

9. 9. 9. 10. vagy 9. 9. 10. 9. (metr.)

2. Vajha meg hült testem csontait
 Honnyom porai fedhetnék.
 Leg alább bárcsak³ meg hült tagjait
 Szüleim könyvel hinhetnék.
 O ha mint madár el repülhetnék,
 Hazám ölébe ülhetnék.

¹ Mert szívem (H.Á.) — ² Mert lelkem (H. Á.) — ³ Csak bár (Z.) —

Dallam. — Z. nr. 21. Ötszólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 5. v.

K. II. p. 61. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 3. vk. (kereszt előjegyzés nélkül, finalis d).

H. Á. 187. Egy szólam, hatsoros rendszer, alsó segédvonal, kulcs nélkül, finalis a. 5. vk. Kezdetleges ritmizálás.

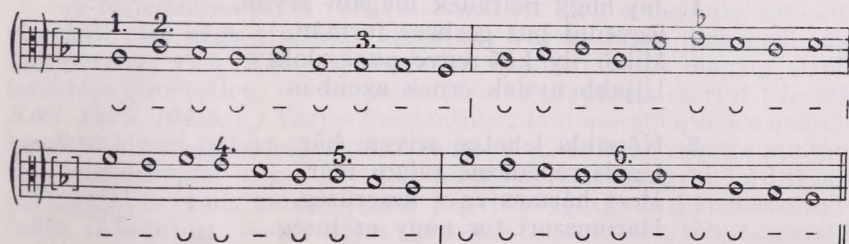
Szöveg. — K. II. p. 61. — 2 str.

Z. nr. 21. — 2 str.

H. Á. 187. — 1 str.

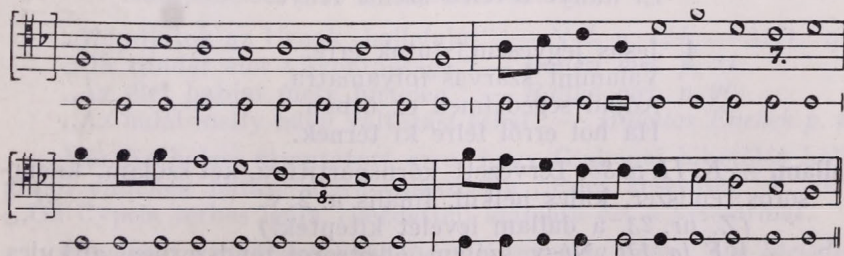
86.

a) K., KF., H. Á. kéziratok szerint.

A dallam alatt H. Á. ritmizálása. — ¹ H. Á.: f. — ² KF.: két hang d-c. — ³ KF.: f. — ⁴ KF. és H. Á.: c. — ⁵ KF.: a. — ⁶ KF.: a.

b) N-2 és M. kéziratok szerint.

A dallam alatt M. ritmizálása. — ⁷ Halottas: d. — ⁸ Halottas: d.

9. 9. 9. 10. vagy 9. 9. 10. 9. (metr.)

1. Eheu viduata marito
Gembundae turturis instar
Dum flens queror, ecce querentem
Miseram nova fulmina tangunt.
2. Marpesia cautes ut essem
Vel sic tamen icta ter ohe!
Diffringerer usque adeo res
Est ardua talia ferre.
3. Quo deseris heu mea vita
Matrem viduamne relinques,
Spem destituesne domus?
Quae in te stetit et cadit in te.
4. Ad te propero, pie Jesu!
Sitiens uti cervus ad amnem.
Fer opem, mitissime, si qua
Me devius auferat error.

1. Jaj hogy maradék magam árván,
Egyedül bús gerlicze formán.
Mikor ily keseregve panaszklok,
Ujjabb nyilak érnek azonban.
2. Köszikla lehetne szívem bár,
Ugyis repedezne talám már,
Mert hármás ez a keserűség,
Háromszori tor nagy ez inség.
3. Jaj hogy hagyod édes anyádat
Árván s hova mégy el előle?
E ház kire néz s kire vigyáz,
El hunyt teveled szeme fénye.
4. Jesus jegyesem! futok erre,
Valamint szarvas folyamatra.
Adjad segedelmed ez útban,
Ha hol erről félre ki térnék.

Dallam. — *K. II. p. 85.* Tervezett kóruspartitúra, két szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v.

(*Z. nr. 23.* a dallam levelét kitépték.)

KF. fo. 11b. Négy szólam, öt-ötsoros rendszerben, altkulcs, finalis a. 1. v. Primitív ritmizálás.

9. 9. 9. 10. vagy 9. 9. 10. 9. (metr.)

N-2. p. 120. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

N-2. p. 124. Az előbbivel mindenben egyező feljegyzés.

M. p. 235. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

Halottas Énekek 1813. nr. 16. Egy szólam, ötsoros rendszer Dallamváltozata egyezik N-2. és M.-el.

Halottas Énekek 1813. p. 26. „Az halál mely nagy változást tehet“ szöveggel. Pontosan egyezik az előbbi feljegyzéssel.

H. Á. 200. Egy szólam, hatsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. vk. Dallamváltozata ritmizálásban, dallamban egyezik KF-el.

K., KF. és H. Á. kilencszótagosnak veszi az első sort, tehát cheu-t olvas; N-2., M. és *Halottas Énekek* (tehát a pataki eredetű források) a tízszótagos olvasást (che-u) választják.

Szöveg. — K. II. p. 85. — 4 latin, 4 magyar strófa.

Z. nr. 23. — 4 latin, 4 magyar strófa.

KF. fo. 61a. — 37 latin, 3 magyar strófa.

H. Á. 200. — 1 latin strófa.

A terjedelmes latin vers (melynek itt csak a melodiáriumokban elterjedt első négy strófóját közöltük) Varjas János debreceni tanár költeménye, v. ö. *Kazinczy levelezése I. 352. l.* — A magyar strófák fordítója ismeretlen. — Szabolcsi B. megállapítása szerint (*Irodört. Közl. 1929. 104/5. l.*) Varjas Prudentius „Jam moesta quiesce querela“ kezdetű himnuszrészletének anapaesticus metrumát vehette mintául; ez a ritmusképlet u. i. a nevezett himnuszrészlet magyar fordításával („Hagyjátok el hív keresztyének“) együtt régi egyházi énekeskönyveinkbe is bejutott. — Az egyes kéziratos feljegyzések többé-kevésbbé erősen eltérnek az anapaesticus latin szöveg ritmizálásától; Horváth Ádám kótázása még aránylag legtisztábban őrizte meg az eredeti metrikus szerkezetet.

Nótajelzéssel erre a dallamra utalnak:

„Mondjatok az Urnak halleluját“ — N-2. p. 124. — MD. mel.

„Oh tündér élet viszontagsága“ — Gönczi mel. p. 21.

„Az élet habjai mely hirtelen“ — Baltha mel. p. 96.

„Az halál mely nagy változást tehet“ — *Halottas Énekek p. 26.*

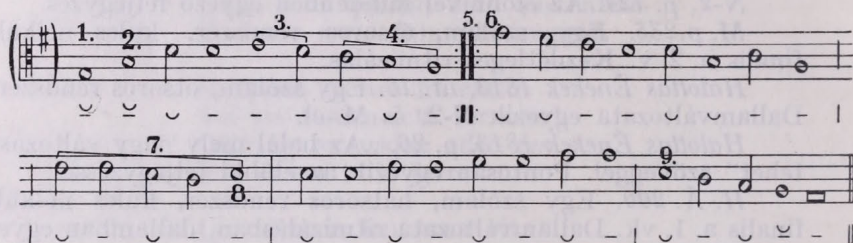
Már Szabolcsi rámutatott arra, hogy Csokonai hihetőleg kollégiumi emlékek hatása alatt választotta „Édes keserűség“ c. verse („Oh Cypria terhes igája“ kezdettel) számára ezt a versformát.

Ugyanezt a strófaképletet megtaláljuk még Zahn: *Die Melodien der deutschen evang. Kirchenlieder, 1454a. sz. dallam* (a melódia eltérő).

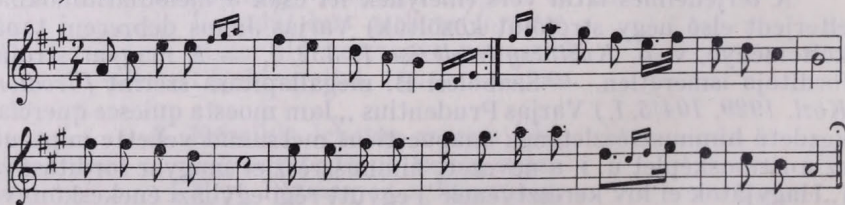
87.

a) N-1. kézirat szerint.

¹ A dallam K. feljegyzése szerint mollban olvasandó (hibás változat). —
² K. : c. — ³ SzJ. : a-h. Szándékos változtatás! A feljegyző megjegyzése a dallam alatt : „N. B. Ennek a Nótának két elsőbb sorát azért változtattam meg, hogy öszve ne akadjon ezzel a mással : Hogy el akarsz menni, be bánom stb.” — ⁴ K. : h-a-g. — ⁵ Z. kiírja az ismétlést. — ⁶ Z. innen kezdve végig szekunddal magasabban írja a dallamot (hibás). — ⁷ K., Z. : d-d--c-h-a. —
⁸ H. Á. : h. — ⁹ K., Z., KJ., H. Á. : h. — A dallam alatt jeleztük H. Á. hozzátvetőleges ritmizálását.

b) Tóth István kézirata szerint.

1. Gyászos szívem¹ jaj mint kesereg,²
 Csorgó könyvem jaj miként³ pereg.
 Mint páratlan gerliczének, bús mellyem hereg,
 Eröm szakad, könyvem fakad, lábom ténfereg.

(1a. Titkon sírok, más hogy ne lássa,
 Siralmimnak⁴ sohol nincs mássa.
 Bágyadt szívem szerelmednek⁵ égő lámpása,
 A szerelem⁶ veszedelem, egek csapása.)

2. Nyavalyámon nincs, ki segítsen,
 Fájdalmimon nincs, ki enyhítsen.
 Épült ezen kész gyötirelem, hogy keserítsen,
 Aki veszthet, elégelhet, több sohol nincsen.

9. 9. 13. 13.

3. Szerelmednek oltárán égek,
Érdekelnek ezer inségek.
Kínaimnak, fájdalmamnak akkor lesz végek,
Ha bé telnek, kik terhelnek, azon inségek.

¹Bágyadt szívem (H. Á.) — ²érted kesereg (Tóth.) — ³Nézd miként (SzJ.) — ⁴Gyötrelmimnek (V.) — ⁵fájdalmaknak (V.) — ⁶Hív szerelem (V.).
— Az 1a. strófát SzJ.-ből közöltük.

Dallam. — A legrégebbi források részben hibás (K., Z.), részben szándékosan elváltoztatott formában (SzJ.) közlik a melódiát; ezért fent N-1. korrekt változatát közöltük, amely N-2., M., KJ., H. Á. és Tóth változataival lényegében egyezik. A dallam összesen 12 kéziratos forrásban található és pedig:

„Gyászos szívem jaj mint kesereg“ szöveggel:

K. II. p. 41. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkules, finalis a. 2. v. Hibás változat.

Z. nr. 30. Tervezett kóruspartitúra, 2 (helyenként 4) szólam, 9 soros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. (figyelemreméltó, hogy a négyszólamú kidolgozás épp azon a ponton szakad meg, ahol a dallam feljegyzése hibássá válik: 6.-nál).

SzJ. p. 234. Négyszólamú kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v. Kezdetleges ritmizálás. A négyszólamú kidolgozás az előbbitől eltér. Közölve *Ethnographia* 1913. 296. l. (hibás mollmegoldásban).

H. Á. 123. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. vk. Kezdetleges ritmizálás.

Halottas Énekek 1813. nr. 25. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. vk.

Tóth István II. nr. 181. Pontos feljegyzés: durváltzat.

„Vigyázz lélek bomlik a sátor“ szöveggel (halottas ének):

N-1. p. 60. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. vk. Kezdetleges ritmizálás.

N-2. p. 74. Egy szólam; különben mindenben egyezik az előbbi feljegyzéssel. Eredetileg három szólam; kettő közülök ki van szakítva.

MD. nr. 32. Három szólam; egyébként mindenben egyezik az előbbivel.

M. p. 68. Mindenben egyezik az előbbi feljegyzéssel.

KJ. fo. 20a. Egy szólam, ötsoros rendszer. Alt és felemelt violinkulcs (a harmadik vonalon), finalis a. 1. v. Hibás feljegyzés.

„Oh Szent Háromság egy Istenség“ szöveggel:

M. p. 196. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. vk. Kezdetleges ritmizálás.

Dallamváltozat. — *Bartalus IV. nr. 118.* „Én is egykor kedvemre éltem“.

Ethnographia 1910. 44. l. „Én is egykor kedvemre éltem“.

A dallam megismételt első szakasza egyezik a „Hogy el akarsz menni be bánom“ kezdetű ének (e kiadvány 84. sz. dallama) elejével.

Szöveg. — *K. II. p. 41.* — 3 str.

(*Z. nr. 30.* a szöveg ki van szakítva).

SzJ. p. 234. — 2 str.

V. fo. 64b. — 18 str.

H. Á. 123. — 2 str.

Gönczi mel. p. 76. — 2 str.

Battha mel. p. 261.

Nemz. Múz. Quart. Hung. 174. nr. 55. — 10 str.

U. o. Quart. Hung. 173. X. fo. 41. (az előbbi forrás szövegének másolata).

Tóth István II. nr. 181. — 1 str.

Pataki Dalok Gyűjteménye I. nr. 32., II. p. 66. — 3 str.

Erdélyi II. 3. l.

„Vigyázz lélek bomlik a sátor“ :

N-1. p. 60. — 3 str.

N-2. p. 155. — 3 str.

M. p. 68. — 3 str.

KJ. fo. 20a. — 5 str.

Gönczi p. 42.

Battha p. 108.

„Oh Szent Háromság egy Istenség“ :

M. p. 197. — 4 str.

N-2. p. 137. — 4 str.

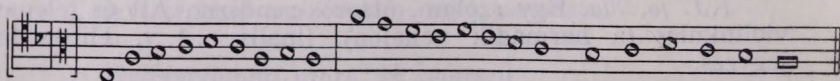
Nótajelzéssel erre a dallamra utálnak :

„Jézus én töllem kérlek el ne fuss“ — *SzJ. p. 180.* — 2 str.

„Aki otthon ül kérni nem mér“ — *N-2. p. 147.*

„A szerencse tündér kerekén“ — *V. fo. 67.* — 10 str. — *Sziveket Ujító Bokréta 113. l.* — *Vutskits énekeskönyv, nr. 91.* — 6 str.

88.

Melly bolondság titkon szeretni,
Haszontalan baj vívással szüntelen küszködni.

9. 14. 9. 14. 10. 10. 7. 14.

Dallam. — SzJ. p. 242. Négyszólamú kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v. — Közölve *Ethnographia* 1913. p. 301.

Dallamváltozat. — H. Á. 109. „A ciklopsnak egy szemet festnek.“ Strófaképlete : 9. 9. 14.

H. Á. 110. „Nagy kincs a szívnek nyugodalma“. Strófaképlete : 9. 9. 14. 14.

Szöveg. — SzJ. p. 242. — 1 str.

Nemz. Múz. Quart. Hung. 173. V. nr. 42. (Jankovich) — 3 str.

Vutskits énekeskönyv. Erd. Múz. Egly. könyvtára, Kt. 1625. fo. 28b. — 5 str. (négy soros strófák) — (Szabó Attila közlése).

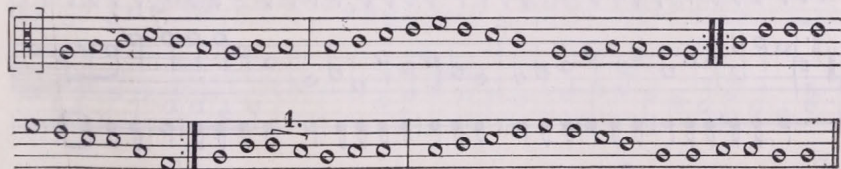
Szövegváltozat. — „Csak bolondság titkon szenvedni“ :

Nemz. Múz. Quart. Hung. 175. nr. 205. — 4 str. — Másolata:

U. o. Quart. Hung. 173. VIII. nr. 132. (Jankovich) — 4 str.

U. o. Quart. Hung. 177. fo. 51. — 4 str.

89.

1. Beborult régi napom fénye,
Győzi szívem a szerelem,¹ bú bajok örvénye.
Oda várt² szívem egész kedve,
Csak kesereg nyomorúság özönén epedve.
Oh gyilkos sors, velem így mit akarsz,
Igy még élven³ temetőben takarsz.
Szűnj meg hát keseríteni,⁴
Ne igyekezz életemet sírban be szorítani.⁵

2. Keserű nyomorúság⁶ rabja
Árva fejem hányja veti dombosodott habja.⁷
Sokasult bajaim hát⁸ nézzed,
Szívre ható kínjaimat⁹ többre ne tetézzed.
Szüntesd rajtam lobogó tüzedet,¹⁰
Vedd el róllam le nyomó kezedet.

10. 10. 6. 6. 8. 6. 6. 8. 10. 10. 10. 10. 13.

Vagy hadd érni halálom,
Örömet várom az órát, melyben fel találom.

Ezt a két strófát az M. kéziratból közöltük. *Baltha* kézirat eltérései:
¹ szomorú bú bajok. — ² Oda van. — ³ Hogy még élven temetőbe. —
⁴ szomorítani. — ⁵ sírban be taszítani. — ⁶ Keserű szomorúság. — ⁷ tornyosodott habja. — ⁸ jajjaimat nézzed. — ⁹ Soha kínom kínjaimmal. — ¹⁰ lángoló tüzedet.

Dallam. — M. p. 7. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v.

M. p. 243. Hatszólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. vk.

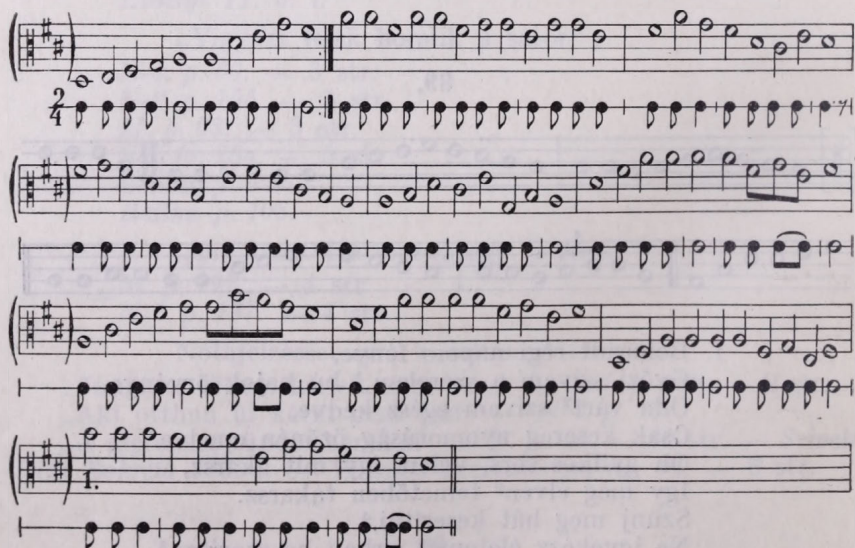
Szöveg. — M. p. 211. — 4 str.

Baltha mel. p. 318. — 3 str.

Gönczi mel. p. 98. — 3 str.

Pataki Dalok Gyűjteménye I. nr. 98., II. p. 105. — 2 str.

90.

¹ Az utolsó dallamsor a kéziratban (N-2.) terccel magasabban van írva (hibás befejezés). A dallam alatt Tóth kéziratának ritmizálása.

Búmat gondomat szélnek eresztem,
Vélek magamat én nem epeztem.
Ha keserítettetem,
Meg unom életem,

10. 10. 6. 6. 6. 9. 9. 9. 6. 6. 6. 9.

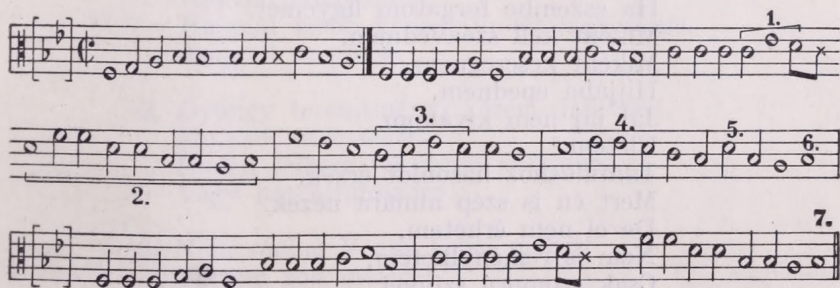
Panaszim lanttal kergetem.
Nyilai bánatnak
Bár lelkemig hatnak,
Kedvemtől meg nem foszthatnak :
Mert ha napom bébohohorul,
De holnap ismét kividohorul,
Igy az ég velem azt cselekeszi,
Hogy más nap delem fényesbé teszi.
De töllem reményem, napfényem
El nem veszi.

Dallam. — N-2. p. 114. Tervezett kóruspartitúra, egy szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 6. vk. (hibás), kezdetleges ritmizálás. Egyáltalán nem jelez szöveget.

Tóth István II. nr. 47. Pontosan ritmizált feljegyzés, duradallam.

Szöveg. — Tóth István II. nr. 47. — 1 str.

91.

¹ H. Á. : d-(b)e-c. — ² H. Á. : d-d-d-(b)e-f-(b)e-d-b-b. — ³ H. Á. : d-d-f-(b)e. — ⁴ H. Á. : d. — ⁵ H. Á. : a. — (Br.) c. — ⁶ H. Á. : f. — ⁷ KF. : c (hibás).

1. Nem kívánom már,¹ csak haláloamat,
Nem tűrhetem tovább kínjaimat.²
Egek, mit gondoltok,
Tudom, jól látjátok,
Reám mennyi átok
Száll, még sem szánjátok³

Sorsomat.
Szerencsétlen órában lettem,
Gonosz csillag alatt születtem.
Nyilván tapasztalom,

10. 10. 6. 6. 6. 9. 9. 9. 6. 6. 6. 9.

Mert csupa fájdalom,⁴
Szörnyű aggodalom,⁵
Keserű siralom
Életem.⁶

- (2. Oh én elhagyatott, már mit tégyek?
Ily keserves bajt s gyászt rám hogy vegyek?
Ha hogy csalattatom,
Szívből tapasztalom,
Vigságom mutatom,
Még is el hagyatom
Hitemtől.
Jobb volna meghalnom, mint élnem,
Hogysem ily rossz napot szemlélnem.
Igazán Cupido, Diána és Dido,
Vénus, Pallas, Junó,
Szívemtől pártoló,
Meg vallja.

3. Siralommal töltöm életemet,⁷
Ha eszembe forгатom ügyemet,
Miként kell szenvednem,
Miként keseregnem,
Híjjába epednem,
Jaj jaj nem kívánom
Életem.⁸
Tantalushoz hasonlót érzek,
Mert én is szép almára nézek.
De el nem érhetem,
Nem is reménylhetem,
Csak szomorú szívvel
És keserves szemmel
Szemlélem.)

¹ Nem kívánok mást (Z.) — ² Mert nem tűrhetem tovább kínomat (Z.) —
³ Rám mennyi bánatok, Szállnak nem szánjátok (Z.) — ⁴ Szörnyű fájdalom (D.) — ⁵ Egészen siralom (D.) — ⁶ Mindenem (D.) — ⁷ Festem életemet (D.) — ⁸ Nem szeretem életem (D.) — A 2. 3. strófát Z.-ből közöltük.

Dallam. — *KF. fo. 22a.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 3. v. (hibás 2. vk. helyett). Ritmizált.

D. nr. 78. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül. Hibás, torzított feljegyzés.

H. Á. 190. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. (c-durban). Féldallam.

(*Z. nr. 32.* üresen maradt kótasorok a dallam helyén.)

10. 6. 11. 6.

Szöveg. — *KF. fo. 72a.* — 1 str.

Z. nr. 32. — 3 str.

D. nr. 78. — 3 str.

Nemz. Múz. Quart. Hung. 208. I. fo. 154a. — 4 str.

U. o. Quart. Hung. 175. nr. 1. — 6 str.

U. o. Quart. Hung. 173. VI. nr. 16. (Jankovich) — 8 str.

U. o. Oct. Hung. 600. fo. 21b. — 6 str.

U. o. Oct. Hung. 73. p. 436. — 4 str.

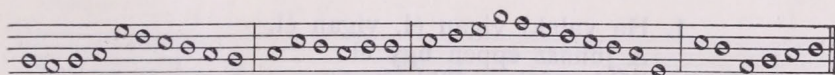
H. Á. 190. — 3 félstrófa.

Mulatságos Világi Énekek 1790. (ponyvafüzet).

Vutskits énekesk. Erd. Múz. Egyl. kótára, Kt. 1625. fo. 74b. —

5 str.

92.

1. Édesíti be borult napomat,
Rontja panaszomat,
Rajznál szebb képed tündér fényessége,
Angyali szépsége.
2. Gyöngy teremtmény, kérem deliséged,
Mutasd szívességed,
Elalélt lelkem fel ébred szavadra,
Végý hát óltalmazra.
3. Nem régibe Vénus keble megett
Túrtem sok meleget,
El szenderedtem, a szívemre hatott,
Hogy velem mulatott.
4. Ismét lehellete fel ébresztett,
Melyet rám eresztett,
Mert meg előzte ezt kincsem két csókkal,
Képemre valókkal.
5. Vidáman mosolygó szája széli,
Búm vígra cseréli,
Negédes beszéde tetszik lelkemnek,
Melly tárgya kincsemnek.

Dallam. — *M. p. 167.* Tervezett kóruspartitúra, egy (kezdetben négy) szólam, tízsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 6. v.

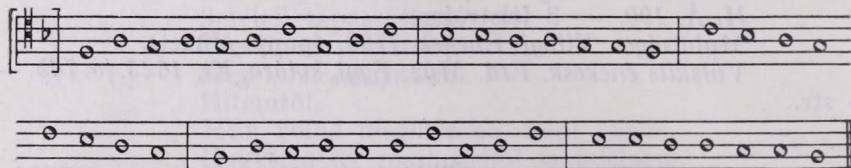

10. 7. 8. 10. 7.

A feljegyzés hibásnak látszik; az olvasásához szükségelt kulcs-előjegyzést nem tudtuk megállapítani.

Szöveg. — M. p. 167. — 5 str.

93.

1. Ha valaki vígan él, vígan él,
A juhász éppen úgy él.
Zöld erdőben zöld mezőben
Sétál, dudál, furuglyál, furuglyál,
Billeg, ballag, meg megáll.
Billeg stb.

2. Ha valaki vígan él, vígan él,
A deák éppen úgy él.
Szép fel házban, palotában
Sétál, pipál, repetál, repetál,
Egyet pökik, meg megáll.
Egyet stb.

Dallam. — MD. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v.

Dallamváltozat. — *Bartalus IV. 125. sz.* „Ha valaki vígan él“.

D. nr. 75. „Mars praesidet in castris“, romlott változat.

Egy-két dallamsorral bővebb, de feltűnően rokon echós szerkezetek a 18. századi német dallamkincsben; *Sperontesnél* (*Denkmäler Deutscher Tonkunst 35—36. kötet*):

Sei zufrieden edler Geist, 8. l., 9. l.

Hoffe nur betrübtes Herz, 204. l.

Banges Herze zage nicht, 205. l.

Ezeknek strófaképlete: 10. 7. 8. 8. 7. 10. 7.

A játékos, echoszerű ismétlés jellemző példája még: „Liebes, leichtes luftges Ding.“ — *Denkmäler der Tonkunst in Österreich, Bd. 54., Nr. 58.*

10. 7. 10. 7. 8. 10. 7. vagy: 8. 9. 8. 9. 8. 8. 9.

Szöveg. — *KF. fo. 32b.* — 2 str.

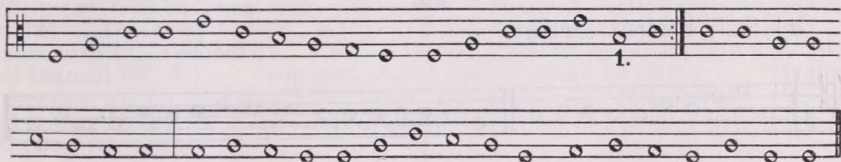
Erdélyi I. 228. l. — 1 str.

Népköltési Gyűjtemény VIII. 299. l. — 2 str.

Bartalus IV. 125. sz. — 2 str.

A szöveg latin változata a „Si quis vivit jucundus“ kezdetű diákos vers. Ez utóbbinak szövege (*D. 76. sz.*) a „Mars praesidet in castris“ kezdetű ének (*D. 75. sz.*) dallamára utal. A latin szövegnek — melynek strófaképlete is eltérő — *H. Á. 188-nál* eltérő dallama van.

94.

¹ p. 238. : c.

1. Zavarodott kedvvel töltöm többre

Éltem gyászos napjait.¹

Bús mellyemben fojtanom kelletik

Éltem kínos jajjait².

Csak zokogva nyeldegéllem

A sok fojtó keserűségeket,³

Igy emészttem ezeket.

A Vutskits kézirat eltérései: ¹ kínos éltem napjait. — ² szívem kínos jajjait. — ³ gyötrő keserűségeket.

Dallam. — *M. p. 240.* Egy szólam (helyenként concantussal), ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 1. v.

M. p. 238. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v.

(*MD.* és *N-2.* basszusszólamok).

Szöveg. — *Battha p. 319.* — 2 str.

Vutskits énekesk., Erd. Múz. Egyl. ktára. Kt. 1625. fo. 32b.

— 6 str. (Szabó Attila közlése).

A dallam strófaképlete egyezik az „Oh Tihanyinak riadó leánya“ kezdetű énekével (*Tóth István II. nr. 74.*) — Rokon strófatípusú népi változatok (10. 7. 10. 7. 8. 7. 10. 7.):

Ethnographia 1904. 280. l.

Ethnographia 1905. 114. l.

Ethnographia 1904. 472. l. = 1905. 305. l.

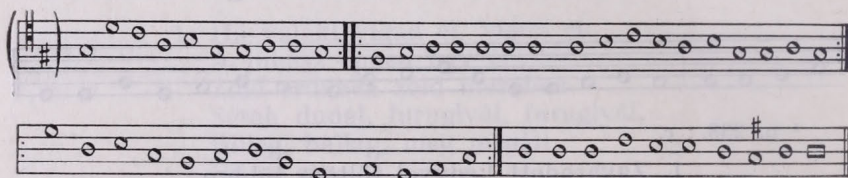
10. 10. 17. 17. 13. 10.

Az egyes szövegsorok szótagszáma a különböző strófákban nagyon ingadozó. Így a Vutskits-énekeskönyv hat strófájában a következő szótagszám-szerkezetek fordulnak elő :

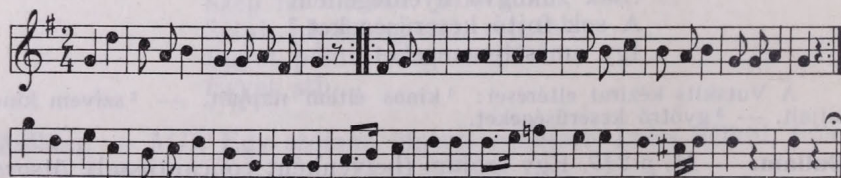
1. strófa :	8. 9.	10. 7.	8.	10. 7.
2. „	10. 8.	9. 8.	8.	8. 7.
3. „	11. 7.	8. 10.	9.	9. 7.
4. „	10. 7.	9. 9.	8.	8. 7.
5. „	10. 9.	10. 7.	8.	10. 7.
6. „,	8. 9.	8. 9.	9.	9. 7.

95.

a) SzJ. kézirat szerint.

b) Tóth István kézírata szerint.

A két feljegyzés különösen a dallam második felében különbözik ; b) a dallam 2. felét quarttal magasabban jegyzi fel. Különb. mindkét feljegyzés félzárlattal végződik (dacapo kell utána?).

1. Belgrádra vitézim omoljatok,
Mert míg inaimra fel állhatok,
Falait rontom, bontom,¹
Haragom tetejére ki ontom.
Ha veszélyt nem vársz tőlem,
Szaporán takarodj el előlem.
Mig csak meg nem veszem ezt a várt,
Itt kell lennem.

²Adj hát pardont, azt ízenem. Nem. Nem !

10. 10. 17. 17. 13. 10.

2. Én sem megyek addig előled el,
Míg ellenem állni törekedel.
Faladon dörgő, zörgő
Ropogás tüze rontva rohan be.³
Magam is bombim⁴ bömbölve
Dühödt seregidbe lövöm be.⁵
Lőjjed mérges nyilaid reám.
Igy felelget.⁶
Szünj meg, rémulve fejér zászlót⁷
Mert emelget.
Pardont kértem, vagy jó választ.⁸ Azt. Azt.

Az ének formája párbeszéd a várat vívó Laudon császári vezér és a várat védő Ozmán basa közt. Eltérések. ¹Falamat rontod bontod, ugyan azt betemetheti csontod (V., KF.) — ²Közbeiktatva: Ozmán bár kerüljed is, e kárt meg kell tennem (V., KF.) — Osman bármint hadanázz is, e kárt meg kell tennem (H. Á.) — ³ropogós tüzem rontva rohan be (KF.) — ⁴Magam is bombit. (KF.) — ⁵seregidbe lövök be (KF.) — ⁶Még felelget (V.) — Mit felelget (KF.) — ⁷mert fejér zászlót (KF.) — ⁸Pardont kér tán, adj jó választ (V.)

Dallam. — SzJ. p. 243. Tervezett kóruspartitúra, egy szólam, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 5. v. — Közölve *Ethnographia* 1913. 301. l.

H. Á. 53. „Mit láttatok én szemeim“. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk. — Kezdetleges ritmizálás.

Tóth István I. nr. 64. „A hív szeretet tüze felgyulad.“
Nótája. Belgrádra vitézim. Pontos feljegyzés: durdallam.

Káldy: Régi magyar Harezi Dalok, Verbunkosok. 16. l. (H. Á.-ból).

Szöveg. — SzJ. p. 242. — 2 str.

H. Á. 223. — 2 str.

KF. fo. 85b. — 2 str. „készült 1788-ban“.

V. fo. 71b. — 2 str.

Gönczi p. 118. — 2 str.

Nemz. Múz. Oct. Hung. 706. fo. 61b.

Erdélyi III. 134. l. — 2 str.

Káldy, id. m. 16. l. — 2 str. (H. Á.-ból).

Erd. Múzeum Egly. kvtára, Kt. 1625 (Vutskits), nr. 135. — 2 str.

Ugyane dallamra mennek:

„Mit láttatok én szemeim mit“ (Horváth Ádám verse). — H. Á. 53. — Árion nr. 9. — Kazinczy-Levelezés XII. 36. l. (1814-ből) „mind a nótája, mind a Tactussa ad formam Dábár: Belgrádra vitézim“.

„A hív szeretet tüze felgyulad“ — Tóth István I. nr. 64.

„A téli idő immár elmula“ — SzJ. p. 434. (iskolai ének). Nótája. Belgrádra vitézim.

10. 10. 10. 8. 8. 4.

96.

H. Á. - - - | - - - - - :|| - - - - - :|| - - - - - :|| - - - - - :|| - - - - - :||

¹ H. Á. : [F#]f-g-a-h-a. — ² H. Á. : h-g-[F#]f-g-a. — ³ H. Á. : a-g-[F#]f-g.

1. Kriska, Miska, miért jöttél ide?
Menj el, térj el a gusalyra, szöszt!
Nem megyek fonni,
Szöszt anya vonni.
Mert meg égett a kis tiló,
El is mult a téli fonó,¹
Vig tavasz van.²
2. Jaj már, jaj már! Oda szabadságom!
Mert már, mert már oda leányságom!
De én nem bánom,
De én nem bánom.
Eddig is azt óhajtottam,
Eddig is azt óhajtottam,
Szívből vártam.
3. Oh csak, oh csak egyedül azt bánom,
Hogy el, hogy el adám szabadságom.
De én nem bánom stb.
4. Még is, még is könnyvel telik szemem,
Ha jó, ha jó barátimat nézem.
De én nem bánom stb.
5. Végre, végre néktek is kívánom,
Hogy ily, hogy ily szerencse fel váltson.
De én nem bánom stb.

¹ S oda van a téli fonó (H. Á.) — ² V.-ben az első strófa kiegészítése :
Jaj gyere fussunk — És ne mulassunk — Mert mindjárt leszen nyolc óra —
Ne figyelmezz a dob szóra — Eb leg utól.

Dallam. — *K. II. p. 81.* Tervezett kóruspartitúra, két szólam, kilencsörös rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk.

Z. nr. 34. Az előbbivel mindenben egyező feljegyzés.

H. Á. 255. Egy szólam, ötsörös rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk. Kezdetleges ritmizálás.

10. 8. 10. 6. 10. 5. 6. 12. 11. 11. 11.

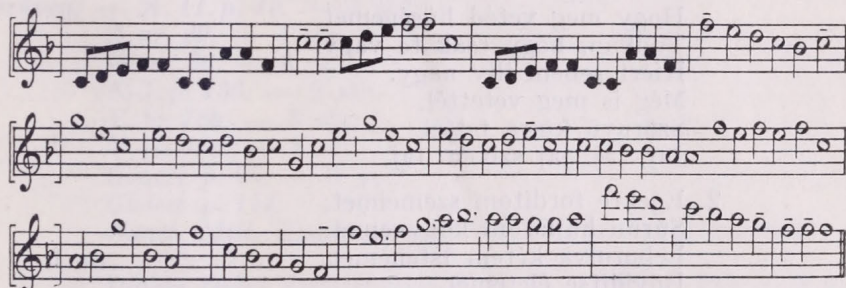
Szöveg. — *K. II. p. 81.* — 5 str.

Z. nr. 34. — 5 str. ♯

V. fo. 61. — 1 str. (bővített strófa).

H. Á. 255. — 1 str.

97.

Az 1. jeltől kezdve végig M. az egész dallamot terccel magasabban írja (hibás változat). A vonallal megjelölt hangokat M. hosszú kótával (egész-kótával) jelzi. Az utolsó dallamsor pontozásai M.-ban hiányzanak.

Örökös gyászba be merült szívem¹
 Lankadt szemeim sírnak már.
 Mit akarsz, engem hogy csalsz meg hívem,
 Bús lelkem készen vár.²
 Édesem, csak néked éltem s holtam
 Drága kegyesem!
 Hát velem így bánysz é?
 Érted halok s élek s hát mégis nem szánsz é?
 Kegyetlen, véletlen, hát így elhagysz é?
 Hitszegő lett a természet, mondhatom,
 Amikor kegyesemtől is csalatom.³

M. eltérései: ¹ beborult szívem. — ² Bús szívem téged vár. — ³ Amidőn kegyesemtől így csalatom.

Dallam. — *N-2. p. 118.* Tervezett kóruspartitúra, egy szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v. Ritmizált.

M. p. 215. Tervezett kóruspartitúra, egy szólam, tizenkét-soros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 6. v. (hibás). Ritmizált.
 (basszusszólam: MD.)

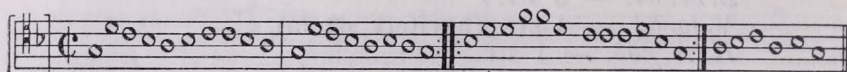
Szöveg. — *N-2. p. 118.* — 1 str.

M. p. 215. — 1 str.

10. 8. 10. 8. 12. 12. 6.

98.

1. Jajgatással töltöm életemet,
 Ohajtva várom végemet.
 Mint hegyes tör szúrja bús szívemet,
 Hogy meg vetéd hűségemet.
 Tudván, hogy csak te vagy,
 Kiért sebem illy nagy.
 Még is meg vetettél,
 Szörnyű kínra tettél.
 Jaj, jaj, jaj szívem fáj.

2. Egekre fordítom szemeimet,
 Sűrűn hullatom könnyvemet.
 Leborulva kérem Istenemet,
 Rövidítse életemet.
 Mert most el vesztettem,¹
 Kit régen szerettem.^{2 3}
 Attól el hagyattam,
 Kit régen kívántam.⁴
 Jaj, jaj, jaj szívem fáj.

3. Átkozott légyen az, aki miatt
 Szenved szívem ily fájdalmat.⁵
 Végyen az egektől oly jutalmat,
 Mint okozott aggodalmat.
 Mert örökös gyászban,
 Szörnyű zokogásban,
 Életét két szívnek,⁶
 Hagyta igaz hívnek.^{7 8}
 Jaj, jaj, jaj szívem fáj.

4. Adj Uram szolgádnak oly kegyelmet,
 Hogy gyógyithassam sebemet.
 Adhassam meg valaha kezemet,
 Kinek szenteltem szívemet.⁹
 Kit noha el zártak,
 El is tilalmaztak.¹⁰
 Még is híve lések,
 Erre mindent tészek.¹¹
 Míg el nem enyészek.¹²

¹ Mivel el vesztettem (Z.) — ² Kit mindig szerettem (Z.) — ³ Kínra ki tétettem, Szívem észre vettem (D.) — ⁴ Kit mindig sirattam (Z.) — ⁵ Átko-

10. 8. 10. 8. 12. 8.

zott, akiért ily kínokat, Szenvedek nagy fájdalmaikat (D.) — ⁶ Életét egy szűznek (V.) — ⁷ Hozta igaz szívnek (D., Z.) — ⁸ Életét egy hívnek, hozta igaz szívnek (Z.) — ⁹ életemet (D.) — ¹⁰ Most el tilalmaztak (D.) — ¹¹ Érte mindent tészek (D.) — ¹² Jaj jaj jaj szívem fáj (D.)

Dallam. — *K. II. p. 45.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altknács, finalis a. 2. vk.

(Z. nr. 29. dallam kiszakítva).

(D. nr. 36. más dallam; nyilván hibás feljegyzés).

Szöveg. — *K. II. p. 45.* — 4 str.

Z. nr. 29. — 4 str.

D. nr. 36. — 6 str.

N-1. p. 130. — 9 str.

V. jo. 78b. — 3 str.

V. jo. 16a. — 1 str.

Gönczi p. 66. — 8 str.

Gönczi p. 114.

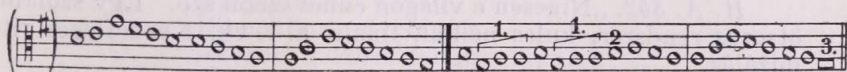
Nemz. Múz. Quart. Hung. 173. IV. nr. 61. (Jankovich) — 4 str.

Pataki Dalok Gyűjteménye I. nr. 93. — II. p. 103. — 3 str.

Erdélyi Múzeum könyvtára, Kt. 1625. nr. 35. (Vutskits) — 3 str.

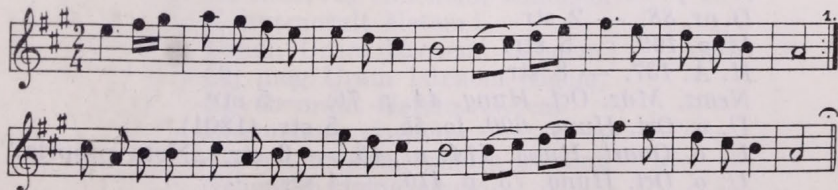
99.

a) SzJ. kézirat szerint.

¹ H. Á. 137. (Ak.): a-c-a. — Br. és H. Á. 352.: g-c-a. — ² H. Á. 352.: d.
— ³ SzJ.: a; az összes többi forrás helyesen: g.

b) Tóth István kézírata szerint.

¹ A kézirat kírja az első dallamsor ismétlését.

1. Ha nem láttam volna galamb képed,
Nem fogott volna meg léped.
Eddig személyeddel csak paczkáztam,¹

10. 8. 10. 8. 12. 8.

Már most bánom,² hogy hibáztam.
De én eddig, aki csak gúnyolód voltam,³
Karjaid alá hódoltam.^{4 5}

2. Mihelyt gyöngy szemedben tekintettem,
Kupidótól meg lövettem.
Látván rósa színű szép orczádat
(Vidáman mosolygó szádat.
A szerelem bús szívemet által járta,
Melly nekem igen árta).⁶

¹ Eddig személyeddel csak kockáztam (Tóth, D.) — Eddig szép neveddel csak kockáztam (M.) — ² Már most látom (Tóth, D.) — ³ Én is eddig, aki csak csúfolód voltam (M.) — ⁴ Karjaidnak meghódoltam (Tóth). — Szárnyaid alá hódoltam (M., D.) — ⁵ Tóth és N-1. az 1. strófa második felére ezt a változatot adják: Eddig tudod veled csak beszéltem — Mellyért nyilaidtól nem féltem. — És bár voltam szerelmeddel sok csatára, — Mind- eddig vasba nem zára. — ⁶ A 2. strófa kiegészítését M.-ből közöltük; SzJ. csonkán adja.

Dallam. — SzJ. p. 245. Tervezett kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. — Közölve *Ethnographia* 1913. 361. l.

D. nr. 88. Egy szólam, romlott változat. Közölve *Ethnographia* 1914. 104. l.

H. Á. 137. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v. Kezdetleges ritmizálás.

H. Á. 352. „Nincsen e világon ennél szebb szó.“ Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. vk. Kezdetleges ritmizálás.

Tóth István II. nr. 294. Pontos feljegyzés: durdallam.

Dallamváltozat. — Domokos P. P.: *Moldvai Magyarország.* 55. sz. — Strófaképlete: 10. 8. 10. 8. 9. 9. 12. 8.

Szöveg. — SzJ. p. 244. — Másfél strófa.

N-1. p. 131. — 7 str.

D. nr. 88. — 2 str.

M. p. 169. — 5 str.

H. Á. 137. — 8 str.

Nemz. Múz. Oct. Hung. 44. p. 76. — 5 str.

U. o. Oct. Hung. 600. fo. 5b. — 5 str. (1801).

U. o. Quart. Hung. 174. nr. 43. — 6 str. „Nota propria.“

U. o. Oct. Hung. 73. p. 410. — 4 str.

Pataki Dalok Gyűjteménye I. nr. 201. — II. p. 156. — 7 str.

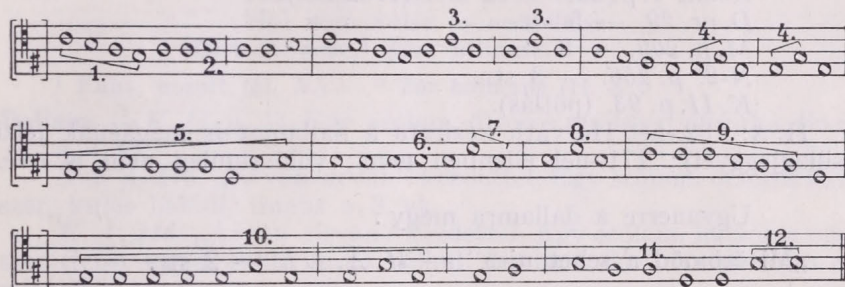
Nótajelzéssel ugyanerre a dallamra utalnak:

„Nincsen e világon ennél szebb szó“ — H. Á. 352. — Erdélyi I. 155. l. — Kálmány: Szeged népe II. 61. l.

10. 10. 10. 9. 10. 7. 10. 9. vagy : 10. 10. 12. 7. 11. 6. 12. 7.

„O magyarok mely szerencsés óra“ (alkalmi vers). — N-2.
p. 149. Nótája. Ha nem láttam.

100.

¹ Eredetileg : c-a-a-g, azután eléjegyezve : c-h-a-g (bizonyosan javításnak szánva, H. Á. is így adja). H. Á. eltérései : ² g. — ³ a. — ⁴ [♯]f-[♯]f. — ⁵ [♯]f-a-g-[♯]f-e-e-e-e-e. — ⁶ [♯]f. — ⁷ g-[♯]f. — ⁸ g. — ⁹ a-g-[♯]f-e-[♯]f-e. — ¹⁰ d-d-d-d-e-e-d-e-e-d. — ¹¹ d. — ¹² d-d.

1. Mely keserves¹ énnekem, énnekem
E nyomorult életem, életem.
Uram, Uram Istenem, Istenem,
Ments meg Uram² Istenem engem.
Egyéb aránt életem, életem
Eltemetem, elvetem.³
Akarok halálra, halálra kerülni,
Nehezebb dolog élni.⁴

D. eltérései : ¹ De keserves — ² Szánj meg Uram. — ³ elfedem. —
⁴ Mert nehéz dolog élni.

A vers Horváth Ádám költeménye. Eredeti formájában így szól az első versszak, (H. Á. 182. és Holmi I. p. 65.):

1. Be keserves énnekem, énnekem
E nyomorult életem !
Uram, Uram Istenem, Istenem !
Ölj meg Uram Istenem engem.
Egyéb aránt életem, életem
Eltemetem, elvetem.
Akarok halálra, halálra kerülni,¹
Nehezebb dolog élnem.

¹ (Holmi) : halálra kerülni kerülni.

Dallam. — M. p. 6—7. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül,
finalis a. 2. vk. — Nehezen olvasható, kuszált feljegyzés.

D. nr. 29. Teljesen hibás, romlott változat.

10. 9. 10. 9. 10. 12. 8.

H. Á. 171. „Mi örömd a sebet újra.“ Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v. Kezdetleges ritmizálás.

Szöveg. — Horváth Ádám verse :

H. Á. 182. — 12 str.

Holmi I. p. 65. — 12 str. (1782-ből).

M. nr. 29. — 5 str.

M. p. 209. — 8 str.

N-2. p. 156. — 3 str.

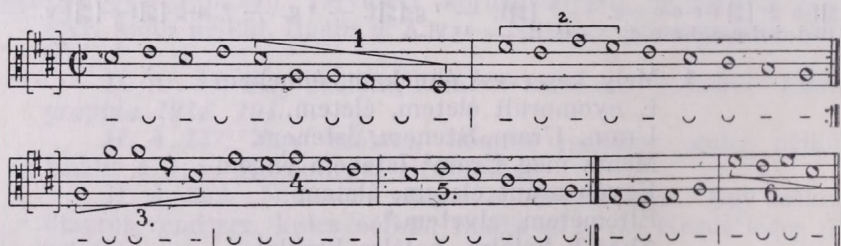
K. II. p. 93. (pótlás).

H. Á. 182.-nél Horváth kézirata a dallamot is magáénak jelzi (csillagjeggyel); 171.-nél ellenben nem; valószínűleg nem is övé.

Ugyanerre a dallamra megy :

„Mi örömd a sebet újra“ — H. Á. 171. — 2 str.

101.

¹ H. Á. : ismételve. — ² H. Á. : *d-e-[#]f-g*. — ³ H. Á. : *a-g-a-d-g*. —
N-2. : *a-a-a-g-e*. — ⁴ N-2. : *a*. — ⁵ N-2. : *[#]f*. — ⁶ N-2. : *g-[#]f-e-d*. —
H. Á. : *e-d-d-[#]c*. — A dallam alatt jeleztük H. Á. vázlatos ritmizálását

- (1. Árván sírván szívemet, kedvemet,
Szívemet kedvemet,
Vesztem, epesztem vígságimat.
Senki nincs, ki helyettem, mellettem,
Helyettem, mellettem
Szánná, vagy bánná aggságimat.
Ki hiv társam volt,
Az is el pártolt.
Álnokság, csalárdság,
Álnokság, csalárdság
Volt, amit szólt. Volt, amit szólt).

2. Noha soha unalmat, fájdalmat,
Unalmat, fájdalmat
Szívem szívének nem okozott,

10. 9. 12. 9.

Még is hamis utakon, módakon,
 Utakon, módakon
 Elvált, máshoz állt, búba hagyott.¹
 Ez a szerencse
 Változó kincse.
 Hol nem vélsz és nem félsz,
 Hol nem vélsz és nem félsz
 Zárt bilincse,² Zárt bilincse.

¹ Fúba hozott (H. Á.) — ² Zár bilincsbe (H. Á.)

Dallam. — *K. II. p. 54.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 3. vk.

N-2. p. 113. „Árván sírván“ kezdettel. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk.

H. Á. 116. „Árván sírván“ kezdettel. Egy szólam, hatsoros rendszer (felső segédvonal), kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Kezdetleges ritmizálás.

A dallamot közölte és elemezte *Szabolcsi B.* : A 18. század magyar kollégiumi zenéje, 81/2. l. — Horváth Ádám azt mondja a daltól, hogy „régí marsnóta“ (*Magyar Műsa 1787. 383. l.*).

Szöveg. — *K. II. p. 54.* — 1 str. Nótája. Árván sírván.

H. Á. 116. — 2 str.

Miscellania fo. 231.

Gönczi p. 130. — 3 str.

Báltha p. 338.

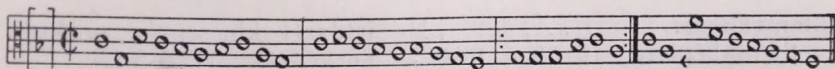
Váci Énekes Gyűjtemény II. darab 59. sz. — 1803. kiadás

68. sz. — 4 str.

Nemz. Múz. Quart. Hung. 176. nr. 43. — 5 str. ; ennek másolata :

U. o. Quart. Hung. 173. IX. nr. 26. (Jankovich) — 5 str.

102.

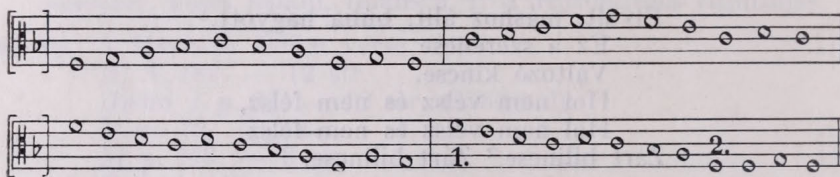
Nem szeretek, nem soha senkit már,
 Helena, Didó légyen ámbár.
 A nyelvek némulnak,
 Kinaim ujjulnak,
 Aki túrni tud, jobb így annak.

Dallam. — *K. II. p. 55.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 1. v.

Szöveg. — *K. II. p. 55.* — 1 str.

103.

¹ A kézirat az utolsó dallamsort szekunddal magasabban írja (nyilvánvaló hiba). Az első szövegstrófában az utolsó sor 12 szótagos, ezért a dallamban is meg van toldva; a 2.—10. strófa éneklésénél a ²-vel jelzett hang felesleges. — A terjengős szöveg első három strófája:

1. Szivedtől sebesült szív lánggal ég,
Nincs orvosság, kínom látja az ég.
Titkon sírok, nem lehetek jó kedvvel,
Oda szívem, mert más nincs, kit szívem kedvel.
2. A szerelem jó, de kínos járom,
Lenne orvos, de hijjába várom.
Ha még kő vagy, lágyulj, ne bánj így vélem,
Ha kedvezel, meg gyógyíthatsz, úgy vélem.
3. Bárcsak ölelésre nyílna karod,
Én repülnék, de te nem akarod.
Semmi, lesz kedvemnek pohara tele,
Mikor a tiednek lesz gyászos tele.

Az első strófa kivételével valamennyi versszakban 11 szótagos az utolsó szövegsor.

Dallam. — *M. p.* 6—7. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v. alatt (hibás).

Dallamváltozat. — *H. Á.* 382. „Ne irtózzál kincsem a deáktul.“

Strófaképlete: 10. 10. 6. 6. 4. — Sorvégzők: 1-5-5-5-1.

Szini 107. sz. „Hol jártál violám.“ Strófája: 10. 10. 6. 6. 4. 4.
Durváltozat.

Hasonló felépítésű népi dallamok még (1-5-4-1 sorvégzők):

Ethnographia 1904. 463. l. Strófa: 10. 10. 10. 11.

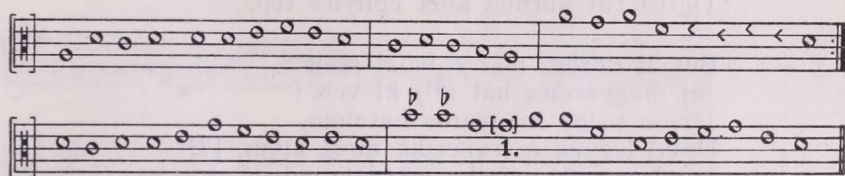
Ethnographia 1928. 172. l. Strófa: 10. 10. 10. 12.

Strófaképlete azonos Csokonai „Bakhushoz“ című versével is
(*Tóth István I. nr. 10.* — dallama eltérő).

Szöveg. — *M. p.* 212. — 10 str.

10. 10. 10. 10. 11. 13. — 10. 12. 10. 12. 10. 9. 10. 10. 10. 9.

104.

¹ Ez a betoldott hang csak az 1. strófában szükséges.

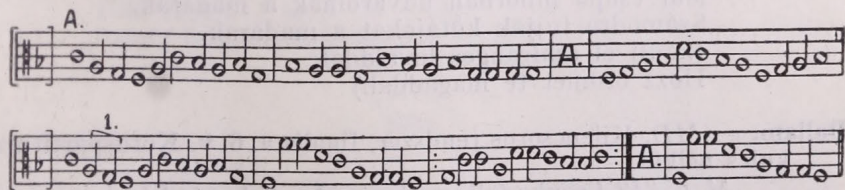
1. Jaj, mit tegyek ? Árvaságban vagyok, Kínaim nagyok, Rajtam a nagy bú-ú-ú. Hova legyek ? Nincs, ki vigasztaljon, Vig órát adjon, Szívem szomorú-ú-ú. Éltem kedvemre, Jaj, de gyötrelmemre, Vig napjaim, óráim, Jutottak veszélyre.	2. Tudod ég, föld, Senkit nem bántottam, Mire jutottam, Hogy hirem csonkul-ul-ul. Az irigy nyelv Emészti kedvemet, Rontja híremet, Mint a fát a szú-ú-ú. Hadd légyen, nem bánom, Csak aztat sajnállom, Hogy olly szív, melly volt hív, Lett nálad unalom.

Dallam. — Z. nr. 43. Tervezett kóruspartitúra, két szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. vk. (szöveg hiányzik).

Szöveg. — Nemz. Múz. Quart. Hung. 173. V. nr. 17. (Jankovich)
 — 2 str.

KF. fo. 90a. — 3 csonka strófa = 1 teljes str.

105.

A refrénszerűen ismétlődő első dallamsort a kézirat sem írja ki többször, csak a kóták fölé írt sorszámmal jelzi, hogy hányadik szövegsorra kell alkalmazni. — ¹ A második feljegyzésben : f-f. — A mesterkelt szöveg 1. strófája :

Gyászos eset, melybe hever fejünk,
 Nincs nyugovó kellemetes drága helyünk.

10. 10. 14. 13. 10. 8. és 10. 12. 10. 12. 12. 13. 17. 15.

Árva hazám, tám az agyaras nép
Tigrisi rút körmei közt ennyire tép.

Bombi dörög, már e halál szele :
Jaj magyarom, hát állj ki vele !
Járjon veled magyaros hatalom,
Hadd legyen a franczika most alom. [?]
Vágd le fejét, véribe mosd kezéd,
Míg magyarnak magad nevezed.

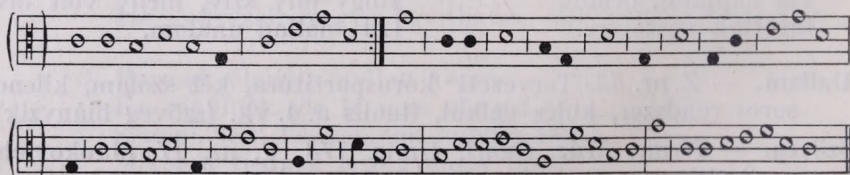
Dallam. — *M. p. 229.* Hétszólamú kóruspartitúra, tizenegysoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 6. v.

M. p. 230. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Kezdetleges ritmizálás.

Szöveg. — *M. p. 229—30.* — 3 str.

106.

a) MD. kézirat szerint.

A kis distinctio-vonalak nyilván valami taktus-beosztást jeleznek.

(Fényes nap, jőjj ki szent palotádból,
Önts lelket mindenre szűz szobádból.
Már csupa bíborban udvarolnak a madarak,
Számodra fujják kótájokat a madarak.
Indulj el czafrangos lovaiddal,
Hozz örömet te magaddal.)

Dallam. — *MD.* Kilencsoros rendszer, finalis a. 6. v. Kóruspartitúra, kulcs nélkül.

M. p. 219. Csonka feljegyzés (csak a bekezdő két dallamsor), egy szólam, ötsoros rendszer.

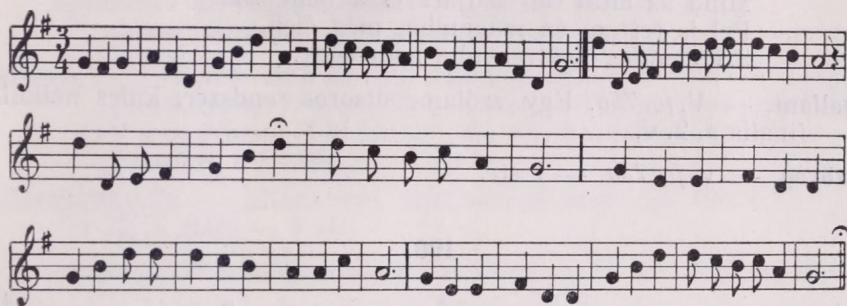
Szöveg. — *M. p. 219.* — 1 str.

MD. melodiárium.

Battha p. 341.

10. 12. 10. 12. 12. 13. 17. 15. — 11. 3. 11. 11. 3. 11. 11. 11.

b) Tóth István kézírata szerint.

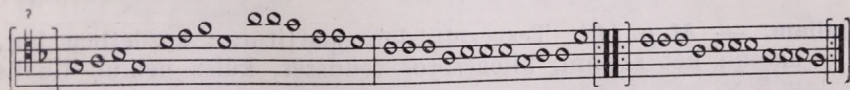

Szép hajnal, emeld fel földünk felett
Az eget alatt tündöklő szent fátyladat.
Bársonyban idvezli majd napkelet
Az aranyozott felhők közt szűz orczádat.
A madarak koncertjei tisztelnek már,
Sok fatetőn éneklő fülemüle rád vár.
Jer vedd el fényeddel
A még iszonyu égnei gyász ruháját,
Hogy messze szélessze
A mord éj fekete homályát.

Dallam. — Tóth István I. nr. 7. Pontosan feljegyzett dallam: dur.
Halotti Énekek 1813. nr. 7. Egy szólam, ötsoros rendszer.
(H. Á. 210b. Tervezett feljegyzés: a dallam helye üresen
maradt.)

Szöveg. — Csokonai (ed. Harsányi—Gulyás) I. köt. 395. l. — 3 str.
H. Á. 210b. — 1 str.
Gönczi mel. p. 88. — 3 str.
Tóth István I. nr. 7. — 1 str.
Pataki Dalok Gyűjteménye I. nr. 103. — II. p. 108. — 3 str.

107.

A szöveg kívánta ismétlőjelek a kéziratban hiányzanak.

Én Diánna seregébe vagyok már, vagyok már,
Engem tiszta szüzesség palástja zár.

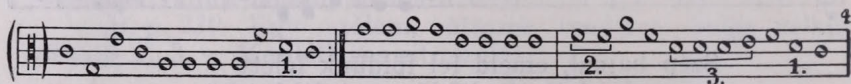
11. 11. 8. 11.

Néha ugyan Vénusi tűz nagyon űz, nagyon űz,
Mind az által rab szíjjára csak nem fűz.
Fel is tettem én magamba, még élek,
Szerelembe, gyötrelembe nem égek.

Dallam. — V. fo. 75a. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v.

Szöveg. — V. fo. 75a. — 1 str.

108.

Eltérések : ¹ H. Á. : h, Tóth : d-h (két hangra felbontva). — ² H. Á. és Tóth : g-g. — ³ H. Á. : e-d-d-d, Tóth : d-d-d-d. — ⁴ A dallam végén nincs finalisvonal.

A terjedelmes (21 strófás) szöveg első 3 szakaja :

- (1. Ég kékségű szemű szép szűz, jöjj velem,
A hova visz az égő tűz s szerelem.
Had érezzen vidámságot,
És lehelljen boldogságot
Kebelem.
2. Nézd ez a szép virágos kert mint hi s int,
Hol az öröm lakó helyét nyert kedvedkint [?].
Minden fának leveléből,
Minden virág közepéből
Ki tekint.
3. Virágokkal kedveskedő kertecske,
Zöld pázsittal meg ruházott gyepecske.
Szívünket fel vidáméttja
És kedvünket meg ujittja,
Csak jöjj el.)

Dallam. — M. p. 146. Tervezett kóruspartitúra : kezdetben hat, azután két szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 5. v.

M. p. 5. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. v. (hibás feljegyzés).

H. Á. 111. „Sóhajtozik egy szép nimfa.“ Egy szólam, hat- (Ak.), ill. öt- (Br.) soros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v.

11. 11. 9. 5. 8. 7. 10. 6. 6. 6. 8. 5.

Tóth István I. nr. 30. = II. nr. 28. „Énekeljünk Cypriának egyaránt“ szöveggel. Pontos feljegyzés, durvítotzat.
(basszusszólam : MD melodiárium).

Szöveg. — (M. p. 5. csak az első szövegsor fele.)

Quart. Hung. 176. nr. 56. — 21 str. — ugyanennek másolata :

Quart. Hung. 173. IX. nr. 37. (Jankovich) — 21 str.

Sebestyén I. fo. 66b. — 4 str.

Szövegváltozat. — „Kékszemű szűz szépek szépe jer velem :“

M. p. 217. — 7 str.

Ugyanennek a dallamnak elterjedtebb szövege (1. str. H. Á. szerint) :

Sóhajtozik egy szép nimfa magában,

Majd nem leli sehol helyét bújában.

Egymást érő könnyhullása,

Sebes szive orvoslása,

De hijába.

Szöveg. — H. Á. 111. — 7 str.

Oct. Hung. 73. p. 349. — 4 str.

Oct. Hung. 161. — 7 str.

Quart. Hung. 174. nr. 19. — 8 str.

Quart. Hung. 177. fo. 55. — 7 str.

Pannonhalmi Énekeskönyv, ed. Gálos, p. 18. — 7 str.

Váci Énekes Gyűjtemény, 1801—1823. nr. 46. — 7 str.

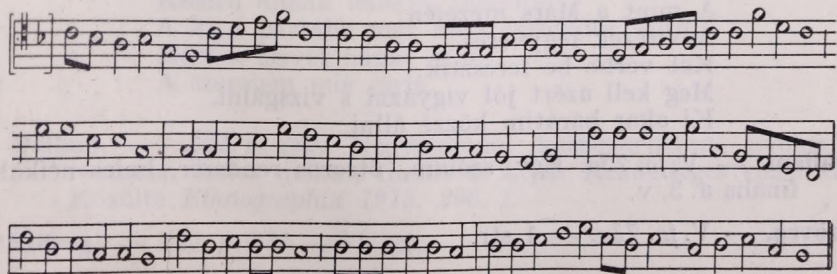
Váci Énekes Gyűjtemény, 1803. nr. 53. — 7 str.

A Figyelő 1883. 358. l. a vers szerzőségét Kazinczy Klárának tulajdonítja. A feltevés helyessége nem bizonyítható ; a versfőkből „SÁRKÖZI“ olvasható ki.

Ugyanerre a dallamra megy :

„Énekeljünk Cypriának egyaránt.“ Csokonai verse, Harsányi—Gulyás kiadása I. 485. l. — Tóth István I. nr. 30, II. nr. 28.

109.

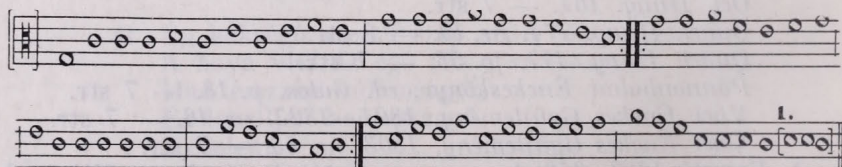
szöveg : 11. 9. 10. 8. 7. 7. 7. 7. 7. 11. 10.
dallam : 11. 9. 11. 9. 7. 7. 7. 7. 7. 7. 11. 7.

Tüzelő bújjaság, ne zavard vérem,
Ne légy, ne légy a halálra vezérem.
Csuda dolog, engemet vesztesz
Hogy élj s epeztesz.
Élsz, azomba halsz is velem.
Fel se veszed, csak ölhesz,
Ha el ér is a vég veszedelem.
Oh hatalmas erő !
Oh hatalmas erő !
Diadalmat nyerő,
Győzd meg e bújja heverő
Testet, jőjj elő.

Dallam. — *M-D.* — Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül
finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

Szöveg. — *M-D.* — 1 str.

110.

¹ Ez a három befejező hang a kéziratban hiányzik ; a szöveg megkívánja.

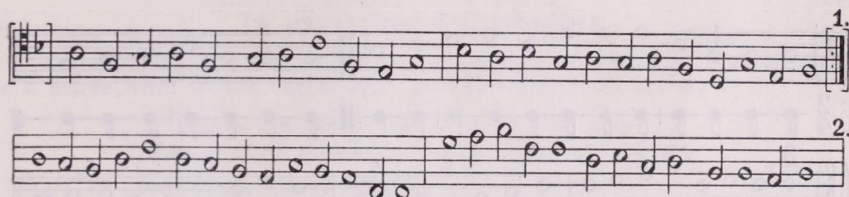
A rózsza szálak közt mérges viperák
Nem egyszer kétszer lappanganak.
A barátságnak is színe alatt
Hányan vont ívet hordanak.
El rejtett nyilaikat
Oly sebessen, mérgessen
A szívbe be eresztik,
A mint a Márs mezején
A vitézek fegyvere-
Ket vérbe be feresztik.
Meg kell azért jól vigyázni s vizsgálni,
Ki akar barátim közzé állni.

Dallam. — *V. fo. 73a.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül,
finalis a. 3. v.

Szöveg. — *V. fo. 73a.* — 1 str.

11. 12. 11. 12. 14. 13. — 11. 13. 8. 8.

111.

¹ Ezt az ismétlést a dallam nem jelzi, de a szöveg megkívánja. — ² Itt a dallamkézirat finisvonal helyett ismétlővonalat jelez.

A háromstrófás szöveg első versszaka :

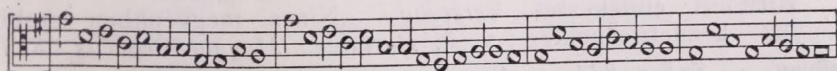
1. Semper ferventer amorem servare
Est iniqua spes optatae libertatis.
Quando amando vis corda ligare,
Vere vana spes est tuae prosperitatis.
Semper jucundus in corde mundus a vitiis,
Hoc est vere sic vivere in deliciis.

A 2. és 4. szövegsor szótagszáma 12. és 13. szótag közt ingadozik.

Dallam. — *N-2. p. 113.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

Szöveg. — *N-1. p. 137.* — 3 str.

112.

- Keserű annak lefekete, felkölte,
A ki a pártába már húsz esztendőt tölte.
Mert a szivét bánat árja
A szerelem miá járja.

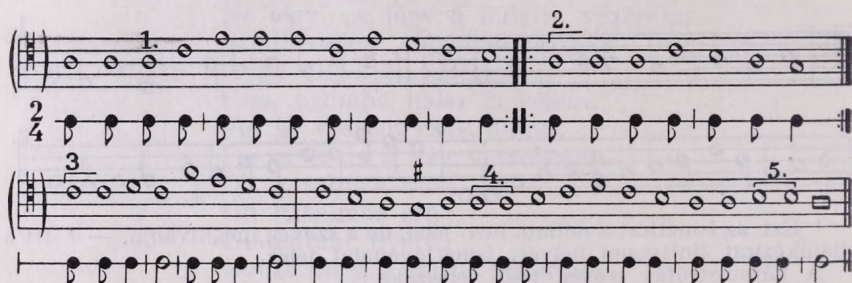
Dallam. — *SzJ. p. 232.* Négyszólamú kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk. Kezdetleges ritmizálás. Közölte *Ethnographia* 1913. 296. l.

Szöveg. — *SzJ. p. 232.* — 1 str.

12. 12. 7. 7. 8. 8. 4. 5. — 12. 12. 12. 8.

113.

A dallam alatt jelzett ritmizálás és a kulcs-előjegyzés Tóth szerint. Tóth eltérései: ¹ c. — ² a-a-gis-gis-a-a-h. — ³ c-c-d-e — c-c-d-e. — ⁴ h-c. — ⁵. gis-e.

A bandéros magyar legény arany alma,
De a pundrás gyáva német¹ sárga szalma.
Haj magyarom, angyalom,²
Bajszos ajakad nyalom,
Ezer csókkal, rád valókkal.
Nincsen a kerek ég alatt,
Kit kívüled jobban kedvelnék.³

¹ fostos plundrás német (KF.) — ² Haj magyarom, magyarom (KF.) —

³ Kit kívüled lelkem kedveljen (KF.)

Dallam. — *SzJ.* p. 234—5. Négy (helyenként öt)szólam, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v. — Közölve: *Ethnographia* 1913. 297. l.

Tóth István II. nr. 93. Pontosan feljegyzett dallam; moll-változat.

A melódia eleje egyezik Szini 115. sz. dallammal.

Ritmusa emlékeztet *Verseghy*: „Nincs megyénkben szebb leányka“ kezdetű énekére; v. ö. *Bartalus: Magyar Orpheus* 38. l.

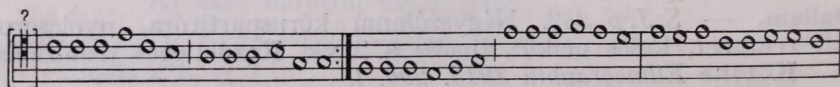
Szöveg. — *SzJ.* p. 234. — 1 str.

KF. fo. 87a. — 1 str.

Tóth István II. nr. 93. — 1 str.

Erdélyi III. p. 143. — 1 str.

114.

A dallam végén hiányzik a finisvonal.

12. 12. 8. 8. 3. 3. 5.

A rüt visszavonás szivetekén legyen

.....

[A szöveg folytatása hiányzik]

Ámbár nincs rá külön utalás, nyilvánvalóan ugyanerre a dallamra megy ez a közvetlenül alatta, ugyanazon a lapon feljegyzett szöveg:

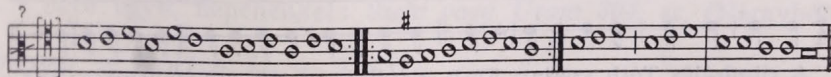
1. A színes szeretet karjai közt vagyok,
Vénus rám nevetett: már bajaim nagyok.
Lépéhez ragadott lábam is a kezem,
Még el húzni sem érkezem.
2. Mindég féltem ezen, még se kerültem el,
Ő hord fogva kezén, karja között emel,
Édes csókjaival von maga keblihez,
Nem kell menni se senkihez.
3. Immár buba merült lelkem el is hagyta,
Mars kardjára került, vagy pedig el fagya.
Széjjel jár, az egek fellegein lebeg,
Honnan nyelve reám rebeg.
4. Most látják szemeim, mely bajos életem,
Most érzik kezeim, hogy nem emelhetem.
Nyiljával Cupido rám löve, meg teve [?],
Szívem holt s eleven leve.

Dallam. — *M.p.222.* Hatszólamú kóruspartitúra, tizenegysoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 6. v.

Szöveg. — „A színes szeretet“:

M.p. 222. — 4 str.

115.

Nyilvánvalóan durttípusú dallammal van dolgunk; a kézirat altkulcs-jelzése tehát hibás.

Vessen el e világ,
Csak teremjen szőlő,¹
Amely munka nélkül²
Legyen bőven termő.
Torkainkat élesíttse,³
Gégéinket nedvesíttse.

¹ Csak maradjon szálló. (V.) — ² A mely minden időn (V.) — ³ Tor-
kainkat édesíttse (V. M.) — ⁴ Te is pajtás hajts (M.) — ⁵ hajtsd (V.)

Erősen eltérő dallamváltozatok azonos szöveggel:

Bartalus IV, nr. 139.

SzJ. p. 238. — 1 str.

V. fo. 57b. — 1 str.

M. p. 216. — 1 str.

Nemz. Múz. Oct. Hung. 522. — 50.

Nemz. Múz. Quart. Hung. 175. nr. 150. — 1 str. — másolata :

U. o. Quart. Hung. 173. VIII. nr. 94. (Jankovich) — 1 str.

Sárospataki Dalok Gyűjteménye (1826) nr. 208. — 1 str.

Sárospataki Dalok Gyűjteménye (1834) p. 161. — 1 str.

Erdélyi III. 84. l. — 1 str.

Thaly: *Vitézi Énekek* II. 127. l. (borköszöntő quodlibetben).

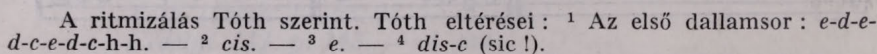
Szini nr. 48. — 1 str.

Bartalus IV. nr. 139. — 1 str.

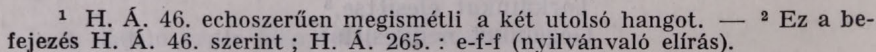
Népköltési Gyűjtemény II. 211. l. (eltérő változat).

116.

a) *K. kézirat szerint.*

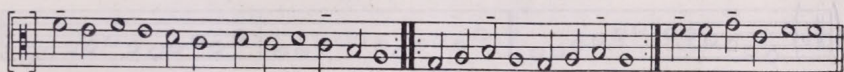

b) *H. Á. 265. szerint.*

12. 12. 8. 8. 6. (8. 8. 6.)

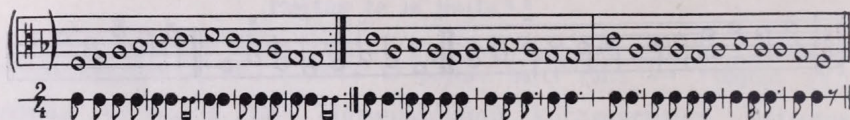
c) H. Á. 342. változata.

12. 12. 11. 11. — 12. 11. 12. 11.

117.

A dallam alatt jelzett ritmizálás és a kulcs-előjegyzés Tóth szerint.

- (1. Bokros bú habjai reám tódulának,¹
Minden örömtől engem meg fosztának,
Hegyes, mérges nyelveken reám szólnak,²
Ezek fő okai bujdosásomnak.
2. El kell menni, noha nehéz szívemnek.
Nincsen maradása árva fejemnek.
Kengyelben a lábam, úgy abrakolok,
Keseredett szívvel útnak indulok.)

¹ tódultanak (V.) — tódultak — meg fosztottak (D.) — ² nyelvek én reám szólnak (V. D.).

Dallam. — *M. p. 242.* Hatszólamú kóruspartitúra, tizenegysoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 5. v.

Tóth István II. nr. 43. Pontos feljegyzés; durváltzat.

Rokon felépítésű dallam „Hol lakik kend hugomasszony.”
Tóth István I. nr. 127.

Szöveg. — *K. II. p. 97.* — 2 str.

D. nr. 175. — 5 str.

V. fo. 74b. — 2 str.

Miscellania fo. 78.

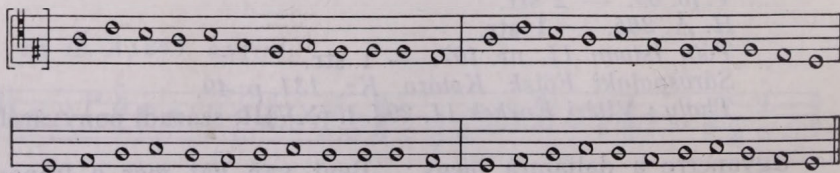
Nemz. Múz. Quart. Hung. 175. nr. 30. — 8 str., ugyanennek másolata:

U. o. Quart. Hung. 173. VIII. nr. 4. (Jankovich) — 8 str.

Vitézi Énekek II. 86. l. (Jankovich után közölve; a Szent-csey-kódexben is megvolt a kiszakított lapokon).

Vitézi Énekek II. 89. l. (Thaly Lajos kéziratából).

118.

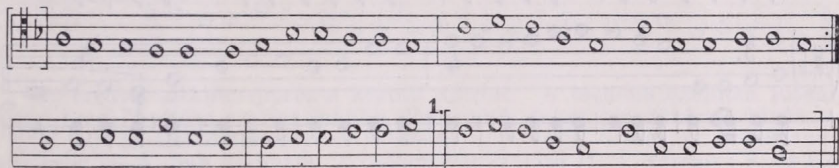

[szövege ismeretlen]

12. 11. 12. 11. 13. 11.

Dallam. — *M. p. 240.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v. — „Magyar nóta“ felirattal.

119.

¹ A kézirat dallamfeljegyzése csak idáig terjed. A kiegészítést a szövegnek megfelelően mi alkalmaztuk.

1. Itt az élő fák zöldellő levelekkel,
A ki nyílt rózsák teljes kebelekkkel
Tégedet várnak a violám mára
Szépen ki nyílott Eduardom számára.
Még is micsoda bánat, oh én boldogtalan,
Edvárdom nem jó, várom haszontalan.
2. Oh te hangos Echo, vedd fel az én szómat,
Vidd el, vidd el hozzája panaszomat,
Hogy fülei engemet hallhassanak,
Szomorú nótáim hozzá el hassanak.
Még is micsoda bánat, oh én boldogtalan,
Edvárdom nem jó, várom haszontalan.

Dallam. — *M. p. 157.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. vk.

Szöveg. — *M. p. 156.* — 2 str.

Gönczi p. 124.

Erdélyi Múzeum Könyvtára, Kt. 1625. nr. 60. (Vutskits énekeskönyv) — 4 str. (a 2. strófa).

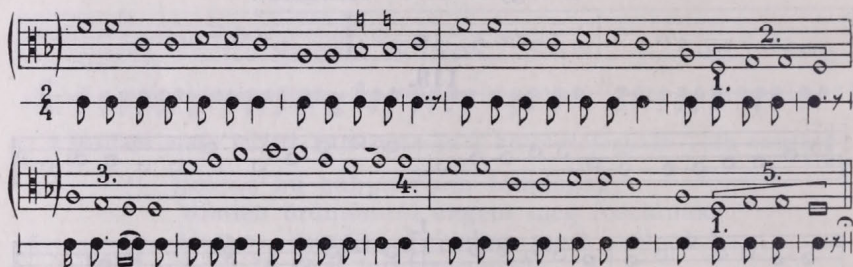
12. 12. 12. 13.

„Azzal ne dicsekedj, hogy engem meg csaltál“. Lásd 27. sz. alatt, a 4×12. szótágos dallamok között.

12. 12. 13. 12.

120.

¹ N-2 : a. — ² Tóth : a-c-c-f. — ³ N-2 : f. — ⁴ Tóth : c. — ⁵ Tóth : a-g-c-f. — A ritmizálás és a kulcs-előjegyzés Tóth szerint.

Miolta meg láttalak, bennem azólta
Nincs erő, mert szerelmet belém az olta.
Veszedelmes látás ez, ezt pedig óh te kincs
Okoztad, hát drága kincs, kérlek, rám tekints.

Dallam. — SzJ. p. 238. Négyszólamú kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. — Közölve : *Ethnographia* 1913. 299. l.

N-2. p. 114. „Égek érted kegyesem“ kezdettel. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v. alatt. Kezdetleges ritmizálás.

Tóth István II. nr. 138. „Égek érted kegyesem.“ Durváltzat.

Szöveg. — SzJ. p. 238. — 1 str.

A bővült stórfájú szövegváltozat első versszaka :

Égek érted kegyesem, lángoló tüzelle,
Szívem, orvosom, ily szerelmet üzz el.
Miolta meg láttalak, bennem azolta
Nincs erő, mert szerelmet belém az olta.
Veszedelmes látás ez, ezt pedig, ó te kincs
Okoztad, hát e sebre, kérlek, hogy tekints.

N-2. p. 158. — 8 str.

M. p. 208. — 8 str.

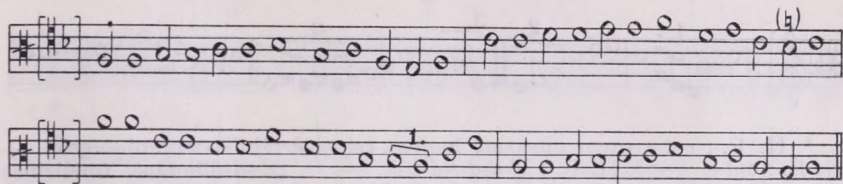
KF. fo. 33a. — 4 str.

Tóth István I. 138. — 1 str.

(Kovács Ferenc megjegyzése az énekhez : „Ezt a nótát leginkább a Cadentiák szépen megegyező voltokért írtam le.“)

12. 12. 14. 12. vagy : 13. 13. 14. 13.

121.

Az eredeti altkulcs-jelzés a kézirat szerint. A melódia azonban Kodály Zoltán megállapítása szerint inkább dur-típusú, tehát tenorkulcsot kíván. — Z. nem jelzi az első dallamsor visszatérését, KF. és H. Á. kiírják. A harmadik dallamsor H. Á.-ban hiányzik. A dallam ritmizálása H. Á. szerint ; Z. és KF. ritmizálatlanok. — ¹ Z. : a-c (altkulcsban olvasva). — Az 1. és 5. dallamsornak 13 szótagra való bővülését (mint ezt a 2.—7. strófák megkívánják) egyik dallamkézirat sem jelzi. — A szöveg kezdő strófái :

- (1. Prussiának királya méltán haragszik,
Országában ellenség hogy így hadakszik.
Szép várait, fesztungit,
Muszka rabolja népét.
Prussiának királya méltán haragszik.
2. Kihez menjen, kitől kérjen, nincsen segítség,
Nap kelettől nap nyugotig mind csak ellenség.
Jaj meg ijedett szívét,
Ki vigasztalja fejét.
Kihez menjen, kitől kérjen, nincsen segítség.

.....)

Dallam. — KF. fo. 19a. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. v.

Z. nr. 46a. (más kéz beírása) Két szólam, nyolcsoros rendszer (tervezett kóruspartitúra), kulcs nélkül, finalis a. 5. vk.

H. Á. 328a. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v. Kezdetleges ritmizálás.

A dallam felépítésében rokon : „Szegény legény kinek nincsen“ (e kiadvány 129. sz. dallama).

Strófaképletben rokon (a dallam vonalában eltérő) dallamok :

„Én magyar leány vagyok.“ Tóth István II. 123.

„Kilenc forint a bérem.“ Tóth István II. 126.

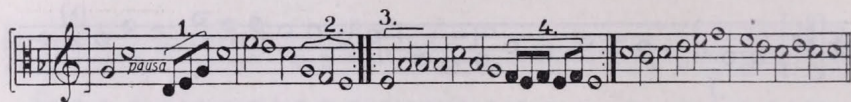
„Illatoztasd kebledet.“ Tóth István II. 184.

Egyik dallamforrás sem ad szöveget : KF. és H. Á. csak az első sort jelzik, Z. még ennyit sem.

Szöveg. — V. fo. 85a. — 7 str.

122.

¹ H. É.: *c-d-e* (nem cifrázat, hanem teljes értékű dallamhangok). —
² H. É.: *c-d-e*. — ³ H. É.: *d-d-d-f-d-c-d*. — ⁴ Díszítőhangok (melizma).
 Valószínűleg felütéssel kezdődő jambusdallam.

1. Jaj mely rettentő szó érdekli szívemet,
 Talán el pusztulni látom szerzetemet.
 Hattyu fejr köntösömet,
 Ártatlant jegyző színemet,
 Gyásszal kell váltanom,
 Oh szörnyű fájdalom.
2. Nem cseréltem volna csendes barlangomat,
 Pompás palotákkal magánosságomat.
 Éltem magánossá tettem,
 Ifjúságom el temettem.
 Hogy így járjon élttem,
 Azt ingyen sem véltem.

Dallam. — *N-2. p. 110.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk. Kezdetleges ritmizálás.

M. p. 236. Az előbbivel mindenben egyező feljegyzés.

Halotti Énekek 1813. nr. 17. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. vk.

Műdalszerű melódia; a jambusdallamok típusára emlékeztet.

Szöveg. — *M. p. 216.* — 2 str.

N-1. p. 77. — 1 str. (futó, alkalmi bejegyzés).

Battha p. 294.

Nemz. Múz. Oct. Hung. 73. p. 19. — 7 str. (Kreskayt jelöli meg szerzőnek).

Sárospataki Dalok Gyűjteménye (1826) nr. 138. — 3 str.

Sárospataki Dalok Gyűjteménye (1834) p. 124. — 3 str.

Strófaképlete egyezik a „Most az Ur Krisztusnak“ kezdetű egyházi dallammal (*Szent vagy Uram 122. sz.*) és a

„Gyászos életemet szánom keservesen“ kezdetű énekkel. Ez utóbbi éneknek csak szövege maradt fenn:

Sziveket Ujító Bokréta 94. l.

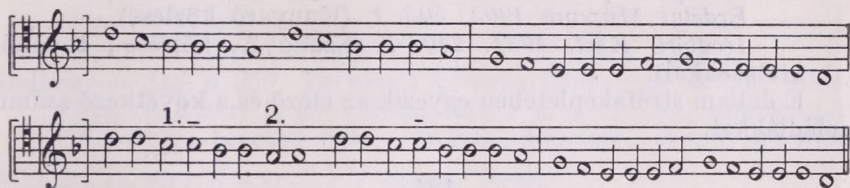
Erdélyi Múzeum XX. évf. 173. l. (Kanyaró közlése).

Irod. Közl. 1932. 292. l. (Dézsi közlése).

A dallam strófatípusa egyezik gyűjteményünk két következő számával.

12. 12. 16. 12.

123.

¹ H. Á. : c. — ² H. Á. : a. — A dallam ritmizálása H. Á. szerint. — Kodály Zoltán feltevése szerint a dallam első fele valószínűleg csak utólag illeszkedett a melódia zömét alkotó 3—4. dallamsorhoz. Eszerint a dallam strófatípusa eredetileg 8. 8. 6. 6. lett volna. — A szöveg bekezdő strófái ezek :

1. A két XX-et tudom, régen meg haladtam,
Még is az átkozott pártában maradtam.
Nincs szívemnek reménysége,
Hogy valaha felesége
Valakinek légyek,
Jaj hát már mit tégyek?
2. Be kár, be kár nékem a pártát viselnem,
Egyedül magamnak feküdnöm, felkelnem.
Jaj, jaj immár meg vénülök,
Senkitől nem melegülök.
Jaj! Kínaim nagyok,
Hogy vén leány vagyok.

Dallam. — *K. II. p. 77.* Tervezett kóruspartitúra : két szólam, tizsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk.

Z. nr. 39. Mindenben egyezik az előbbivel.

H. Á. 118. Egy szólam, hatsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

Dallamváltozat. — *Szini nr. 48.* „Vesszen el a világ” szöveggel. — A dallam ductusában Árgirus nótájával is rokon ; az egész dallam egyetlen motívum különböző fokon való ismétléséből áll.

Szöveg. — *K. II. p. 77.* — 4 str.

Z. nr. 39. — 4 str.

N-1. p. 135. — 10 str.

T. fo. 19b. — 7 str.

V. fo. 50a. — 11 str.

H. Á. 118. — 2 str.

Nemz. Múz. Oct. Hung. 73. p. 284. — 8 str.

U. o. Oct. Hung. 73. p. 380. — 8 str.

12. 12. 16. 12. — 13. 11. 13. 11. 9. 9. 13. 10.

Váci Énekes Gyűjtemény. I. darab. nr. 12. — 8 str.

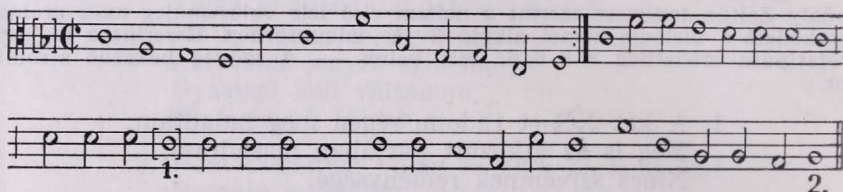
Erdélyi I. p. 250. — 9 str.

Erdélyi Múzeum 1903. 505. l. (Kanyaró közlése).

Irodört. Közl. 1931. 210. l. (Szabó A. közlése; további utalásokkal).

E dallam strófaképletében egyezik az előző és a következő számú melódiákkal.

124.

¹ Ez a hang hiányzik a kéziratban. — ² Valószínűleg hibás f helyett. — A vojta (régí kártyajáték) fordulataira vonatkozó homályos értelmű szöveg első strófája :

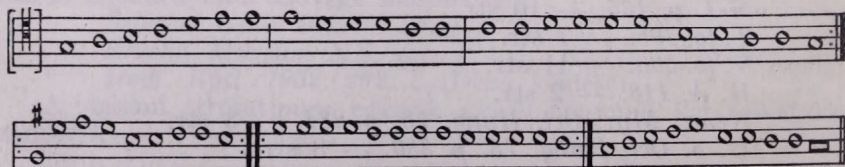
1. Rosilla, Rosácska,
Jőjj velem vojttára.
Liberim te enyim,
El megyek játékra.
De mért mennél te játszani,
Csak pénzt akarsz vesztegetni.
El menj te fertelmes,
Ne légy itt sérelmes.

Dallam. — *KF. fo. 16a.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

Szöveg. — *KF. fo. 67a.* — 3 str.

E dallam strófaképletében egyezik az előző két melódiával és a „Patyolat a kuruc” kezdetű énekkel (*H. Á. 7., 251.*)

125.

13. 13. 13. 13. 12. 11.

A lobogó szerelem tüzet rakott bennem,
Vénus csupasz fia mindég fujkálja.

.....

[A szöveg folytatása hiányzik]

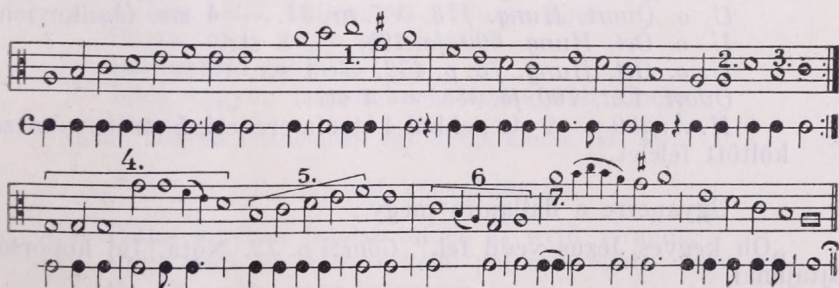
Dallam. — *SzJ. p. 250.* Tervezett kóruspartitúra, egy szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 5. vk. Az *Ethnographia* 1913. 363. l. tévesen írja: „dallama hiányzik“. A szöveg csonka.

Szöveg. — *SzJ. p. 250.* — 1 csonka strófa.

13. 13. 12. 12.

„Ha te engem szeretsz rózsám“.
Lásd a 33. sz. dallamot.

126.

A kötőjellel összekötött hangok egy szótagra eső melizmák. A dallam alatt Tóth kéziratának ritmusát jeleztük. Eltérések. ¹ Tóth: a. — ² Tóth: c. — ³ M.: c. — ⁴ Tóth: a-a-e-e-a-e. — ⁵ Tóth: c-d-e-f-g. — ⁶ Tóth: d-c-a. — ⁷ M.: c. — Ezeken kívül a negyedhangokkal jelzett ornamensek is eltérnek Tóth kéziratában.

Im koporsód ajtajánál áll hív szeretőd,
De látom, hogy bé van zárva setét temetőd.
Nyisd fel, készen vár már karom, hogy ölelhessen,
Szívem pedig, hogy itt veled egyesülhessen.
Oh kegyetlen párkák,
Kik a sirban zárták.
Szívemet, kedvemet füstbe oszlatták.

Dallam. — *SzJ. p. 63.* Két szólam, öt-ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

M. p. 236. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v. Kezdetleges ritmizálás.

13. 13. 14. 14. 14.

(*H. Á. 209.* a dallam helyén mindkét kéziratban üresek a sorok.)

Tóth István II. nr. 73. Ügyetlenül feljegyzett molldallam, dur-előjegyzés, de a tercet mindenütt feloldja.

(basszusszólam : *MD. melodiárium.*)

Strófaképletében egyezik a „Kedves test hát itt szemlélek“ kezdetű Csokonai-dallammal : *Tóth István I. nr. 42.*

Szöveg. — *Ányos Pál* verse (Császár Elemér kiadása 114. l.).

SzJ. p. 63. — 1 str.

N-2. p. 157. — 4 str.

M. p. 220. — 4 str.

K. II. végén (a számozatlan lapokon).

Battha p. 327.

Nemz. Múz. Quart. Hung. 174. nr. 41. — 4 str.

U. o. Quart. Hung. 176. nr. 68. — 4 str.

U. o. Quart. Hung. 177. nr. 24. — 7 str.

U. o. Quart. Hung. 173. V. nr. 4. — 2 str. (Jankovich).

U. o. Quart. Hung. 173. VI. nr. 31. — 4 str. (Jankovich).

U. o. Oct. Hung. 600. fo. 19b. — 8 str.

U. o. Oct. Hung. 73. p. 432. — 4 str.

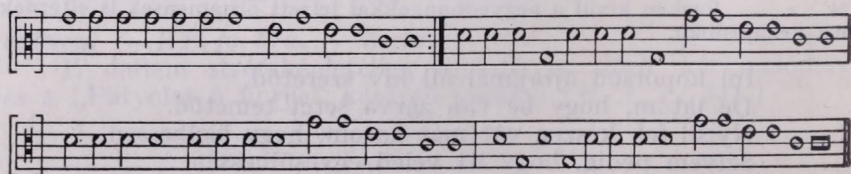
Quart. Lat. 700. fo. 38b. — 4 str.

H. Á. 209. — 9 str., ebből 4 strófa eredeti, 5 strófa a hozzáköltött felelet.

Ugyanerre a dallamra megy :

„Oh kegyes Jézus vedd fel.“ *Gönczi p. 12.* Nóta. Im koporsód ajtajánál.

127.

Dinom dánom kákató, kóró billentyűje.

Hugom asszony, elveszett kendtül a gyűszűje.

El ejtette, be vetette minap a dunnába,

De rá akadt, mert meg szakadt csak hamar a bába.

Nyif nyaf, czif czaf érte kendet ezen nyoszolyába.

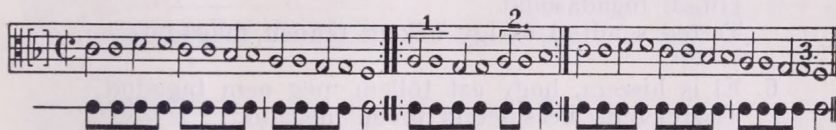
Dallam. — *SzJ. p. 231.* Négyszólamú kóruspartitúra, hétsoros rend-

13. 13. 14. 13.

szer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Kezdetleges ritmizálás. —
Közölve : *Ethnographia* 1913. 295. l.

Szöveg. — SzJ. p. 231. — 1 str.

128.

¹ D. : az egész dallamsor szekunddal mélyebben. — ² Vietoris : c-c. —
³ Tóth : e. — Táncdallam. A dallam ritmizálása H. Á. szerint ; a dallam
alatt jeleztük Tóth kéziratának eltérő ritmusát.

1. Ritka kertben talál sz télben ki nyílt virágot,
Avagy kellő, kellemetes pálmafa ágot.
De im mely nagy szerencse,
Bár akárki tekintse :
Jelen vagyon Istenünknek legdrágább kincse.¹

¹ Nálam vagyon Istenemnek egy drága kincse (H. Á.).

D. teljesebb szövegváltozata :

1. Ritka kertben talál sz télben ki nyílt virágot,
Vagy zöldellő, kedves kellő pálmafa ágot.
De óh mely nagy szerencse,
Bár akár ki tekintse :
Nálam maradt Istenemnek egy drága kincse.
2. Az házamtul, az utczámtul alig sétáltam,
Kertet frisset és ékesset mindjárt találtam.
Melyből rósa szálomat,
Zöldellő virágomat
Leszakasztám, élém vele friss világomat.
3. Ollyak ugyan sokan vannak, kik sok országot
Bé kerülnek, még sem lelnek illyen jószágot.
De im mely kisded város,
Melly nem igen olly záros.
Azt mívelte kegyes ember, hogy legyek páros.
4. Őszi szélben, hideg télben ki nyílt virágok
El hervadnak, el száradnak minden zöld ágak.

13. 13. 14. 13.

De ki ezt fel találja,
Életének pálmája,
Télen, nyárban meg zöldülük a nyoszolyája.

5. Én jegyesem, szerelmesem, tudod mi légyen
A szerelem, engedelem tudod mit tégyen.
Mellyre ajánlásodat,
Hited, fogadásodat
Tetted s adtad és így nékem tennem magadat.

6. El is hiszem, hogy azt töllem meg nem tagadod,
Tiszteletem, becsületed híven megadod.
Tapasztalt hűségedet,
Hozzám kegyességedet
Tartsd meg azért te galambom, szelidségedet.

Dallam. — *K. II. p. 58.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis
a. 1. v.

D. nr. 72. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis
a. 1. v.

H. Á. 132. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis
a. 1. v. Kezdetleges ritmizálás.

Tóth István II. nr. 178. „Igen fürge mint az ürge“ szöveggel.
Pontosan ritmizált feljegyzés; durváltózat.

Vietoris kódex, nr. 30. közölte Szabolcsi B., Zeitschrift für
Musikwissenschaft 1926. (VIII. évf.) 356. l.

Dallamváltozatok. — *Ethnographia 1916. 222. l.* (Kodály közlése: karácsonyi ének).

Ethnographia 1931. 179. l. „Énekeljünk víg örömmel“. (Karácsonyi ének; Volly István közlése)

M. Nemzeti Múzeum Néprajzi Oszt. Értesítője 1903. 26. l.
(román változat).

A Vietoris kódex virginál-feljegyzésében ez a melódia még mint szövegtelen táncdallam szerepel. A dallam strófaképlete egyezik az „Oh szent János te bizonyos“ kezdetű istenes énekkel (Négyesy Amade-kiadása 409. l.); az ének dallama (u. o. 519. l.) azonban eltérő.

Szöveg. — *K. II. p. 58.* — 1 str.

D. nr. 72. — 6 str.

H. Á. 132. — 1 str.

Sziveket ujító bokréta, 48. l. — 4 str.

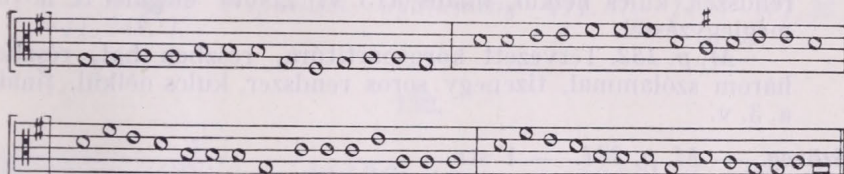
Nemz. Múz. Oct. Hung. 73. p. 41. — 3 str. (Címe „Vő legény éneke“.)

13. 13. 15. 14. — 13. 16. 13. 16. 9. 8. 5. 7.

13. 13. 14. 13.

„Prussianak királya méltán haragszik“.
Lásd a 121. sz. dallamot.

129.

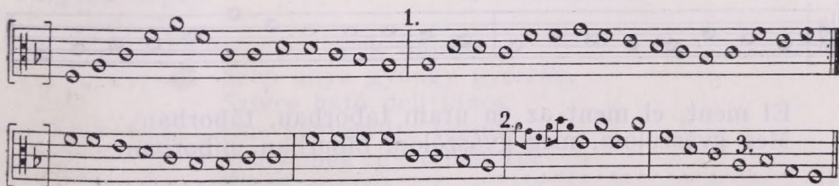
Szegény legény, kinek nincsen szép szeretője,
Árva leány, kinek nincsen ölelgetője.
De én nékem van szeretőm, nincs bajom hát semmibe,
Szeretőm sem árva, van kinek ülhet ölibe.

Dallam. — *SzJ. p. 239.* Négyszólamú kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk. — Közölve *Ethnographia* 1913. 299. l.

Szöveg. — *SzJ. p. 239.* — 1 str.

Felépítésében rokona a „Prussianak királya“ szövegű dallam (e kiadvány 121. száma).

130.

¹ A kéziratban itt egy felesleges ismétlőjel áll. — ² A p. 152. álló feljegyzés ezt a dallamsort terccel mélyebben írja; valószínűleg erre vonatkozik a dallam után tett megjegyzése „non bene hic“. — Az utolsó dallamsort p. 152. szerint közöljük, mert a p. 221. feljegyzés bizonytalanságban hagy e dallamsor magassága felől; a kótasorok számának változása miatt u. i. ez a sor p. 221. akár szekundddal, akár quarttal magasabban olvasandó (ezek egyike sem ad kielégítő olvasást). — ³ P. 221. terccel magasabb hang.

Melly boldog, akin fénylik a szerelem máza,
Mert azt a tündéres Vénus szép gyöngyökkel koronázza.
Élte folyó óráit bú nélkül szemléli.
Csókok özön habjai közt a legszebb világot éli.

14. 14. 8. 12.

Éjjeli s nappali vígsága,
Szíve jeles kívánsága,
Virága, ága,
Lelke fő boldogsága.

Dallam. — *M. p. 221.* Hatszólamú kóruspartitúra, tizenkétsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. „Nota elegans & nova“ megjegyzéssel.

M. p. 152. Tervezett kóruspartitúra, részben hat, részben három szólammal, tizenegy soros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v.

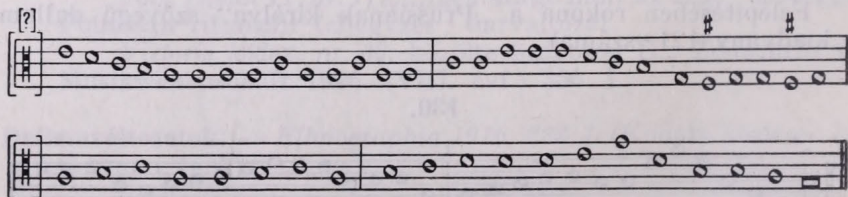
Szöveg. — *M. p. 221.* — 1 str.

M. p. 152. — 1 str.

14. 14. 7. 7. 8.

„Veled töltöm kedvemet.“
Lásd az 56. sz. dallamot.

131.

El ment, el ment az én uram táborban, táborban,
Meg gyászolom, meg gyászolom bíborban, bíborban.

.....

[a szöveg folytatása hiányzik]

Dallam. — *SzJ. p. 252.* Tervezett kóruspartitúra, egy szólam, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk. Közölve *Ethnographia* 1913. 364. l.

Rövidebb, kétsoros dallamban hasonló sortípus (8. 3. 3.) *Ethnographia* 1916. 91—92. l. (házasító dalok).

Szöveg. — *SzJ. p. 251.* — 1 str. (csonka strófa).

Szövegváltozatok. — Csak tartalmilag rokon, 4×6. formájú változatok :

14. 14. 12. 12.

Thaly : Adalékok I. 225. l.

Erdélyi I. 448., II. 132., III. 67. l.

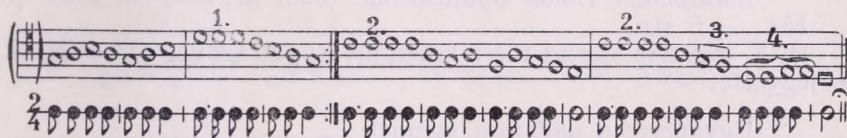
Kálmány : Koszorúk I. 117. l.

Kriza : Vadrózsák I. 317. sz. (további utalásokkal a Sebestyén-féle új kiadás jegyzeteiben).

Bartók 153. sz.

Magyar Népköltési Gyűjtemény III. 87, 141., VI. 36., VII. 248. l.

132.

Tóth kéziratának eltérései: ¹ e. — ² d. — ³ gis-a. — ⁴ f-f-e-cis. — A dallam alatt Tóth ritmizálását jeleztük. — A szöveget a kéziratok különböző terjedelmű (4—10 strófás) változatokban adják. Első 3 strófája :

1. Kellemetes kikelet, Mit futod e levelet. Adj néki nyílt kebelet, Rá legyen illy felelet. Lettem öröm madarad, Meg foga léped, Bennem örökre marad Angyali képed.	2. Engemet a meg ölj Kis Cupido fia lő. ¹ Hát örömem nevelő Szád heve jöjjön elő. Bús rabod így könyörög, Sirva tekintsed, Lába fejébe csörög A te bilincsed.

3. Gondos egek remeke,
Szép anya gyöngy gyereke.
Szívre ható deli kincs,
Bús kegyesedre tekints.
Mellyemet egy csuda tűz
Érted epeszti,
Oltsd el azért, deli szűz,
Mert ki repeszti.

¹ Helyesebb változat : nyíla lő (V.).

Dallam. — SzJ. p. 249. Négyszólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v. — Az *Ethnographia* 1913. 363. l. tévesen dallam híján levő feljegyzésnek mondja.

Tóth István II. 179. Pontosan feljegyzett dallam; moll-változat.

A felépítésben rokon (de a dallam vonalában eltérő) dallam :

Ethnographia 1915. 141. l. Sorvégzői : 4-4-1-1.

14. 14. 12. 12.

A 7.7. 7.5. szótagszám kombinációjára (de más elrendezésben) példa *Verseghy*: Óh mely szörnyek kínjaim, *Bartalus*: *Orpheus* 54. l.

Szöveg. — *SzJ.* p. 82. — 6 str.

N-1. p. 127. — 5 str.

D. nr. 94. — 4 str.

V. fo. 53b. — 9 str.

H. Á. 135. — 10 str. (a 7. strófától Horváth hozzáköltése).

Nemz. Múz. Quart. Hung. 178. nr. 261. — 5 str.

U. o. Quart. Hung. 173. V. nr. 39. — 5 str. (Jankovich).

Tóth István II. 179. — 1 str.

Sárospataki Dalok Gyűjteménye 1826. nr. 199. — 1834. p. 154. — 5 str.

H. Á. jegyzete szerint mértékesen olvasandó szöveg; v. ö. *H. Á.* 99. jegyzetét.

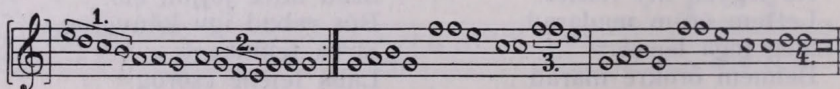
Ugyanerre a dallamra mennek:

„Csak te vagy én kegyesem.“ — *N-1.* p. 127. — 12 str.

„Oh szerelem mezeje“ *H. Á.* verse. — *H. Á.* 99. — 4 str.

Ugyanerre a szövegre más dallamot l. a következő, 133. sz. alatt.

133.

H. Á. eltérései: ¹ e-e-e-e. — ² f-e-f. — ³ d-d. — ⁴ h. — A fettel szedett hangok a kétvonalas oktáva hangjait jelentik. — *H. Á.* szövegéből az első strófa:

Kellemetes kikelet,
Mért futod ez levelet?
Add neki nyílt kebeled,
Rá legyen illy felelet:
Lettem öröm madarad,
Mégfogó léped,
Bennem örökre marad
Angyali képed.

Dallam. — *SzJ.* p. 248. Tervezett kóruspartitúra, egy szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 6. vk.

D. nr. 94. Romlott, megbízhatatlan változat. Közölve: *Ethnographia* 1914. 105. l.

H. Á. 99. „Oh szerelem mezeje.“ Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v. Kezdetleges ritmizálás.

14. 12. 11. 11. 14. 12. — 14. 12. 14.

Szöveg. — *H. Á. 135.* — 10 str.

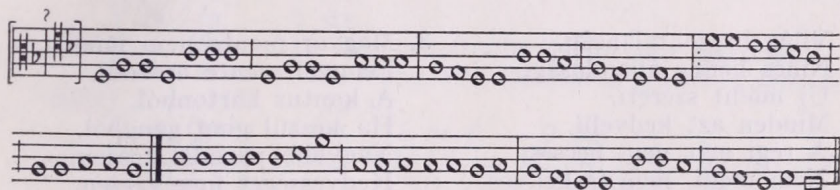
Egyebekben l. az előző (132. sz.) dallam apparátusát.

14. 12. 11. 11.

„Gyöngy alak drága lélek.”

Lásd az 55. sz. dallamot.

134.

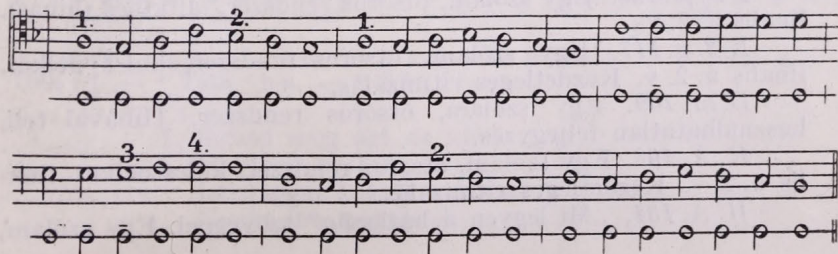
Haj bum bum bum galambom,
 Tapogasd meg a czombom.
 Nem esik fáradságod, hidd el, potomban.
 Ne is kérj, ne is csalj, kedves galambom,
 Nem veszhet el tőlem az ezüst gombom.
 Meg akarom tartani,
 De kezédbe nyujtani.
 Jaj nem lehet, ne is kérd, édes aranyom.

Dallam. — *SzJ. p. 251.* Tervezett kóruspartitúra, egy szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v. — Közölve *Ethnographia* 1913. 364. l.

Szöveg. — *SzJ. p. 251.* — 1 str.

135.

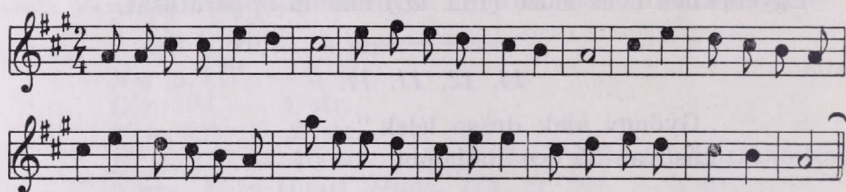
a) *K. és Z.* dallamváltozata.

14. 12. 14.

b) Tóth István dallamváltozata.

¹ N-2. : f. — ² N-2, H. Á. : c. — ³ KF., N-2. : a. — ⁴ KF. : b. — N-2 : a. — A dallamba beírt ritmizálás N-2. szerint. A dallam alatt jeleztük H. Á. ritmizálását.

1. Világ haszontalanság, Nincs benne állandóság. Új módit szereti, Minden azt kedvelli. A régi már nem becses, Nem módi, nem is kedves.	3. Magyar mente nem módi, Lengyel mente a módi. A kantus kartonból, Ha készül ging gangból, Nagyobb parádét téssen, Kedvességet úgy vészen.
2. Ha csak nem jó térd hajtó, A dáma nem kaczagó, Ha nem vesztegető, Vagy ha nem bőv költő, Nem dáma, ha nem adós, Szegény, ha nem ki kapós.	4. Csizma dámát nem illet, Tetszetősebben léphet, Ha cipőt lábára, Húz lába ujjára Pantoflit, férjhez mehet, Urfira is szert tehet.
5. Groffra vágynak a lányok, Kivált a kis asszonyok. Szegénynek nincs becsi, Nincs nálla kelleti Paruslis most e világ, Minden koszos arra vágy.	

Dallam. — *K. II. p. 75.* Tervezett kóruspartitúra, két szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v.

Z. nr. 42. Mindenben egyezik az előbbivel.

KF. fo. 13b. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs (hibás), finalis a. 2. vk.

N-2. p. 111. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

D. nr. 109. Egy szólam, ötsoros rendszer. Hibával teli, használhatatlan feljegyzés.

H. Á. 192. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

H. Á. 134. „Mi legyen a házasság“ szöveggel. Egy szólam,

14. 14. 13. 10. 13.
(alapjában : 14. 14. 13. 13.)

öt soros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v. Kezdetleges ritmizálás.

Dallamváltozat. — Tóth István II. 271. „Mi legyen a házasság” szöveggel.

E változatot közöltük fent b) alatt.

Szöveg. — K. II. p. 75. — 5 str.

Z. nr. 42. — 6 str.

D. nr. 109. — 11 str.

T. fo. 13a. — 9 str.

V. fo. 71a. — 5 str.

H. Á. 192. — 12 str. (a hatodiktól Horváth szerzése).

Nemz. Múz. Quart. Hung. 208. (Mészáros Ignác : Csallóközi ódák) I. fo. 155b. — 12 str.

U. o. Quart. Hung. 175. nr. 4. — 9 str.

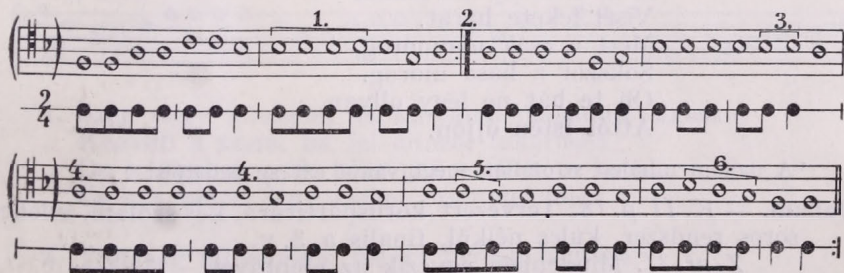
U. o. Quart. Hung. 173. IV. nr. 22. — 12 str. (Jankovich).

Erdélyi I. 235. l. — 11 str. (v. ö. Erdélyi II. 256. l.).

Ugyanerre a dallamra megy :

„Mi legyen a házasság.” D. nr. 180. — 24 str. — H. Á. 134. — 22 str. — Tóth István II. nr. 271. — 1 str. — Erdélyi I. 252. l. — 19 str. — Erdélyi I. 256. l. — 7 str.

136.

¹ Tóth : g-g-a-c. — ² K. és Z. kiírják az ismétlést. — ³ Tóth : a-g. —
⁴ Tóth : f. — ⁵ Tóth : b-a. — ⁶ Tóth : b-c-e.

1. Sirasd meg azt az időt,
Melyben barátta lettél.
Istráanggal kötött zubbont
Nyakadba kerítettél.

14. 14. 13. 10. 13.
(alapjában : 14. 14. 13. 13.)

Fán járó csuda vagy,
Gatyád nincsen, inged nagy.
(Ezer bajod meg kettő, meg kettő)¹
Ezer bajod meg kettő,
Gyászos az esztendő.

2. Nincs e világon semmi jobb,
Mint a jó békesség,
Azzal egybe köttetett
Virágzó szép egézség.
Hogyha ki házában,
Kedves hazájában
Kedvére él, az ilyen
Boldog akár millyen.

3. Bár véres verítékkal
Keresi is kenyerét,
Ha eke szarva s kapa
Fel töri is tenyerét.
De dolga rendesen
Foly, eszik csendesen.
A kinek hát ily dolga,
Jól van, akár szolgál.

4. De bezzeg nem így van ám
Sorsa annak, ki barát,
A ki kemény daróczból
Visel fekete harát.
Mert a csak nyomorog,
Sokszor a hasa morog.
Oh te hát ne légy olyan,
Attól Isten ójjon.

¹ A dallam minden strófában megkívánja ezt az ismétlést.

Dallam. — *K. II. p. 78.* Tervezett kóruspartitúra, két szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v.

Z. nr. 37. Mindenben egyezik az előbbivel.

Tóth István II. nr. 52. Pontosan ritmizált dallam; durváltzat.

Dallamváltzat. — *H. Á. 131.* „Oh melly kínos gyötirelem“ szöveggel. A dallam felépítése és strófaszerkezete azonos (a 3—4. dallam-sor repetáló bővítése nélkül). Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás. Közölve *Bartalus VII. nr. 22.* és *Orpheus 5. l.* (hibás mollmegoldásban).

14. 13. 14. 14.
vagy : 14. 13. 14. 13.

Bartalus II. nr. 3. „Jöszte velem jöszte.“ Strófaképletben eltérő ($4 \times 12.$), felépítésben egyező (3-3-3-1) rokondallam; durváltzat.

Szöveg. — *K. II. p. 78.* — 4 str.

Z. nr. 37. — 4 str.

T. fo. 15a. — 5 str.

D. nr. 5. — 3 str.

Sziveket ujító bokréta, p. 169. — 2 str.

Váci Énekes Gyűjtemény I. nr. 60. — 3 str.

Nemz. Múz. Oct. Hung. 73. p. 289. — 3 str.

U. o. Oct. Hung. 73. p. 387. — 3 str.

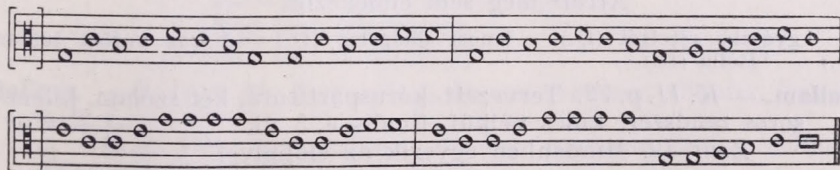
Tóth István II. nr. 52. — 1 str.

Ugyanennek a szövegnek más változatai így kezdődnek :

„Mi bajom nem tudhatom.“ *N-I. p. 134.* — 6 str.

„Oh melly kínos gyötrem.“ *H. Á. 131.* — 3 str. — Közölte
Bartalus : Orpheus 5. l., VII. nr. 22.

137.

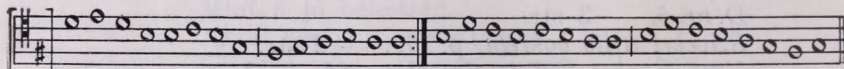
1. Szép vagy kincsem, ha kinyalod magadat csinosan,
Kedvell a szem, ha fel öltözől takarosan.
De külbömben csak hálai jár a lélek te beléd,
Csak a piaczi légy mehet örömmel feléd.
2. Tréfaság mindennek menni töviről hegyére,
Ez egyből is ki tetszik a fogad fejére.
A szemeid Nyir felé, Apagyra készülnek,
Mint az agg mén lóé, ki felé vérrel dülnek.
3. Nem is csuda, mind egy neked mind feje, mind veres,
Ha soha nem láttad is, ha bé tér kenyeres.
De el éred azt az időt, meg lásd még végtére,
Hogy a körü eb sem ugat te reád kedvére.

Dallam. — SzJ. p. 244. Négy (helyenként öt)szólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 5. v. — Közölve *Ethnographia* 1913. 301. l.

Szöveg. — SzJ. p. 243. — 3 str.

138.

1. Bokros bánat, melly unalmat
Szivemben szerzettél.
Sok ezerszer, nem csak egyszer
Hálóba ejtettél.¹
Mégis látom, mást ölelgetsz,²
Nekem csak vissza felelgetsz.

2. Mint a hajós, kinek bajos
Volt hajókázása,
Ha végtére, szerencsére
Parthoz lesz jutása.³
Bánatjáról felejtkeznek,
Arról⁴ meg sem emlékeznek.

¹gyászba ejtettél (D.) — ²most ölelgetsz (D.) — ³lesz partra jutása (D.) — ⁴Rólla (D.)

Dallam. — K. II. p. 72. Tervezett kóruspartitúra, két szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk.

Z. nr. 49. Mindenben egyezik az előbbivel.

Szöveg. — K. II. p. 72. — 2 str.

Z. nr. 49. — 2 str.

D. nr. 178. — 3 str.

Sziveket ujító bokréta, p. 122. — 4 str.

Herschmann gyűjt. p. 74. — 6 str.

Nemz. Múz. Quart. Hung. 173. IV. nr. 5. (Jankovich).

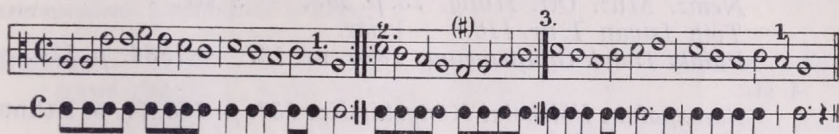
Pataki Dalok Gyűjteménye (1826) nr. 206. — (1834) p. 160.

— 3 str.

Ennek a strófaszervezetnek analógiái a régi német dalban gyakoriak. V. ö. *Mildheimisches Liederbuch* nr. 79, 88, 132 (rokon dallamnak látszik), 160, 162, 164, 312, 507.

14. 14. 16. 12.

139.

A dallam ritmizálása H. Á. szerint; a dallam alatt jeleztük Tóth kéziratának a ritmusát. — ¹ H. Á. : a. — ² H. Á. : e. — ³ H. Á. kiírja az ismétlést.

1. El kell menni, nincs mit tenni, Jaj, jaj be keserves. Marsot vernek, pedig ennek Engedni köteles Szegény fejem, mert fel vettem Hó pénzem, ezzel kötöttem Zászlómhöz hitemet, Zászlómhöz hitemet.	2. Búcsút vészek, majd elmégyek Tőled, édes kincsem. De reménylem és el érem, Meg tart jó Istenem. Az Ur végyen jobb karjára, Ne járjon élted kárára Semmi veszedelem, Semmi veszedelem.

3. Bár betegség vagy más inség
Rongálja éltemet,
Tűz vagy tenger, éles fegyver,
Fogyassza testemet.
Akkor is végső csepp vérem,
Hozzád vonsz érzékenységem,
Míg tart lélegzésem,
Míg tart lélegzésem.

Dallam. — *K. II. p. 89.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. v.

D. nr. 146. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül. Hibás, megbízhatatlan feljegyzés.

H. Á. 220. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

Tóth István I. nr. 116. Pontos feljegyzés; mollváltozat. Idegenes ritmizálás.

Kiss Lajos: Régi népdalok Hódmezővásárhelyről, 32. sz.

Ennek a strófaképletnek analógiái megtalálhatók:

Bartalus IV. 78. sz.

Mildheimisches Liederbuch 477. sz.

Bäumker: Das katholische deutsche Kirchenlied, III. 57. sz.

Szöveg. — *K. II. p. 89.* — 3 str.

D. nr. 146. — 13 str.

T. fo. 22a. — 5 str.

V. fo. 52a. — 6 str.

H. Á. 220. — 2 str., innen közölte:

Thaly: Vitézi Énekek I. 301. l.

14. 14. 16. 14.

Battha mel. p. 266.

Nemz. Múz. Oct. Hung. 73. p. 399. — 5 str.

Tóth István I. nr. 116. — 1 str.

Pataki Dalok Gyűjteménye. 1826. nr. 137. — 1834. p. 124. — 4 str.

Sárospatak, Főiskolai Könyvtár Kz. 131. p. 168. (v. ö. Ethnographia 1914. 239. l.)

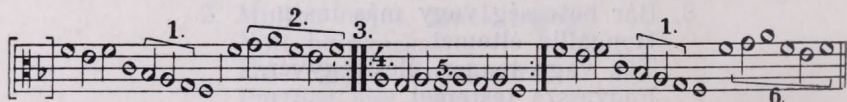
Erdélyi III. 126. l. (két változat).

Nem tévesztendő össze az „El kell menni, nincs mit tenni, Nincs szívemnek hova lenni“ kezdetű szöveggel, amely az „Arany idejüm folyása“ kezdetű elterjedt versnek önállóan is előforduló részlete.

14. 16. 14. 14.

„Oh drágalátos alak“
Lásd az 58. sz. dallamot.

140.

KF. szerint mezzokulcsban kellene olvasni; az altkulcs alkalmazása jobb olvasást ad. — Eltérések, ¹ H. Á. : c-b-a. — Csokonai : c-a-a. — ² Csokonai : f-g-a-f-f. — H. Á. : f-g-a-f-g; az ismétlésben : f-g-e-e-f. — ³ Z. és H. Á. kiírják az ismétlést, KF. és Csokonai nem. — ⁴ Csokonai : f. — ⁵ KF. : f. — ⁶ H. Á. : f-g-a-f-g (félzárlat). — Csokonai : f-g-a-f-f (oktávval mélyebben).

1. Oh már egyszer ¹ engeszteld meg	3. Mindent immár (többet ne várj)
Kő kemény szívedet.	Érted el követtem.
A vagy csak egy punctumban is	Szerencsémét szerelmedért ⁹
Biztasd reményemet.	Kockára vetettem.
Látod, érted hogy fáradok, ²	Nem kell már tovább életem,
Mint hó naptól elolvadok. ³	Mert hányatom s vettettetem.
Engedj lábodhoz borulnom, ⁴	Ha tőled nem enyhíttetem,
Kegyelmet koldulnom. ⁵	Lész szörnyű esetem.
2. Az egeknek felhők után ⁶	4. Dicsérem azt, minden szélre
Csillagi ragyognak,	Mint nád, nem hajtottál,
A tengernek szélvész után	Igéretek, complementre
Habjai apadnak.	Mindjárt nem hajtottál.
De én szegény csak habozok, ⁷	Meg esküdtem az egekre,
Magamnak sok bajt okozok.	Tudod, a nagy Istenekre.
Juttass már egyszer partjához, ⁸	Kész is vagyok mindenekre,
Égő fáklyájához.	Hajolj már ezekre.

KF. eltérései : ¹ Oh bár egyszer. — ² Tekintsd azt, mint kell kínlódnom. — ³ elolvadnom. — ⁴ Engedj hozzád le borulnom. — ⁵ Jutalmat

14. 14. 16. 14.

instálnom. — ⁶ Két sor felcserélve. — ⁷ Én szívem is már habozott, Fény csillagom homályt hozott. — ⁸ Juttass kérlek rév partjához. — ⁹ Életemet szerencsének koczkájára tettem.

Dallam. — *Z. nr. 35.* Tervezett kóruspartitúra, két szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 5. vk.

KF. fo. 14a. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 4. v. Kezdetleges ritmizálás.

H. Á. 120. „Hiszed e már kínjaimbul“ szöveggel. Egy szólam, hatsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 5. vk. Kezdetleges ritmizálás.

Dallamlap Csokonai Cultura-jához. Harsányi—Gulyás kiadása *III. 369. l.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, „Avagy mágnes keménységét“ kezdetű szöveggel.

Dallamváltozat. — *Bárdos Lajos* : 101 magyar népdal. 85. sz.

A dallam elemzését lásd *Szabolcsi B.* : A 18. század magyar kollégiumi zenéje, 80. l.

Szöveg. — *Amadé-vers* változata (Négyesy kiadása *VIII. sz. 100. l.*).

Z. nr. 35. — 4 str.

KF. fo. 65b. — 4 str.

Szíveket újító bokréta 41. l. — 6 str.

Nemz. Múz. Quart. Hung. 208. I. fo. 20a. — 5 str.

U. o. Quart. Hung. 178. nr. 271. (Jegyzet hozzá : „Ez Ének különbözik sub No. 3. az Amade László Éneki között található Énektől ; ennek az első betűi ANNA nevet, annak pedig AMADE formálnak, mint hogy ezen éneket egy írásból, mely mult századnak közepe táján Zemplin vármegyében irattatott, leírtam, inkább mondhatom, hogy Amade László, a régi éneket, sokat benne meg változtatván maga nevére fordította, melly miatt az énekek, ámbár eleji meg egyeznek, de folyamattyokban különböznek“. A kézirat dátuma 1800., a hivatkozott forrás tehát a 18. század közepe tájáról való lehetett.)

Nemz. Múz. Quart. Hung. 173. VIII. nr. 154. — 4 str. (Jankovich).

Ugyanerre a dallamra mennek :

„Hiszed e már kínjaimbul“. *H. Á. 120.* — 1 str.

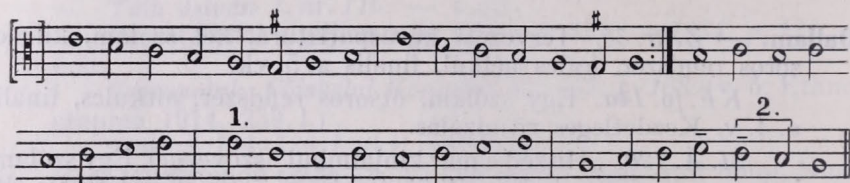
„Avagy mágnes keménységét“. *Csokonai* : *Cultura. III. felv. 4. jel.* — Harsányi—Gulyás kiadása *III. 367. l.* „igaz régi magyar nóta“ megjegyzéssel.

15. 15. 8. 8. 7.

141.

Heu me moestum Belogradum.

A dallam ritmizálását H. Á. kézirata szerint jeleztük. H. Á. (Br.) pontosan egyezik Z-vel. H. Á. (Ak.) jelentéktelen részletekben eltér: ¹ d. — ²: h-[#]g.

(O me moestum Belogradum,
Moestum fortalitium!
Quondam magnum et stupendum,
Artis Martis oraculum.
Tot expensu comparatum,
Glavis regni appellatum,
Pergo in exilium.)

Horváth Ádám magyar fordításának első strófája:

(Oh én szegény Belgrád vára,
Oh siralmas erősség!
Kinél volt hajdan csudára,
Pallás, Mars s a dicsőség.
Sok költséggel szereztettem,
Ország kulcsnak neveztettem,
S im most számkivettetem.)

Dallam. — Z. nr. 58. Négyszólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. A szövegből csak a kezdősor van meg.

H. Á. 175. „Oh én szegény Belgrád vára“ szöveggel. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk. Kezdetleges ritmizálás.

15. 15. 6. 6. 7. szerkezetű dallamváltozata:

KA. fo. 34a. „Time homo mors perennat.“

KF. fo. 16a. „ „ „

Amade László, ed. Négyesy, 518. l. nr. 2.

Szent vagy Uram, 115. sz.

Ez a strófászerkezet a német népies dalanyagban is megvan; v. ö. *Mildheimisches Liederbuch* (1799). Nr. 127, 472. (jambusosan megmértékelve).

15. 15. 9. 9. 7.

Szöveg. — *H. Á. 176.* — 11 str.*Miscellania fo. 119.* — 9 str.*Nemz. Múzeum, Quart. Hung. 173. V. nr. 10. (Jankovich)* — 11 str.

Ugyanerre a dallamra mennek :

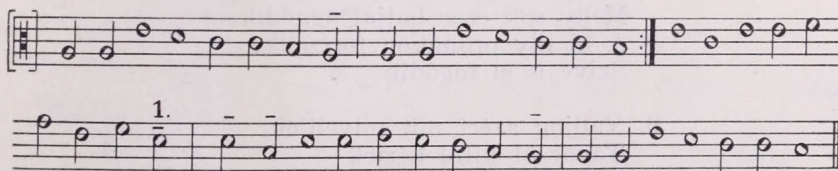
„Oh én szegény Belgrád vára“, Horváth Ádám fordítása, 11 str. *Holmi I. p. 215.* — *H. Á. 175.* — *V. fo. 66a.* — *Quart. Hung. 174. nr. 1.*„Oh siralmas Tihan vára“, Horváth Ádám verse, 7 str. — *Holmi II. p. 269.* — *Magyar Músa 1787. p. 418.* — *H. Á. 177.* — *Herschmann kézirat p. 148.*

15. 15. 15. 8. 12.

„Be keserves nyomorúság“

Lásd 15. 15. 15. 20. alatt (150. sz. dallam).

142.

¹ V. innen végig egy szekunddal magasabban írja a dallamot. — A dal ritmizálását *H. Á.* szerint jeleztük; *Z.* ritmizálatlan. — A kétes értékű hangjegyek nyújtásjellel ellátott félkótával vannak megjelölve.

1. Fel nyitnám már bús szívemnek

Régen bé zárt ajtaját,
Szeles¹ tenger habjai közt
Partra² vetném hajóját.
De ha szél fujja vitorlámat,
Azonnal rontja szándékomat,
Távoztatja partomat.³

2. Így siratják a leányok

Bóldogtalan sorsokat,
Hogy nincs nekik, ki meg törje
Mozsárokba borsokat.
Láthatsz illyeket sokakat, kik
Siratják ő állapotjokat,
Bóldogtalan sorsokat.

15. 15. 9. 9. 7.

3. Látom, könnyebb lészen immár⁴
 A tengert el kerülni,
 Hogy sem kisdéd hajócskámmal⁵
 Éppen⁶ el nem merülni.
 Vak voltam, hogy a parton állván,
 A dolgot jól meg nem vizsgálván,
 Vesztemre el indultam.
4. Oh, mely sokat⁷ óhajtottam,
 Hamar jőne segítség.⁸
 Óhajvásim egymást érték,
 Ki lehetne segítség.⁹
 Sok társ van a szép szabadságba,
 De ritka a nyomorúságba,
 Ki életét le tégye.
5. Meg untam már bús szívemnek
 Özönébe habozni.
 A szűz élet mely nagy kereszt,
 Már nem győzőm hordozni.
 Melly sok ezer bajjal aggódik,
 A ki illy próbákon forgódik,
 Szíve is el fogódik.
6. Valljon azért mit mívelljek,
 Tanácsot kitől kérjek.
 Fel nem érhetem eszemmel,
 Czelómra miként érjek.
 Jaj talám ugyan meg ígézték,
 Hogy eddig legények nem néztek,
 Tán már meg is vetettek.
7. Oh, ha szűzeknek szabados
 Vólna kéretni legényt,
 Nem látnának annyi leányt
 Szomorún ülni szegényt.
 Átkozom, a ki tilalmazta,
 Illyen szerencsétől meg foszta,
 Pártát ránk marasztotta.

T. eltérései: ¹ Zajos tenger. — ² Partra veret [?] — ³ Tartóztatja sorsomat. — ⁴ Látom immár sokkal könnyebb. — ⁵ Hogy sem kisdéd hajócskámmal. — ⁶ Itten. — ⁷ Oh be sokszor. — ⁸ Honnan lenne segítségem. — ⁹ Ki lehetne könnyebbségem.

Dallam. — Z. nr. 52. Négy szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk. Ritmizálatlan.

15. 15. 10. 10. 7.

D. nr. 39. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül. Romlott változat, hibás.

V. fo. 27a. „Kedves élete párját“ kezdetű alkalmi szöveggel. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Ritmizálatlan.

H. Á. 186. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. vk. Kezdetleges ritmizálás. Változata teljesen egyezik Z-vel.

A dallam első sora (az ismétlődőjelig) pontosan egyezik a „Szent háromság egy Istenség“ szövegű dallam elejével: KF. fo. 7a.

Majdnem azonos strófaképlet (15. 15. 9. 7.), de eltérő dallammal: „Mon premier epoux“ Air: Du Curé de Pompone. *Chansons Joyeuses. Paris 1765. p. 7.*

Szöveg. — V. fo. 61a. — 7 str.

T. fo. 12a. — 6 str.

D. nr. 39. — 5 str.

H. Á. 186. — 17 str. (A 4. strófától Horváth hozzáköltése). Gönczi p. 117.

Szíveket Ujító Bokréta, 77. l. — 3 str.

Nemz. Múzeum, Quart. Hung. 174. nr. 25. — 5 str.

U. o. Quart. Hung. 175. nr. 87. — 6 str.

U. o. Oct. Hung. 73. p. 287. — 5 str.

U. o. Oct. Hung. 73. p. 384. — 5 str.

Váci Enekes Gyűjtemény I. 1799. nr. 28. — 5 str. — 1803. kiadás: nr. 89.

Sárospataki Dalok Gyűjteménye I. nr. 150. — 1 str.

Nemz. Múz. Quart. Lat. 700. fo. 20b. 1802. — 5 str.

Thaly: Vitézi Énekek II. 314. l. — 4 str. („saját gyűjteményemből“).

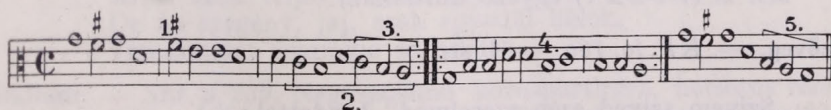
Ugyanerre a dallamra mennek:

„Kedves élete párját“ (alkalmi köszöntő) V. fo. 27a. — 3 str.

„Jóllehet kevés bajom volt még“ V. fo. 70a. — 15 str.

a)

143.

¹ H. Á.: g. — ² H. Á.: h-c-h-a-a-g. — ³ Tóth: c-h-a-g. A KF. kézirat fent közölt zárata (félzárlat) hihetőleg a 1. voltát jelzi, míg H. Á. és Tóth kézírata teljes zárlatukkal valószínűleg a 2. voltát tartják szem előtt. — ⁴ H. Á.: d. — ⁵ A kéziratban (KF.) félzárlat: c-h-a. Talán azért végzi félzárlattal, mert közvetlen utána hozza, mint 2. részt a 84. sz. dallamot „Hogy el akarsz menni“.

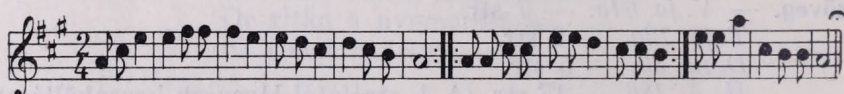

15. 15. 10. 10. 7.

Azért szánd meg, mégis szánd meg
 Bús szívemet, édesem.
 Mert itélem, hogy úgy élek,
 Melyben kétségben esem.
 Mondd meg szíved szándékát, válaszolj,
 Ha pedig nem, ...¹ csak oszolj,
 Hozzám ne nyulj, ne is szólj.

H. Á. szerint az első két sor: Szívem szíved szép szerelmed, Felgyújtotta tüzeimet, Azért szánj meg, mégis szánj meg, Ne epeszd bús szívemet. —
¹ Közölhetetlen.

b)

Tóth István dallamváltozata, ezzel a szöveggel:

Álnok Sirén, nem hallgatom
 Már csalárd énekedet,
 Mert meg esmértetted velem
 Hűségtelenségedet.
 Nem ohajtlak, csak maradj magadnak,
 Nem hallgatom hangját szép szavadnak,
 Ne tarts többé rabodnak.

Dallam. — *KF. fo. 19b.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

D. nr. 40. Teljesen torzított, hibás feljegyzés.

H. Á. 378. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. vk. Kezdetleges ritmizálás.

Dallamváltozat. — *Tóth II. nr. 204.* „Álnok Sirén, nem hallgatom már” szöveggel. Szótagszámban (15. 15. 10. 10. 7.) és sorvégzőkben is (1-1-2-2-1) egyező durdallam.

Szöveg. — *KF. fo. 70a.* — 1 str.

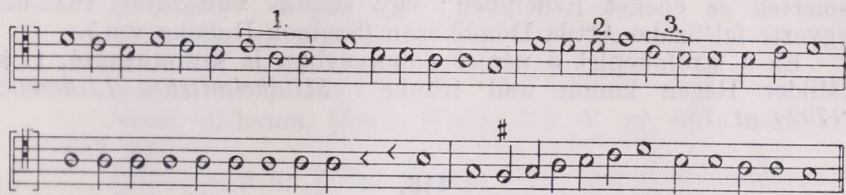
„Szívem szíved szép szerelmed” kezdettel:

D. nr. 40. — 7 str.

H. Á. 378. — 1 str.

15. 10. 10. 12. — 15. 15. 11. 11.

144.

A ritmizálást H. Á. kézirata szerint jeleztük. — ¹ H. Á.: *d-c-h.* —
² Felesleges hang, amelyre nem jut szótag. — ³ H. Á.: *d-c.* — Az ékalakú
 jel melizmát, cifrázó hangot jelez.

Sis benedictus in terris
 A supremo numine.
 Coelitumque chorum videas,
 Quando mortalia relinqueris
 Angelorumque choro sociaberis.

Dallam. — *K. II. p. 88.* Öt szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül,
 finalis a. 3. vk. Ritmizálatlan.

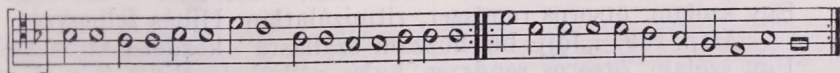
H. Á. 420. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül,
 finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

A dallam vonala *H. Á. 315*-re is emlékeztet (*Clerice clerice non
 venias ad me*).

Szöveg. — *K. II. p. 88.* — 1 str.

H. Á. 420. — 1 str.

145.

Azok élik világokat, a kik ketten hálálnak,
 Mivel azok teljes örömet egymásban találnak.
 De én szegény, jaj, csak egyedül hálók,
 Vigasztalást semmibe se találok.

Dallam. — *SzJ. p. 239.* Négyszólamú kóruspartitúra, hétsoros rend-
 szer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. — Közölve *Ethnographia 1913.*
299. l.

Szöveg. — *SzJ. p. 239.* — 1 str.

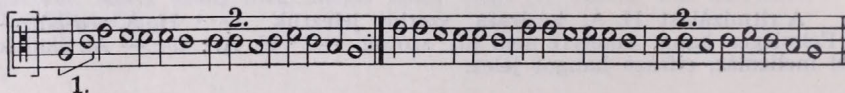
Kolozsv. Ref. Koll.: Miscellanea XVII. 475. (XVIII. szá-
 zadi ponyvakötetben).

Kelemen Lajos közlése szerint 30—40 év előtt még széltében ismerték ez éneket Erdélyben; egy strófás változatát 1932-ben jegyezte fel Szabó Attila Domokoson (Szolnok-Doboka vm.).

Ez a strófaképlet a német dalanyagban is kimutatható, t. k. „Milder Regen komm und tränke“. *Mildheimisches Liederbuch* (1799) nr. 78.

146.

¹ H. Á. és D. mindkétszer, K. és Z. a 2. voltában : c-e. — ² M. : a. — A ritmizálást az M. kézirat szerint jeleztük.

Óhajtással¹ telnek el, kelnek el
Éltem napjai.
Nyögök, mint az erdőknek, mezőknek
Bús galambjai.
Mert elmém testemmel,²
Majd minden részemmel,
Szívemmel szived rabjai.

¹ Sohajtással (H. Á.) — ² Mert elmém kedvemmel, majd minden izemmel (H. Á.)

Dallam. — K. II. p. 79. Két szólam, tervezett kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Ritmizálatlan.

Z. nr. 36. Kezdetben négy szólam. Különben mindenben egyezik K. kézirattal.

D. nr. 93. „Búbánattal be borít, szomorít“ szöveggel. Egy szólam, ötsoros rendszer, ritmizálatlan. Hibás feljegyzés.

M. p. 239. „Jőjj be hozzám szállásra“ kezdetű szöveggel. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

H. Á. 63. „Búcsúzz pajtás honyodtul“ szöveggel. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás (lényegében egyezik M-el). Közölte Bartalus : *Orpheus* 88. l.

H. Á. 160. „Magánosság neveli, terheli“ szöveggel. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Kezdetleges ritmizálás.

Ez ének ritmusa és strófaképlete emlékeztet a „Septem tuos dolores“ kezdetű egyházi énekekre (7. 8. 7. 8. : 12. 12.) *Cantus Catholici* 1651. 268. l. — 1675. 102. l. — 1703. 117. l. — 1738—1792. 104. l.

15. 13. 8. 8. 5. 8. 8. 13.

Szöveg. — K. II. p. 79. — 1 str.

Z. nr. 36. — 1 str.

V. fo. 58a. — 1 str.

H. Á. 201. — 1 str.

Battha mel. p. 363.

Nemz. Múzeum, Quart. Hung. 173. V. nr. 46. (Jankovich)
— 2 str.

Három szép új Világi Énekek 1790. (ponyvanyomtatvány).

Erd. Múzeum Etyl. kólára, Kt. 1625. nr. 127. (Vutskits)
— 2 str.

Teljesebb szövegváltozat „Búbánattal beborít” kezdettel:

D. nr. 93. — 4 str.

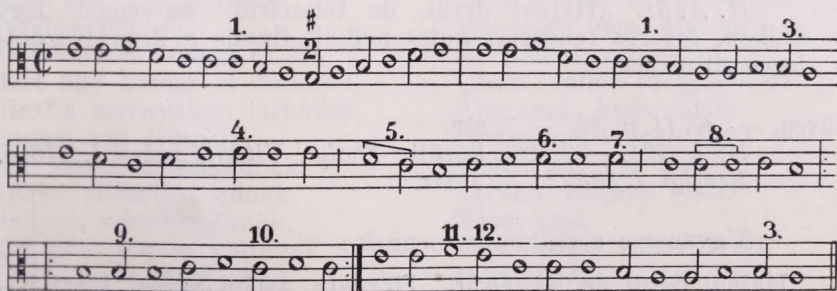
Sziveket Ujító Bokréta, 88. l. — 16 str.

Ugyanerre a dallamra mennek:

„Búcsúzz pajtás honyodtul”. H. Á. verse, 4 str. — H. Á. 63.

„Magánosság neveli, terheli”. H. Á. verse, 3 str. — H. Á. 160. —
Holmi II. p. 311.

147.

H. Á. eltérései: ¹ Br.: d. — ² Ak.: a. — ³ Ak. Br.: [♯]g. — ⁴ Br.: f. — ⁵ Ak. Br.: h-h. — ⁶ Br.: c. — ⁷ Ak. Br.: c. — ⁸ Ak. Br.: e-e. — ⁹ Br.: a. — ¹⁰ Ak.: d. Br. e. — ¹¹ Br.: e. — ¹² Ak. Br.: d. — A dallam ritmizálása H. Á. szerint.

1. A nap kerül, hajnal derül,
Már a szabott óra cseng.
Már minden sor, minden bokor
Lassú marssal zeng.
Mit késel hát,¹ talpadra kellj
Vitéz magyar,² lóra székely,
Kabalára szász.

15. 13. 8. 8. 5. 8. 8. 13.

Rest ember az, aki nem fut,
Mikor előtte van az út,
A gavallér, mikor ráér,
Ha nem mehet más.

2. Bölcsős hintó, czafrangos ló,
Társzekér, hámos kancza,
Négy derék kocsí és kerék,³
Fakó targoncza.
A sok lektika,⁴ rezes hám,
Piros csalma, uti szerszám,
Ugy készüljete,
Hogy utaimhoz kezdhessek,
Csikorgás nélkül mehessek,
Katonásan és pompásan
Járjak veletek.

¹Serkenj fel hát (H. Á.) — ²Szegény magyar (H. Á.) — ³Négy nem derék kocsí kerék (H. Á.) — ⁴Czifra lektika (H. Á.).

Dallam. — *K. II. p. 32.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. v. Ritmizálatlan.

H. Á. 31. „Hajnal derül, de felszérlül“ szöveggel. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

Szöveg. — *K. II. p. 32.* — 2 str.

H. Á. 221. — 2 str.; közölte *Thaly: Vitézi Énekek I. 316. l. Erdélyi I. 363. l.* — 1 str.

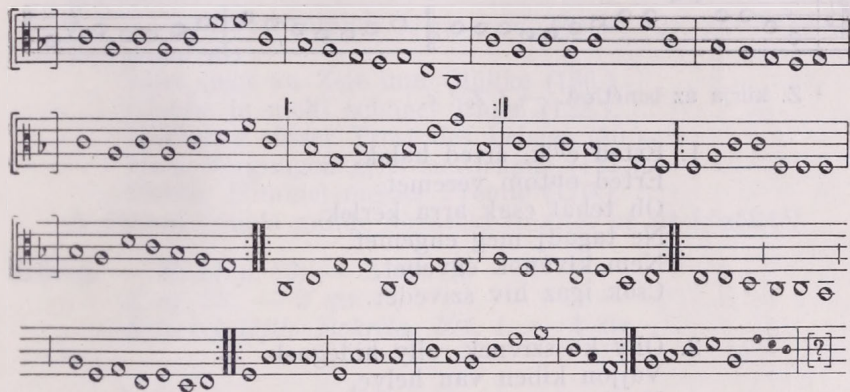
Ugyanerre a dallamra mennek:

„Hajnal derül de felszérlül“. Horváth Ádám verse, 1 str. — *H. Á. 31.*

„Lóra pajtás már nincsen más“. *H. Á.* verse, 2 str. — *H. Á. 45a.* — *Árion nr. 2.* (jegyzete: „Ez az ének nóta, ama régi, az egész Alföldön ismeretesebbül van véve: „A nap kerül hajnal derül“; de a mellynek szótagjai nincsenek annyira a hang mértékhez alkalmaztatva, mint ennek“).

15. 13. 16. 15. 14. 14. 15. 15. ...

148.

Átkomponált (nem strofikus) dallam, valószínűleg idegen eredetű. — Végén valószínűleg csonka : a szöveg befejező részére már nincsen melódia.

Oh sebességgel repülő
 Iffjuságom ideji.
 Muló boldogságot szülő
 Tündér kedveji.
 Búval nézek vissza rátok,
 Mert oly hamar el mulátok,
 Mintha szárnyakon járnátok,
 Szívem vig örömeji.
 Már szemeim lankadnak,
 Gyáva pillantást adnak,
 Mellyek mosolyogtanak,
 Míg jobb napim voltanak.
 Vérem heve, oda leve,
 Tüzes erejim hülnek,
 Haj szálaím, szem héjjaim
 Egyenként fejeződnek.
 Lábaím tánczaim
 Kezdek már felejtetni,

A napok, hólnapok
 El kezdvén restíteni.
 Nem tetszik a vig musika,
 Hangjára nem¹ elevenedem,
 A dalokat, játékokat
 Unom, töllok idegenedem.
 Éltemnek, kedvemnek
 Diszemnek reggeli ideji
 Végére így ére
 Estvére Hajnali esési.
 Mindennek
 Míg tagaiba eleven ereji
 Meg-lésznek,
 Legyenek igaz örömeji.
 El vesztk,
 Mivel ideji hamar ez örömeke
 Csüggesztk
 Az egek erek erejeket.

A sor-elválasztás a kéziratban nem következetes. — ¹ Rosszul olvasható szó, talán „im“.

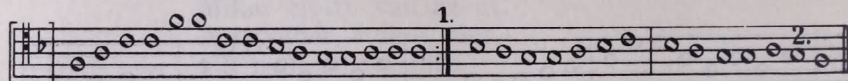
Dallam. — *M. p. 158.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül. Csonkán, vége híján feljegyzett dallam, finisvonal nélkül.

Szöveg. — *M. p. 158.* Egy szakasz (nem strofikus).

15. 15. 14.

149.

¹ Z. kiírja az ismétlést. — ² Z. : c.

1. Érted élek, érted halok,
Érted ontom véremet,
Oh tehát csak arra kérlek,
Ne tagadj meg engemet.
Nem kívánok egyebet,
Csak igaz hív szivedet.
2. Olly kő szívnek, olly hidegnek
Vajjon kiben van helye,
Nyájasságra,¹ mulatságra
Midőn vagyon ideje,
Az alkalmatosságon,
Nem kap a nyájasságon.²
3. Hogy ha ilyen a földön van,
Méltó csudának vélnünk,
Erkölcseről, életéről
Lehet balul itélnünk.
Mert az ember vigasságra
Termett, nem komorságra.

¹ Vigasságra (Z.) — ² Mulatságon (Z.)

Dallam. — *K. II. p. 83.* Félbenmaradt kóruspartitúra, két szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Ritmizálatlan.
Z. nr. 28. Mindenben egyezik az előbbivel.

Dallamváltozat. — *Tóth II. nr. 24.* „Boldog aki fát ültet olt” szöveg-
gel. Durvariáns.
A dallam első sora szószerint egyezik a következő (150. sz.)
énekekkel.

Ez a strófaképlet a régi magyar énekanyagban is kimutat-
ható :

146. zsoltár „Áldjad én lelkem az Urat“.

H. Á. 414. „Oh mulandó gyönyörűség.“

Ujfalvi 1807. p. 253. „Oh áldandó Szentháromság.“

Losonczi 1778. p. 88. — 1791. p. 73. „Oh Jézus idvesség ára.“

Tóth István II. nr. 290. „Mikor már én tavasz módra.“

15. 15. 15. 20.

A német anyagban :

Mildheimisches Liederbuch 517. sz. „Ruhig ist der Todes-schlummer.“

Sperantes : Singende Muse a. d. Pleisse (D. D. T. 35—36. lapszámaival) :

Alles liegt an Zeit und Glücke (156.).

Glaube ja nicht schöner Engel (123.).

Hoffnung süßer Trost des Lebens (10.).

Mein Vergnügen geht zu Grunde (141.).

Holder Himmel meiner Freude (170.).

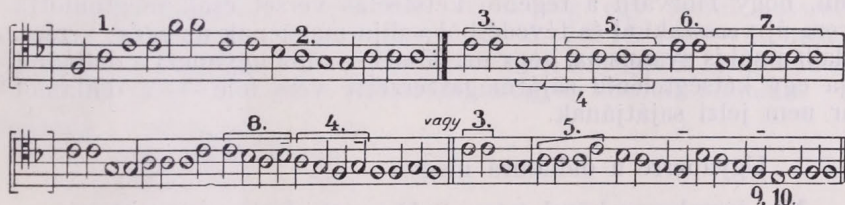
A dallam vonala minde forrásokban eltér az itt közölttől.

Szöveg. — *K. II. p. 83. — 3 str.*

Z. nr. 28. — 3 str.

Sziveket Ujító Bokréta, 104. l. — 4 str.

150.

Z. kétféle változatban adja az utolsó dallamsort ; K. az első, H. Á. a második formához kapcsolódik. — K. hibás változatot ad, ezért Z.-ből közöltük a dallamot. A ritmizálást H. Á. szerint jeleztük. — ¹ K. : g. — ² H. Á. : b. — ³ H. Á. 183. : c-b. — ⁴ K. : szekundál magasabb hangok. — ⁵ H. Á. : f-a-c-c. — ⁶ H. Á. : b-b. — ⁷ K. : terccel magasabb hangok. — ⁸ K. : szekundál mélyebb hangok. — ⁹ H. Á. 95. : e. — ¹⁰ H. Á. : f.

1. Be keserves nyomorúság töri bódult fejemet,
Sok ezer baj keseríti¹ keseredett szívemet.
Búra lettem, búval élek, búra szültek engemet,
Búval ölnek, búval végzik²
Halálomig³ e nyomorult életemet.

2. Sok ohajtással ezerszer könyörgöttem eleget,
De hiába feszegettem szavaimmal az eget.⁴
Angyalok helyét kerestem, látok ördög sereget.
Már is érzem a szívemben
A perselő pokolbeli tűz meleget.

¹ keserűség keseríti (V.) — ² Búval öl meg, búval végzi (H. Á.) —
³ halálom is (H. Á.) — ⁴ kérésemmel az eget (V.)

15. 15. 14. 14. (14.)

Dallam. — *Z. nr. 38.* Félbenmaradt kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Ritmizálatlan.

K. II. p. 34. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs (?), finalis a. 1. vk. Ritmizálatlan.

H. Á. 183. Egy szólam, hatsoros rendszer (alsó segédvonal), kulcs nélkül, finalis a. 2. vk. Kezdetleges ritmizálás.

H. Á. 95. „Mig szerelmem közel értem“ szöveggel. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás. — Közölte *Bartalus : Orpheus 80 l.*

A dallam első sora szószerint egyezik a 149. sz. melódiával.

Szöveg. — *Z. nr. 38.* — 2 str.

K. II. p. 34. — 2 str.

V. fo. 78b. — 2 str.

H. Á. 183. — 5 str.

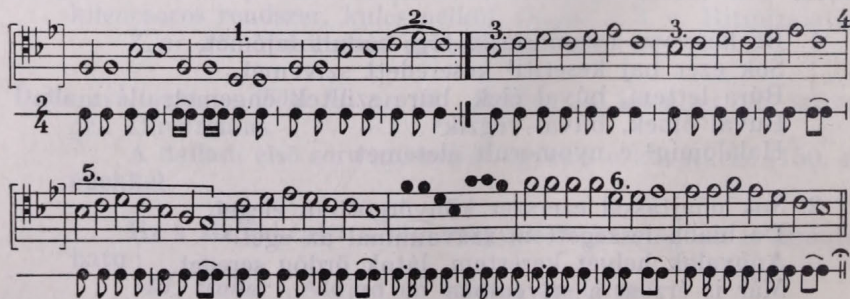
Holmi I. p. 57. — 5 str.

Horváth Ádám a Holmiban és az Ötödfélszáz Énekekben magának tulajdonítja vers és dallam szerzőségét. Ami a verset illeti, valószínű, hogy Horváth a régebbi kétstrófás verset csak megtoldotta három új versszakkal és tévedésből vallja magáénak az egész verset. A dallamnál is gyanus az, hogy nr. 95-nél — ahol ugyanezt a dallamot adja egy kétségtelenül sajátmagaszerzette vers fölé — a dallamot már nem jelzi sajátjának.

Ugyanerre a dallamra megy :

„Mig szerelmem közel értem.“ Horváth Ádám verse, 1 str. — *H. Á. 95.* — Közölte *Bartalus : Orpheus 80 l.*

151.

A három utolsó dallamsorra nincsen szöveg. Tóth István változata öt dallamsorral (az ismétléseket nem számítva) hosszabb a szövegnél (Csak a tiszta szeretetben). A melódiának ez a kiegészítése valószínűleg hangszeres

15. 15. 14. 15.

ritornellt jelez. — Elterések : ¹ M. : [7]e. — ² M. : d-c-b (ez a 2. voltára való).
³ M. : d. — ⁴ Itt a kéziratban (N-2.) egy felesleges ismétlődő jel áll. — ⁵ M.
 ezt a dallamsort tercel mélyebben írja (hibás).

Csalárd szived kevélysége
 Meg emésztí szivemet.
 Kinaimnak nem lesz vége,
 Mig nem óltod tüzetem.
 Eremben minden csepp vér
 Érted buzog, érted vér.
 E világon semmi nincs
 Nálladnál becsesebb kincs.

Dallam. — N-2. p. 115. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk. Kezdetleges ritmizálás. A szövegnek csak kezdőszavai vannak meg.

M. p. 237. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Kezdetleges ritmizálás.

Tóth István I. 98. sz. „Csak a tiszta szeretetben“ szöveggel. Pontosan feljegyzett durdallam. A szöveg egy sorral hosszabb a fenti változatnál; strófaképlete : 15. 15. 14. 14. 14. — E dallam a Havasi juhászleány c. énekesjátékból való, amelynek zenéjét Kocsi P. János állította össze a kolozsvári magyar színház számára.

Szöveg. — M. p. 218. — str.

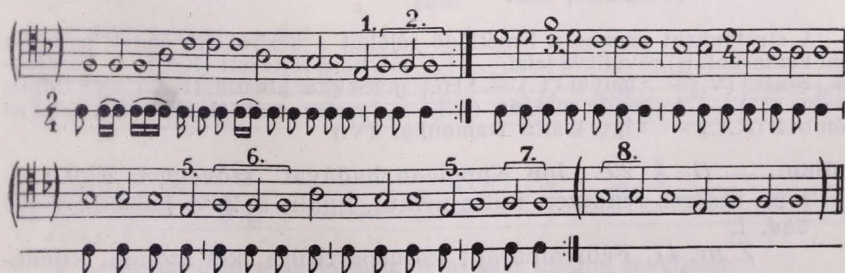
MD. melodiárium.

Gönczi mel. p. 119.

Ugyane dallamra megy :

„Csak a tiszta szeretetben.“ Tóth I. nr. 98. — 1 str. — Sáros-pataki Dalok Gyűjteménye (1826) nr. 189. — (1834) p. 148. — 1 str.

152.

A dallamot H. Á. kéziratából közöljük. Z. hibás : kiírja az 1. dallamsor ismétlését, de másodsor szekunddal magasabban írja és úgy is folytatja. — Z. eltérései. ¹ g. — ² a-a-a. — ³ d. — ⁴ b. — ⁵ g. — ⁶ a-a-a. — ⁷ Ez a két hang hiányzik. — ⁸ Ez a hozzátoldás csak az Ak. kéziratban.

15. 15. 14. 15.

1. Midőn szeretőjét várja
Trallalala lalala,
Fillis magát kertben zárja
Trallalala lalala.
A berekbe rejtezett,¹
Reá álom érkezett.
Trallalala lalalala
Trallalala lalala.
2. Mint az anyáknak szokása,² Trallalala, stb.
Elment, leányát³ hogy meg lássa, Trallalala, stb.
Hát csendesén aluszik,⁴
A fák között nyugoszik.
Trallalala stb.
3. Anyjának nagy örömében, Trallalala, stb.
Ugráll a szíve⁵ mellyében, Trallalala, stb.
Csókolgatja leányát,
Igy áldja szép virágát.⁶
Trallalala, stb.
4. Igaz ártatlanságodért, Trallalala, stb,
Tiszta szűz jámborságodért, Trallalala, stb.
Anyai áldásom vedd,
Ezer csókok között szedd.
Trallalala, stb.
5. Az anyai meleg téjtől,⁷ Trallalala, stb.
Fel ébredre mélyl álomból.⁸ Trallalala, stb.
Igy kiált Demophonhoz,⁹
Az ördög be későn hoz.
Trallalala, stb.

A strófánként azonosan ismétlődő réjákat a kézirat (és ennek nyomán a mi kiadásunk is) rövidítve jelzi. — ¹ A fák közé rejtezett (KA.) — ² szüléknek szokása (V.) — ³ lányát (T.) — ⁴ Hát már akkor aluszik (KA.) — ⁵ Dobog a szíve (T.) — ⁶ gyöngy virágát (V.) — ⁷ meleg csóktól (KA. V.) — ⁸ az álomból (KA.) — ⁹ Így kiálta Damonhoz (V.)

Dallam. — H. Á. 29. „Jön Napoleon hadával” szöveggel. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Közlötte *Fabó* 284. l.

Z. nr. 41. Félbenmaradt kóruspartitúra, két szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v.

D. nr. 7. Teljesen hibás, alig felismerhető változat. Közlötte *Ethnographia* 1914. 106. l. (D. nr. 156. szövegével).

Tóth István I. nr. 136. Pontosan ritmizált durváltzat.

15. 15. 16. 15.

Dallamváltozat. — *Tóth II. nr. 92.* „Fillis nyugszik mély álmában.“
Faludi verse, ed. Négyesy 48. l.

Tóth István II. nr. 290. „Mikor már én tavasz módra.“
Torzított változata, mint diákdal „Kassa város híres város“
szöveggel *Belilaqua B. Béla: Magyar Gaudeamus 1932. 44. l.*

Ennek az idegen melódiájú éneknek mintájára szerezte Horváth Ádám az Ötödfélszáz Énekek 238. énekének dallamát, amelyet magáénak jelez.

Különben mind dallam, mind vers német eredetű; forrása az „Ihren Schäfer zu erwarten“ kezdetű német népszerű dal: *Almanach d. deutschen M. 1772.* — *Erks Liederschatz II. nr. 298.*

Német szövegét 1802-ben a Dunántúl is feljegyezték: *Nemz. Múzeum, Quart. Lat. 700. (német rész) Nr. 25.*

Szöveg. — *Z. nr. 41.* — 5 str.

KA. fo. 89b. — 4 str.; sorrendjük: 1. 2. 4. 5.

T. fo. 17a. — 5 str.; sorrendjük: 1. 3. 2. 4. 5.

V. fo. 79b. — 5 str.; sorrendjük, mint az előbbi forrásban.

D. nr. 7. — 7 str.

Tóth István I. nr. 136. — 1 str.

Erdélyi Múzeum könyvtára, Kt. 1625. nr. 112. (Vutskits).
— 15 str.

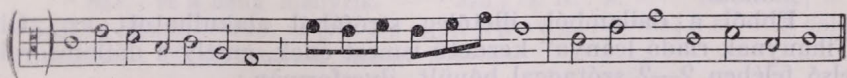
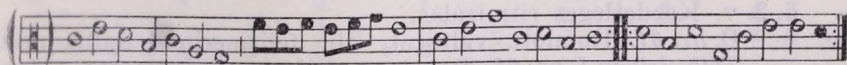
Ugyanerre a dallamra mennek:

„Mikor elsőben láttalak.“ *D. nr. 156.* — 7 str. (két strófáját lásd *Ethnographia 1914. 106. l.*).

„Gyere pajtás katonának.“ Horváth Ádám verse, 29 str. — *H. Á. 367.*

153.

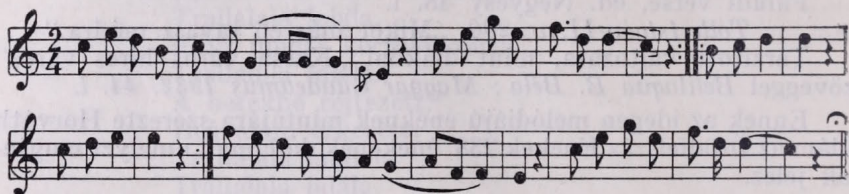
a) N-2. kézirat szerint

A kéziratok nem írják ki az 1. dallamsor dacapo ismétlését.

b) Tóth István szerint

1. Triste valedico Musis, Ora rigant lacrimae. Moestum pono finem ludis, Tremunt partes intimae. Tempus scholae consecravi, Vitae florem immolavi, Ne fortunam inimicam In senecta videam. ¹	Hogy el hagytam a Músákat, ⁵ Oh mint sírnak szemeim, Meg kell vetnem a nymfákat, Hülnek minden részeim. Kiknek szántam életemet, Ezzel biztatván fejemet, Hogy idővel vígan élek, Szegénységtől nem félek.
2. Annum vix agebam nonum, Patriam deserui. Lac vix reliqui maternum, Jam palestram colui. Ut consoler ² moestum patrem Adiens ³ ad charam matrem Spe clericam assequendi Omnem dedi operam. ⁴	Majd csecsemő gyermekségben Szüléimet el hagytam, Időm s kedvem serénységben A tanulásra adtam. Ritkán láttam szüléimet, Hogy ujítsam fületem, Éjjel nappal törekedtem, Hogy pap legyek, siettem.

A magyar szöveg felett a kéziratban ez a jegyzet áll „Comp. a Greg. Édes“⁶. Szerzője tehát Édes Gergely. — ¹ lugeam (D.) — ² consolar (D.) — ³ rediens (D.) — ⁴ Quam heu dolor perdidit (D.) — ⁵ Elhagyom már a Músákat (Tóth, Sárosp. Dalok Gyűjt.) — Itt csak a szöveg elejét közöltük: a teljes szöveg 7—7 strófa.

Dallam. — *N-2. p. 111.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Kezdetleges ritmizálás.

M. p. 236. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

D. nr. 31. Romlott változat, alig felismerhető dallammal.

Tóth István I. nr. 65. Pontosan feljegyzett változat: dur-dallam.

Ebből a dallamból, illetőleg strófából alakulhatott az „Oh Tihanyinak riadó leánya“ kezdetű ismert ének, amely a dallamsorok első felében 2—2 szótaggal bővült, ilyesformán:

Triste valedico : 8. 7. 8. 7. 8. 8. 8. 7.

Oh Tihanyinak : 10. 7. 10. 7. 8. 10. 7.

A. A. B. A'. sémájú felépítése teljesen, dallamvonala pedig nagyrészen egyezik ezzel a melódiával.

16. 16. 10. 10. 16.

A dallamvonal kezdetében teljesen egyezik, de strófaképletével eltér (16. 16. 10. 10. 16.) *H. Á. 153.* „Mit kínozkod újra lelkemet.“ Horváth a dallamot csillaggal a sajátjának jelzi (?).

Szöveg. — *N-1. p. 121.* — 7 latin, 7 magyar strófa.

D. nr. 31. — 8 str.

V. fo. 72a. — 1 str.

M. p. 219. — 6 str.

Battha mel. p. 264.

Nemz. Múzeum, Quart. Lat. 700. fo. 1a. — 8 str.

„Elhagyom már a Músákat“ kezdettel:

Tóth István I. 65. — 1 str.

Sárospataki Dalok Gyűjteménye (1826) nr. 205. — (1834) *p. 159.* — 7 str.

Ugyane dallamra megy:

„Hallgatásnak véget vetek.“ — *Battha p. 223. N. Triste valedico Musis.*

„Szivem gyenge táblácskáján.“ (*Jos. Arday N-1. p. 123.* — 8 str.

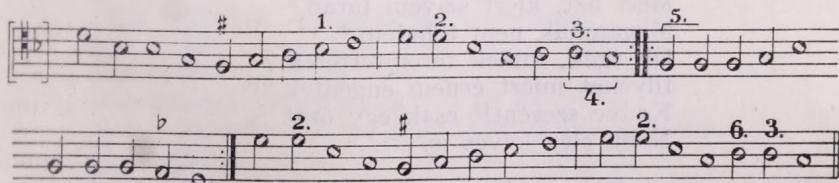
„Az hűséggel nemesült sziv.“ — *N-1. p. 124.* — 8 str.

15. 15. 15. 20.

„Be keserves nyomorúság.“

Lásd 150. sz. alatt.

154.

¹ SzJ.: ez a hang hiányzik. — ² SzJ., *H. Á.*: b. — ³ *H. Á.*: [F#] f. — ⁴ SzJ.: g-[F#]f. — ⁵ SzJ.: c-[b]e-g-g-g-[F#]f-[:]f-a-a-g. — ⁶ SzJ.: b. — A dallam ritmizálását *H. Á.* kézírata szerint jeleztük.

1. Jaj, hová légyek boldogtalan
Szerencsétlen fejemmel?
Hol találhassak nyugodalmat,
Nem érem fel eszemmel.

16. 16. 10. 10. 16.

Szánj meg Istenem, szánj meg engemet !
 Te tudod igaz szeretetemet.
 Adjad, hogy akiért szenvedtem,
 Szeresse hív szívemet.¹

¹ Szeresse személyemet (K.).

A pataki források szövegváltozata N-1. szerint :

1. Mit csinálljak¹ szerencsétlen
 Boldogtalan fejemmel ?²
 Hol keressem orvosságát,³
 Fel nem érem eszemmel.
 Oh irgalmatlan párkák, hol vagytok ?
 Vallyon illy soká hol mulatoztok ?⁴
 Nem tűrhetem már gyötrelmimet,
 Végezzétek éltetemet.
2. Nincs ég alatt olyan állat,
 Ki meg vigasztalhatna,
 Bús szívemet, jó kedvemet
 Nekem vissza adhatná.
 Átkozott fátum, mért cselekedtél ?⁵
 Illyeket minek érnem engedté⁶
 A ki én szívemet sebhette,⁷
 Személyem meg vetette.
3. Jajjal lettem e világra,
 Jaj az egész életem ;
 Mert azt, kiért szívem fárad,⁸
 Magamnak nem tehetem.⁹
 Oh egek, minek teremtetetek ?
 Illyeket miért érnem engedtek ?¹⁰
 Kedve szerént¹¹ csak egy órát is,
 Noha elég kevés is.
4. Hová légyek, jaj mit tégyek !
 Sohó¹² nincs nyugodalmam.
 Hogy szívemnek parancsoljak,
 Nincsen annyi hatalmam.
 Szánj meg Istenem, szánj meg engemet,
 Te tudod tiszta szeretetemet.
 Add meg, a kiért gyötrettetem,¹³
 Szeresse személyemet.

16. 16. 10. 10. 16.

5. Hogyha pedig a nem lehet,
 Hogy tölle szerettessem,
 Nem kívánok mást egyebet,
 Hogy őt ne szerethessem.¹⁴
 Ha pedig ebben nem hallgattatom,
 Élteget magam végzem, mint látom.¹⁵
 Mert nincs annyi árja tengernek,¹⁶
 Mint gyilkosa szívemnek.¹⁷

A Herschmann kézirat eltérései: ¹ Mit csinállok. — ² Boldogtalan szívemmel. — ³ orvoslóját. — ⁴ miért mulatoztok. — ⁵ mit cselekedtél. — ⁶ Miért az ollyat látnom engedté. — ⁷ Az ki szívem sebesítette. — ⁸ eped szívem. — ⁹ enyimé nem tehetem. — ¹⁰ Mivel énnékem nem engedtétek. — ¹¹ Kedvem szerént. — ¹² Nincs semmi nyugodalmam. — ¹³ Azt a kiért kínlódom, kedvellje személyemet. — ¹⁴ Csak őtet nem szeressem. — ¹⁵ Életeget végzem, magam mondhatom. — ¹⁶ Vize tengernek. — ¹⁷ Mint fájdalmi szívemnek.

Dallam. — Z. nr. 25. Négyszólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk.

SzJ. p. 259. Négyszólamú kóruspartitúra, nyolcsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v. Rossz megfejtése *Ethnographia* 1913. 368. l.

H. Á. 127. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Kezdetleges ritmizálás.

Rokon strófaképlet: „Halleluja ki gyötrötte.“ *Tóth II. nr. 120.*
 — Ugyane strófaképlet mintájára írta Horváth Ádám az Ötödfélszáz Énekek 153. sz. énekét („Mit kínozkod újra lelkemet“).

Szöveg. — Z. nr. 25. — 1 str.

K. II. p. 45. — 1 str.

H. Á. 127. — 1 str.

„Mit csináljak szerencsétlen“ kezdettel:

N-1. p. 129. — 5 str.

SzJ. p. 259. — 1 str.

Herschmann kézirat, p. 39. — 5 str.

Nemz. Múzeum, *Quart. Hung.* 174. nr. 57. — 5 str.

U. o. *Quart. Hung.* 176. nr. 115. — 4 str.

U. o. *Quart. Hung.* 173. VIII. nr. 74. (Jankovich) — 4 str.
 (az előző forrás másolata).

16. 16. 14. 14.

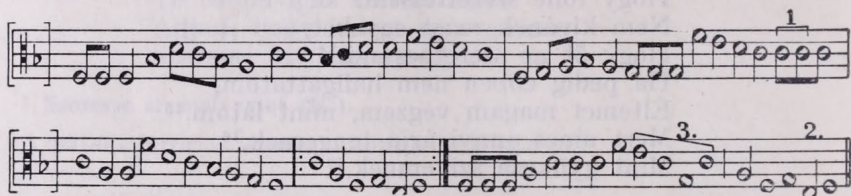
„A mi császáruink ki kegyelmes.“

Lásd 9. 7. 9. 7. 7. 7. 7. 7. alatt (78. sz. dallam).

16. 15. 10. 12. 12. 5. — 16. 15. 16. 16.

155.

¹ H. É. : b-d. — ² H. É. : g. — ³ H. É. : d-c-h-c.

Pihegő szív, mi az a szép
Tündér színben andalgó kép.
Egy nevető puha kebel
Kívánságomra¹ felel.
Oh gyönyörűség kies Echója,
Szívemet el fogó
Szent el altatója.
Mit enyelepsz részegedett fantázia,
Ne légy Aria [?].

¹ Kívánságodra (Battha).

Dallam. — MD. Kóruspartitúra, hétsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás.

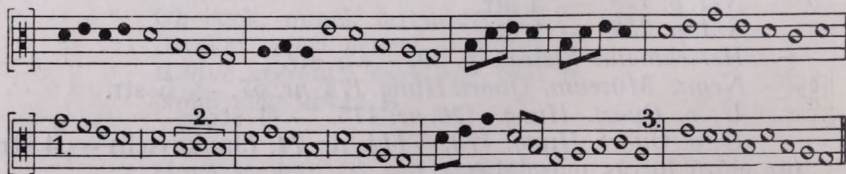
Halotti Énekek 1813. Nr. 26. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v.

(M. p. 163. diszkantszólam.)

Szöveg. — *Fejér-Gönczi p. 119.* — 1 str

Battha mel. p. 292. — 1 str.

156.

¹ p. 180. innen kezdve szekunddal magasabban ír minden hangot. —
² p. 147. : c-d-c. — ³ A többi feljegyzések innen végig szekunddal magasabban írnak minden hangot.

1. Jövel immár csendes álom,
Mert nyugtomat nem találok.
Bús a szívem, búban fárad,
Búban könnyem is árad.

metrikus

Te fényessen ragyogó nap,
Adj nyugtot egy halandónak,
Mert rám nézve¹ ez az élet
Régtől fogva inséggé lett.

2. A gond s a bú földben temet,
Szomorún élem életemet.
Szabadságom, méltóságom,
Eltűnt régi vigságom.
Vólt örömim hová lettek,
Mellyek szivemben nevettek.
Ha ezekre² találhatnak,
Több vig órát számlálhatnak.

¹ p. 180. nézvehehe (melizma). — ² Közben olvashatatlaná vált szó.

Dallam. — *M. p. 227.* Hatszólamú kóruspartitúra, tizsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk. Ritmizálatlan. — Előtte (p. 227.) egy csonka, megkezdett dallamfeljegyzés, tizenegysoros rendszerben, c-kulcs a. 6. v.

M. p. 147. Kóruspartitúra, 6—2 (csonka) szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. vk.

M. p. 180. Hatszólamú kóruspartitúra, tizsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v. Kezdetleges ritmizálás.

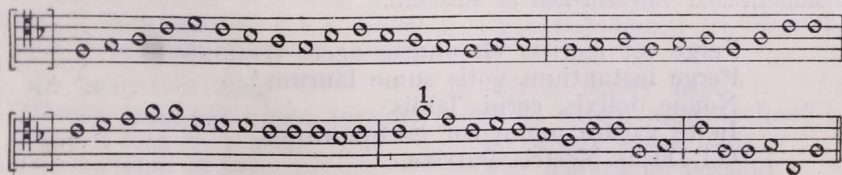
M. p. 228. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs [?], a. 1. vk., ritmizálatlan (hibás feljegyzés).

Szöveg. — *M. p. 180—181.* — 1 str.

M. p. 228. — 2 str.

Vulskits énekeskönyv, Erd. Múzeum, Kt. 1625. 53. sz. — 2 str.

157.

¹ A második feljegyzés (p. 154.) innen kezdve mindent egy hanggal magasabban jegyez. A latin szöveg első strófája:

Musicæ resonant, Tympana strepidant, Quisquis ad enses.
Nobiles, mobiles Sunto agiles.

metrikus

Patriae cives Agite belli vigiles.
Strate rodantes Baculis hostes humi,
Ut cacumen dumi.

Ugyanerre a dallamra megy (p. 155.):

1. Mosolyogva tekints kegyesem szemeimben, ne zokogva,
Hogy az én nyavalyám ne emésszen.
Engemet így a nyavalyám el fogy egésszen.
Szájjad édes csókjaival édesgessél,
Karral ölelgessél.

Dallam. — *M. p. 180.* Hatszólamú kóruspartitúra, tízsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v. Ritmizálatlan.

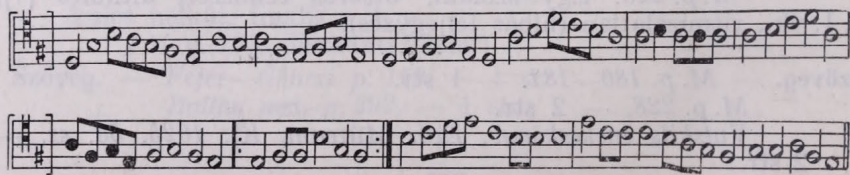
M. p. 154. Hat-ötszólamú kóruspartitúra, tízsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. vk. Ritmizálatlan.

Metrikus melódia, valószínűleg idegen eredetű.

Szöveg. — *M. p. 154.* — két latin strófa.

Ugyanerre a dallamra megy: „Mosolyogva tekints kegyesem“:
M. p. 155. — 2 str.

158.

Idegen jellegű, nem magyaros dallam. — Az összekötött nyelvű kóták ebben az esetben nem melizmát, hanem rövidebb értéket jelentenek. A szöveg alkalmazásánál vigyázni kell az eliziókra.

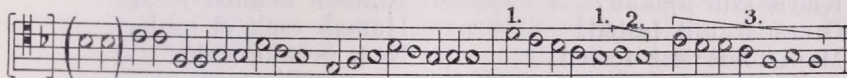
Perge tot meritis vir onuste agere triumphum!
Perge instantium votis sume laurum!
Nonne defixis, cernis labiis
In te vacare unum cor gratulantium.
O! Decus Nostris Patriae,
Votis adire felicem vitam et ter salve.

Dallam. — *MD.* Kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. vk. Kezdetleges ritmizálás.

Szöveg. — *M. p. 149.* — 3 str. (latin).

distichon — 4 × 6.

159.

A második feljegyzés eltérései : ¹ b. — ² felcserélve. — ³ : e-e-c-c-a-b-f. — Az erős eltérések arra mutatnak, hogy ez a dallam a melodiárium-író kitalálása ; szabadon javít rajta, alakíthat.

(Jaj, jaj) Nemzetemet siratom, nagy egeknek erős Ura, tartsd meg
A viadalba, mikor ellene bombi dörög.

Dallam. — M. p. 241. Két feljegyzés :

a) Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis
a. 2. v., kezdetleges ritmizálás.

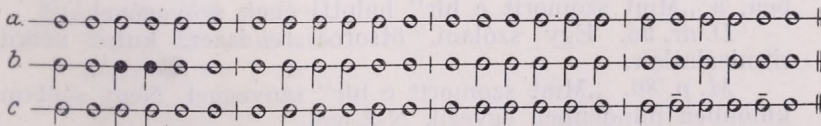
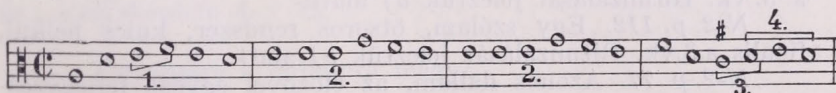
b) Hatszólamú kóruspartitúra, tizenegysoros rendszer, kulcs
nélkül, finalis a. 5. v., ritmizálatlan.

Szöveg. — M. p. 241.

Istenes énekek.

160—190. dallam.

160.

¹ H. Á. : [♯]c-d. — ² N-2, M. : f. — ³ N-2, M. : e-f. — ⁴ D. : h-c-h (hibás). — Ritmizálások : a. KA. szerint, b. N-2., c. H.Á. szerint (a kétes értékű hangok hosszúsággal vannak megjelölve).

1. Mit használ e világ,
Mondd meg, sok kincs, jószág?
Mint a füst és a szél,
Oly hirtelen el kél.

2. Mit használ korona,
Királyi szép pálcza?
Pálcza, birodalom
Elvész, mint hó halom.

3. Mit az arany alma,¹
Mely sárga, mint szalma?
Az arany sárga föld,
Ezt nagyra ne becsüld.

4. Mit használ a szépség,
Angyali ékesség?
Szépségek el mulnak,
Rósák földre hullnak.

5. Mit használ szép nyakad, Kláris szín ajakad? Orczádat mit fested, Majd földé lesz tested. 6. Mit használ a puha Bíbor bársony ruha? Bársony szín, csiga vér,² Ez hát nem sokat ér. 7. Selyemben mit használ Tested ha talpig áll? Ezt egy féreg fonnja, Mely szivedet vonnja.	8. Menj el hát, rossz világ, Nincsen benned jóság, Hanem csak el muló, Nem örökké való.³ 9. Elég, hogy sokáig, Csaltad szívem máig. Közelget boldogság, Örökké valóság. (10. Ugy élj e világban, Juthass menyországban, A hol vég nélkül élsz, Senkitől is nem félsz.)

¹ Mert az arany alma. (KF.) — ² A bársony csiga vér (Z.) — ³ Minden csak mulandó, Nincs semmi állandó (Z.) — A kiegészítő 10. strófát D-ből közöltük.

Dallam. — *K. II. p. 52.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 3. vk.

Z. nr. 10. Ötszólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. vk. A dallam feljegyzése K.-val teljesen egyezik.

KA. fo. 32a. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 3. vk. Ritmizálását jeleztük *a)* alatt.

N-2. p. 112. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk. Ritmizálását jeleztük *b)* alatt.

N-2. p. 77. Azonos dallam, az előzővel egyező feljegyzésben, a „Mint szomorít e hír“ halotti ének szövegével.

D. nr. 96. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, ritmizálatlan.

M. p. 80. „Mint szomorít e hír“ szöveggel. Négy szólam; különben mindenben egyezik N-2.-vel.

H. Á. 197. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk., „Mit használ a szépség“ szöveggel. Ritmizálását lásd fent *c)* alatt.

Halotti Énekek 1813. Egy szólam, kulcs nélkül, ritmizálatlan. Dallamváltozata egyezik N-2.-vel.

Tárkányi—Zsaskovszky: Énektár, 1855. nr. 35. Durvariáns „Ezerszer üdvözlég“ szöveggel.

Dallamváltozat. — *Bartók 163. sz.* „Itt van az ideje“ szöveggel. Szótagszámában (4 × 6) és szerkezetében (A. B. B. A.) egyező, a sorvégzőkben kevésbé eltérő (1-3-3-1) melódia (durdallam). Távol rokon változat *Bartók 155. sz.* „Hires betyár vagyok.“ Strófája azonos, sorvégzői: 2-2-VI-1.

4 × 7.

Szöveg. — *K. II. p. 52.* — 9 str.

Z. nr. 10. — 8 str.; sorrendjük: 1. 2. 4. 3. 6. 5. 7. 8.

KA. fo. 32a. — 7 str.; sorrendjük: 1. 4. 6. 7. 3. 5. 8.

KF. fo. 64b. — 7 str.; sorrendjük: 1. 4. 6. 7. 3. 5. 8.

D. nr. 96. — 7 str.; sorrendjük: 1. 2. 4. 6. 7. 5. 10.

T. fo. 20a. — 8 str. (erősen eltérő szöveg).

H. Á. 197. — 4 str.

Battha-mel. p. 70.

Nemz. Múzeum, Quart. Hung. 174. nr. 34. — 8 str.

U. o. Quart. Hung. 175. nr. 103. — 10 str.

Erdélyi III. p. 102. — 10 str.

Ennek az éneknek a szövegváltozata a „Mit használ kérlek a világ“ kezdetű, bővebb strófaformában írt (4 × 8 szótag) énekből alakult. Ez ének nyomtatásban először Nyéki Vörös Mátyás „Tintinabulum Tripudiantium: az-az A földi részeg szerencsének és dicsőségnek álhatatlan lakodalmában Tombolók Jóra-intő Csengettyűje“ című, Pozsonyban, 1636-ban kiadott munkájában jelent meg (Szabó Károly: Régi Magyar Könyvtár, I. 664. sz.); újabb kiadása: Kolozsvár, 1701. — *Szegedi 1674. 538. lapon* ez az énekszöveg a „Salve mundi Salutare“ dallamára utal (u. o. p. 272.); ez a fentitől teljesen eltérő melódia. — A szöveg egyes szakaszai jambikus lejtést éreztetnek. A „Cur mundus militat“ himnusz magyar fordítása, „Mit bízik ez világ“ kezdettel, amely majd valamennyi nyomtatott és kéziratos énekeskönyvünkben megvan, dallamában is, szövegében is teljesen más; strófaképlete 4 × 12.

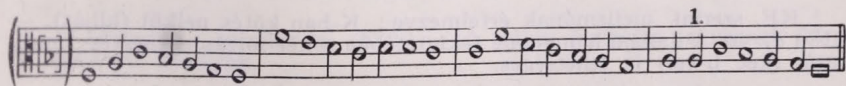
Ugyanerre a dallamra megy:

„Mint szomorít e hír“:

N-2. p. 77. — 6 str.

M. p. 80. — 7 str.

161.

A dallam ritmizálását M. szerint jeleztük. — ¹ M.: szekunddal magasabb hang. — A melódia okvetlen durnak olvasandó.

Reánk virradt a reggel,
Mondjuk egész készséggel:
Uram, légy nekünk ma is
A veszély ellen pais.

A 2. strófa csonkán van feljegyezve a kéziratban; ezért nem is közöljük.

Dallam. — *SzJ. p. 65.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v., ritmizálatlan.

M. p. 196. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 1. v. Kezdetleges ritmizálás.

(*SzJ. p. 188.* dallamtöredék).

(*N-2. p. 101.* basszusszólam).

Dallamváltozatok. — *Bäumker*: Das katolische deutsche Kirchenlied I. 130b. sz. és III. 165. sz. (azonos dallam). Népszerű melódiának kellett lennie, mert sok szöveget alkalmaztak rá.

Zahn: Die Melodien der deutschen evang. Kirchenlieder, 1184. sz. — 1657-ben már ismert dallam; sorvégzői: 3-5-3-1.

Távol rokon dallam: *Debreceni énekeskönyv 1778. p. 484.*, szövegtelen dallam, 4. sz. Különösen a melódia második fele egyezik; az 1. dallamsor egy oktávval magasabban záródik.

Szöveg. — *SzJ. p. 65.* — 1 teljes és 1 csonka strófa.

(*M. p. 196.* csak a szöveg kezdőszavai).

Ugyanerre a dallamra mennek:

„Éltemnek virágjában.“ *SzJ. p. 66.* — 11 str.

„Éltemnek bimbójában“ (azonos az előbbivel?) — *M. p. 72.*
— 3 str.

„Nagy Felség mi Istenünk.“ *MD. melodiárium.*

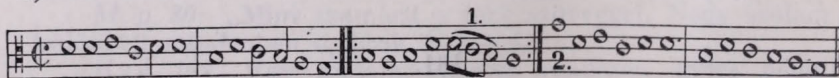
„Teremtője mindennek.“ *M. p. 197.* — 5 str.

„Uram szent kegyelmedbe.“ *Battha mel. p. 69.*

„Lettem halál prédája.“ *Battha mel. p. 113.*

162.

a)

¹ KF. szerint melizmának értelmezve; K-ban kötés nélkül (hibás). —
² KF.: *d.* — A dallam hangneme tekintetében a két forrás ellentétes; moll-olvasás (két b-vel) is lehetséges.

1. Jaj édes Istenem,
Minden reménységem.
Csak te vagy egyedül
Istenem s mindenem.¹
Istenem szeretlek,
Tőled el sem mégyek,
Valahova fordulsz,
Utánnad sietek.

2. Próbálljon bár sátán
Ezer mesterséggel,
Vesse meg hálóját²
Ő nagy dühösséggel.
Istenem szeretlek,
Tőled el sem mégyek,
Valahova fordulsz,
Utánnad sietek.

4. × 12.

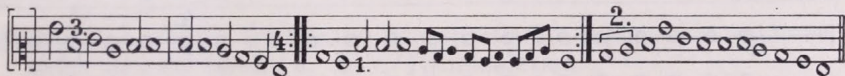
3. Azért dicsértessél
 Ur a magas menyben,³
 Minden emberektől
 Mindörökké amen.
 Istenem szeretlek, stb.

¹ Életem s mindenem (KF.) — ² Rettentse lelkemet pokolnak tüzével (KF.) — ³ Atyám az egekben (KF.)

Dallam. — *K. II. p. 68.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 1. vk., nagyobb részben ritmizálatlan (durváltozat).
KF. fo. 6b. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. v., ritmizálatlan (mollváltozat).
 Távol rokon dallam *H. Á. 12.* „Verd meg Uram verd meg“
 (Ak. és Br. kéziratokban). Strófája : 12. 12. 8. 8. 6., sorvégzők : 2-2-1-1.

Szöveg. — *K. II. p. 68.* — 3 str.
KF. fo. 51b. — 3 str.

b)

¹ SzJ. : h. — ² SzJ. : g-h. — ³ N-2. : c. — ⁴ N-2. : a (félzárlat).

Istenem, Istenem,
 Én édes Istenem,
 Csak te vagy énnékem
 Mindég menedékem.¹
 Istenem, szeretlek,
 Tőled el sem megyek,
 Valahová fordulsz,
 Utánad sietek.

¹ Istenem s mindenem (N-2.) — A teljes, ötstrófás szövegnek itt csak 1. strófáját közöljük.

Dallam. — *N-1. p. 24.* Két szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v. alatt, kezdetleges ritmizálás.
N-2. p. 24. Négy szólam, egyébként teljesen egyezik N-1.-el.

M. p. 30. Négy szólam. Mindenben egyezik az előző forrásokkal.

SzJ. p. 23. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. vk. Ritmizálatlan.

Szöveg. — SzJ. p. 23. — 5 str.

N-1. p. 24. — 3 str.

N-2. p. 24. — 3 str.

M. p. 30. — 3 str.

163.

Ritmizálások : a. KA., b. KF., c. SzJ., d. H. Á. 76. (Ak.) szerint. A brassói kézirat és H. Á. 151. még más, eltérő ritmust jeleznek. Ertérések : ¹ KA. KF. : e-e. — ² K. : d. — ³ K. -ban hiányzik ez a hang, N-1. : f. — ⁴ SzJ. : e-d-c (terccel magasabban). — ⁵ és ⁶ jelek közt KA. és KF. minden hangot szekunddal magasabban jegyeznek. — ⁷-től K. minden hangot szekunddal magasabban jegyez (elírás). — Ez ének szövege morális, de nem templomi ; azért osztottuk ebbe a csoportba, mert a kéziratok elrendezésében rendszerint a halotti énekek közt szerepel.

1. Adversa sustinere
Labor amantium,
Solatiis carere
Coelum captantium.¹
Quae coeli candidatis
Corollae congruunt,
Non dantur delicatis,
Qui pati renuunt.

Sokat tűrnek, szenvednek,
Kik hiven szeretnek,
Kedvekre nem élhetnek,
Kik égbe sietnek.²
Az Ur az övéinek³
Mely koronát ígér,
Azt nem adja herének,
Ki szenvedni nem mér.

4 × 13.

2. Ager fruge ditescit
Gravi sub vomere,
Virtus ut palma crescit
Pressi sub onere.⁴
Post nubium, fragores,
Sol est formosior,
Post cruces, post dolores
Virtus nobilior.

Földbe vetés úgy terem,⁵
Ha mélylen szántatik,
A virtus jobbra kerül,
Ha ostromoltatik.
A felhők, menydörgések
Vig napokat szülnek,
Az oskoláztatások
Erkölcöt készítenek.

3. Et rosa sine sente
Vix unquam legitur,
Mordaci nec a dente
Virtus eximitur.
Custode rosae spina
Crescunt securius,
Virtuti medicina
Tractari durius.

Sok tövis szúrását el áll,
Ki rósát szedeget,
Ki jó erkölcsre talál,
Szenved az eleget.
De mint rósát tövisék
Bátrabban nevelik,
Használ, ha szenvedések
Erkölcöt érdeklik.⁶

¹ coelos captantium (SzJ.) — ² Kik égben sietnek (KF.) — ³ Az ég maga hívének (KF.) — ⁴ Pressa sub pondere (KF.) — ⁵ Földön vetés úgy kerül (KF.) — ⁶ Erkölcöt érlelik (KF.) — A latin szöveg nagy része jambikus lejtésű.

Dallam. — Z. nr. 20. Ötszólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v. Ritmizálatlan.

K. II. p. 30. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 3. vk. (hibás feljegyzés).

KA. fo. 33b. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. vk. Ritmizálását jeleztük a. alatt.

KF. fo. 16a. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. vk. Ritmizálását jeleztük b. alatt.

SzJ. p. 51. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk. Ritmizálását jeleztük c. alatt.

N-1. p. 50. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk., ritmizálatlan.

N-2. p. 52. Mindenben egyezik N-1. feljegyzésével.

MD. mel., három szólam.

M. p. 58. „Virágzó életemet“ kezdetű halotti ének szövegével. Három szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül.

H. Á. 76. „Máskéféle a természet“ kezdetű szöveggel. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk. Vázlatos ritmizálás.

H. Á. 151. „Boldog ember akinek“ kezdetű szöveggel. Az előbbivel lényegében egyező feljegyzés.

Dallamváltozat. — Bäumker: Das kathol. deutsche Kirchenlied I. 170. sz. Stróféképlete: 13. 13. 16. 14., sorvégzői: 2-2-2-1.

Dallamvonalában is rokon. — *Bäumker III. 155.* Strófája : 4 × 13. — Ez a strófaforma (7. 6. szerkezetű tizenhármassorok) a német egyházi énekben meglehetősen gyakori (különösen *Bäumker III.* kötetében).

A dallam vonala emlékeztet a *Mildheimisches Liederbuch 225. sz.* énekére (strófa 4 × 13., jambikus).

Szöveg. — *K. II. p. 30.* — 3—3 str.

Z. nr. 20. — 3—3 str.

KA. fo. 33b. — 3—3 str.

KF. fo. 16a. — 3—3 str.

SzJ. p. 51. — 1 str.

N-1. p. 50. — 1 str.

N-2. p. 52. — 1 str.

H. Á. 189. — 1—1 str.

Megjegyzendő, hogy a magyar ének nem vette át a latin szöveg jambikus lejtését.

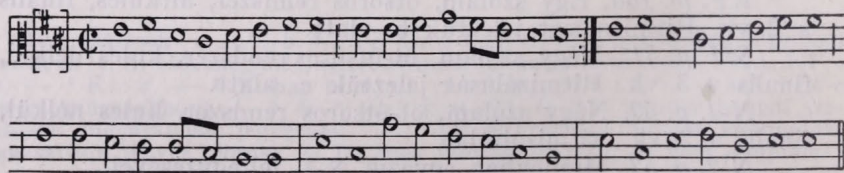
Ugyanerre a dallamra mennek :

„Virágzó életemet.“ *M. p. 58.* — 4 str.

„Másképe a természet“, — Horváth Ádám verse. *Holmi I. p. 170.* — *Magyar Músa 1787. p. 217.* — *H. Á. 76.*

„Boldog ember, akinek.“ Horváth Ádám verse. — *Holmi I. p. 53.* — *H. Á. 151.*

164.

A kézirat kulcs-előjegyzését két kereszttel dur olvasásra kell kiegészíteni.

Oh napja az igazságnak,
Szivem óhajt tégedet,
Le ment napja e világnak,
Várom szent felségedet.
Ha láthatok világodnál,
Bár legyen nagy setétség,
Jobb ez le esett napodnak,
Nem lehet ennél vétség.

4. 6. 5. 3. 3. 3. 7.

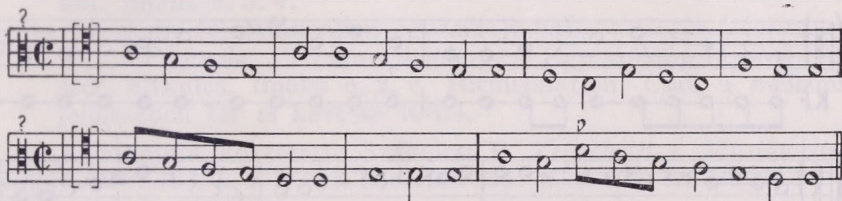
Dallam. — *KF. fo. 7b.* Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 3. vk. Kezdetleges ritmizálás.

Strófaképletében és sorvégzőiben egyező, a dallam vonalában erősebben eltérő változat: *Bäumker II. 371. sz.* (1582. óta elterjedt dallam) és *Bäumker III. 184. sz.*

Szöveg. — *KF. fo. 54b.* — 1 str.

Ezt a népének jellegű dallamot sem a többi melodiáriumban, sem nyomtatott énekeskönyveinkben nem jegyezték fel.

165.

Az eredeti altkulcs-előjegyzés valószínűleg hibás; tenorkulcs alkalmazása jobb olvasást ad. — A lefelé húzott szárú félkötákat *KF.* szerint jegyeztük.

1. E gyenge ág,¹
Kellemetes virág.
Jaj, mely hirtelen,
Véletlen
El mulék,
Hervadék,
Mint a fű,
El száradék.

3. Koporsómban,
E gyászos boltomban,
Immár bé szálltam.³
El vállék
Tölletek
Véletek
Már többet
Nem lehetek.

2. Világ jajját,
Nyavalyáknak súlyát
Mert meg kóstoltam,
Próbáltam.
Jaj jaj sír,
Már nem bír
Erőm, légy
Jésusom²
Gyógyító ír.

4. Halálomon,
El távozásomon
Ne bánkódjatok.
Adjatok
Istennek
Nevének
....⁴
Hálát szent
Tetszésének.

¹ Én gyenge ág (*KF.*) — ² Jézusom ír (*KF.*) — ³ beszállék (*KF.*) —

⁴ Egy sor hiányzik.

Dallam. — *K. II. p. 68.* Négy szólam, öt-ötsoros rendszerben, altkulcs, finalis a. 1. v. Részben ritmizált.

KF. fo. 9b. Négy szólam, öt-ötsoros rendszerben, altkulcs, finalis a. 1. v. Kezdetleges ritmizálás.

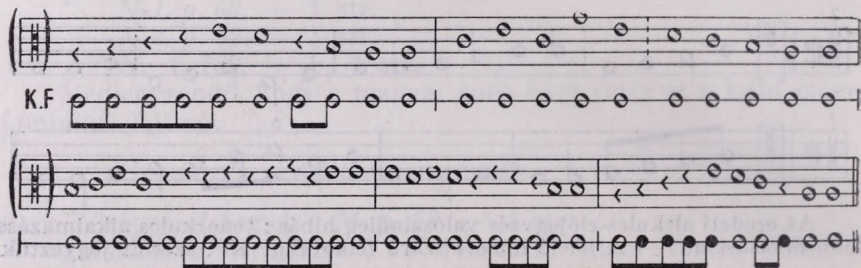
Szöveg. — *K. II. p. 68.* — 4 str.

KF. fo. 56a. — 4 str.

Ugyanerre a dallamra megy :

„Én Istenem ne büntess már engem.“ *KF. fo. 56.* — 1 str.

166.

Az ékalakú jelek melizmákat jelölnek.

1. Egész életemben,
Jártam költemben
Háládatossá,
Míg a koporsóban
Tésznek, tégy a jóban
Állhatatossá.

3. Csak te Jésusom !
Lehetsz orvosom,
Bűnöm el vehedd.¹
Lelkemet olyanná,
Mert hogy ártatlanná²
Hiszem, te tehedd.³

2. Te bűnnek mérge,
Hogy pokol férge
Lennék, okoztad.
Kárhozat edénye,
Melly a bűn törvénye,
Ezt is rám hoztad.

4. Oh hát engemet,
Biztasd ügyemet
Szent Atyád előtt.
Forgasd, légy szószóllóm,
A te neved vallom⁴
Mindenek felett.

(2a. Már hova légyek,
Vajjon mit tégyek
E nagy inségben.
Lelkem hát így vesze,
Ott nincs többé része
Az idvességben).

5. Szent véred ára,⁵
Méltatlan arra
Én bűnös fejem.
De várok te tölled,
Mert sohol kívüled
Nem leszen helyem.⁶

5. 5. 8. 8. 7. 7. 9.

6. Értem ha jöttél
Ha bűnné lettél,⁷
Szánj meg engemet.
Töredelmességgel,
Vedd el teljességgel
Kérlek, bűnömet!

7. Holtig a büntől
Tisztán és szentül
Szent lelked által
Tarts meg, hogy láthassam,
Bizonyal tudhassam,
Hogy már meg váltál.

KF. eltérései: ¹ Bűneim el veszedd. — ² Mint hó ártatlanná. — ³ Hiszem hogy tehedd. — ⁴ Neki neved vallom. — ⁵ Nagy véred árra. — ⁶ Nem lelem helyem. — ⁷ Bűnné ha lettél. — A 2a. strófát KF-ből közöltük.

Dallam. — *K. II. p. 86.* Félbenmaradt kóruspartitúra, két (az 1. dallam-sorban átmenetileg négy) szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v.

Z. nr. 14. Mindenben egyezik K-val.

KF. fo. 6a. „Te bűnnek mérge.” Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. v. Ritmizálatlan. Csak a melizmák jelölésében tér el kevésse K-tól.

A dallamot közzétette Szabolcsi B. *Zeitschrift f. Musikwissenschaft* 1926. 493. l., a *Nemz. Múzeum Ms. Mus. 112. sz. kézírata* után (*Z.* egykorú másolata).

Ritmusában és felépítésében közel rokon dallam „Jesu Salvator, mundi amator.” *Cantus Catholici* 1651. p. 119. — 1675. p. 212. — 1703. p. 267. — 1738. és 1792. p. 237.

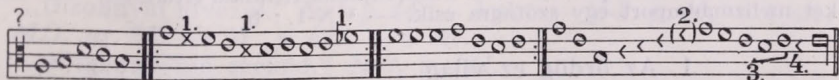
Strófaformában egyezik (más dallam): *Zahn id. m. 3253—4.* (trochaeus).

Szöveg. — *K. II. p. 86.* — 7 str.

Z. nr. 14. — 7 str.

KF. fo. 48b. — 8 strófa; sorrendjük: 2, 2a, 3, 4, 5, 6, 7, 1.

167.

¹ Ezek a kereszt-, illetőleg feloldójelek *Z*-ben hiányzanak. — ² Ezt a hangot *Z*-ből pótoltuk, *KF*-ben hiányzik. — ³ *Z*: ez a két hang felcserélve. —

⁴ *Z*-ben hiányzik.

Tekints házadra,
Jézus nyájadra,
Amelly e földön nyomorog,
Sok veszedelmek közt forog.
Sír, kesereg szívében,
Majd el fogy reményében.
Jesusa, ne hagyd el ügyében!

6. 6. 5. 6. 6. 5. 7. 8. 6.

Dallam. — *Z. nr. 60.* Négyszólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 5. vk. Ritmizálatlan.

KF. fo. 5a. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 4. v. Ritmizálatlan.

Sajátos strófaforma, amelyet másutt nem tudtunk kimutatni.

Szöveg. — (*Z. nr. 60.* csak a szöveg első sora).

KF. fo. 45a. — 1 str.

168.

a : *KF.* szerint ; b : a pataki kéziratok (SzJ. — N-1. — N-2. — M-D. — M.) szerint. A dallam alatt jeleztük N-1. írásmódjának ritmikai eltéréseit. — ¹ Ez a két melizmacsoport egy szótagra esik. — ² N-1. : b.

1. Az ördög ez világ
Akár mint ló és vág,
A jó keresztény
Magát nem kelleti
Véle, sőt meg veti,
Csak meg nevetvén.
Mert a ki meg tagadja,
Vallást Krisztusról nem téssen,
Tanítvány sem léssen.

Nótajelzéssel ugyanerre a dallamra utal :

(csak az 1. strófát közöljük)

6. 6. 5. 6. 6. 5. 7. 8. 6.

1. Bizonnyal idvezül,
 Királyi széken ül
 Nagy dicsőséggel;
 Aki a Jésumban,
 Hisz meg tartójában
 Jó reménységgel.
 Bátor nyomorúságok,
 Terheljék szomorúságok,
 Földet cserél éggel.

Dallam. — *KF. fo. 20a.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 1. v. Ritmizálatlan.

SzJ. p. 45. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Kezdetleges ritmizálás. Dallamváltozatát b. alatt közöltük.

N-1. p. 44. Az előbbivel egyező feljegyzés, tenorkulcs, finalis a. 2. v., „Bizonnyal idvezül” szöveggel.

N-2. p. 46. Az előbbivel (kulcs híján) egyező feljegyzés.

M. p. 52. Mindenben egyezik az előbbivel.

MD. nr. 24. Mindenben egyezik az előbbivel.

Ez a dallam strófaformájában egyezik a „Jésum életemnek, öröme szívemnek” kezdetű halottas énekkel: *Losonczi 1778. p. 111.* — *Ujfalvi 1791. p. 91., p. 189.* — *Ujfalvi 1807. p. 240.*

Szöveg. — *KF. fo. 70b.* — 1 str.

SzJ. p. 45. — 7 str.

Az első két dallamsornak a szövegben is érezhető jambusos lejtése a folytatásban eltűnik.

Ugyanerre a dallamra mennek:

„Bizonnyal idvezül.” *N-1. p. 44.* — 4 str. — *N-2. p. 46.* — 4 str.

— *MD. nr. 24.* — *M. p. 52.* — 4 str.

„A menny ülő széked.” *N-2. p. 141.*

„Uram a te szented.” — *T. fo. 41b.* — 4 str.

6. 6. 8. 8.

„Jaj bé tölt az óra”

„Siralmas volt nékem”

Dallamát lásd 50. sz. alatt.

169.

a)

Az altkulcsjelzést KF. szerint jegyeztük. — ¹ H. Á. : *f*. — A dallam durban is olvasható (két kereszttel).

1. Nincs oly szempillantás,
Melyben sok ohajtás
Ne ötlene bús szívemben.¹
Ha az halál
Végső² szándéka reám száll,
Oh Jésus én gyötrelmemben
Te légy nékem segedelmem.
2. Az állhatatlan szél,³
Akármilyen helyen kél,
Sorban emészt kicsint, nagyot.⁴
Itt az halál⁵
Fejedelem majd le kaszáll.
Oh Jésus én gyötrelmemben
Te légy nékem segedelmem.

¹ bús szívemre (KF.) — ² mérges szándéka (H. Á.) — ³ Ez állhatatlan hely, Akármilyen karba lel (V.) — ⁴ Soha nem néz kicsint nagyot (V.) — ⁵ Itt az halál fejedelme (V.) — A szöveg nagy része jambikus lejtésű.

Dallam. — *K. II. p. 87.* Ötszólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. vk. Ritmizálatlan.

Z. nr. 7. Mindenben egyezik az előbbivel.

KF. jo. 21b. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkul

a. 3. vk. Kezdetleges ritmizálás.

H. Á. 421. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk. Kezdetleges ritmizálás.

Valószínűleg német eredetű strófaképlet. Azonos strófájú dalla-

6. 6. 8. 12. 8. 8. — 6. 6. 9. 6. 6. 9. 7. 6. 9. 8. 8. 10.

mok a német énekanyagban az egész 18. században népszerűek v. ö.
Zahn: Die Melodien der deutschen evang. Kirchenlieder, 4242—
4245. sz. (mind jambusdallam).

Szöveg. — K. II. p. 87. — 2 str.

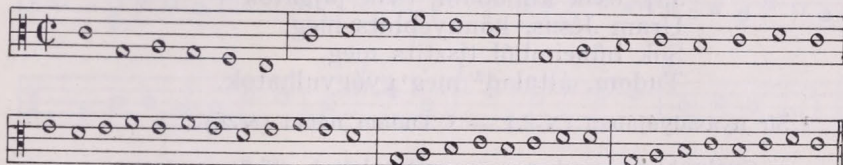
(Z. nr. 7. szöveg kitépve).

KF. fo. 74a. — 1 str.

V. fo. 86b. — 4 str.

H. Á. 421. — 1 str.

b) A dallam második felében erősebben eltérő változata :

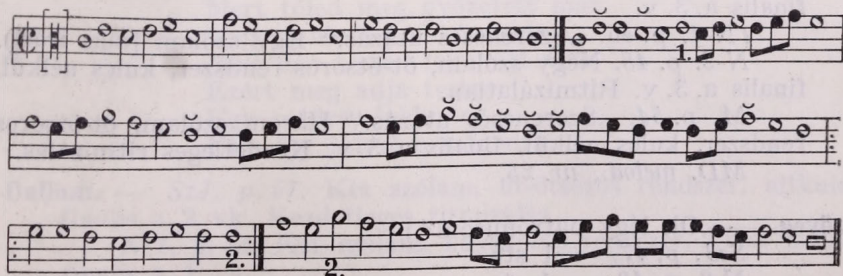

Cohors generosa,
Turba studiosa
Doctorem concelebrabis.
Suavi cantu, laeto gestu
Decorabis.
Vivito, multum vivito,
Tempora longa ducito.

Dallam. — KF. fo. 17a. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis
a. 3. v. Ritmizálatlan.

Szöveg. — KF. fo. 67b. — 1 str. (diákos köszöntő).

170.

¹ M. : terccel mélyebb hang. — ² N-2. : szekunddal mélyebb hang. —
A U-val jelzett kóták M. szerint rövid értékűek. — A szótagra eső törzshangok

6. 6. 9. 6. 6. 9. 7. 6. 9. 8. 8. 10.

és a cifrázóhangok szétválasztása a kéziratok különbözősége miatt több esetben kétes. A szöveg első szakasza :

1. Oh légy patrónusom,
Tekints rám Jésusom,
Légy gyógyítója sebeimnek.
Lelkem nagy kínjában,
Hív nyavalyájában¹
Érezvén terhét bűneimnek.
A ki isópot hintsen
Reám, senki sincsen.
Jaj, csak kínlódom, csak jajgatok.
Uram Jésum, könnyebbíts meg,
Sok bűneimből tisztíts meg,
Tudom, általad² meg gyógyulhatok.

¹ Sír nyavalyájában (N-2.) — ² Tudom nálad (N-2.)

Gyakrabban ezzel a szöveggel találjuk (N-2. szerint):

1. Szerencsés utazás,
Boldog pálya futás,
Rövid élete az embernek.
A menyben a Jesus
Ő az a leg főbb jus,
A mellyért futni kell mindennek.
A ki eljut végére
Azonnal bérére
Talál az atya kebelében.
Jesus az egek egében
Azt magának meg nyugtatta,
Ki futását végig jól folytatta.

Dallam. — *SzJ.* p. 47. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v.

(*N-1.* p. 46. „Szerencsés utazás.“ Egy szólam [más írás]).

N-2. p. 48. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Ritmizálatlan.

M. p. 54. „Szerencsés utazás.“ Három szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Kezdetleges ritmizálás.

MD. melod., nr. 25.

Szöveg. — „Oh légy patrónusom“ :

SzJ. p. 47. — 1 str.

N-2. p. 48. — 1 str.

„Szerencsés utazás“ :

7. 4. 10. 7. 4. 10. 7. 6. 8. 8. 8. 7. 6. 8.

N-2. p. 143. — 3 str.

SzJ. p. 175. — 3 str.

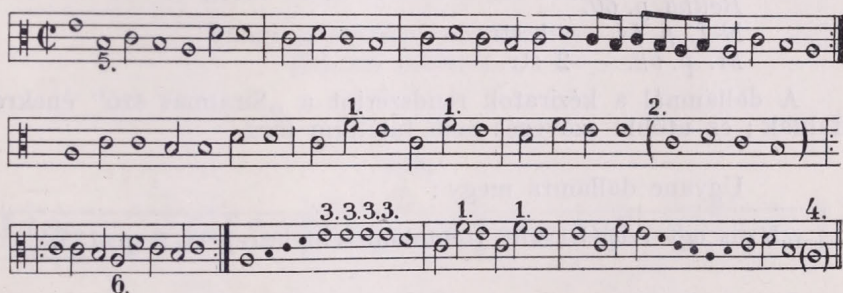
N-1. p. 46. — 1 str.

M. p. 54. — 3 str.

Halotti Énekek 1813. nr. 24.

A következő melódia (171. sz.) a dallam középrészében rokon vonásokat mutat.

171.

¹ N-2., H. É. : d. — ² Négy hang N-2-ből kiegészítve. — ³ N-2. : közbeszűrt disztó hangok : f. — ⁴ N-2.-ből kiegészítve. — ⁵ H. É. : c. — ⁶ H. É. : c. E dallam az előző (170. sz.) melódia változata. — A szövegnek csak 1. strófáját közöljük :

Jézus egy reménységem
Nyerességem,
Lelkem végső órámon téged vár.
Tudom, sok vétkeimért,
Esetimért
Piros véred elegendő ár.
Nem félek hát, velem bár
Az halál szemben száll,
Mert tőled meg győzetett már.
Meg szentelted a koporsót,
Mellyben tested feküdt volt.
Ezért meg adja testem
Egy szódra, jobboldra
Ül s így jut el országodra.

Dallam. — SzJ. p. 57. Két szólam, öt-öt soros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. vk. Kezdetleges ritmizálás.

N-1. p. 54. Két szólam, öt-öt soros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. vk.

N-2. p. 57. Csonka feljegyzés, öt soros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk.

7. 8. 5. 5. 6. 6. 5. (6. 6. 5.)

M. p. 62. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk. Vázlatos ritmizálás.

MD. melod., nr. 28.

Halotti Énekek 1813. p. 26. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v.

A dallam indulása feltűnően egyezik a „Sulamitis lass fahren“ kezdetű német egyházi dallammal; v. ö. *Bäumker, i. m. II. 269. sz.*

Szöveg. — SzJ. p. 57. — 2 str.

KF. fo. 41. — 1 str.

Battha p. 60.

N-1. p. 54. — 1 str.

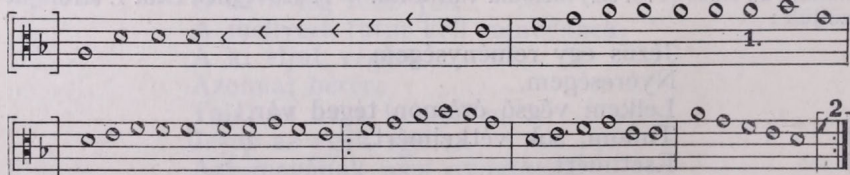
M. p. 62. — 2 str.

A dallamnál a kéziratok rendszerint a „Siralmas szó“ énekre utalnak; ez utóbbi szövegét nem találtam meg.

Ugyane dallamra megy:

„Jézus egy szegelet kő“ (templomszentelésre). N-2. p. 139.

172.

¹ Felesleges hang, amelyre nem jut szótag. — ² Az ismétlőjel a kéziratban hiányzik; a szöveg azonban megkívánja.

1. Percussus sum, ut faenum,
Et exaravit¹ cor meum.
Domine Jesu, Domine Jesu!
Suscipe, suscipe,
Suscipe, suscipe
Animam meam!
(Quia me, quia me,
Quia me tetigit
Manus Domini).²

¹ exaruit (V.) — ² A zárójelbe tett részt V-ből egészítettük ki; K-ban hiányzik. — A szöveg kezdősorai jambikus lejtést éreztetnek.

8. 8. 6. 6. 8+4. — 8. 6. 8. 6.

Dallam. — *K. II. p. 89.* Ötszólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. vk.

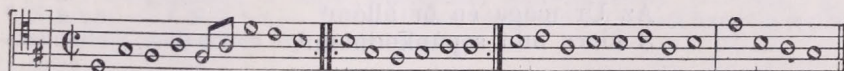
Szöveg. — *K. II. p. 89.* — 1 (csonka) str.
V. fo. 80a. — 1 str.

8. 8. 8. 8. 6. 6.

„Hát majd testem porrá leszén“

Világi szövegével van felvéve.
(64. sz. dallam).

173.

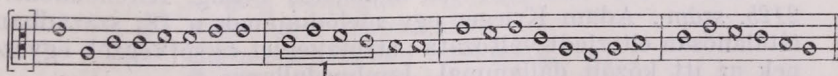
Mirabilis res accidit,
Virgo puerum peperit.
O rem admirandam,
Vere gloriosam!
Alleluja, Alleluja,
Alleluja.

Dallam. — *KF. fo. 18a.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk.

Szöveg. — *KF. fo. 68a.* — 1 str.

A himnusz jellegű szöveg nyomát Chevalier Repertorium Hymnologicum-ában nem tudtam megtalálni.

174.

¹ Battha: *d-d-e-c.* — A szöveget KF-ből közöljük:

1. A nap immár el enyészett
Világa fényével,
Minden meg fáradt már nyugszik
És nem sopánkodik.

8. 6. 8. 6.

2. Csak te, Izrael őrzője
Nem nyugszol s aluszol,¹
A setétség nem árt néked,
Mert világoskodik.
3. Figyelmezz, kérlek, reám is,
Én édes Istenem,²
Őrizetet rendelj³ hozzám,
Hogy ne essem kárban.
4. Ha e lesz utolsó éjjem
Siralom völgyében,
Kísértesd be angyaliddal⁴
Lelkem a menyekben.⁵
5. Már szemeimet be hunyom,
El nyugszom s aluszom,
Az Úr maga én őr állóm⁶
S nincs min sopánkodnom.⁷
6. Parancsold hát angyalidnak,
Hogy meg őrizzenek,
Fejem felett strásálljanak,
Ugy védelmezzenek.⁸

T. kézirat eltérései: ¹ Nem fekszel, aluszol. — ² Ez egész éjczaka. — ³ Angyalidat rendeld. — ⁴ Vitesd szent angyalid által. — ⁵ Lelkemet menyekben. — ⁶ én oltalmam. — ⁷ Nincs miért bánkódnom. — ⁸ Ez a strófa T-ben hiányzik; helyette öt más (kevésbé jelentős) strófát közöl.

Dallam. — *M. p. 241.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v.

Battha p. 124. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v.

Dallamvázlat. — *H. Á. 425.* „Minden teremtetett állatok“. Strófája: 8. 6. 8. 6. — Sorvégzői: 2-1-2-1.

Zahn: Die Melodien der deutschen evang. Kirchenlieder, 212b. szám: Adam Krieger egy melódiájának a 18. században általánosan elterjedt változata: strófaképlet és sorvégzők egyeznek az itt közölt dallammal. Jambusdallam.

Ritmizálásban rokona: „Bűnös lélek sirasd kérlek.“ *Bozóki:* Katólikus karbéli kótás Énekes könyv, 1797. p. 155. — *Szent vagy Uram* 66. sz.

Szöveg. — *KF. fo. 57a.* — 6 str.

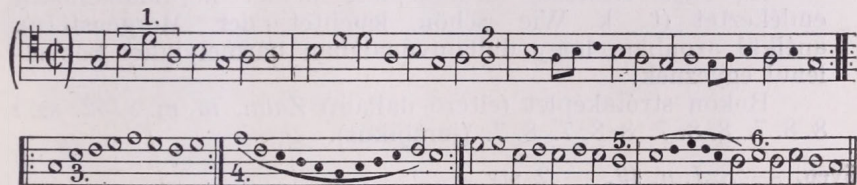
T. fo. 65b. — 10 str.

8. 8. 7. 8. 8. 7. 8. 8. 6. 8. 7.

Ugyanerre a dallamra mennek :

„A setét éj már reánk száll.“ *T. fo. 60.* — 12 str.„Az éj immár elenyészett.“ *T. fo. 61.* — 17 str.„Ember vond el tenmagadat.“ *Gönczi p. 14.*

175.

A melizmák jelölése nem pontos és az egyes forrásokban eltérő. —
¹ N-2. : *c-c-g* (hibás ; a kiírt ismétlésnél már helyesen). — ² SzJ. : *g.* —
³ N-2. : *a.* — ⁴ N-2. : *d.* — ⁵ N-2. : innen végig (a 6-tal jelzett hang kivételével)
 szekundál mélyebben írja a dallamot.

1. Oh ki mondhatatlan nagy kincs,

Boldogtalan, a ki itt nincs,

Nem látja e szépséget.

Mellytől, a ki távol vagyon,

Az tökéletlen még nagyon,

Nem érez elégséget.

Itt a szentek menyegzője,

Mellynek ő maga szerzője,

A bárány Ur Jesus.

A ki királyi székben ül,

A vendég körös körül.

2. Örülj lelkem, hogy itt lehetsz,

A vendégekkel bé mehetsz

Vőlegényed házába.

A sok száz ezer szentekkel,

A meg boldogult lelkekkel

Vigadhatsz szabadjába.

Oh mondhatatlan boldogság,

Örökké tartó vigasság.

Szent, szent, szent Szent, szent szent

Az egy örökké tartó valóság,

A teljes Szent Háromság.

Dallam. — *SzJ. p. 49.* Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül,
 finalis a. 2. vk. Kezdetleges ritmizálás.

8. 8. 7. 8. 8. 7. 8. 8. 6. 8. 7.

N-1. p. 48. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, tenorkulcs, finalis a. 2. vk. Kezdetleges ritmizálás.

N-2. p. 50. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Kezdetleges ritmizálás.

MD. Négy szólam, öt-ötsoros rendszerben.

M. p. 56. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Ritmizált.

Ez ének ritmusa, strófaképlete német koráldallamokra emlékeztet (t. k. Wie schön leuchtet der Morgenstern), anélkül azonban, hogy dallamvonalában bármelyikkel közvetlenül egyeznék.

Rokon strófaképlet (eltérő dallam) *Zahn, id. m. 8152. sz. :* 8. 8. 7. 8. 8. 7. 8. 8. 7. 8. 7. (jambikus).

Szöveg. — *SzJ. p. 49.* — 2 str.

N-1. p. 48. — 2 str.

N-2. p. 50. — 2 str.

M. p. 56. — 2 str.

Gönczi-mel. p. 24.

E dallamnak egy hibásan feljegyzett változata a „Sok bűneim rettentenek” kezdetű istenes szöveg kíséretében jelenik meg. Első strófája :

Sok bűneim rettentenek,
Csak nem kétségben ejtenek,
Midőn jutnak eszemben.
Fogyaszt¹ szívem hánykódása,
Halált jegyző² dobogása,
Nincs csendesség szívemben.³
Oh Jésum, fohászkodom,
Csak tenéked imádkozom,
Ne hagyj el, fogadj el.
Kegyelmedben, érdemedben,
Részeltess szent véredben.⁴

¹ Hogy azt (K.) — ² Halált szerző (N-2.) — ³ testembe (SzJ.), lelkemben (N-2.) — ⁴ K. az utolsó két sort megismétli.

Dallam. — *Z. nr. 18.* Félbenmaradt kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk., hibás feljegyzés.

K. II. p. 69. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 1. vk.

Szöveg. — *Z. nr. 18.* — 1 str.

K. II. p. 69. — 1 str.

KF. fo. 34b. — 1 str.

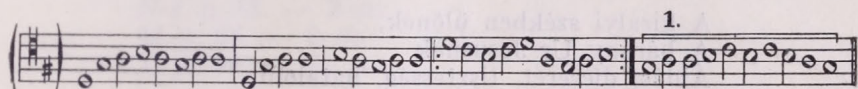
SzJ. p. 177. — 2 str.

N-2. p. 51. — 1 str.

8. 9. 9. 9. 10.

Dallam is, szöveg is (különösen a „Sok bűneim“ kezdetű) jambikusnak indul, de a jambusos lüktetést nem viszi keresztül következetesen.

176.

¹ SzJ.: a-[f]a-h-c-d-a-g-a-g. — A szövegnek első strófája:

Mindnyájan csak el enyészünk,
 Porrá leszünk,
 Vég búcsút vészünk.
 Ez is, kit borít e setét bolt,
 Világtól búcsút vévén meg holt,
 Romlandó, mulandó, halandó volt.

Dallam. — *N-2. p. 16.* Négy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk. Kezdetleges ritmizálás.

SzJ. p. 15. Négy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk. Hibás feljegyzés, ritmizálatlan.

N-1. p. 16. Négy szólam, ötsoros rendszer, tenorkulcs, finalis a. 2. vk., részben ritmizált.

M. p. 22. Négy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk., vázlatos ritmizálás.

MD. melod. nr. 8.

(*T. fo. 11a.* Csak a szöveg kezdete azonos; egyébként dallamvonal és strófaaképlet teljesen eltérő).

Szöveg. — *SzJ. p. 15.* — 4 str.

N-1. p. 16. — 3 str.

N-2. p. 16. — 3 str.

M. p. 22. — 3 str.

Gönczi p. 42.

Battha mel. p. 32.

(*T. fo. 11a.* — 2 str., más szöveg).

Dallamutalások:

„Óh halál mért vagy kegyetlen.“ *Gönczi p. 44.*

„Istenem immár éltemnek.“ *Gönczi p. 45.*

„Mi Jézusunk, téged kérünk.“ *Gönczi p. 46.*

„Ez élet csak árnyék s pára.“ *Gönczi p. 46.*

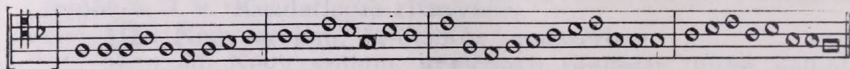
„Vegyétek fel már testemet.“ *Gönczi p. 46.*

„Jézusod hív, készülj lelkem.“ *Gönczi p. 47.*

9. 7. 11. 8. — 11. 11. 11. 10.
vagy 11. 11. 10. 10.

177.

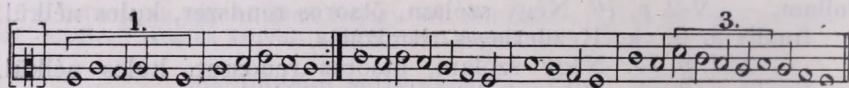

A királyi széken ülőnek,
A bárány Ur Jesusnak
Áldás, dicséret, tisztesség, hatalom
Örökkön örökké. Amen.

Dallam. — SzJ. p. 93. Négyszólamú kóruspartitúra, hatsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Ritmizálatlan.

Szöveg. — SzJ. p. 93. — 1 str. (tulajdonképpen nem strofikus dal; adiutorium, invocatio?).

178.

A legrégebbi forrás, SzJ. feljegyzése hibás, ezért itt N-2. szerint közöljük a dallamot. — ¹ SzJ.: d-g-a-h-a-g. — ² SzJ., M.: c-h. — ³ SzJ.: e-d-c-a-h.

1. Oh már hová lettél,¹
Édes Jesusom,
Mit késel² iredde,
Leg főbb orvosom.
Messziről keresztmet
Nem nézheted,
Mivel fájdalmimat
El veheted.

2. Jövel, jövel kérlek
Segedelmemre,
Viselj gondot kérlek
Szegény lelkemre.
Messziről keresztmet
Hogy nézheted,
Mivel fájdalmimat
El veheted.

¹ Már hozzám el jöttél (SzJ.) — ² Nem késtél (SzJ.)

Dallam. — SzJ. p. 17. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. (utólagos beírás, idegen kéz bejegyzése). Hibás.

N-1. p. 18. Négy szólam, ötsoros rendszer, tenorkulcs, finalis a. 1. v.

N-2. p. 18. Négy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v.

M. p. 24. Négy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v.

MD. melod. nr. 9. Négy szólam. Mindenben egyezik az előző forrásokkal.

11. 11. 13. 11. 7.

A régi német egyházi dalanyagban (v. ö. Zahn és Bäumker id. műveit) ez a strófaforma nem használatos. Sorvégzőkben egyező változatok Bäumker I. 234. sz. (11. 11. 10. 10., sorvégzők: 3-3-1-1) és III. 102. sz. (11. 11. 10. 11., sorvégzők: 3-3-2-1).

Szöveg. — N-2. p. 18. — 2 str.

SzJ. p. 17. — 4 str.

N-1. p. 18. — 2 str.

M. p. 24. — 2 str.

T. fo. 3a. — 13 str.

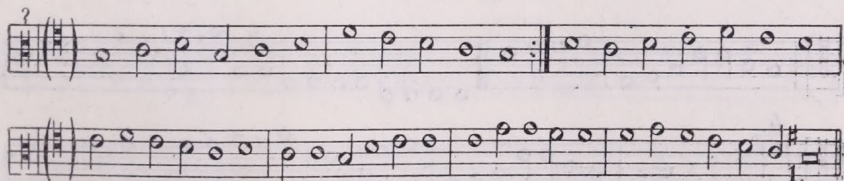
Ugyane dallamra megy:

„Oh legfőbb szeretet“. *Battha mel. p. 71.*

11. 10. 11. 10. 13. 8. 8. 8. 13. 8.

Lásd 7. 4. 10. 7. 4. 10. 7. 6. 8. 8. 8. 7. 6. 8. alatt.
(171. sz. dallam).

179.

Az SzJ. kézirat altkulcs-előjegyzése hibás; a N-1.-ben jegyzett tenorkulcs jobb olvasást ad. — ¹ Ez a keresztjel valószínűleg a harmonizálásra vonatkozik. A szöveg első strófája:

1. Világi éltünknek minden órája
E testben létünknek rövid summája.
Jelent mulandóságot, változandóságot.
A kik tegnap voltak, már ma meg holtak,
El hagyták e világot.

Dallam. — SzJ. p. 13. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, altkulcs (hibás), finalis a. 2. vk. Kezdetleges ritmizálás.

N-1. p. 14. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, tenorkulcs, finalis a. 2. vk. Kezdetleges ritmizálás.

N-2. p. 14. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk. Kezdetleges ritmizálás.

12. 12. 12. 8. (11. 11. 12+4. 7. 6.)

M. p. 20. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk. Kezdetleges ritmizálás.

MD. nr. 6. Négy szólam.

Távol rokon változata a német énekanyagban: *Bäumker*

II. 16. sz. Strófaképlete: 11. 11. 13. 13. 11.

Szöveg. — SzJ. p. 13. — 4 str.

N-1. p. 14. — 4 str.

N-2. p. 14. — 4 str.

M. p. 20. — 4 str.

Gönczi mel. p. 54.

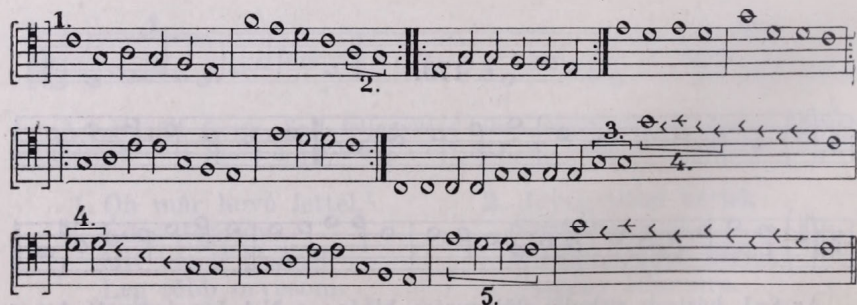
Ugyanerre a dallamra mennek:

„Természet törvénye.“ N-1. p. 116. — 5 str. — SzJ. p. 172. — 6 str. — N-2. p. 15. — 2 str.

„Keserűség árja szívemet járja“. N-2. p. 142.

a)

180.

A dallamot Z. szerint közöljük; ritmizálását KF. szerint jeleztük. A használható kulcs-előjegyzés megállapításánál Kodály Zoltán volt segítségünkre. —

¹ K.: az első hang előtt egy fölösleges a. — ² K. h-a. — ³ K.: a-a. —

⁴ K.: terccel mélyebben. — ⁵ K.: szekunddal mélyebben.

Tégedet Ur Isten
Dicsérünk szüntelen,
Mert irgalmad bőven
Nagy messze ki terjed.
Minden angyaloktól,
Boldogult karoktól
Dicsértessék az Ur Isten.
Dicsérjétek az Urat
Mind örökké.
Áldjátok ő szent voltát

12. 12. 12. 8. — 12. 12. 9. 12.

Mind örökké.
Dicsértessék, dicsértessék, dicsértessék
Az Ur Isten
És az ő szent, szent Fia¹
Mind örökké. Amen.

¹ És az ő szent szent neve (KF.)

Dallam. — Z. nr. 1. Ötszólamú kóruspartitúra, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 5. v.

K. II. p. 62. Egy szólam, hatsoros rendszer, altkulcs (hibás), finalis a. 4. v. Félbenmaradt kóruspartitúra.

KF. fo. 18b. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk. Vázlatos ritmizálás. Hibás, torzított változat. Variánsai részletes felsorolását mellőztük.

Szöveg. — Z. nr. 1. — 1 str.

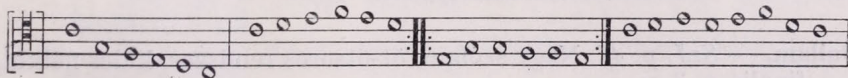
K. II. p. 62. — 1 str.

KF. fo. 68b. — 1 str.

T. fo. 66b. — 3 str. (rövidebb strófák : 12. 12. 12. 8.)

V. fo. 81b. — 1 str.

b)

Az a) alatt közölt dallam első felének változata. Szövegéből csak az első sor van meg: „Hogyha sérelmére“ (folytatása ismeretlen).

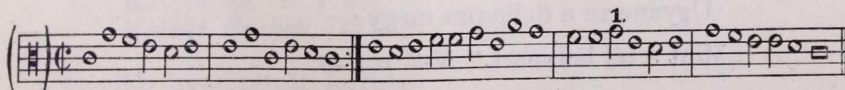
Dallam. — N-2. p. 112. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v. Vázlatos ritmizálás.

(MD. melod. basszusszólam.)

Ennek a töredékes dallamnak rokon változata „Ó ki ez oltáron“.
Szent vagy Uram 106. sz. Strófa képlete : 12. 12. 12. 6.

Strófa képletben egyezik (dallamvonala eltér) : Bäumker, id. m. I. 331. sz.

181.

Kulcs-előjegyzés N-1, ritmizálás N-2. szerint. — ¹ N-2. : a.

12. 12. 9. 12.

1. Sárházam el dült már
S majd porrá változik,
Lelkemnek ez nem kár,
Mert már ott lakozik.
Hol a meg boldogult karokkal,
A szent angyalokkal
Együtt vigadozik.
2. Világ dicsőssége,
Mindég unalmamra,
Volt gyönyörűsége
Gyakran ártalmamra.
Három ellenséggel harczoltam,
Ugyan rajta voltam,
Értem jutalmamra.
3. Akik hát még éltek,
Bölcsen vigyázzatok.
Napot míg szemléltetek,
Mindég csatázzatok.
Igy az el rejtetett mannával,
Éltek hosannával,
Itt ament mondjátok.

Dallam. — *SzJ. p. 41.* Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v.

N-1. p. 40. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 3. v. Vázlatos ritmizálás.

N-2. p. 42. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Vázlatos ritmizálás.

M. p. 48. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Vázlatos ritmizálás.

MD. nr. 22.

Szöveg. — *SzJ. p. 41.* — 3 str.

N-1. p. 40. — 4 str.

N-2. p. 42. — 4 str.

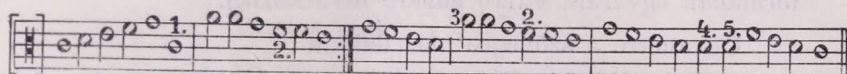
M. p. 48. — 4 str.

Ugyanerre a dallamra megy :

„Mint a tél hervaszt.“ *N-2. p. 144.*

12. 12. 10. 10.

182.

A dallam ritmizálását KJ. szerint jeleztük; a többi forrás ritmizálatlan.
¹ Halotti Énekek: *f.* — ² KJ.: *e.* — ³ Z. innen végig szekunddal mélyebben írja a dallamot, de a 3.-al jelölt hang elé 5-ös számjegyet tesz, ami ebben az esetben quintlépésre való javítást jelent; a többi kéziratok mind az itt közölt formában adják a dallamot. — ⁴ SzJ.: *c.* — ⁵ N-1., KJ., H. É.: *e.* —

1. Be keserves jaj szó!¹
 Mindnyájan meg halunk.
 Mind szegény, mind gazdag²
 Koporsóba szállunk.
 Oh fájdalom, eljött már halálom,
 Halál ellen nincsen prókátorom.

¹ Oh keserves jajszó (KF., Kájoni, SzJ., N-1., N-2.). — ² Vagy úr vagy nemtelen (KF., Kájoni).

Dallam. — Z. nr. 54. Félbenmaradt kóruspartitúra, egy szólam, kilencsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v.

SzJ. p. 7. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v.

N-1. p. 10. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, tenorkulcs, finalis a. 2. vk.

N-2. p. 8. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk.

M. p. 14. Mindenben egyezik N-2.-vel.

MD. nr. 4. Négy szólam.

KJ. fo. 4b. Egy szólam, ötsoros rendszer, mezzokulcs, finalis a. 1. v. (hibás). Ritmizálás metrikus jelekkel.

Halotti Énekek 1813. nr. 20. Egy szólam, ritmizálatlan.

Tárkányi—Zsaskovszky: Énektár 1855. 308. l.

Szöveg. — Z. nr. 54. — 1 str.

SzJ. p. 7. — 4 str.

KF. fo. 70. — 6 str.

N-1. p. 10. — 5 str.

N-2. p. 8. — 5 str.

M. p. 18. — 5 str.

KJ. fo. 4b. — 1 str.

Halotti Énekek 1813. p. 7., p. 99.

Régibb nyomtatott forrása:

Kájoni: *Cantionale Catholicum* 1719. p. 602. — 6 str.

13. 13. 13. 13. 4.

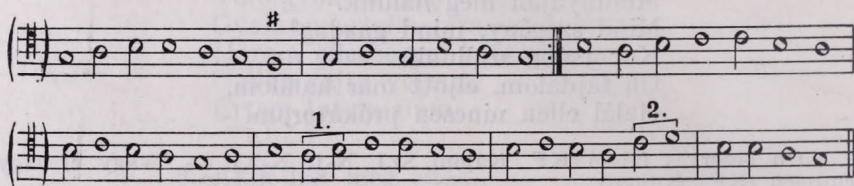
Nótája. Mit bízik ez világ (hibás nótajelzés ; dallamban és strófaformában egyaránt eltérő énekekre hivatkozik).

Ugyanerre a szövegre más dallam :

KF. fo. 19a. Más forrásban elő nem forduló, minden valószínűség szerint hibásan feljegyzett dallam ; közlésétől eltekintünk.

Nemzeti Múzeum, Ms. Mus. 976. (Szentés Mózes kézirata). Más dallam (a Kájoni Cantionalehoz tartozik).

183.

Kulcs-előjegyzés N-1., ritmizálás N-2. szerint. — ¹ N-2. : g-a. — ² N-1., N-2. : h-c. —

1. Világ maradj magadnak,
Tőled búcsút vészek,
Im helyet menyben adnak,
Égi lakos lések.
Földi nyomorúságot,
Nyughatatlanságot
Cseréllek dicsőiséggel,
Testet lelkeséggel,
Földet éggel.
2. Itt élni, jaj, siralom,
Az égben sirás nincs,
Az élet¹ egy baj halom,
Menyben egy csepp baj sincs.
Itt bűnösök, ott szentek
S angyalok lakoznak,
Valakik oda mentek,
Tisztán gondolkoznak,
Imádkoznak.²
3. Örömmel tele szívek,
Látván csudálkozva,
Mennyi sok ezer hívek
S szentek imádkozva.
A bárány előtt sorban,
Mind fejr bíborban

13. 13. 8. 8. 7.

Térd hajtással szolgálak,
Színe előtt állnak,
Hosánnálnak.

4. Oh melly nagy boldogságban
Lészek hát az égben,
Mennyei polgárságban
S örök dicsőségben.
Szinről színre az Istent
S mind azt a mi csak szent
Látni fogom eképen,³
Bóldog leszek épen
Minden képen.

¹Ez élet (N-2.) — ²S imádkoznak (KF.) — ³Látni fogom s eképen (KF.)

Dallam. — SzJ. p. 19. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk.

N-1. p. 20. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, tenorkulcs, finalis a. 2. vk. Vázlatos ritmizálás.

N-2. p. 20. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk. Vázlatos ritmizálás.

M. p. 26. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. vk. Vázlatos ritmizálás.

MD. nr. 10. — Négy szólam.

Battha melod. p. 44. Egy szólam, ötsoros rendszer.

Szöveg. — SzJ. p. 19. — 4 str.

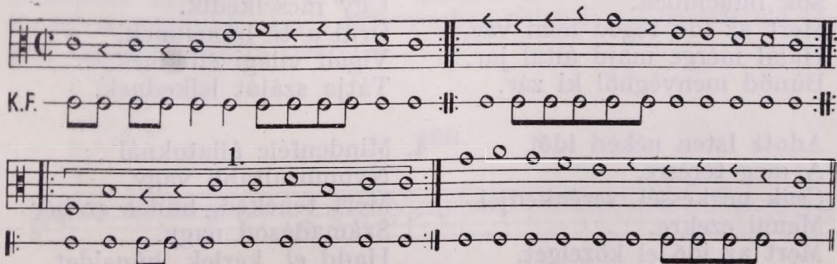
N-1. p. 20. — 4 str.

N-2. p. 20. — 4 str.

M. p. 26. — 4 str.

KF. fo. 33b. — 4 str.

184.

A balra nyitott ékkel jelzett díszítés csak KF-ben van jegyezve. —

¹ KF. az egész dallamsort szekundál magasabban írja (helyesebb változat).

13. 13. 8. 8. 7.

Szent, szent szent az Ur Isten
 Mindörökké. Amen.
 Dicső szent nevét itten
 Magasztalljuk. Amen.
 Erő, dicséret, hatalom,
 Mennyen, földön birodalom
 E nagy királynak. Amen.

Dallam. — *K. II. p. 60.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 3. v.

KF. fo. 15a. Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 3. v.

Szöveg. — *K. II. p. 60.* — 1 str.

Z. nr. 1. után — 1 str. (dallam kiszakítva).

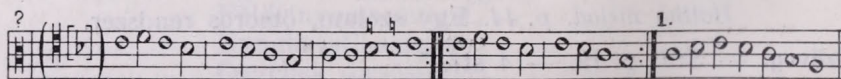
KF. fo. 66b. — 1 str.

Strófaképletben egyező, dallamvonalban eltérő változatok:

Zahn, id. m. 4358. sz. (jambus), *4813. sz.* (trochaeus).

Felépítésben és dallamvonalban közel rokona kiadványunk 189. sz. dallama (15. 15. 8. 8. 8.).

185.

A dallam ritmizálása N-2. szerint. — ¹ N-1. : az utolsó dallamsor hiányzik.

1. Ébredjél fel oh én lelkem, Itt vár az Isten. Ne aludjál már oly mélyen Sok bűneidben. Mert az idő téged nem vár, Halál mérge majd által jár, Bűnöd menyégből ki zár.	3. Mert az ördög te utánad Ugy leselkedik, Hogy tégedet bűnben ejtsen, Ugy incselkedik. Örül a te bűneidnek, Vigad világi éltednek, Tátja száját lelkednek.
2. Adott Isten néked időt A meg térésre, Csak ne késsél, serénkedjél Menni ezekre. Mert az idő el közelget, A sátán hamar meg ejthet, Bűnöd pokolra vethet.	4. Mindenféle állatoknál Nyomorultabb vagy, Mert tenéked, bűnös ember Számadásod nagy. Hadd el, kérlek, bűneidet, Emeld menyben szemeidet, Vesd meg földi kincsedet.

13. 13. 14. 13.

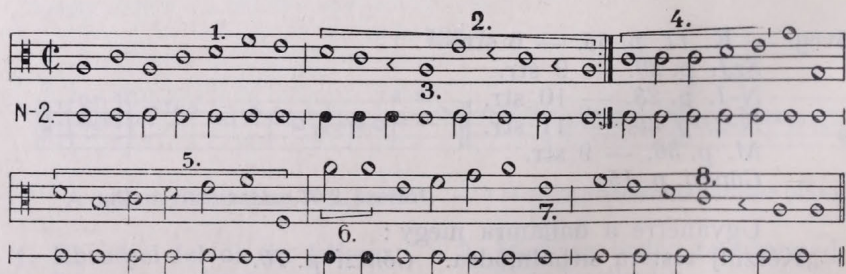
Öt igen szeretem
 És hozzá ragaszkodom.
 Ó az én örömöm,
 Hát hozzá fohászkodom.
 Bár gyakran meg essem,
 Ellene vétkezvén,
 De még is nem hágy el,
 Engemet őrizvén.

Dallam. — *KF. fo. 9a.* Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, altkules, finalis a. 3. v. Vázlatos ritmizálás.

Jelentéktelen, sablonos dallam. Azonos strófaszerkezet (eltérő dallammal) *Zahn, id. m. 5136—98.* (jambus), *Bäumker III. 159. sz. III. 209 sz.* (jambus). — *Uristen jól látod. Debreczeni Énekeskönyv 1774. p. 382. l.* — (Zsoltárfüggelék).

Szöveg. — *KF. fo. 55b.* — 1 str.

187.

¹ H. Á.: a. — ² N-2.: (a-h-c)-a-h-c-a-a [melizmák zárójelben], M.: (a-h)-c-a-h-d-a-a. — ³ H. Á.: oktávval magasabb a. — ⁴ H. Á.: szekunddal magasabb hangok. — ⁵ N-2., M., H. Á. az egész dallamsort szekunddal mélyebben jegyzik. H. Á.: c-a-h-c-d-e-a. — ⁶ M.: d. (hibás). — ⁷ H. Á.: g. — M.-ben a dallam vége olvashatatlan. —

1. Valeté jam regales
 Luxusque Assyriae,
 Lautitiae carnales
 Ollaque Aegyptiae.
 Ad agni tendo coenam,
 Hanc gratiarum plenam,
 Ad satientem venam
 Fontemque gratiae.

2. Non tauros neque boves
 Nec das Altilia,
 Non cothurnices aves,
 Nec volatilia.
 Ne lactucas agrestes,
 Sed epulas coelestes,
 Amoris tui testes
 Donas in copia.

14. 14. 11. 11. 14.

3. Electum non frumentum,
O quando venies ?
O cordis firmamentum,
Quando me invenies ?¹
Cor meum tibi pando,
Quando, o Jesu quando,
Illud inhabitando
Me tibi inies ?²

¹ Quando me munies (H. Á.) — ² Me tibi venies (H. Á.) — A szöveg jambikus lejtésű. A dallamnak a kéziratokban található ritmizálása egyáltalában nem veszi tekintetbe ezt a mértékelést.

Dallam. — *KF. fo. 14b.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. v. Részben ritmizálva.

N-2. p. 121. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Vázlatos ritmizálás.

M. p. 236. Ritmizálatlan. Egyébként mindenben egyezik *N-2.*-vel.

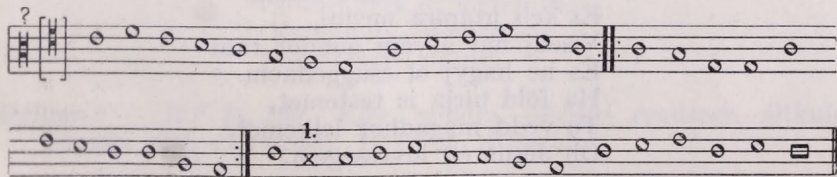
H. Á. 418. „Electorum fermentum“ kezdettel. Egy szólam, hatsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v. Vázlatos ritmizálás.

Szöveg. — *KF. fo. 66b.* — 3 str.

H. Á. 418. — 1 str. (3. strófa; címe: „Patatits fohászkodása.“)

Hasonló strófaéplet (eltérő dallam): *Anthologie Française, ou Chansons choisies. Tome II. Paris 1765. p. 62.*

183.

A kéziratban altkulcs áll a dallam előtt. — Tenorkulcs jobb olvasást ad. — ¹ Keresztjel. — A hosszadalmas, 11 strófás szövegnek csak első három versszakát közöljük:

1. A vérengző ellenség víjja lelkem várát,
Oh hogy akarná s örülné szegény fejem kárát.
Ne hagyj, ne hagyj fejedelmem, jegyesem!
Lásd meg nyomorúságomat kegyesen!
Lám meg adád, én Jésusom, lelkem drága árát.

15. 15. 8. 8. 7.

Dallamváltozat. — „Ó szerencsés bűnös ember.“ *Szent vagy Uram*, 75. sz. — „Krisztus teste és szent vére.“ *U. o.* 118. sz. — Strófa-képletek : 15. 15. 8. 8. 7.

Egyező strófaszerkezet, eltérő dallam : *Zahn*, *id. m.* 4730—4734. (jambikus), *Bäumker*, *id. m.* I. 267. IV—VIII. (*Freu dich du werte Christenheit*), III. 40., 105., 224. sz.

Felépítésben közel rokona a 184. sz. dallam (strófaképlete : 13. 13. 8. 8. 7.).

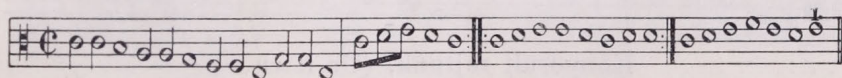
Szöveg. — *SzJ.* p. 37. — 4 str.

N-1. p. 36. — 4 str.

N-2. p. 38. — 4 str.

M. p. 44. — 4 str.

190.

¹ Valószínűleg hibás *c* helyett.

Oremus, cantemus,
Festa celebramus
Mortales.
Recens natum Jesum
Omnes salutemus
Fideles.
Gaudeamus et laetemur,
Occinamus, celebremus
Nomen nati Jesuli.

Dallam. — *KF. fo.* 16a. Egy szólam, ötsoros rendszer, altkules, finalis a. 4. v. (hibás). Részben ritmizált.

Szöveg. — *KF. fo.* 67a. — 1 str.

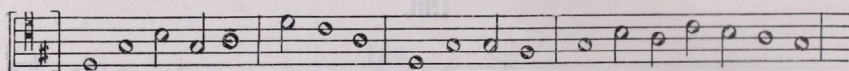
5. 3. 4. 7. — 5. 5. 5. 5. 5. 5. 12. 12. . . .

FÜGGELÉK.

Hibás, csonka, szövegtelen, közelebből meg nem határozható dallamok.

(191—215. dallam)

191.

6. 6. 3. 6. 6. 3. 6. 6. 3. 6. 6. 3.

Oh csapodár szív,
Meddig epezted
Búsult rabodat.
Nem vagy igaz hív,
Sárba feresztet
Szép galambodat.

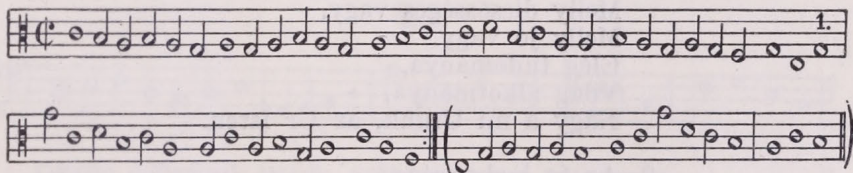
.....

A szöveg is csonka; csak az első, megismételt dallamszakaszra ad szótagokat.

Dallam. — *M. p. 226.* Egy szólam, tízsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v. Ritmizálatlan.

Szöveg. — *M. p. 226.* — 1 csonka strófa.

193.

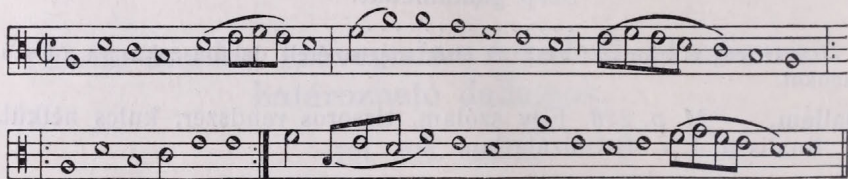

6. 6 + 3. 6. 6. 9. — 6. 9. 6. 9. 6. 6: 8. 9.

anyagban nem használatos. A magyar énekanyagban jellemző példája : „Mennyből az angyal.” *Szent vagy Uram* 25. sz.

194.

A kötőjellel összekötött hangok közös hangra eső melizmákat jeleznek (a kiadó értelmezése). — Jelentéktelen, értéktelen dallam.

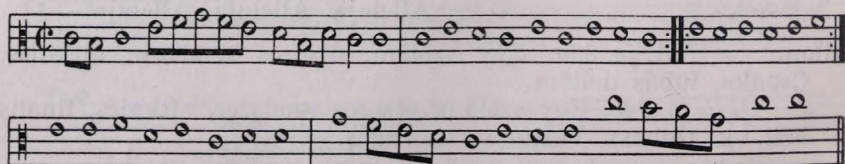
1. Te hatalmad melly nagy,
Melly dicsősséges vagy,
Melly jó vagy.
Elég tudománya,
Világ alkotmánya,
Nagy a mi Urunk, az Ur Isten.

2. Az ég kedvessége,
Nap, hold ékessége,
Szépsége.
Csillagok forgása,
Az ének hangzása,
Nagy a mi Urunk, az Ur Isten.

Dallam. — *KF. fo. 10b.* Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 3. vk.

Szöveg. — *KF. fo. 57b.* — 2 str.

195.

Jelentéktelen, értéktelen dallam.

7. 4. 5. 4. 4. — 7. 7. 6. 7. 7. 8.

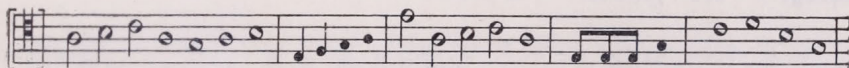
1. Hogy jó keresztyén légy,
Kristusod kenetében részt végy,
Áldozatokat tégy,
Hálát adván, akár hova mégy.
Jesus nevét valljad,
Másoknak javalljad.
Harczolj végig, dicsőségig,
Boldog, ki vitetik az égig.

Dallam. — *KF. fo. 14b.* Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 6. vk.

Z. nr. 65. Egy szólam, kilencsoros rendszer (félbenmaradt kóruspartitúra), kulcs nélkül, finalis a. 6. v. Teljesen hibás, értelmetlen feljegyzés.

Szöveg. — *KF. fo. 66b.* — 1 str.

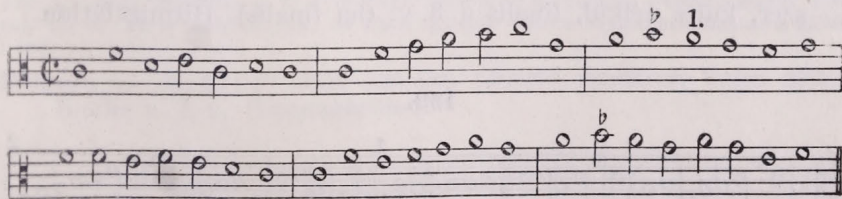
196.

Csonka dallamnak látszik. Szövege nincsen feljegyezve.

Dallam. — *M. p. 150.* Tervezett kóruspartitúra, tízsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. vk. Vázlatos ritmizálás.

197.

Az ¹ jelig a kézirat sarkos kótákkal jelzi a hangokat. Romlott, hibásan feljegyzett dallam.

1. A nap már el enyészett,
Rettentí az merészet
A sűrű setéség.
A hold és a csillagok,
Bátorítanak nem magok,
Csak az Isteni segítség.

8. 6. 10. 10. 5. — 8. 8. 6. 6. 12. 7. 7.

2. Mit félsz hát éczakára
Inkább, mint virradtára.
Mind egy az Istennél,
Akár éj, akár nappal,
Van ő az igazakkal,
Hát bizott miért ne tennél [?].

Dallam. — *KF. fo. 8b.* Négy szólam, öt-ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 4. vk. Vázlatos ritmizálás (részben).

Dallamváltozat. — „Der Mond ist aufgegangen.“ Ismert német ének.
V. ö. *Zahn, i. m. 2322. sz.* — *Musikalischer Hausschatz 362. sz.*
Azonos strófaforma (eltérő dallam):

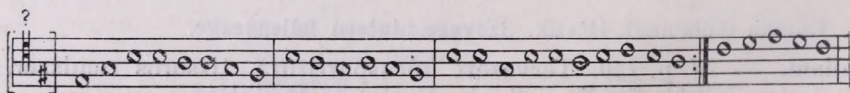
„Immár eljött az óra.“ *Ujfalvi 1791. p. 186.* — *1807. p. 237.*

„Uram mikor élttemnek.“ *Ujfalvi 1807. p. 269.* — *Debrecen 1774. p. 386. (discantus)* — *H. Á. 426.*

A régi német egyházi énekanyagban gyakori strófa; v. ö. *Zahn, i. m. 2293—2335. sz.* (jambikus dallamok).

Szöveg. — *KF. fo. 55b.* — 2 str.

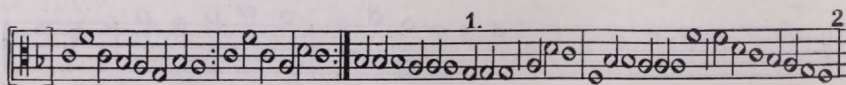
193.

Csonka dallamnak látszik. Szövege nincs feljegyezve.

Dallam. — *M. p. 168.* Tervezett kóruspartitúra, tizenegysoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 8. v. (ha finalis). Ritmizálatlan.

199.

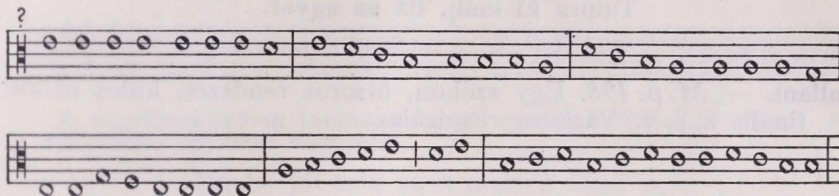
¹ M.: a. — ² M.-ben a dallam végén „addend. 2ato“ jelzéssel hét hangnyi pótlás áll (f-c-b-a-g-b-a), amely nyilvánvalóan a dallam elejére vonatkozik. A fent közölt formában a dallam befejezettnek látszik. Szövegéből csak a kezdősor van feljegyezve: „Exibat quondam clericus.“

Dallam. — *N-2. p. 115.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v. Vázlatos ritmizálás.

M. p. 235. Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v. Ritmizálatlan.

8. 8. 8. 8. 7. 12. — 8. 11. 8. 8.... — 8. 8. 8. 13.

200.

Alighanem csonkán, hibásan feljegyzett dallam.

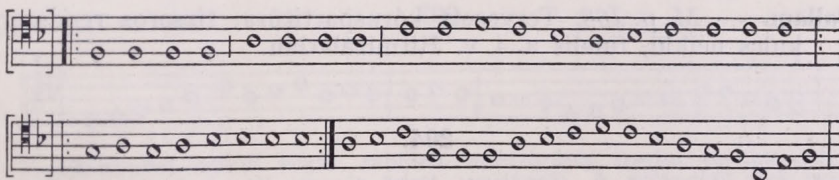
Majd levágjuk a franciát

.....

[A szöveg folytatása hiányzik]

Dallam. — *M. p. 197.* — Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs (?), finalis a. 2. vk. Ritmizálatlan. — A szövegnek csak kezdősora van feljegyezve.

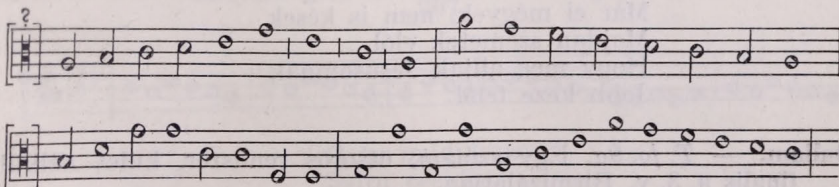
201.

Valószínűleg csonkán feljegyzett dallam. Címjelzése „sidó mars“. Szövege hiányzik. Egyező című ének található Tóth István kéziratában *II. 120. sz.* alatt „Halleluja ki gyötrötte“ kezdetű szöveggel. Felépítésében távoli rokona ennek a melódiának, de nem egyezik vele és szótagszámban is különbözik.

Dallam. — *M. p. 240.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Ritmizálatlan.

202.

Valószínűleg csonkán, hibásan feljegyzett dallam. — Címjelzése : „mars“. Szövegének csak a két kezdősora van meg :

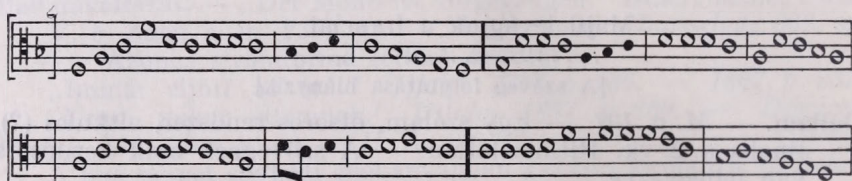
9. 3. 5. 7. 4. 5. 9. 3. 5. 5. 5. 6. — 9. 9. 15. 13.

Bombi zörög, lóra magyar,
Talpra ki kellj, itt az agyar.

.....

Dallam. — *M. p. 198.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Vázlatos ritmizálás.

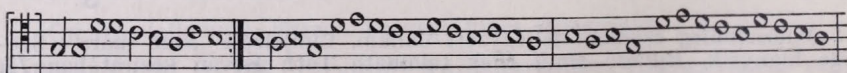
203.

A dallam önmagában lezárt formát alkot. Sem szövege, sem címe nincs feljegyezve.

Dallam. — *M. p. 168.* Tervezett kóruspartitúra, tízsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v. Ritmizálatlan.

204.

Mindenfajta kulcsjegyzés és magyarázat híján, primitív módon feljegyzett dallam. Ha a tenorkulcsos olvasás helyes, akkor félzárlattal végződik [csonka?]. Szövege szerint halotti ének. A 11 strófás szövegnek csak kezdő versszakát közöljük:

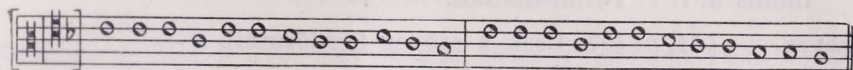
1. Földi pályámat már meg futván,
Drága kincsem, hitem meg tartván
Már el mégyek, nem is kések
Majdan szemetek elől,
Hogy meg álljak Jéhusomnak
Jobb keze felől.

Dallam. — *T. fo. 9a.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. Ritmizálatlan.

Szöveg. — *T. fo. 9a.* — 11 str.

12. 12.... — 12. 3. 13. — 12. 15. 6.

205.

A négysoros szöveg tanúsága szerint csonka melódia (féldallam). Moll és dur-olvasás egyaránt lehetséges.

Oh be jól esik ez a csalárd álom is,
(Ha tulajdon képedet nem találom is).

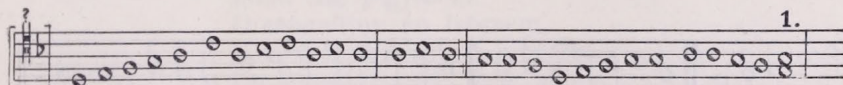
A szöveg 2. sora a Vutskits énekeskönyvből van kiegészítve.

Dallam. — *M. p. 238.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Ritmizálatlan.

Szöveg. — (*M. p. 238.* Csak a kezdősor.)

Erdélyi Múzeum, Kt. 1625. (Vutskits énekeskönyv), 27. ének „Kit Vénusnak vakon szült gyermeke meg sért”. A fent közölt két sor itt a 6. strófa (négysoros strófák) 3—4. sora.

206.

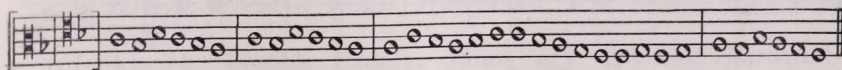
Finisvonal nélkül végző, minden valószínűség szerint csonka dallam. 1-nél két tenorhang áll egymás felett (variáns?). A szövegből csak másfél sor van feljegyezve:

Mi szaporíttja szívemnek nyavalyáját,
Az égből hullanak.....

Kérdéses, hogy a második szövegsor idetartozik-e?

Dallam. — *M. p. 244.* Hatszólamú kóruspartitúra, tizsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 5. 6. vk. [?] Ritmizálatlan.

207.

O tu quid fecisti,
Saltu cecidisti

.....
[A szöveg folytatása hiányzik]

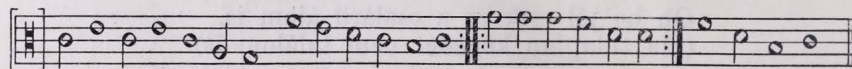

13. 13. 6. 6. 4. — 14. 14. 10. 10. 14. 14. — 15. 15. 13.

Dallam. — *M. p. 197.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 1. v. Ritmizálatlan.

Szöveg. — (*M. p. 197.* Csak a szöveg kezdősorai).

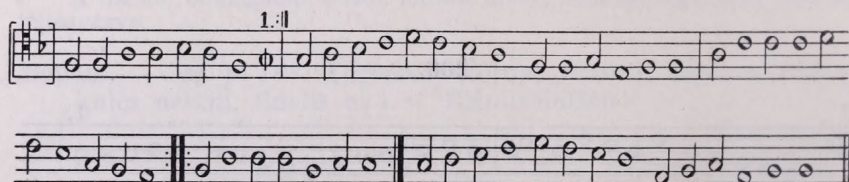
208.

Eléggé jellegzetes dallam. Szövege teljesen hiányzik.

Dallam. — *M. p. 207.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 3. v. — Három feljegyzés, mindegyik más, vázlatos ritmizálásban.

209.

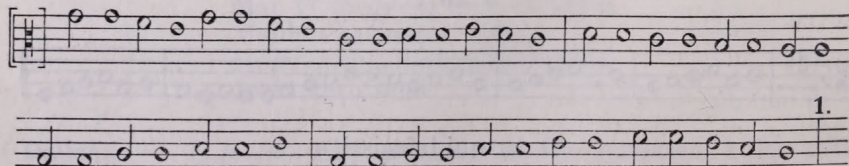
¹ A kézirat feljegyzése kétséget hagy aziránt, hogy a g áthúzott hang-e, vagy pedig csak a dallamsor ismétlését jelző kettősvonal húzza át tévedésből a hangot. — A szövegnek csak kezdősora van meg:

Pergite duce deo

.....

Dallam. — *N-2. p. 112.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Vázlatos ritmizálás. A szövegnek csak kezdősora van feljegyezve.

210.

¹ A dallam végén (csonka?) hiányzik a finisvonal. A szövegnek csak kezdősora van feljegyezve:

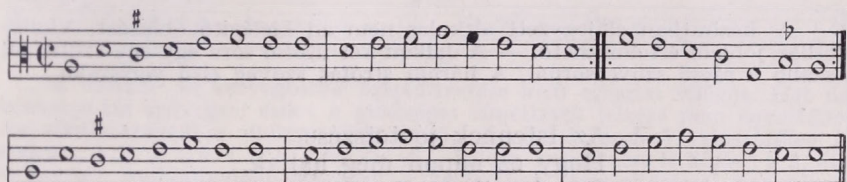
15. 15. 14. 16. (8.)

O világi gyönyörűség

.....

Dallam. — *N-2. p. 113.* Egy szólam, ötsoros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 2. v. Vázlatos ritmizálás.
(*N-1.* és *MD.*: szólamok tenordallam nélkül).

211.

A dallam egy nyolcszótages sorral hosszabb a szövegénél:

Éljjen, éljjen szerelmesem,
Isten fia, jegyesem.
Országolljon én Istenem,
Kinél nincs drágább kincsem.
Én mindjárt már meg halok,
Jésusomra talállok.
Adjad, veled vigadhassak,
Mennyben örömet láthassak.

„Vivat, vivat amor meus“ kezdetű párhuzamos latin szövege a dallamra nem alkalmazható, mert szótagszámban eltérő.

Dallam. — *KF. fo. 13b.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 3. vk.

Első dallamsora egyezik a „Gyászos éltünk hamar romol“ kezdetű halottas énekkel. *Losonczy 1778. p. 12. — 1791. p. 13.*

Szöveg. — *KF. fo. 64a.* — 1 latin, 1 magyar strófa.

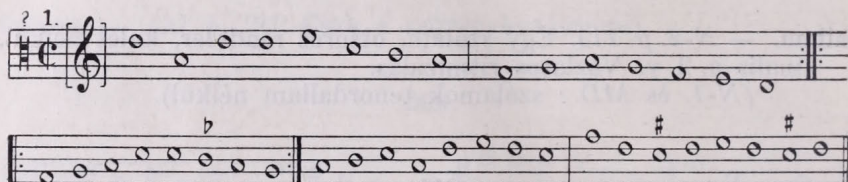
Nemz. Múzeum, Quart. Hung. 173. VII. nr. 13. (Jankovich)
— 4 str.

(Jankovich, később Erdélyi János egy elveszett kéziratából másolva, melynek leírását Thaly adja: *Adalékok I. 231—2. l.*)

15. 15. 16. 14.
(16.)

212.

¹ A kéziratban előjegyzett altkulcs nem ad kielégítő olvasást. Violinkulcsban jobban értelmezhető. — A dallam két utolsó sora egy-egy szótaggal hosszabb a ráeső szövegsornál. A három strófás szöveg első versszaka:

1. Az Istennek jó tetszése,
Hogy ez napon meg haljak.
E volt rólam végezése,
Lelkemben kárt ne valljak.
Vagyok Ábrahám keblében,
Minden szentek seregében.
Lelkem vigad és örül¹
Az Isten széki körül.

¹ Lelkem vigadj és örülj (KF.)

Dallam. — *K. I. p. 58.* Négy szólam, öt-öt soros rendszer, altkulcs (hibás), finalis a. 4. v. Ritmizálatlan.

Dallamváltozat. — *Zahn, i. m. 6773. sz.* (Grüger melódiája 1649-ből).

Strófája: 15. 15. 16. 14.; sorvégzői: I-I-III-1.

Ez ének strófaképlete a Himfy-szak alapformájának tekinthető. A régi magyar énekanyagban t. k. a „Gyászos éltünk hamar romol” kezdetű halotti ének mutatja ezt a formát; v. ö. *Losonczy 1778. p. 12.* — *1791. p. 13.* — Ez a strófaforma a német énekanyagban is jólismert: *Mildheimisches Liederbuch 21, 459, 468. sz.* — *Zahn, i. m. 5733–5770.* (jambikus énekek), *6767–6841. sz.* (trochaikus énekek), *5777–5784., 6842–6847. sz.* — *Bäumker, i. m. III. 205., 177. sz.*

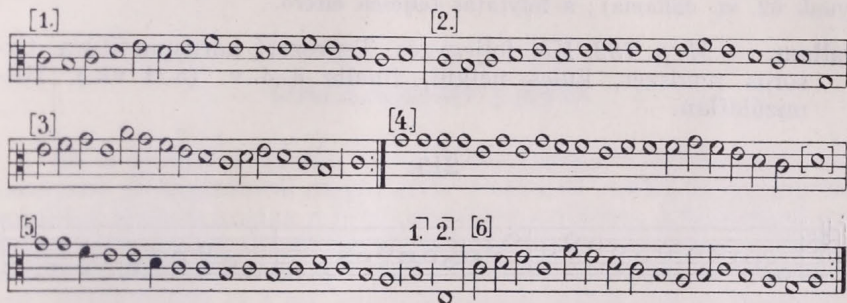
Szöveg. — *K. I. p. 58.* — 3 str.

KF. fo. 45a. — 3 str.

A dallam eleje egyezik a „Ne szállj perbe én velem” kezdetű dicsérettel; *Debrecen 1778. p. 138.* — Strófaformája és a dallam folytatása eltérő.

16. 17. 16. 16. 20. 20. 15. 16. 15. 15. — 20. 14. 14.

213.

A dallam- és szövegsorok összeillesztése nem egészen világos. Hat dallamsorra tíz szövegsor esik : a szükséges ismétlések jelzése nem egyértelmű. Az alkalmazásnál a dallamsorok rendje (1—6. számozva) valószínűleg így alakul : 1. 2. 3. 3. 4. 4. 5. 6. 5. 6. — A dallam feljegyzése is hibás : a 3. és 6. dallamsor nyilvánvalóan azonos ; a kéziratban terc-elteréssel vannak feljegyezve. Az egész dallam különben jelentéktelen, mesterkelt műdalforma.

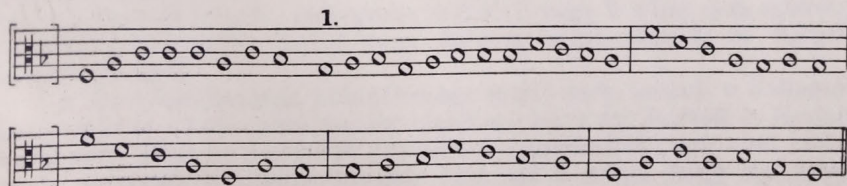
A be borult bánat ege, menyköve lelkem ijeszti,
Nem csuda hát, hogy szemeim a könny özönébe fereszti.
Bánatos ég, mért szaporítod a meg ölt tüzeket,
Szomorú fejemre minek öntöd a veszedelmeket.
Jajj rettegten fekete komor fellegeidnek tüze, lobogása,
Kétségben ejt, jaj, az erő szakos felhőknek iszonyú kopogása.
Oh álnok szerencse, midőn kegyesen meg ölelél,
Ugyan akkor egy halálos sebet is bennem nevelél.
Örökös gyász szomorítottja hát szüntelen örömöm,
Meg emészti életemet és temetőbe temet.

Az utolsó szövegsor egy szótaggal rövidebb a megfelelő dallamsornál.

Dallam. — *M. p. 248.* Egy szólam, ötsoros rendszer, altkulcs, finalis a. 2. v. (hibás?), vázlatos ritmizálás.
(*M. p. 163.* diszkantszólam.)

Szöveg. — *M. p. 248.* — 1 str.

214.

Az első feljegyzés az 1 jeltől végig szekunddal magasabban jegyzi a dallamot (hibás). Szövege nincs feljegyezve. Az első dallamsor menete és ritmusa

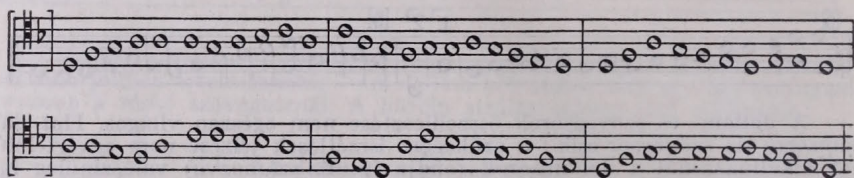

metrikus.

(8. 8. 4.) emlékeztet az „Ezerhét-százhetvenötben“ kezdetű énekre (kiadványunk 62. sz. dallama); a folytatás teljesen eltérő.

Dallam. — *M. p. 182.* Két feljegyzés. Tervezett kóruspartitúra, tíz-soros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v. (a. 4. vk.). Ritmizálatlan.

215.

A négystrófás szöveg első versszaka :

1. Jöjj be szép lélek, kebeledbe nyúlok,
Orvosom, most is te reád szorúlok.
Flastromod, kérem, nyavalyámra tégyed,
Füstbe ne végyed.

A szöveg fölé jegyzett metrikus jelek kétségtelenné teszik, hogy a sapphói strófa mintájára metrizált, 11. 11. 11. 5. szótagszámú szöveggel van dolgunk. A dallam szótagszerkezete ellenben ez : 11. 11. 10. 10. 11. 11. — A tíz-szótagos dallamsorok nyilván az utolsó, ötszótagos szövegsor ismétléséből jönnek létre. Hogy azonban egyébként a dallam hogyan alkalmazandó a szövegre, nem tudjuk biztosan megállapítani.

Dallam. — *M. p. 223.* Kóruspartitúra, tizenegy (később csak kilenc) soros rendszer, kulcs nélkül, finalis a. 4. v. — Ritmizálatlan.

Szöveg. — *M. p. 223.* — 4 str.

DALLAM-MUTATÓ.

Ez a mutató a kiadás sorrendjében rendezi a dallamokat, alacsonyabb szótagszámtól magasabb felé haladva : előbb az izometrikus sorokból állókat, azután a heterometrikus strófákat. A különböző szótagszámú sorokból álló dallamok csoportosításának rendszere a táblázatból első tekintetre világos. A bekezdő dallamsor alkotja a főcsoportot ; utána helyez az a sor, amelyik elsőnek bontja meg az izometriát. Így a táblázat első rovata egyszersmind a sorrend megokolását is adja : ez a táblázat legfontosabb része.

A táblázat második rovata a dallamsorok sorvégzőit (kadenciáit) jelzi ; jelzés módja ugyanaz, amellyel Bartók és Kodály (Krohn Ilmari finn kutató módszerének analógiájára) a modern magyar népdalgyűjtés anyagát rendezték. Jelzésünk csak annyiban tér el az ott követett rendszertől, hogy itt az utolsó dallamsor magától értetődő 1. kadenciáját is jeleztük és pedig az áttekinthetőség érdekében ; azért t. i., hogy a feltüntetett sorvégzők száma egyezzen a szótagszámmal jelzett dallamsorokéval. Ez a mi esetünkben — minthogy itt a legkülönbébb sorokból szerkesztett heterometrikus strófákról van szó — sokkal fontosabb, mint a sémaszerűen négysoros, izometrikus újabb népdalanyagnál. A sorvégző-rovatot iparkodtunk minél egyszerűbb formára hozni. Nagyon sok dallamsorból álló, műdalszerű (átkomponált) melódiáknál a rovatot egészen üresen hagytuk ; nagyon rövidre tördelt, kevés szótagú (2—4) dallamsorok kadenciáit nem egyenként, hanem az összetartozás szerint csoportosítva vettük figyelembe. Éppen ezért a sorszótagszám-jelzéseket evvel összhangban áttekinthetően csoportosítottuk. Minthogy a megkívánt forráshűség miatt a dallamokat nem lehetett közös záróhangra hozni, a sorvégző-jelzések természetesen mind csak relatív magasságot jeleznek : I—VII. a finalis alatt, 1—7. a felette fekvő oktáva hangjait. Az esetleges moll-olvasások b-it csak kétségtelenül bizonyos esetekben jeleztük : bizonytalan olvasásnál (a legtöbb ilyen) egyszerű fokjelzést (p. o. 3 vagy 6) írtunk ; előjegyzés nélküli 3 vagy 6 tehát nem szükségszerűen jelent nagy tercet vagy szextet, mint Bartók és Kodály kiadványaiban.

A strófaszerkezetek különfélesége miatt nem tudtuk a dallamok sorrendjét is a kadenciák szerint igazítani, mint azt Bartók és Kodály az Erdélyi Magyar Népdalok kötetében megtehették : így a mi mutatónk sorvégző-rovatának inkább csak az a célja, hogy az újabb népdalanyaggal való összevetést könnyebbé tegye ; ugyanerre állítottuk be az ambitus (hangterjedelem) rovatot is.

Dallam	Szótagszám	Sorvégzők	Ambitus
Izometrikus dallamok			
1	4 × 6	5 3 4 1	1—6
2	4 × 6	5 3 3 1	1—8
3	4 × 7	1 5 2 1	1—7
4	4 × 7	2 5 5 1	1—6
5	7 × 7	4 1 4 1 2 2 1	1—7
6	4 × 8 (8: 8. 8. 7.)	b 3 1 4 1	1—8
7a	4 × 8	1 2 3 1	1—4
7b	8. 8. 8. 8. 8. 8. 4.	1 3 1 3 8 5 1	1—8
8	4 × 8	7 5 3 1	1—8
9	4 × 8	7 5 3 1	1—10
10	4 × 8	4 4 3 1	1—8
11	4 × 8. (9. 8. 8. 8. 8. 8. 9.)	3 2 1 1 (3 2 1)	1—6
12	4 × 8	2 2 1 1	VII—5
13	4 × 8	6 1 2 1	1—7
14	4 × 8	4 1 2 1	1—6
15	6 × 8	4 1 4 1 2 1	1—7
16	6 × 8	4 2 4 2 4 1	1—5
17	6 × 8	4 2 4 2 1 1	1—6
18	6 × 8	8 2 8 2 2 1 [?]	1—9
19	4 × 10	1 1 4 1	V—6
20	4 × 10	2 1 2 1	1—8
21a	4 × 10	1 1 4 1	V—8
21b	4 × 10	1 1 5 1	1—8
22	4 [6] × 10	5 1 (5 1) 5 1	1—10
23	2 [4] × 11	2 1 (2 1)	1—6
24	4 × 11	5 5 b 3 1	VII—7
25	4 × 11	9 3 9 1 [?]	1—10
26	4 × 11	4 4 3 1	1—6
27	4 × 12 (12. 12. 12. 13.)	6 2 3 1	VII—8
28	4 × 12	3 3 2 1	V—6
29	2 × 13	2 1	VII—6
30	4 × 13	1 1 2 (1)	V—5
31	4 × 13 (12. 13. 13. 13.)	2 2 4 1	VII—5
32	4 × 13	1 1 3 1 [?] (2 2 4 1)	VI—4 (VII—5)
33a	4 × 13	2 2 3 1	VII—6
33b	13. 13. 12. 12.	3 3 3 1	VII—6
34	3 × 14	1 1 1	1—6
35	4 × 14	5 4 2 1	VII—8
36	4 × 14	3 1 2 1	1—7
37	4 × 15	1 1 V 1	III—3
38	4 × 15	1 1 V 1	III—3
39	4 × 15	1 1 5 1	1—8
40	2 × 15	2 1	1—5

Heterometrikus dallamok :

41	3+5.5+4.3+5.5+4.12.12.	2 1 2 1 2 1	1—6
42	3.11.4.8.8.4+4.	1 7 4 1	VII—10
43	5.5.5.5+3.	4 2 4 1	1—6
44	5.5.7.7.7.8.9.7.7.7.	2 2 2 1 3 VI 2 2 1	V—5
45	5.5.8.5.5.8.4.4.5.7.	2 3 2 3 4 1 [?]	V—7
46	5.5.5.8.5.8.5.7.6.	1 4 4 VII 1 [?]	V—7
47	5.5.8.6.6.8.11.11.6.6.8.	—	VII—5
48	6.6.6.6.7.	5 3 VII VII 1	VII—7
49	6.7.6.6.7.6.5.7.6.(6.6.6)	2 2 1 (1)	VII—6
50	6.6.8.8.	7 6 5 1	1—9
51	6.6+2.9.	V 2 1	V—4
52	6.6.12.6.6.9.6.6.12.6.6.9.	—	IV—9
53	7.7.4.7.7.4.8.4.8.4.	1 1 5 1	VII—8
54	7.7.(7.7.)6.6.5.	5 2 (5 2) 1 1 1	1—7
55	7.7.6.6.11.11.	2 5 2 1	1—7
56	7.7.7.7.7.7.8.	1 1 VII 1	V—5
57	7.7.7.7.8.8.	5 1 5 1 2 1	1—7
58	7.7.8.8.7.7.7.7.	1 5 1 1	V—8
59	7.8.7.8.8.7.7.7.8.7.	2 2 2 1	V—4
60	7.7.10.3.6.7.10.3.	5 1 V 1	V—7
61a	7.10.8.7.	1 VII b3 1	VI—6
61b	7+4.10.8.7.	1 VII b3 1	VII—6
61c	13.12.9.5.12.8.9.10.7.10.7	—	VII—7
61d	13.12.9.10.7.9.4.8.10.	—	VII—6
62	8.8+4.8.8.8+4.	5 2 2 1 1	1—6
63	8.5.10.8.11.5.11.5....	—	III—8
64	8.8.8.8.6.6.	2 2 b3 b3 2 1	1—5
65	8.8.8.8.8.8.6.6.4.	IV IV V 1	IV—5
66	8.8.6.6.5.	1 1 2 2 1	1—8
67	8.6.7.8.8.7.	5 3 1 2 2 1	1—9
68	8.6.6.8.	3 3 1 1	V—8
69	8.8.8.6.8.6.	2 1 1 2 1 1	VII—5
70	8.8.6.8.11.8.7.14...	—	V—6
71	8.8.8.7.8.7.	3 3 2 4 2 1	V—7
72	8.7.8.7.8.8.	1 8 1 8 4 1	1—10
73	8.10.8.6.6.4.	1 2 5 3 3 1	1—8
74	8.10.8.8.9.9.	3 5 4 4 5 1	1—6
75	8.8.8.11.	1 1 VII 1	VII—5
76	8.11.8.11.12.12.11.	2 1 2 1 2 2 1	1—6
77	9.6.9.6.6.6.9.6.	1 1 (3) 2 1	VII—5
78	9.7.9.7.7.7.7.7.	1 1 2 1	VII—7
79	9.7.9.7.5.6.8.6.8.	2 2 3 1	1—8
80	9.7.9.7.6.7.	V 2 (V 2) 2 1	V—5
81	9.9.8.8.	3 3 4 1	1—6
82	9.9.8.8.	1 5 5 1	VII—8
83	9.9.8.8+3.	5 5 2 1	1—5

84	9. 9. 8. 8. 6.	2 2 3 3 1	1—6
85	9. 8. 10. 8. 10. 8.	IV IV VII 4 5 1 [?]	III—6
86	{ 9. 9. 9. 10. (9. 9. 10. 9.)	1 6 3 1	1—8
87	9. 9. 13. 13.	2 2 5 1	1—8
87b	9. 9. 13. 13.	2 2 3 1	1—8
88	9. 14.	1 1	V—8
89	9. 14. 9. 14. 10. 10. 7. 14.	2 1 2 1 VII VII 2 1	VII—6
90	10. 10. 6. 6. 8. 6. 6. 8. . .	—	I—6
91	10. 10. 6. 6. 6. 9. 9. 9. 6. 6. 6. 9.	—	V—5
92	10. 6. 11. 6.	VI 1 IV 1	IV—6
93	10. 7. 8. 10. 7.	5 1 2 5 1	1—5
94	{ 10. 7. 10. 7. 8. 10. 7. (8. 9. 8. 9. 8. 8. 9.)	5 5 2 1	1—7
95	10. 10. 17. 17. 13. 10.	VII VII VII VII VII 1 (?)	IV-4 [?] VII—5
96	10. 10. 10. 8. 8. 4.	1 1 1 1	—
97	10. 8. 10. 6. 10. 5. 6. 12. . .	—	—
98	10. 8. 10. 8. 12. 12. 6.	2 1 2 1 1 1 1	1—7
99	10. 8. 10. 8. 12. 8.	2 1 2 1 2 1	1—8
100	{ 10. 10. 10. 9. 10. 7. 10. 9. 10. 10. 12. 7. 11. 6. 12. 7.	2 1 V 1	V—4
101	10. 9. 10. 9. 10. 12. 8.	III V III V 2 V 1	III—5
102	10. 9. 12. 9.	2 1 3 1	1—8
103	10. 10. 11. 11.	1 5 2 1	1—9
104	10. 10. 10. 10. 11. 13.	1 1 1 1 1 1	V—6
105	10. 12. 10. 12. 10. 9. 10. 10. 10. 9.	—	1—8
106	10. 10. 14. 13. 10. 8.	2 2 2 1 1 1	V—5
106b	10. 12. 10. 12. 12. 13. 17. 15.	—	V—5
107	11+3. 11. 11+3. 11. 11. 11.	6 6 6 6 1 1	1—10
108	11. 11. 8. 11.	1 1 3 1	V—6
109	11. 11. 9. 5. 8. 7. 10. 6. 6. . . .	—	V—8
110	dallam : 11. 9. 11. 9. 7. 7. 7. 7. 7. 7. 11. 7. szöveg : 11. 9. 10. 8. 7. 7. 7. 7. 7. 7. 11. 10.	2 2 1 1 1	V—6
111	{ 11. 12. 11. 12. 14. 13. 11. 13. 11. 13. 14. 13.	2 1 V 1	V—8
112	11. 13. 8. 8.	2 1 2 1	VII—8
113	12. 12. 7. 7. 8. 8. 4. 5.	2 2 VII VII 3 1	VII—6
114	12. 12. 12. 8.	V V 2 1	III—4
115	12. 12. 8. 8. 3. 3. 5.	3 3 2 2 1	VII—5
116	12. 12. 8. 8. 6. (8. 8. 6.)	1 1 b3 b3 1 [?]	VII—6
116b	„	1 1 2 2 1	VII—7
116c	„	III III III III 1	II—2
117	12. 12. 11. 11.	2 2 2 1	1—6
118	12. 11. 12. 11.	2 1 2 1	1—7
119	12. 11. 12. 11. 13. 11.	1 1 1 1 5 1 [?]	VII-5 [?]

120	12. 12. 13. 12	5 1 9 1	I—11
121	{ 12. 12. 14. 12. 13. 13. 14. 13.	1 5 5 1	VII—8
122	12. 12. 16. 12.	III III III 1	II—4
123	12. 12. 16. 12.	5 1 5 1	I—8
124	12. 12. 16. 12.	{ VI VI 2 1 [?] (1 1 4 1)	V—6 [?] (VII—8)
125	13. 11. 13. 11. 9. 9. 13. 13. 10.	4 1 4 1 3 3 2 2 1	VII—6
126	13. 13. 13. 13. 12. 11.	8 b3 8 b3 5 1	VII—10
127	13. 13. 14. 14. 14.	1 1 1 1 1	V—5
128	13. 13. 14. 13.	1 1 4 1	I—6
129	13. 13. 15. 14.	1 5 2 1	VII—7
130	13. 16. 13. 16. 9. 8. 5. 7.	3 8 3 8 3 1	I—10
131	14. 14. 8. 12.	2 1 2 1	I—8
132	14. 14. 12. 12.	4 4 2 1	I—8
133	14. 14. 12. 12.	V V 3 1	III—4
134	14. 12. 11. 11. 14. 12.	4 1 3 3 4 1	I—8
135	14. 12. 14.	1 5 1	I—6
135b	14. 12. 14.	1 1 1	I—8
136	{ 14. 14. 13. 10. 13. (14. 14. 13. 13.)	3 3 3 2 1	I—5
137	14. 13. 14. 14.	2 1 4 1	V—5
138	14. 14. 16.	2 2 1	VII—6
139	14. 14. 16. 12.	1 1 b3 1	VII—6
140	14. 14. 16. 14.	1 1 1 1	I—3
141	15. 15. 8. 8. 7.	1 1 5 5 1	VII—5
142	15. 15. 9. 9. 7.	1 1 3 VII 1 [?]	VII—6
143	15. 15. 10. 10. 7.	2 2 2 2 1	I—8
143b	15. 15. 10. 10. 7.	1 1 2 2 1	I—8
144	15. 10. 10. 12.	1 5 3 1	VII—6
145	15. 15. 11. 11.	3 3 1 1	VII—6
146	15. 15. 12. 8.	1 1 b3 1	I—5
147	15. 13. 8. 8. 5. 8. 8. 13.	5 1 2 b3 b3 1	VII—6
148	15. 13. 16. 15. 14. 14. . .	—	IV-8 [?]
149	15. 15. 14.	3 3 1	I—8
150	15. 15. 15. 20.	3 3 3 1	I—8
151	15. 15. 14. 14. (14.)	2 2 2 1 1	III—6
152	15. 15. 14. 15	1 1 3 1	VII—8
153	15. 15. 16. 15.	1 1 2 1	V—5
153b	15. 15. 16. 15.	1 1 3 1	III—5
154	16. 16. 10. 10. 16.	1 1 V V 1	V—5
155	16. 15. 10. 12. 12. 5	5 5 1 1 1	VII—8
156	16. 15. 16. 16.	1 5 1 1	I—8
157	metr.	2 5 5 2 1	V—8
158	metr.	—	VII-8 [?]
159	distichon	—	VII—6

Istenes Énekek :

160	4 × 6.	1 2 2 1	V—4
161	4 × 7.	1 5 2 1	1—8
162	4 × 12.	1 1 2 1	1—8
163	4 × 13.	2 2 2 1	V—5
164	4 × 15.	1 1 V 1	V—4
165	4+6. 5+3. 3+3+7.	2 2 1	VII—6
166	5. 5. 5. 6. 6. 5.	1 5 1 5 2 1	1—7
167	5. 5. 8. 8. 7. 7. 9.	V 2 2 1 1 1	IV—3
168	6. 6. 5. 6. 6. 5. 7. 8. 6.	2 2 1 2 2 1 3 2 1	VII—6
169	6. 6. 8. 4+8. 8. 8.	III 2 1 2 2 1	III—4
170	6. 6. 9. 6. 6. 9. 7. 6. 9. 8. 8. 10	1 1 3 1	1—6
171	7. 4. 10. 7. 4. 10. 7. 6. 8. 8. 8...	1 1 3 1	1—6
172	7. 8. 5. 5. 6. 6. 5. (6. 6. 5.)	2 4 2 1 1	V—6
173	8. 8. 6. 6. 8+4.	3 3 2 2 1	V—6
174	8. 6. 8. 6.	5 2 2 1	VII—5
175	8. 8. 7. 8. 8. 7. 8. 8. 6. 8. 7.	1 1 3 1	1(VII)—6
176	8. 9. 9. 9. 10.	2 2 3 3 1	V—5
177	9. 7. 11. 8.	3 3 2 1	VII—5
178	11. 11. 11. 10.	b3 b3 1 1	1—b6
179	11. 11. 13. 11. 7.	1 1 3 5 1	1—6
180	12. 12. 12. 8. 11. 11. 12+4.		
	7. 6.	—	I—5
180b	12. 12. 12. 8.	2 2 III 1	I—4
181	12. 12. 9. 12.	1 1 5 1	1—6
182	12. 12. 10. 10.	3 3 3 1	1—6
183	13. 13. 13. 13+4.	1 1 2 1	VII—5
184	13. 13. 8. 8. 7.	1 1 1 1 1	IV—6
185	13. 13. 8. 8. 7.	5 5 2 2 1	1—6
186	13. 13. 12. 12.	1 1 V 1	V—6
187	13. 13. 14. 13.	1 1 VI 1	VI—8
188	14. 14. 11. 11. 14.	1 1 V V 1	V—4
189	15. 15. 8. 8. 8.	2 2 1 2 1	V—5
190	15. 15. 8. 8. 7.	(1 1 2 2 1)	(VI—4)
		VI VI VII VII 1 [?]	1—2 [?]

FÜGGELÉK

191	5. 3. 4. 7.	—	V—5
192	5. 5. 5. 5. 5. 5. 12. 12....	—	—
193	4 × 6. 6. 3.	—	VII—9 [?]
194	6. 6+3. 6. 6. 9.	1 V 2 1	V—5
195	6. 9. 6. 9. 6. 6. 8. 9.	—	—
196	7. 4. 5. 5. 4.	—	VI—6
197	7. 7. 6. 7. 7. 8.	V 2 2 V 2 1	V—5.
198	8. 6. 10. 10. 5.	—	VI—6
199	8. 8. 6. 6. 12. 7. 7.	3 5 5 1	1—8

200	8. 8. 8. 8. 7. 12.	—	IV-4 [?]
201	8. 11. 8. 8.. ...	—	V-6
202	8. 8. 8. 13.	—	IV-6 [?]
203	9. 3. 5. 7. 4. 5. 9. 3. 5. 5. 5. 6.	1 3 5 1	1-8
204	9. 9. 15. 13.	2 2 1 1 [?]	VII-5 [?]
205	12. 12. ...	—	1-5
206	12+3. 13.	—	VII-6
207	12. 15. 6.	3 2 1	1-6
208	13. 13. 6. 6. 4.	1 1 1	V-5
209	{ 14. 14. 10. 10. 14. 14. 7. 7. 8. 6. 10. 10. 7. 7. 8. 6.	2 1 VII VII 2 1	VII-6
210	15. 15. 13.	3 3 1	VII-7
211	15. 15. 14. 16. 8.	1 1 V (2) 1	V-4
212	15. 15. 16. 14.	I I IV 1 [?]	I-b3
213	16. 17. 16. 16. 20. 20. 15. 16. ...	—	V-8
214	20. 14. 14	3 2 1	1-8
215	metr.	(5 1 1 5 2 1)	1-7

SZÖVEGKEZDET-MUTATÓ.

Ebbe a mutatóba fel van véve minden e kötetben közölt ének kezdősora. Ha a kezdősor különböző változatokban fordul elő, ezek is fel vannak tüntetve ; p. o. Be keserves jajszó — Oh keserves jajszó ; Elhagyom már a Musákat — Hogy elhagytam a Musákat ; Sohajtással telnek el — Ohajtással telnek el ; Ha keress nállam állandóságot — Ne keress nállam állandóságot, sat. — Fel vannak véve ezenkívül az összes dallamutalások kezdősorai, vagyis az itt közzétett dallamokra énekelt összes versek kezdetei, amennyiben számomra hozzáférhetők voltak. Az apparátusban megnevezett dallamváltozatok kezdetét csak abban az esetben tüntettem fel, ha régi, 18. századi, vagy 19. század eleji kéziratokban találtam őket (Tóth István kéziratáig bezárólag). Felmerült az a gondolat is, hogy az ismert szerzőjű verseknél feltüntessük a szerző nevét, a mutatóban is. Ettől azonban az egyöntetűség kedvéért eltekintettünk. A versek nagyrésznél egyáltalában nem ismerjük a szerző nevét ; soknál kétes. Különben is ez a betűsoros áttekintés csak segédeszköznek szánt mutató, nem pedig forrásjegyzék ; amelyik versnek ismert a szerzője, a dallamok jegyzeteiben úgy is fel van tüntetve. A mutató egyetlen betűsorban adja a világi, meg az istenes énekek és a függelék énekanyagát.

	Dallamok száma
A bandéros magyar legény	113
A be borult bánat ege	213
A ciklopsnak egy szemet festnek	88
Addig szerencsésen éltem	62
Adj egy csókot rósám	1
Adversa sustinere	163
A hív szeretet tüze felgyulad	95
Ahol megyen egy kis lyán	3
A két XX-et tudom régen meghaladtam	123
Aki otthon ül kérni nem mér	87
A királyi székben ülőnek	177
Álnok Sírén nem hallgatom már	143
A lobogó szerelem	125
Ámbár a tengeren hányattassék	20

	Dallamok száma
A menny ülő széked	168
A mi császárunk ki kegyelmes	78
A nap immár elenyészett	174
A nap kerül hajnal derül	147
A nap már elenyészett	197
Arany idejem folyása	16
Árok szállásánál volt az veszedelem	116
A rózsaszálak közt mérges viperák.	110
A rút visszavonás szíveteken legyen	114
Árván sirván szívemet kedvemet	101
A setét éj már reánk száll	174
A szemérmes szív és az okosság	19
A szerelem hasogatja	36
A szerelem királynéja.	40
A szerencse tündér kerekén	87
A szerencse tündér kincse	32
A színes szeretet karjai közt vagyok	114
A téli idő immár elmula	95
Avagy mágnes keménységét	140
A vérengző ellenség	188
Az ég királyának	193
Az éj immár elenyészett	174
Az élet hajjai melly hirtelen	86
Az én gyöngy szeretőm ölelget engemet	27
Azért adtam egy garast	3
Azért adtam egy polturát	15
Azért szánd meg mégis szánd meg.	143
Az halál melly nagy változást tehet	86
Az Hortobágy akkor örül	10
Az hűséggel nemesült szív	153
Az Istennek jó tetszése	212
Azok élők világokat	145
Az ördög ez világ	168
Azzal ne dicsekedj hogy engem megcsaltál	27
Báró tartsd fel fejed	81
Beborult régi napom fénnye.	89
Be csendes élete	52
Be kár be kár nékem	123
Be keserves énnekem	100
Be keserves jajszó	182
Be keserves nyomorúság	150
Belgrádra vitézim omoljatok	95
Bent van hát már a francz	116
Bimbó ökrünk nagy szarva	5
Biztonnyal idvezül	168
Bodrog partján nevedett tulipán.	24

Bokros bánat melly unalmat	138
Bokros bú habjai reám tódulának	117
Boldog aki fát ültet, olt	149
Boldog ember akinek	163
Boldogok kik ilyen atyát szeretnek	23
Bombi zörög lóra magyar	202
Bölcsőmből kikelvén	49
Búbánattal beborít szomorít	146
Búcsúzóom tölled ó kegyetlen	77
Búcsúzz pajtás honyodtul	146
Búmat gondomat szélnek eresztem	90
Cohors generosa	169
Corrige nervos jam dissonos	81
Csak a tiszta szeretetben	151
Csak az a boldog, aki jó párjára	23
Csak bolondság titkon szenvedni	88
Csak te vagy én kegyesem	132
Csalárd szíved kevélysége	151
De megmondtam hogy kiugrik	35
De mit töröm fejemet	53
Dinom dánom kákató	127
Ébredjél fel oh én lelkem	185
Eddig csendességben éltem	7
Eddig szolgáltam néked áldoztam	44
Édesíti beborult napomat	92
Égek érted de nem érzed	39
Égek érted kegyesem	120
Egész éltemben	166
Egész világ életemet	14
Ég kékségű szemű szép szűz	108
E gyenge ág kellemetes virág	165
Egy hatalmasság vijja szívem várát	26
Egyik utcán végig mentem	8
Eheu viduata marito	86
Eladtuk a malaczt	5
Electorum fermentum	187
Élek e világon	49
Elérem még azt az időt	8
Élet élet kedvessé	30
Elhagyom már a másákat	153
Eljött immár végső órá	189
El kell menni nincs mit tenni	139
Éljjen éljjen szerelmesem	211
Ellopták szívemet jól érzem	83
Elmehetsz drága madár	3
Elmehetsz már nem kellesz már	68

Dallamok
száma

Elment elment az én uram	131
Elmentem én a szőlőbe kapálni	36
Éltemnek bimbójában	161
Éltemnek virágjában	161
Ember vond el tenmagadat	174
Én Diánna seregébe vagyok már	107
Énekeljünk Cypriának	108
Én gyenge ág kellemetes virág	165
Én Istenem ne büntess már engem	165
Én ma Palaestinából jöttem	81
Erdőkön mezőkön járó	76
Érted élek érted halok	149
Eszem száját a fattyának	12
Euge laeta turba chori	64
Exibat quondam clericus	199
Ez élet csak árnyék s pára	176
Ezerhétszázhetvenötben	62
Felix ille qui crumena	37
Felnyitnám már bús szívemnek	142
Fennyen tartád az orrodat	35
Fényes nap jöjj ki szent palotádból	106
Fére [féltre] pártá konty helyébe	38
Fillis nyugszik mély álmában	152
Földi pályámat már megfutván	204
Fujnak szent András szelei	75
Galamb a galambot úgy szereti	21
Gálos Kati meg babázott	71
Gyászba borult gondolatim	25
Gyászos eset melybe hever fejünk	105
Gyászos szívem jaj mint kesereg	87
Gyere pajtás katonának	152
Gyöngy alak drága lélek	55
Hagyj békét viaskodó oh	6
Haj bum bum bum galambom	134
Hajnal derül de felszélről	147
Haj Rákóczi Bercesényi	61
Ha kérdik az utakon	54
Ha keressz nállam állandóságot	22
Halaványodik a szent korona	20
Hallgatásnak véget vetek	153
Ha magyar vagy takaros	3
Ha nem láttam volna galamb képed	99
Hát csakugyan elválsz e tőlünk	84
Ha te engem csak mulatságból szeretsz	23
Ha te engem szeretsz rósám	33
Ha téged nem látlak csak ohajtlak	19

Készülj testem sirhalmadra	185
Kik vagytok Pindusról	51
Kilencet ütött már az óra	11
Hogy el akarsz menni be bánom	84
Hogy elhagytam a Músákat	153
Hogyha sérelmére	180
Hogy jó keresztyén légy	195
Hol a házad rósám nem tudom	82
Hol jársz hol jársz ilyen későn	73
Hol lakik kelmed Vágáson	17
Ifjú legény dolga játék	7
Igen fürge mint az ürge.	128
Igy kesergette	43
Im koporsód ajtajánál	126
Immár Vénus elvette	59
Irtam ezt Bortsák Eszternek	67
Istenem immár éltemnek	176
Istenem, Istenem, én édes Istenem	162
Isten jónap bíró gazda	29
Itt az élőfák zöldellő levelekkel	119
Jaj bétölt az óra	50
Jaj édes Istenem	162
Jaj fáj fáj de mit tudok tenni	77
Jajgatással töltöm életemet	98
Jaj hogy maradék magam árván	86
Jaj hová légyek boldogtalan	154
Jaj mely rettentő szó.	122
Jaj mit tegyek árvaságban	104
Jer ártatlan galambjaim	69
Jézus egy reménységem	171
Jézus egy szegelet kő	171
Jézus én tőlem kérlek el ne fuss	87
Jézus nyájadra, tekints házadra	167
Jézusod hív készülj lelkem	176
Jóllehet kevés bajom volt még	142
Jó szél fujja vitorláját	65
Jöjj be hozzám szállásra	146
Jöjj be szép lélek	215
Jön Napoleon hadával	152
Jövel immár csendes álom	156
Kedves élete párját	142
Kékszemű szűz szépek szépe	108
Kellemetes drága lélek	18
Kellemetes kikelet	132, 133
Keserű annak lefekete felkölte	112
Keserőség árja szívemet járja	179

Dallamok
száma

Hát majd testem porrá leszzen.	64
Ha valaki vígan él	93
Hiszed e már kínjaimbul	140
Kincsem feleségem mért nem szeretsz	48
Ki nem kapott szeretőre	7
Ki vagy mi vagy mit háborgatsz	73
Kovács Éva szomorú	54
Könyörülj rajtunk Uristen	191
Kriska Miska miért jöttél ide	96
Legyenek örvendetes napok	80
Lettem halál prédája	161
Lóra pajtás már nincsen más	147
Magánosság neveli terheli	146
Magyar ülj lóra, trombita szóra	46
Majd levágjuk a franciát	200
Mars hallik puska csörög	41
Másféle a természet	163
Meg van alázva Nagy Sándor	70
Melly boldog akin fénylik	130
Melly bolondság titkon szeretni	88
Mely keserves énnekem	100
Melly keserves kín azért gyötrődni	20
Menj el oda ahova	60
Mért érdemlettem	47
Meum est propositum	31
Míg élek szép lélek	19
Mikor én még gyermek voltam	8
Mi bajom nem tudhatom	136
Midőn szeretőjét várja	152
Míg szerelmem közel értem	150
Mi hasznát vettem	47
Mi Jézusunk téged kérünk	176
Mikor elsőben láttalak	152
Mikor már én tavasz módra	152
Mi legyen a házasság	135
Mindnyájan csak elenyészünk	176
Mint a tél hervaszt	181
Mint szomorít e hír	160
Miólta megláttalak, bennem azólta	120
Mi örömöd a sebet újra	100
Mirabilis res accidit	173
Mi szaporítja szívemnek	206
Mit csinálljak szerencsétlen	154
Mit használ a szépség	160
Mit használ e világ.	160
Mit láttatok én szemeim mit	95

Mondjatok az Urnak halleluját	86
Mosolyogva tekints kegyesem	157
Mulandó romlandó gyönyörűség	21
Muljon el e világ, csak teremjen szőlő	115
Musicae resonant	157
Nagy Felség mi Istenünk	161
Nagyidánál volt a veszedelem	116
Nagy Isten felséges Atyánk	11
Nagy kincs a szívnek nyugodalma	88
Ne aludj immár drága lélek	79
Ne búsulj már drága lélek	79
Nehéz tudni célját végét	62
Ne irtózzál kincsem a deáktul	103
Ne járj hozzám szívem éjjel	69
Ne keress nálam állandóságot	22
Nem kár volna megnyúzni	53
Nem kell nekem czigány ló	34
Nem kívánom már csak halálomat	91
Nem leszek én már szerelmes	9
Nem nyughatom csak bujdosom	32
Nem szeretek nem soha	102
Nem tud az hívséghez most ez világ	19
Nem vagyok én rósám beteg	36
Nem vélt szívem panassza	4
Nemzetemet siratom	159
Nézd el az egész világot	7
Ni mit gondolt nekem is	53
Nincsen e világon ennél szebb szó	99
Nincs oly szempillantás	169
Nincs szeretőm, elhagyott	57
Noha soha unalmat fájdalmat	101
Ó bárcsak egyszer	64
Óhajtással telnek el, kelnek el	146
Oh be jól esik ez a csalárd álom is	205
Oh csapodár szív meddig epeszted	192
Oh Cziprus kinek kies ligetide	42
Oh drágalátos alak	58
Oh drágalátos gyöngy alak	18
Oh én szegény Belgrád vára	141
Oh halál mért vagy kegyetlen	176
Oh kegyes Jézus vedd fel	126
Oh keserves jajszó	182
Oh kimondhatatlan nagy kincs	175
Oh legfőbb szeretet	178
Oh légy patrónusom	170
Oh már egyszer engeszteld meg	140

	Dallamok száma
Oh már hová lettél	178
Oh melly kínos gyötirelem.	136
Oh napja az igazságnak	164
Oh sebességgel repülő	148
Oh siralmas Tihan vára	141
Oh szent Háromság egy Istenség	87
Oh szerelem mezeje	132, 133
Oh tündér élet viszontagsága	86
O me moestum Bellogradum	141
Oremus cantemus	190
O tu quid fecisti	207
O világi gyönyörűség	210
Örökös gyászba bemerült szívem	97
Öseinek hírével s érdemével	20
Őt igen szeretem	186
Pápán, Győrben, Komáromban	7
Paszamántos süvegem	3
Percussus sum ut faenum	172
Perge tot meritis	158
Pergite duce deo	209
Per plateas ambulavi	8
Pihető szív, mi az a szép.	155
Prussianak királya méltán haragszik	121
Quando ego puer fui	8
(Rákóczi nóta)	61
Reánk virradt a reggel	161
Régi magyar nagy vitézek	61
Régtől fogva hogy szeretlek	39
Res age jam tandem serias	83
Ritka búza ritka	1
Ritka kertben találsz télben	128
Rosilla Rosácska	124
Sárházam eldült már	181
Semper ferventer amorem servare	111
Sínlődöm esztendeje	42
Siralmas életem	49
Siralmas volt nekem	50
Sírasd meg azt az időt	136
Sis benedictus in terris	144
Sóhajrással telnek el, kelnek el	146
Sóhajtozik egy szép nimfa	108
Sokan szólnak én ellenem	29
Sokan szólnak most én reám	29
Sokat tűrnek szenvednek	163
Sok bűneim rettentenek	175
Sok czifra lány van Patakon	72

Sült kenyeret, nem egeret.	74
Szebb vagy rósám Díjännánál	14
Szegény legény kinek nincsen	129
Szegény legény vagyok	28
Szemem könyveimnek forrása	85
Szent szent szent az Uristen	184
Szép hajnal emeld fel	106
(Szép Ilona)	29
Szép vagy kincsem ha kinyalod magadat	137
Szerelem szerelem	1
Szerencsés az ki dagadott	37
Szerencsés utazás.	170
Szeress engem én kegyesem	33
Szeretőmnek szája fáj	3
Szivedtől sebesült szív	103
Szivem emészti, bűba fereszti	45
Szivem gyenge táblácskáján	153
Szivem szived szép szerelmed	143
Születtem hétszáz hatvanban	62
Szüntesd lelkem siralmidat	37
Talán nem is anya fajzott	14
Te bűnnek mérge	166
Tégedet Uristen dicsérünk	180
Te hatalmad melly nagy	194
Tekints házadra, Jézus nyájadra	167
Teremtője mindennek	161
Természet törvénye	179
Tizet ütött már az óra	11
Triste valedico Musis	153
Trombitákat harsogtatnak.	63
Trombitaszó, dobzördülés	70
Tudós bölcsök kik e széles föld felett	32
Turbae coelorum	43
Tüzelő bujjaság, ne zavard vérem	109
Uram a te szented	168
Uram szent kegyelmedbe	161
Valete jam regales	187
Vas a patkóm, réz a szege	14
Vége van, én rabbá lettem	70
Vegyétek fel már testemet	176
Veled töltöm kedvemet	56
Vessél nekem ágyat fa levélből	21
Vesszen el e világ, csak teremjen szülő.	115
Vigyázz lélek, bomlik a sátor	87
Világ haszontalanság	135
Világi éltünknek minden órája	179

Dallamok
száma

Világ maradj magadnak	183
Vinus vina vinum	31
Virágzó életemet	163
Virgo formosa	43
Vivat vivat amor meus	211
Zavarodott kedvvel töltöm	94